

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN
PEYZAJI ALGILAMA BİÇİMLERİNİN ANLAŞILMASI**

DOKTORA TEZİ

Duygu ÖZGÜR

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Peyzaj Mimarlığı Programı

NİSAN 2021

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN
PEYZAJI ALGILAMA BİÇİMLERİNİN ANLAŞILMASI**

DOKTORA TEZİ

**Duygu ÖZGÜR
(502132604)**

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Peyzaj Mimarlığı Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hayriye EŞBAH TUNÇAY

NİSAN 2021

İTÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 502132604 numaralı Doktora Öğrencisi Duygu ÖZGÜR, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN PEYZAJI ALGILAMA BİÇİMLERİNİN ANLAŞILMASI” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Hayriye EŞBAH TUNÇAY**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Turgay Kerem KORAMAZ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Ayşe Nilay EVCİL
Beykent Üniversitesi

Doç. Dr. Göksenin İNALHAN
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Tahsin YILMAZ
Akdeniz Üniversitesi

Teslim Tarihi : 09 Şubat 2021
Savunma Tarihi : 20 Nisan 2021





Görme engelli bireylere,



ÖNSÖZ

Tüm bireylerin gereksinimlerini karşılayacak ortak kentsel açık ve yeşil mekanların tasarlanmasında bu çalışmanın faydalı olmasını dilerim. Bu çalışma sürecinde bana bu konuda çalışma olanağı veren, değerli fikirleri ve eleştirileri ile bana yol gösteren tez danışmanım Sayın Prof.Dr. Hayriye EŞBAH TUNÇAY'a, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreç içerisinde çalışmamı destekleyen değerli bilgileri ve fikirlerinden, çalışmama yön veren eleştirilerinden ötürü Prof.Dr. Ayşe Nilay EVCİL'e ve Prof.Dr. Turgay Kerem KORAMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamla ilgili bana her zaman vakit ayıran ve görme engelli bireylere ulaşabilmem konusunda yardımcı olan Doç.Dr. Göksenin İnalhan' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu konuda çalışmam için beni yönlendiren, doktora eğitimim için yüreklendiren ve bu süreçte motivasyonu için Doç.Dr. Tahsin Yılmaz'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bir araya gelmenin meşakkatli olduğu kadar keyifli de olduğu çalışma sürecinde, araştırmamın geliştirilmesinde bana zaman ayırarak benimle değerli görüşlerini paylaşımlarından ve çalışma alanını deneyimlemede bana eşlik etmelerinden ötürü çalışmaya katılan tüm bireylere sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Doktora eğitimimi her zaman destekleyen aileme, gösterdikleri sabır ve anlayıştan ötürü sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Şubat 2021

Duygu ÖZGÜR
(Yüksek Peyzaj Mimarı)



İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ	xiii
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
ÖZET	xvii
SUMMARY	xviii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	5
1.2 Engellilik İle İlgili Yönetmelikler ve Standartlar	7
2. ALGI VE ÇOK DUYULU PEYZAJ ALGISI	9
2.1 Algı ve Algılama	9
2.1.1 Çok duyulu mekan algısı	9
2.2 Görme Engelli Bireyler ve Duyusal Algılama Biçimleri	12
2.2.1 Dokunma'yla peyzaj algısı	13
2.2.2 İşitme'yle peyzaj algısı	14
2.2.3 Koklama'yla peyzaj algısı	16
2.2.4 Tatma'yla peyzaj algısı	17
2.3 Kent Parkı Mekan Kurgusu ve Algısı	18
2.4 Bölüm Değerlendirmesi	20
3. ARAŞTIRMA VERİLERİ VE YÖNTEM	23
3.1 Çalışma Alanı	23
3.2 Yöntem	26
3.2.1 Görme engelli bireylerin kent parkı deneyimlerinin anlaşılması	28
3.2.2 Görme engelli bireylerin çevrelerinden aldıkları duyusal referanslarının tespit etmesi	31
3.2.3 Mekan kurgusunda erişilebilirlik ve kullanımı irdelenmesi	36
3.2.4 Elde edilen bulguların bütüncül değerlendirilmesi ve önerilerin geliştirilmesi	37
3.3 Bölüm Değerlendirmesi	37
4. BULGULAR	39
4.1 Katılımcıların Kent Parkı Deneyimleri	39
4.1.1 Katılımcıların özellikleri	62
4.1.2 Katılımcıların kent parklarına gitme(me) durumları	62
4.1.3 Katılımcıların kent parkı kullanımlarında duyuların önceliği /sırası	65
4.1.4 Katılımcıların bir kent parkında algıladıkları duyusal referanslar	67
4.1.5 Algılanan duyusal referansların mekanda belirledikleri kategoriler	71
4.2 Deneyisel Alan Çalışması	77
4.2.1 İzlenen rotalar	77
4.2.2 Çalışma alanı erişilebilirliğinde katılımcı rotaları	80

4.2.3 Katılımcıların duyuşal algı haritalamaları.....	99
4.3 Emirgan Korusu Mekan Kurgusu ve Erişilebilirliği	116
4.3.1 Görme engelli bireylerin bağımsız hareket olguları.....	117
4.3.2 Çalışma alanının mekan dizimi analizleri	121
4.4 Bölüm Değerlendirmesi.....	129
5. TARTIŞMA	131
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	137
KAYNAKLAR.....	143
EKLER	149
ÖZGEÇMİŞ.....	171



KISALTMALAR

ÖZİDA	: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı
Wi-fi	: Wireless Fidelity
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi





ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Peyzaj unsurlarının sınıflandırılması.....	18
Çizelge 2.2 : Görme engelli bireyin peyzaj algısını etkileyen etmenler.....	20
Çizelge 3.1 : Görüşme programı/protokolü.	29
Çizelge 3.2 : Görüşme formu.....	30
Çizelge 4.1 : Katılımcıların demografik özellikleri.	62
Çizelge 4.2 : Park ziyaretleri hakkında katılımcı yanıtları.	64
Çizelge 4.3 : Park ziyaretleri sırasında duyuların kullanım sırası.	66
Çizelge 4.4 : Katılımcıların işitme duyusu kategorileri ve mekânsal referanslar.....	68
Çizelge 4.5 : Katılımcıların koklama duyusu kategorileri ve mekânsal referanslar..	69
Çizelge 4.6 : Katılımcıların dokunma duyusu kategorileri ve mekânsal referanslar.	70
Çizelge 4.7 : Katılımcıların tatma duyusu kategorileri ve mekânsal referanslar.....	71
Çizelge 5.1 : Bir kent parkı peyzaj tasarımının taşıması gereken unsurlar.	139
Çizelge C.1 : İşitme duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.....	159
Çizelge C.2 : Dokunma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.....	162
Çizelge C.3 : Koku alma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler	168
Çizelge C.4 : Tat alma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.....	169



ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Görme engelli bireyin mekânda algı ve hareket döngüsü.	13
Şekil 2.2 : Algılama ve işitsel peyzaj bileşenleri (Özçevik (2012)'den uyarlanmıştır).....	16
Şekil 3.1 : Emirgan Korusu gelişim sürecini gösteren haritalar.	24
Şekil 3.2 : Emirgan Korusu ve çevresi	25
Şekil 3.3 : Emirgan Korusu fotoğrafı	26
Şekil 3.4 : Araştırmanın yöntem akış diyagramı.	27
Şekil 3.5 : Birinci pilot çalışması uhuyla işlenmiş harita okuması.	33
Şekil 3.6 : Hazırlanan alan haritası.	33
Şekil 3.7 : İkinci pilot çalışmasında izlenen rota ve belirlenen duysal referans noktalarının konumlar.	35
Şekil 4.1 : 1. Katılımcıya (kırmızı katılımcı) ait değerlendirme şeması.	40
Şekil 4.2 : 2. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	41
Şekil 4.3 : 3. Katılımcıya (mavi katılımcı) ait değerlendirme şeması.	42
Şekil 4.4 : 4. Katılımcıya (gri katılımcı) ait değerlendirme şeması.	43
Şekil 4.5 : 5. Katılımcıya (yeşil katılımcı) ait değerlendirme şeması.	44
Şekil 4.6 : 6. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	45
Şekil 4.7 : 7. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	46
Şekil 4.8 : 8. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	47
Şekil 4.9 : 9. Katılımcıya (pembe katılımcı) ait değerlendirme şeması.	48
Şekil 4.10 : 10. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	49
Şekil 4.11 : 11. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	50
Şekil 4.12 : 12. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	51
Şekil 4.13 : 13. Katılımcıya it değerlendirme şeması.	52
Şekil 4.14 : 14. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	53
Şekil 4.15 : 15. Katılımcıya (sarı katılımcı) ait değerlendirme şeması.	54
Şekil 4.16 : 16. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	55
Şekil 4.17 : 17. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	56
Şekil 4.18 : 18. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	57
Şekil 4.19 : 19. Katılımcıya (turuncu katılımcı) ait değerlendirme şeması.	58
Şekil 4.20 : 20. Katılımcıya (mor katılımcı) ait değerlendirme şeması.	59
Şekil 4.21 : 21. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	60
Şekil 4.22 : 22. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.	61
Şekil 4.23 : Katılımcıların park ziyareti durumu.	63
Şekil 4.24 : Dokunma duyusu olgusunda farklı duysal referansların aynı mekansal referansı algılatması.	73
Şekil 4.25 : İşitme ve koku duyu olgularında farklı duysal referanslarla aynı mekansal referansın algılanması.	74
Şekil 4.26 : Dokunma ve işitme duyu olgularında farklı duysal referanslarla aynı mekansal referansın algılanması.	75
Şekil 4.27 : Birden fazla duyu olgusunda farklı duysal referansların algısının aynı	

mekansal davranışa evrilmesi.....	76
Şekil 4.28 : Park ziyaretlerinde uygulamada kaydedilen katılımcı rotaları.	78
Şekil 4.29 : Pembe katılımcının alanda izlediği rotanın haritası..	80
Şekil 4.30 : Pembe katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.....	81
Şekil 4.31 : Pembe katılımcının alanda izlediği rota haritası ve sonrasında çizdiği alan deneyimine ait bilişsel haritaları.	82
Şekil 4.32 : Kırmızı katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.....	83
Şekil 4.33 : Kırmızı katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.	84
Şekil 4.34 : Yeşil katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.....	85
Şekil 4.35 : Yeşil katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.	86
Şekil 4.36 : Sarı katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.....	87
Şekil 4.37 : Sarı katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.	88
Şekil 4.38 : Turuncu katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.....	89
Şekil 4.39 : Turuncu katılımcının alanı deneyimleme anından kareler.	90
Şekil 4.40 : Mor katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.	92
Şekil 4.41 : Mor katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.....	93
Şekil 4.42 : Mavi katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.....	94
Şekil 4.43 : Mavi katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.	95
Şekil 4.44 : Gri katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.	97
Şekil 4.45 : Gri katılımcının alanı deneyimleme anından kareler.	98
Şekil 4.46 : Pembe katılımcının alanda izlediği rota ve duysal algı haritaları.....	100
Şekil 4.47 : Pembe katılımcının algıladığı duysal referansların yoğunluğu.	101
Şekil 4.48 : Kırmızı katılımcının alanda izlediği rota ve duysal algı haritaları.	102
Şekil 4.49 : Kırmızı katılımcının algıladığı duysal referansların yoğunluğu.	103
Şekil 4.50 : Yeşil katılımcının alanda izlediği rota ve duysal algı haritaları.	104
Şekil 4.51 : Yeşil katılımcının algıladığı duysal referansların yoğunluğu.	105
Şekil 4.52 : Sarı katılımcının alanda izlediği rota ve duysal algı haritaları.	106
Şekil 4.53 : Sarı katılımcının algıladığı duysal referansların yoğunluğu.	107
Şekil 4.54 : Turuncu katılımcının alanda izlediği rota ve duysal algı haritaları.	108
Şekil 4.55 : Turuncu katılımcının algıladığı duysal referansların yoğunluğu.	109
Şekil 4.56 : Mor katılımcının alanda izlediği rota ve duysal algı haritaları.....	110
Şekil 4.57 : Mor katılımcının algıladığı duysal referansların yoğunluğu.	111
Şekil 4.58 : Mavi katılımcının alanda izlediği rota ve duysal algı haritaları.	112
Şekil 4.59 : Mavi katılımcının algıladığı duysal referansların yoğunluğu.	113
Şekil 4.60 : Gri katılımcının alanda izlediği rota ve duysal algı haritaları.	114
Şekil 4.61 : Gri katılımcının algıladığı duysal referansların yoğunluğu.....	115
Şekil 4.62 : Emirgan Korusu planı ve fotoğrafları.....	116
Şekil 4.63 : 2 farklı ucu bulunabilinen görme engelli bastondan görseller.	118
Şekil 4.64 : Görme engelli kullanıcıların takibini ifade eden akslar.	122
Şekil 4.65 : Emirgan Korusu ulaşım ağı bütünleşiklik (Integration [HH]) analizi..	124
Şekil 4.66 : Gri katılımcının deneysel alan çalışmasında izlediği rota.	125
Şekil 4.67 : Emirgan Korusu ulaşım ağı bağlantılılık (Axial map_connectivity) analizi.	126
Şekil 4.68 : Emirgan Korusu görsel bütünleşme/ görünürlük (Visibility) analizi..	128
Şekil A.1 : Etik Kurul Belgesi (a).....	150
Şekil A.2 : Etik Kurul Belgesi (b).....	151

GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN PEYZAJI ALGILAMA BİÇİMLERİNİN ANLAŞILMASI

ÖZET

Görme engelli bireylerin, toplumsal ve kentsel yaşama katılımlarında kentsel fiziksel çevrenin önemi bir kat daha artmaktadır. Bu bireylerin, kentin kamusal mekanlarını bağımsız olarak rahat kullanabilmelerinde karşılaştıkları birtakım fiziksel engeller vardır. Bu engelleri çözümlemede; gören rehber, baston ve rehber köpek dışında kılavuz izler, doku farklılığı, sesli yönlendirmeler ve uyarı sistemleri gibi yardımcı cihazlardan yararlanmaktadırlar. Bunlarla birlikte bağımsız hareketlerini sağlamada görme dışında diğer duyu organlarını da özel ve benzersiz düzeyde kullanmaktadırlar. Toplumun her bireyi gibi bu bireylerin de kentsel dış mekanlarda konumunu tanımlayabilmesi ve gideceği tarafa yönelimini yapabilmesi konforunu yaşaması, bulunduğu mekânı algılaması dolayısıyla bağımsız hareket edebilme hakkı vardır. Bu açıdan bakıldığında görme engelli bireylerin kentsel mekâna erişimde ve mekânı kullanımda biçimsel kriterlerle, mekânı kavramada sahip olduğu algısal yeteneklerini, kamusal mekânları tasarlama ve planlama kurgusu içinde tartışmak ve tasarım kriterleri açısından olumlu etkilerini ortaya koymak önemlidir.

Bu araştırmanın amacı; görme engelli bireylerin kent parklarını kullanma, peyzaj mekânını kavrama ve peyzajı algılayışlarında, belirledikleri duyuşsal referansların saptanmasıdır. Bu kapsamda, bu bireylerin bağımsız hareketlerine bağlı olarak peyzaj mekânını deneyimlerken çevreden aldıkları dokunsal, işitsel, kokusal ve tatsal referansların hareketlerini, konumlarını, kullanımlarını ve davranışlarını nasıl yönlendirdikleri üzerine yoğunlaşmıştır.

Araştırma metodu, 4 aşamadan oluşan bir analitik yaklaşımla kurgulanmıştır. İlk aşama olarak görme engelli bireylerin bir peyzaj mekânı kullanımlarında duyuş, algı, tutum ve davranışlarının ardındaki nedenleri öğrenebilmek için yarı yapılandırılmış birebir görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik kapsamında, kentsel çevrede bağımsız hareket yeteneği olan 22 görme engelli bireyle görüşülmüştür. Görüşülen bireylerin sosyo-demografik bilgileri ile kent parkı mekânını deneyimleme sürecinde mekânı kavramada peyzajı nasıl algıladığı, mekanda sırasıyla ve çoğunlukla hangi duyuşlar yardımıyla kendilerine ne tür referans noktaları belirledikleri ile ilgili veriler toplanmıştır. İkinci aşamada, görme engelli bireylerin dokunma, işitme, koku ve tat olgusu bağlamında mekanda belirledikleri duyuşsal referansları algı ve bilişim bağlamında tespit etmek için deneysel alan çalışması yapılmıştır. Görüşme yapılan bireylerden gönüllü katılan 8 bireyle, bir kent parkı deneyimlenmiştir. Park alanında bireylerin bağımsız hareketleri ve bir engelle karşılaştıklarında nasıl davrandıkları gözlemlenerek; algılayışlarında hangi duyuşlarla hangi referanslara ulaştıklarını ortaya çıkarmak için görüntülü kayıt alınmıştır. Alan çalışması sonucunda, bu bireylerin belirledikleri duyuşsal referanslarla kentsel mekânın fiziksel özelliklerini tanımlayabildikleri ve bu referansları hareketlerini yönlendirmek için yaratıcı şekilde

kullandıkları ortaya çıkmıştır. Alan çalışması ardından, üçüncü aşama olarak görme engelli bireylerin mekan kurgusunda erişilebilirliklerini ve mekanı kullanılabilirliklerinin irdelemesi için mekansal dizim yöntemi kullanılmıştır. Mekansal dizim yönteminde alan bütünü için ‘connectivity’ ve ‘integration’ analizleri ve alanın bir bölümü için ‘visibility’ analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda, görme duyusu dışında diğer duyularla duyusal mekan algısı ve mekânsal davranışın, kamusal peyzaj mekanı kurgusu üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur. Son aşamada elde edilen çıkarımlar, tüm duyularla algılayışın peyzaj tasarımına yön vermesi açısından peyzaj tasarım ilkeleri şeklinde paylaşılmıştır.

Araştırma bulgularında ilk olarak görme engellilerin bir peyzaj mekanı kullanımı irdelendiğinde kendilerine duyusal referanslar belirledikleri tespit edilmiştir. Bu referansların algılanmasında bireylerin, işitme ve koku alma duyularını ön planda tuttuğu görülmüştür. Ayrıca mekanı algılama biçimlerinde tesbit edilen duyusal referansların mekanı kullanımlarında temsiliyetleri olduğu önemli bir diğer bulgudur. Her bir duyusal referansa karşılık gelen bu mekansal referanslar, bireylerin mekanı tanımlamada, mekanın kurgusunu kavramada ve de mekanı bağımsız kullanımlarında olumlu etkiye sahiptir. Duyusal referanslarla temsil ettikleri mekansal referansların bütününe bakıldığında duyular, duyusal referanslar ve mekansal referanslar birbiri ile bir ilişki ağı kurmaktadır. Bir diğer önemli bulgu ise görme engelli bireylerin algılama biçimlerinin birbirlerinden farklı olmasıdır. Bu doğrultuda bireylerin mekanın kurgusu ve sirkülasyon ağını algılayışlarının farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları kapsamında, duyusal referansların mekansal kullanımda temsiliyetleri değerlendirildiğinde peyzaj tasarımına etkili olacak öneriler geliştirilmiştir.

Görme engelli bireylerin bağımsız şekilde yaşamlarını sürdürmeleri için; kentin fiziksel çerçevelerinin, onların kentsel mekanları kullanım biçimlerine göre dikkate alınması gerekmektedir. Kentsel çevre tasarımında görsellik olmadan da erişilebilir, algılanabilir, tanınabilir ve hissedilebilir peyzaj mekanları tasarım ve uygulamalarında çok disiplinli ve sürdürülebilir gelişmeler içeren kapsamlı çalışmalar olması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Görme engelli bireyin kenti duyumsama tarzından yararlanarak elde edebileceğimiz çıktılar, kentsel çevre içerisinde peyzaj mekanlarının tasarım anlayışına yeni açılımlar ve yeni bakış açıları getirecektir. Onların mekân algısı referansları ile onlara uygun nitelikte düzenlenen kentsel mekanları tüm kullanıcılar için ön görmek kent erişilebilirliğinin sağlanmasına da katkı sağlayacaktır.

INVESTIGATION OF THE VISUALLY IMPAIRED INDIVIDUALS' PERCEPTION OF THE LANDSCAPE

SUMMARY

The urban physical environment is of great importance for visually impaired individuals to participate in social and urban life. There are some physical obstacles that these individuals encounter in using the public spaces of the city independently and comfortably. Apart from the sighted guide, cane, and guide dog, they use assistive devices such as guide tracks, texture difference, voice prompts, and warning systems to overcome these obstacles. Besides, they use other sensory organs other than eyesight at a characteristic level to ensure their independent movements. Like every person of society, these individuals have the right to experience the comfort of knowing where they are and going in urban outdoor spaces, to perceive their place, and therefore to act independently. In this regard, it is essential to discuss the perceptual abilities of visually impaired individuals in understanding the space together with the formal criteria in accessing and using the urban area in the design and planning of public spaces and revealing the positive effects of this in terms of design principles.

This study aims to determine the sensory references that visually impaired individuals use in their usage of city parks, understanding the landscape space, and their perception of the landscape. In this context, this study focuses on how the tactile, auditory, olfactory, and gustatory cues that these individuals receive from the environment while experiencing the landscape space, depending on their independent movements, direct their actions, positions, and behaviours. Within the scope of universal design, this study is distinctive in that it guides the landscape designs involving perception with all senses. Furthermore, the study is beneficial in terms of bringing a sustainable solution to the existing deficiency.

An analytical approach consisting of 4 stages has been developed within the scope of the study. As a first step, a semi-structured one-to-one interview technique was used to learn the knowledge and thoughts of visually impaired individuals about the concept of landscape, their state of going to city parks in Istanbul, and the reasons behind their feelings, perceptions, attitudes, and behaviours in using the space. With the application of this technique, 22 visually impaired individuals were interviewed, referenced by institutions, associations, foundations, and individuals related to them. As a result of in-depth interviews with these individuals who are active in the urban environment, data were collected on the socio-demographic information of the individuals, the process of experiencing the city park area, and what kind of reference points they set for themselves with the help of which senses, respectively and mainly, in the space. As the second stage, an experimental field study was carried out to determine the sensory references that visually impaired individuals receive from their environment in the context of perception and informatics with the help of touch, hearing, smell, and taste sensations. A city park was experienced with 8 volunteers selected amongst the interviewees. By observing both the independent movements of the individuals in the

urban park area and how they behave when they encounter an obstacle, a video recording was taken to reveal which senses and which references they reach in their perceptions. As a result of the field study, it was revealed that these individuals were able to define the physical characteristics of the urban space with the help of sensory references they determined. In addition, they used these references creatively to direct their movements. As the third step after the field study, the spatial syntax method was used to examine the accessibility of visually impaired individuals in the spatial structure and their level of using the space. With this method, in line with the movement of the visually impaired user, "connectivity" and "integration" analysis for the whole field, also "visibility" analysis for a part of the field were performed. As a result of the analysis, the effects of sensory space perception and spatial behaviour with other senses apart from sight on the public landscape space structure were revealed. In the last stage of the analytical approach, the obtained results were shared as landscape design principles in order to include all the senses in landscape designs.

After designing the research method and collecting the data, the findings of this study were presented. The conclusions obtained via the applied methods in the research are classified under three headings. The first of these is one-to-one interviews with 22 visually impaired individuals. As a result of these interviews, the way visually impaired users use the spaces with their senses in the urban exterior was understood. In addition, the sensory landscape perception of these individuals in the use of urban parks was examined. It has been noticed that these individuals have various perspectives about their experiences in the city park. The positive and negative situations they experienced, their sensory perception styles, tactile, auditory, olfactory, and gustative references they perceive were obtained. As city park users, their suggestions were collected on how to design an accessible urban park. The factors behind frequent visits to a city park where they live were determined. It has been seen that there is a sensory perception difference for each visually impaired individual. Accordingly, each one of them uses a different sense primarily. It has been determined that sensory perception styles are formed according to different sensory integrities. It is understood that independent visits to a place, the number of visits, and the time spent in this place affect these sensory perception styles. It has been revealed that there are signs they determined as sensory references in their sensory perception styles, and these help them to recognize, understand and use the area. It was concluded that they determined more than one reference for each sense, that these references had a representation in the space, and that all these phenomena formed a network within themselves.

The second part of the study findings is the outputs of the experimental field study. As a result of the evaluation of the pilot study with two people, the experimental field method was developed. Emirgan Grove city park was visited with 8 individuals who participate voluntarily. Each individual has formed his/her own path in the park via his/her own sensory perception style. The followed routes were various in terms of the independent movement abilities of the visually impaired users, their way of using their senses, and their recognition of urban park spaces. The dominant senses, which are the factors in these unique routes of individuals, and sensory references were determined in each sense phenomenon. It was observed that the senses were classified within the place, and both the intensity and repetition of the sensory references were changed compared to other references. It has been learned that visually impaired users map the places they experience in their minds. Thus, they can use the area more quickly, effectively, and comfortably. In creating these maps, the importance of the sensory

references they determined during the field experience was noted. Moreover, in order to clarify this cognitive map, it was emphasized that the area should be experienced independently, the experience should be repeated several times, and effective time should be spent in the space.

The findings of the last section were developed as a result of not only the space syntax analyzes of Emirgan Grove's landscape design and accessibility but also the evaluation of the visually impaired independent movement phenomena. In an urban environment, it has been determined that visually impaired individuals can differ in their independent movement abilities, use of canes, and use of senses. From this point of view, it was realized that the cognitive maps of visually impaired users of a space show both similarities and differences. It has been seen that individuals have experienced a space as much as they perceive it and grasped it on the route they have created in their minds. Besides, it has been revealed that the most important reference in this route followed by the individual is the tactile references that provide the trace of the path. This situation causes the individual to walk on a specific route. It has also been observed that even if the position has changed for some reason, the person continues on his way by determining a certain path. Briefly, while the current use of Emirgan Grove is similar for all users, it has been determined that usage can be at various levels depending on the independent movements of visually impaired users.

As a result of this research, suggestions that will be effective in landscape design have been developed by evaluating the representation of sensory references in spatial use. It is thought that these suggestions will guide the perception with all senses of landscape spaces within the scope of universal design. The recommendations also revealed valuable information as follows. The more often and longer visually impaired people experience a space, the more they perceive the sensory references related to that space. There may be differences between individuals regarding their senses and the references they perceive in the space. Therefore, the perceived references must be included in a specific spatial structure. Visually impaired people also grasp the setting of the space as they use the area. In this context, access to the area is another significant factor. This study offers detailed concepts for incorporating functional sensory references into the design process of a city park. The aim of including these references in the design principles is to support these users' comfortable perception of space, independent and safe mobility, correct orientation, and easy accessibility to indoor activities and services in urban public green spaces.

For visually impaired individuals to live independently, the physical environmental conditions of the city should be taken into consideration according to the way these individuals use urban spaces. As a result, in urban environmental design, the necessity of multi-disciplinary and comprehensive studies with sustainable developments comes to the forefront in the design and implementation of accessible, perceptible, and recognisable landscape spaces in addition to the visibility. The obtained outputs via a visually impaired individual's sense of the city will bring further developments and perspectives to the design concept of landscape spaces within the urban environment. Urban spaces, which are designed using the spatial perception references of visually impaired individuals, will also contribute to urban accessibility for all users. It is predicted that conducting studies with visually impaired individuals in different landscape areas of the city will enrich the determined sensory references as a result of this research. In addition, it is thought that increasing the duration and repetition of the space experiences of individuals will contribute to the result.



1. GİRİŞ

Yaşantımızda çoğu zaman, eylemlerimizden birini gerçekleştiremediğimizde vücudumuzdaki tüm olguların önemi anlaşılmaktadır. Çevresel şartların insan yeteneklerini kısıtlamayacağı varsayılarak, kentsel mekanları tasarlama eğilimi gösterilmektedir. Oysaki kimsenin ı ışık olmadan göremediği, gürültü altında istediği sesi dinleyemediği gibi kısıtlamalar, insan eylemlerini etkilemektedir. Aynı zamanda insan hareketliliği, sosyal kurallardan ve çevrenin fiziksel özelliklerinden de etkilenmektedir. Bu bağlamda bireyin algılama ve eylem kapasitesi kısıtlandığında bireyin yetenekleri, sosyal bütünleşme ve mekansal özellikler arasındaki ilişki dikkate alınmalıdır (Dischinger, 2000).

Bağımsız hareket özgürlüğü çoğu zaman kısıtlanan bu bireylerin, kentsel çevrede plansız yapılaşma ve yetersiz düzenlemeler sonucu hareket alanlarını iyice kaybetmesi kaçınılmazdır. Yapılı çevrede aktif rol almada karşılaştıkları kentin fiziki problemlerinin özellikle toplu taşıma araçlarını kullanmalarına, kaldırımlarda bağımsız hareket etmelerine, karşıdan karşıya geçebilmelerine yönelik olduğu; örneğin görme engelli bireylerin karşıdan karşıya geçişlerde ve yön bulmada problemler yaşadığı ve sesli trafik lambaları gibi kentsel donanımlara ihtiyaç duydukları ortaya konmuştur (ÖZİDA, 2010). Bunun yanı sıra bireylerin hareketlerini kısıtlayıcı mekânsal tasarımlar yapıldığına da dikkat çekilmiştir (Gezer 2014). Kentsel yapılı çevrede bu konu ile ilgili standartlarının yeterli uygulanmaması ya da eksik uygulanması bu bireylerin, konutlarından dışarıya çıkamamasına ve hatta kendilerine sunulan özel materyal ve sağlık hizmetlerine dahi erişimlerinin kısıtlanmasına sebep olmaktadır (Akçalı, 2015).

Yapılan araştırmalar insanın bir mekanı %60 görsel, %30 işitsel, %10 temassal ve koku olarak algıladığını göstermektedir (Hall, 1966). Buna paralel olarak kentsel tasarımlar görme duyusuna odaklı geliştirilmekte ve tasarımlar ilk etapta bu yolla kullanıcılar tarafından algılanmaktadır. Bu tez çalışması görme duyusuna odaklı tasarlanan ve algılanan kentsel mekânların görme duyusunu hiç kullanamayan bireylerce nasıl algılandığı ve kullanıldığına odaklanmaktadır.

Görme engeli olan bireylere erişilebilir kentsel yaşam standartlarının sunulabilmesi için karşılaşılan fiziksel kısıtlamaların çözümlenmesi gerekmektedir. Fiziksel engellerin çözümlenmesi sosyal kısıtlamalarında ortadan kalkması demektir. İngiltere’de yaşayan görme engelli gençlerle yapılmış olan bir çalışmada; çalışmaya katılan gençlerin %20’sinin yaşadıkları konutlardan dışarıya çıkamadıkları, %34’ünün yaşadıkları alana yakın yerlere gidebildikleri ve sadece %41’inin konutlarının bulunduğu mahalle sınırlarında tek başlarına yürüyebildikleri sonuçlarına ulaşılmıştır (Bruce ve ark., 1991). Bu çalışmaya benzer bir araştırmaya, katılan kısmi görme bozukluğu olan veya hiç görmeyen bireylerin %70’inin yaşadıkları konut ve çevresi dışında bağımsız hareket edebildikleri sonucu tespit edilmiştir (Clark-Carter ve ark., 1986; Belir, 2012).

Görme engelli bireylerin, kentsel çevrede güvenli ve bağımsız hareket edebilmesinde var olan engellerin çözümlenmesi ve bu konulardaki somut yaklaşımlar, teknolojinin gelişimiyle birçok elektronik cihazın geliştirilmesine yol açmıştır. Bu yardımcı cihazlar karşılarına çıkan engelleri algılayanın yanında, bulunduklarını konumu bildirme, gittikleri yönü belirleme ve gidecekleri güzergâhı planlama gibi hareketlerini kolaylaştıracak programlar taşımaktadır (Belir, 2012; Gürkan 2012). Bu konuda yapılmış bir çalışmada; Wi-fi ile iç mekân ve CBS ile dış mekânda lokasyon detaylarını hafızasına yerleştiren ‘Akıllı Vizyon’ olarak adlandırılan bir navigasyon sistemi kurgulanmıştır. Oluşturulan vizyon model uygun özellikleri belirleyerek görme engelli bireyin rotasını hesaplayarak en kısa rotaya yönlendirdiği, bireye güvenli kaldırım ya da yaya geçidi gibi güvenli yöne yönelmelerine yardım edebileceğinin ortaya koymuştur (Fernandes ve ark., 2012). Ancak geliştirilen bu cihazların maliyetlerinin yüksek olması ve cihazların kullanımlarında eğitim gereksinimi gibi sebeplerden dolayı kısıtlı tercih edildiği görülmektedir.

Görme engelli bireyin, kentsel dış mekanlarda bağımsız hareketini sağlamada elektronik cihazlardan yararlanmaktansa genellikle gören rehberden, rehber köpekten ve baston aracından yararlandığı görülmektedir. Görme engelli bireye rehberlik eden gören kişi, bireyin rahat, hızlı ve güvenli bir şekilde hareket etmesini sağlar fakat gören rehber her zaman yanında olmayabilir. Bağımsız hareket yardımcısı olarak görülen rehber köpekler, görme engelli bireylere hem rehberlik etmeleri hem arkadaşları olmaları bakımından onlar için çok değerlidir, ancak görme engelli kullanıcıya bakım sorumluluğu yüklemeleri, bakımlarında ciddi bir ek masraf getirmeleri, gittikleri

yerlerde insanları rahatsız etmeleri ve her yere alınmadıkları nedeniyle birey için çok tercih edilmemektedir. Bunların dışında görme engellilerin çoğunluğunun kullanımını tercih ettiği araç bastondur. Ayak hizasında engellere takılmadan yürüme rotasını belirleyen baston görme engelli bireylerin bağımsız hareketini sağlamaktadır (Gürkan, 2012). Yoğun yapılaşmanın olduğu kentsel çevrede olmak üzere belirlenen 2 farklı rotada 7 baston kullanan ile 3 rehber köpekli görme engelli yayaların yön bulma performansları izlendiği bir araştırmada; bu bireylerin yolculuklarında kullandıkları teknik yardıma göre yön bulma performanslarının değişebileceği, kent içi ulaşımında görme engelli yayalar için mekânsal mimari tasarım ilkelerinde rehberlik ipuçları olması gerektiği, kentsel mekânlarda görme engelli yayalar için yön bulmalarına yardımcı tasarım kurallarının oluşturulması gerektiği ve yayaların zihninde karar vermeleri ve hareketlerini kontrol eden çevrelerin oluşturulmasının önemli olduğu vurgulanmıştır (Gaunet, 2006). Bahsi geçen çalışmalar değerlendirildiğinde görme yetisine az ya da hiç sahip olmayan bireylerin başka kişilere, canlılara ve araçlara bağımlı yaşamak durumunda oldukları görülmektedir. Her ne kadar bağımsız hareketlerini desteklemiş olarak görünen bu geçici çözümler mevcutsa da görme engelli birey için bağımlılık yaratması söz konusudur.

Görme engellilerin kentin toplumsal yaşamında görme yetersizlikleri ile bas ederek her birey gibi engellenmeden bir yaşam sürdürebilmeleri, fiziksel çevrede rahat bağımsız hareket edebilmeleriyle bağlantılıdır. *Kentsel çevrede görme engelli bireyin bağımsız hareketliliği ancak bu çevrenin fiziksel hareketi kısıtlamaması ve bireyin bulunduğu mekanı algılamasıyla ilgilidir.* Görebilen ya da göremeyen her birey mekanı okuyabildiğinde bağımsızdır. Bireylerin görme duyusunun zayıf olması veya hiç olmaması durumu, bireyin görme duyusu dışında kalan diğer duyularıyla çevresini algılamaya ve tanımlamaya itmektedir. Görme engelli bireyler dokunma, işitme, koku ve tat alma duyularıyla bulundukları mekanın özellikleri hakkında edindikleri bilgileri geliştirdikleri duygu ve düşünceleriyle birleştirir ve mekanı zihinlerinde haritalarlar. Görme engeli bulunmayan kişilere görme engelli bireyleri nasıl algıladıkları sorulduğunda; görme engelli bireyleri normalüstü hafızaya sahip, dokunma, işitme, koklama ve tat alma duyularını diğer engelsiz insanlara göre daha yüksek şekilde işlevlendirebilen kişiler olarak tanımladıkları tespit edilmiştir (Gezer, 2014).

Görme engelli bireylerin kentsel mekânları algılamalarında kullanacakları diğer duyularının devreye girmesini etkileyen unsurlar literatürde yer almaktadır. Bu

kapsamda Gümüş (2001), mekânlarda yansımanın ve parlamanın önlenmesinin gerekli olduğunu ayrıca, mekânlarda zıt renklerin ve hissedilebilir farklı dokularda yüzeylerin kullanılması gibi görme engellinin kentsel mekanı algılayışını ve kavrayışını kolaylaştıracak tedbirleri vurgulamıştır. Mimarlık bilim dalında görme engellilerin zihinsel haritalama yetenekleri açısından mimari tasarıma etki eden değerlendirilmeler yapılmıştır. Belir (2012), çalışmasında seçtiği 2 ayrı plan tipinde kamusal mekan olan alışveriş merkezinde 14 görme engelli ile deney yapmıştır. Yaptığı deneysel çalışmada bir mekanın görme engelliler için okunabilir olabilmesi için bilişsel harita oluşumunda kolaylık sağlayacak işaret öğelerinin yerleri ve niteliklerinin etkili olduğunu vurgulamıştır.

Evrensel tasarım kapsamında kentsel fiziksel çevrenin tüm kullanıcılar tarafından erişilebilir olması ve farklı kullanıcıların kullanılabilirlik durumlarının değişkenlik göstermemesi gerekmektedir (Mace, 1990). Nitekim bu insanlar görme duyusu dışında diğer duyu organlarını farklı düzeyde kullanarak dış çevredeki simgeleri, işaretleri, ifadeleri kendilerine referans olarak kullanabilmektedirler. Yakaladıkları çeşitli ipuçlar yardımıyla şehrsel yaşamda yerlerini almakta, toplumsal yaşama katılmaktadırlar (Sürmen, 2004).

Görme engelli bireyler için tüm bu ipuçlarının içerdiği detaylar, şehrsel yaşamda bağımsız hareket edebilmelerine yardımcı olmaktadır. Fiziksel çevrede duydukları sesler, aldıkları kokular, dokunmayla aldıkları izlenimler ve hissettikleri hareketler doğrultusunda bu işaret öğelerini yakalayabilmektedirler. Şehirde var olan gürültüler ve sesler ile hareketlerini yönlendirir mesafelerini tanımlarlar. Dokunuşlarıyla nesneleri ve malzemeleri kavrarlar. Aldıkları kokulardan bulundukları mekanların boyutları hakkında fikir yürütürler. Bu doğrultuda hareketleri ve konumlarını yönlendirmektedirler. Kokular, sesler, dokunuşlar ile edindikleri hisler yardımıyla çevrelerinden edindikleri tüm bu ipuçları hayatlarını hissetmeleri açısından ve kullandıkları mekanların algılanmasında çok önemlidir (Belir, 2012; Sürmen, 2004).

Her mekanın veya yapının kendine özgü bir sesi vardır. Sahip olduğu sesle kullanıcıya, misafirperverliğini ya da düşmanlığını, kabullendiğini ya da reddettiğini hissettirir. Mekanın içinde sakladığı koku, hafızada yer etmemesine rağmen tekrarlandığında yeniden ortaya çıkar, mekanın daha önce deneyimlendiğini; kimliğini hatırlatır (Pallasmaa, 2005). Özetle, bir yapı ya da mekan tek bir duyu ile değil tüm duyular yardımıyla tüm bedenle deneyimlenirken, onun kendine has özellikleri

duyumsamak, yeni tanışılan bir kişi hakkında bilgi edinmeye benzemektedir (Erkartal Öktem, 2014). Bu açıdan mekanın algılanmasında, mekanın tasarım kurgusu ve bu kurgunun yapılandırılmasındaki çoklu duyulara hitap edecek prensiplerin yer alması önemlidir.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Literatürde görme engelli bireyler ile ilgili yapılan çalışmalar daha çok mimari ve kentsel tasarım ölçek ve içeriklerinde yer almakta, yapılar, sokak ve meydan bağlamında olayı ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu çalışmaların çoğu kentsel mekanın fiziksel özelliklerine odaklanmakta ve duysal boyuta derinlemesine değinmemektedir. Bununla birlikte peyzaj tasarımının ve kamusal mekanın vazgeçilmez birimlerinden kent parklarında görme engelli bireyleri konu alan çalışmalar çok azdır ve çoklu duyunun kullanımı ile ilgili akademik ve profesyonel çalışmalar yetersizdir. Bu tez çalışması literatürde ve pratikte göz ardı edilen bu konuyu eksenine alarak, *görme engelli bireylerin kent parklarını kullanma, peyzaj mekânını kavrama ve peyzajı algılayışlarında, belirledikleri duysal referansların neler olduğunu saptamayı amaçlamaktadır*. Çalışma araştırma sorularına cevap aramak üzere İstanbul'da Emirgan Korusunu çalışma alanı olarak ele almıştır.

Bu tez çalışmasının temel soruları şunlardır:

Görme engelli bireyler peyzajı nasıl algılıyorlardır?

Görme engelli bireylerin bir peyzaj mekanında mekansal davranışları nasıldır?

Çalışmanın hedefleri:

1. Görme engelli bireylerin bir kent parkı peyzaj mekanını deneyimlemesine ilişkin bilgilenmek,
2. Görme engelli bireylerin bir peyzaj mekanını algılayışlarında çevrelerinden aldıkları duysal referansları algı ve bilişim bağlamında tespit etmek,
3. Bir kent parkında görme engelli kullanıcıların mekan kurgusunda erişilebilirlik ve kullanımını irdelemek,
4. Elde edilen verileri bütüncül değerlendirmek ve evrensel tasarım kapsamında peyzaj tasarım ilkeleri şeklinde ifade edebilmek, şeklindedir.

Bu tez çalışmasında aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

- Kent parkının fiziksel özelliği görme engellinin hafızasında oluşturduğu peyzaj mekanının bilişsel haritasını etkilemektedir.
- Kent parklarının peyzaj tasarımı, görme engelli kullanıcıların peyzajı algılamalarında önemli farklılık göstermektedir.
- Peyzaj elemanlarının mekan kurgusunda düzenlenme durumu, görme engelli bireyin algılayışını etkilemektedir.
- Görme engelli kullanıcıların mekandan memnuniyet durumları kent parklarında geçirdikleri süreyi etkilemektedir.

Görme engelli bireylerin, kent parklarını kullanmada görme duyusu olmadan dokunma, koklama, tat alma ve işitme duyularını kullanarak peyzaj mekanını kavrayışları, peyzajı algılayışları üzerine düşünme; *çok duyulu algılanabilir peyzaj tasarımı kurgusunda* tasarım ilkelerine farklı bir çıkış noktasının önemini ortaya koyacaktır. *Evrensel tasarım kapsamında tüm duyularla algılayışın peyzaj tasarımına yön vermesi açısından çalışma, özgün değere sahiptir.* Çalışma var olan eksikliğe sürdürülebilir bir çözüm getirecek olması açısından önem arz etmektedir.

Tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde araştırma konusunun tanımı yapılmakta, amacı, kapsamı ve özgün değeri açıklanmaktadır.

İkinci bölümde algı ve çok duyulu peyzaj algısı konularına değinilmektedir. Bu kapsamda algı ve peyzaj algısı açıklanmakta, daha sonra görme engelli bireyler ve duysal algılama biçimlerine değinilmektedir. Bölüm, kent parkı mekan kurgusu ve duysal mekan algısına yönelik taranan literatürle bitmektedir.

Üçüncü bölümde, araştırmanın yöntemine ve kullanılan veriye dair bilgiler verilmektedir. Dördüncü bölüm araştırmanın bulgularının paylaşıldığı bölümdür. Bu bölümde yapılan görüşmeler, deneysel alan çalışması ve mekan dizimi methodundan elde edilen bulgulara değinilmiştir. Bunu takip eden beşinci bölümde bulgular bundan önceki yapılan çalışmalarla yapılan mukayeseler tartışma olarak yer almıştır. Bütün bunların sonunda da altıncı bölümde görme engelli bireylerin kent parklarını engelsiz şekilde kullanabilmeleri ve evrensel tasarım bağlamında geliştirilen öneriler yer almaktadır.

1.2 Engellilik İle İlgili Yönetmelikler ve Standartlar

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun "Engelli Hakları Bildirisi" (1975)'nde engelli birey, "çeşitli engellerle karşılaşmaları halinde diğerleriyle eşit bir şekilde topluma tam ve etkili şekilde katılımlarını engelleyen uzun süreli fiziksel, ruhsal ve duyuşal sakatlığı olan bireylerdir" olarak tanımlanmaktadır. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005) 'unda engelli birey, (madde 3.c); "fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey" olarak tanımlanmıştır.

Engellilerin İnsan Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (2006) (United Nations Convention on the Rights of People with Disabilities), 81 ülke tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye, bu sözleşmeyi 3 Aralık 2008 tarihinde onaylamış ve 29 Ekim 2009 tarihi itibarıyla de yürürlüğe sokmuştur. Sözleşmenin erişilebilirlik hakkında (madde 9.1) taraf devletlerin, "engellilerin bağımsız yaşamalarını ve yaşamın her alanına tam katılımlarını sağlamak amacıyla; engellilerin tüm bireylerle eşit bir şekilde fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olmak üzere hem kentsel hem de kırsal alanlarda halka açık olan tesis ve hizmetlere erişimini sağlamak" için uygun önlemleri alması gerektiği belirtilmiştir.

Toplumda yaşayan her bireyin toplumsal hayata tam katılımında mekana ulaşabilmesi ve mekanı etkin biçimde kullanabilmesi büyük önem taşımaktadır. Toplumun tüm bireyler, mekandan eşit faydalanma ve bağımsız hareket edebilme hakkına sahiptir. T.C. Başbakanlık Özürlüler Dairesi Başkanlığı (2010-2011) "Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı" raporunda ulaşılabilirlik; "yaşamın tüm alanlarındaki hak ve hizmetlere ulaşabilmek ve bunlardan yararlanmak; anlamına gelmektedir. Bu kapsamda iki temel erişimi içermektedir: 1/Fiziksel çevreye ulaşım (mekân ve verilen hizmetler) ve 2/Bilgi ve mesaja ulaşım." olarak açıklanmıştır.

Türkiye'de engelli bireyler için ulaşılabilirliğin sağlanmasında ilk yasal düzenleme 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (1997) ile yapılmıştır. Bu kararname ile 3194 sayılı İmar Kanunu (1985) 'na ulaşılabilirlikle ilgili bir madde eklenmiştir; "Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanılabilir kılınması için, imar planları ile

kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur.”. Yapılı çevrenin ulaşılabilirliğine yönelik mevzuatta olması gereken teknik detaylar, Türk Standartları Enstitüsü’nün hazırladığı standartlarda belirtilmiştir. Bu standartlar;

“TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları (1991)”,

“TS 12460: Şehir İçi Yollar Raylı Taşıma Sistemleri Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları (1998)” ve

“TS 12576: Şehir İçi Yollar Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları (1999)” dır.

2. ALGI VE ÇOK DUYULU PEYZAJ ALGISI

2.1 Algı ve Algılama

Algı; farklı duyuların yalnız ya da birlikte kullanımıyla elde edilen bilgilerin belirlenmesi, kavranması, bellekte düzenlenmesi ve yorumlanması sürecidir (Porteous, 1996; Bell, 1999; Çakıcı, 2007).

“Algı, duyular yoluyla çevreden bilgi edinme eylemi; biliş algılanan şeyin uyumlandırılıp kavranmasıdır.” Algı, yaşadığımız çevrede var olan nesnel dünyanın sahip olduğumuz duyular yoluyla kişisel bilincimizde yorumlanmaya dayalı bir oluşumdur. Başka bir ifadeyle, dış dünyadan aldığımız bütün bilgi ve tecrübelerin görme, koku, işitme, dokunma ve tatma eylemini gerçekleştiren beş duyu organımız aracılığıyla anlamlandırılmasıdır (Göler, 2009).

Algılama, duyu organları ile çevreden gelen tüm fiziksel uyarıların (etkilerin) hissedilerek kavranmasına ilişkin zihinsel bir olgu sürecidir (Aydınlı, 1986). Bu süreçte bireyin algılayışı yoğun kullandığı duyusu, ilgisi ve davranışına göre farklı uyarılara farklı anlamlar kazandırabilmektedir.

Kentsel dış çevredeki verilerin duyu organları ile alınıp beyne iletilmesi ve yorumlanarak değerlendirilmesi algılamayı tamamlamaktadır. Kentsel mekânın biçimsel boyutu ve işlevsel durumu açısından kavranması; algılayan insanın özellikleri, yaşamsal boyutuna bağlı olarak deneyimlenen mekânın bireyde bir anlam kazanması ve bu anlamın hafızada depolanarak sürekliliğe kavuşması ise mekân algılamasını tamamlamaktadır (Karakoç, 2004; Gemalmaz, 2008).

2.1.1 Çok duyulu peyzaj mekanı algısı

Peyzajın tanımı; ‘insanlar tarafından algılanan şekliyle, karakteri doğal ve/veya insan faktörünün eylemi ve etkileşimi sonucu olan alan’dır (Anonim, 2000). Bu tanımlamaya göre peyzaj, insanın içinde hareket ettiği (physical landscape), gördüğü görsel imaj ve zihninde detaylandığı (symbolic landscape) özel bir coğrafi alandır

(Kaymaz Cakıcı, 2012). Peyzaj kavramı, morfolojik olarak farklı disiplinlerce (coğrafya, antropoloji, planlama, ekoloji gibi) ilişkilendirilirken yirminci yüzyılın sonlarına doğru insan algısına doğru evrilmeye başlamıştır (Creswell, 2003).

Kentsel mekân, insanın en temel ihtiyacı olan ilişki kurmada en önemli yardımcıdır. Kentsel çevreyi oluşturan mekânlar, insansız düşünülemez. Dolayısıyla mekânların en önemli unsuru insandır. Yaşanılan mekân ile insan arasında bir bağ kurulması gerekmektedir (Göka, 2001). Bu bağın kurulmasında insanı etkileyen birçok etmenin deneyimlediği mekânla değer kazandığı öngörülmektedir. Bu deneyimleme sürecinde kentsel mekânın yeterli algılanması ve algılama şekli önemlidir (Zülkadiroğlu, 2013; Göka, 2001).

Mekanda duygusal ve duysal tepkilerin algılanması, insanda bir mekan duygusunun gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Bartos, 2013). Algılanması güç olan mekân deneyimlenemezken bireyin kentsel yaşamla olan ilişkisini de olumsuz etkilemektedir. Mekânın algılanmasında ve bireyin algılama şeklinde, bireyin kişisel özellikleri büyük ölçüde etkili olmaktadır (Morval, 1985). Farklı yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, meslek gibi demografik özellikleri, taşıdığı sosyal ve kültürel değerlerin yanı sıra çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi farklı bedensel özelliklere sahip kullanıcılar içinde bulundukları kentsel mekânları farklı şekillerde algılayıp yorumlamaktadır. Bireylerin fizyolojik ve sosyo-kültürel özelliklerinin dışında yaşadığı kent, oturduğu semtin konumu, ev-kentsel mekân ulaşım güzergâhı/ulaşım tipi gibi etkenler de mekân algılarında farklılık oluşturmaktadır (Biçer ve Çolpan, 2002).

Mekânsal algıda insan duyularının; %60 görsel, %30 işitsel, %10 temassal ve koku olarak dağılmakta olduğu, en etkili duyunun görme duyusu olduğu ve baskın olarak görsel ve işitsel duyuların mekânsal algılamada %90 gibi bir oran gösterdiği vurgulanmaktadır (Hall, 1966; Erdönmez, 2005; Kürkçüoğlu, 2009).

Bir mekânın kolay bir şekilde algılanabilir ve kavranabilir olması, mekânı deneyimleyen bireyin alanı rahat kullanma, verileri öğrenme ve bilme ile kullanıcıda memnuniyet ve güvenlik duygusu oluşturmaktadır. Gereksinim duyduğu duyguları hissetmesiyle bireyler yaşadıkları çevre, toplum ve doğa ile bütünleşme ihtiyacını karşılamak istemektedirler. Bu ihtiyaç doğrultusunda kentsel açık mekânlar olan peyzaj mekânları kentte yaşayan bireylerin toplumsal, sosyal ve kültürel olarak

birbirleriyle etkileşim ve iletişimin sağlandığı ortak mekânlar olmaktadır (Kürkçüoğlu, 2009).

İnsan psikolojisi üzerinde önemli etkileri olan peyzaj algısı birçok farklı yolla ve düzeylerde gerçekleşmektedir. En basit ifadeyle peyzaj mekânının algılanışı bireyin duyuşsal bilinç durumudur. Algılama sürecinin bilgiye dönüşmesi ve bilginin de yorumlanıp yaşamsal faaliyetlere aktarılması için de algı ön koşuldur. Peyzaj algısı sadece fizyolojik bir olgu olarak görülmemelidir, aynı zamanda bireyin geçmişteki farklı peyzaj mekânlarını deneyimlemiş olması, taşıdığı sosyal ve kültürel değerleri ve deneyim öncesi ve sonrası duyuşsal etkenler de bireyin algısına etki göstermektedir (Çakıcı, 2007). Peyzaj algısının önemli büyük bir kısmını görsel unsurlar oluşturmaya rağmen, işitme, dokunma, koku ve tat alma duyuşları da insanın çevresine karşı gösterdiği eylemleri belirleme oldukça önemli işleve sahiptir. İşitsel, dokunsal, kokusal ve tatsal duyuşların, insan algısına olan katkılarının değerlendirilmesi zor olduğundan, peyzaj alanında görsel uyaranlardan daha az dikkat edilmesine sebep olmaktadır (Atkinson, 2003).

Bir peyzaj mekânını ilk kez deneyimleyen kullanıcı, alanı bütün olarak algılamaya çalışmaktadır. Fakat önceden mekânsal deneyimi olan, mekânı bilen bir kullanıcı; mekânı oluşturan bileşenleri ve alandaki öğelerin detaylarını (sirkülasyonu, farklı işlevsel mekânları, yeşil öğeleri, alandaki kot farklılıklarını, kent mobilyaları ve malzemeleri vb.) algılamaya çalışmakta ve mekânı ne amaçla kullanacağına veya mekân içinde hangi eylemleri gerçekleştireceğine kolay karar verebilmektedir (Kürkçüoğlu, 2009). Öncesinde deneyimi olan kullanıcının zihinsel bilincinde var olan mekânla duyuşsal ilişkisi de mekânı ikinci ve sonraki kullanımlarındaki algısını ve kullanımını etkilemektedir.

Farklı algılama özelliklerine sahip bireylerin peyzaj mekânlarını algılayışı; mekânın morfolojik özellikleri (topografya, ölçek, biçim, boyut, şekil gibi), tasarım öğeleri (sirkülasyonu, kent mobilyaları ve malzemeleri gibi), fiziksel çevre koşulları (ışık, gölge, ses, koku gibi), iklimsel unsurlar (sıcaklık, rüzgâr, yağmur gibi) ve kullanıcının kişisel özelliklerinin bütünleşmesi sonucunda şekillenmektedir.

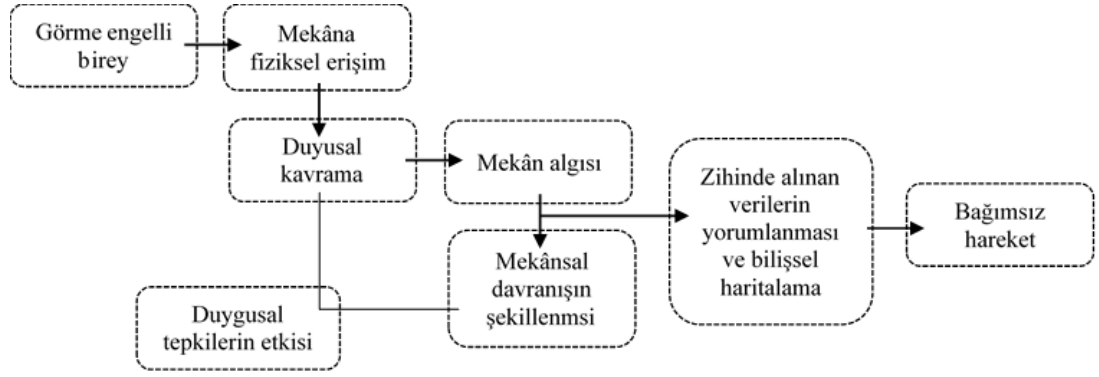
2.2 Görme Engelli Bireyler ve Duyusal Algılama Biçimleri

İnsanın kentsel yaşam kalitesi, farklı durumlarda ve ölçeklerde, mekânsal kararlarının yeteneğine bağlıdır. Kentte yaşayan her bireyin değişken olarak mekânsal farkındalığı bulunmaktadır. Bu farkındalık duyularımızın (görme, duyma, dokunma, tat alma ve koklama) uyarılmasıyla gerçekleşir. Bulunduğumuz çevreden aldığımız duysal girdiler insanlara, konumlarını belirlemek için çevrenin özelliklerini zihinde temsilini kurmaya olanak sağlar. Alınan bilgiler, deneyimle yorumlanır ve bu sayede kentin coğrafyasını tanır, mekânların yerlerini öğreniriz (Jacobson, 1998; Stankiewicz ve Kalia, 2007; Belir, 2012).

Kentin sosyal yaşamı içerisinde, görme duyusunda bir yeti eksikliği olmayan her birey çevresini tamamen görsel uyarıcılarla algılamaktadır (Sarp Türköz, 2013). Görme engelli bireyler ise, görsel uyarı boyutunun dışında çevreyi algılayışlarında ağırlıklı olarak diğer duysal uyarıları dikkate almaktadırlar. Bu yüzden görme yetisi kaybı olan bireylerin peyzaj mekânı algılayışlarında, görme duyusu dışında diğer tüm duyuları ve dokunsal, işitsel, kokusal ve tatsal algı çok büyük önem taşımaktadır (Warren 1978; Herrensens, 2014).

Peyzaj alanından gelen dokunsal, işitsel, kokusal ve tatsal referansların yetersizliği veya eksikliği nedeniyle bu uyarıları alamayan görme engellilerin mekânı algılamada ve deneyimlemede zorluk yaşadığı görülmektedir.

Görme engelli bireyler, mekânsal çevrelerinde yönelmelerini ve konumlarını doğru belirlemek için ağırlıklı olarak işitme, dokunma, koklama ve tat alma duyularını kullanarak çevreden aldıkları işaret edici ve belirleyici öğeleri takip ederler. Genellikle bilgi kaynağı olan bu belirleyiciler bir mekân hakkında da bilgi verir. Görme engelli birey, dokunmayla tanımladığı nesneler, mekândan gelen sesler ve kokular yardımıyla mekânı algılar ve tanımlar. Duyular yardımıyla algıladığı mekânda davranışını yönlendirir ve zihninde mekânın bir bilişsel (haritasını çizer) resmini çıkartır. Bütüne baktığımızda görme duyusu kaybı olan bireylerin kentsel çevrede bağımsız hareket edebilmesi, birbirini izleyen bu davranışların bütünüdür (Şekil 2.1).



Şekil 2.1 : Görme engelli bireyin mekânda algı ve hareket döngüsü.

Zihinde kurgulanan bilişsel haritalamada, çevreden anımsanan bilginin sadece depolanması değil aynı zamanda çevreyi nasıl şekillendirdiğimiz ve ne hissettiğimiz de önemli bir bileşendir. Görme kaybı olan bireylerin kentsel yaşam kalitesinin artırılmasında, bilişsel haritalama yeteneklerinin pratik ve teorik olarak araştırılması gerekli ve önemlidir. Çünkü yapılan araştırmalarda görmeyen bireylerin duyuları ve hisleriyle yön bulma, yönlenme ve bağımsız hareket becerilerinin yapıları çevrede nasıl geliştirilebileceğinin ipuçlarına ulaşılabileceği görülmüştür (Jacobson, 1998; Belir, 2012).

2.2.1 Dokunma'yla peyzaj algısı

Dokunsal peyzaj, peyzaj mekânının görsel değerlerinin dokunmayla algılanmasıdır. Dokunma duyusu o mekânı oluşturan parçaların hacimlerini, yüzeylerin dokularını ve kullanılan malzemelerin yapısını algılamada yardımcı olan duyu motorlarımızdan biridir.

Peyzaj mekânının doğası, bazen pasif dokunma duyusuyla da algılanmaktadır. Bedenin dokunmasıyla rüzgar hissi, hava sıcaklığı değişimleri, güneş ışığından gölgeye doğru geçişler pasif dokunsal algılama şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca ara sıra sarkan dallar ve çalılarla temas da pasif dokunma hissine de yol açmaktadır (Gardiner ve Perkins, 2005).

Juhani Pallasmaa'ya göre dokunma duyusu, sahip olduğumuz bütün duyuların anasıdır ve duysal tüm deneyimlerimiz aslında birer dokunma kipidir. Dokunma duyu kipi, çevresel deneyimimizde mekânlarla kendimiz arasında bir bağ kurmayı sağlamaktadır. Dokunmayla mekânda bulunan yüzeylerin dokularını çözümlemeye, nesnelerin hacimlerini kavramaya, kullanılan malzemelerin dilini anlamaya çalışırız (Pallasmaa, 1996). Görsel ve dokunsal uzamsal deneyimler o kadar iç içe geçmiş haldedir ki ikisini

birbirinden ayırmak zordur. Doku, görsel olarak sunulsa dahi dokunmayla tanımlanır ve onaylanır. Dokunun tanımlanması, dokunsal deneyimlerin hafızasını oluşturur. İnsanların dokunsal algısının görsel, kinestetik ve termal yönleri vardır ve bunlar çevresi tarafından gelişmeye teşvik edilebilir veya engellenebilir (Hall, 1966; Atkinson, 2003).

Görme yetisi zayıf veya olmayan bireylerde mekânı deneyimleme sürecinde yüzeylere, hacimlere dokunma isteği neredeyse reflekse dönmesi, bu durumdaki bireylerin bulunduğu mekânı tanıma, kavrama ve mekânla bir bağ kurma isteğindendir (Gezer, 2012).

Görme engelli bireylerin mekânı elleriyle fiziksel olarak algılamalarına göre deneyimledikleri mekânlara değişebilen anlamlar yükleyebilmektedirler. Sadece elle temasla değil tüm bedenle temasla da bu anlamlar oluşmaktadır. Örneğin göremeyen bir bireyin bastığı yüzey malzemesinin dokusu ona ulaşım rotasında yönlendirici bir unsur oluşturmaktadır. Aynı şekilde oturduğu bank elemanı dokusunun konfor oluşturmaları bireyin mekânla arasında olumlu bir bağ kurmaktadır.

Dokunsallık aynı zamanda; kullanılan malzeme dokusu, sıcaklık, soğukluk, uzaklık, yakınlık, hafiflik, ışıklılık, mevsimsel etki, toz ve su birikintisinin kattığı ifadeler görme engelli bireyin zihinsel bilgi birikiminde etkili, mekân karakterini anlamlandıran ve bu bağlamda kullanıcıda özel mekân hissiyatını oluşturmaktadır (Mazumdar, 2007; Gezer, 2012).

Kullanıcının mekânı deneyimleme sürecinde bedensel ve zihinsel algıya dayalı olarak mekânla arasında kurduğu ilişki ve etkileşim bütününde kavranabilen dokunma olgusu, görsel algılamadan farklı olarak, mekânı anlamlandırmanın, düşünmenin ve mekân tasarımına referans olabilecek bir çıktının varlığını ortaya koymaktadır. Mekâna dokunmak, mekânla etkili bir ilişkiye girebilmek ve mekânla bütünleşmek; kişisel duygularımızı, duyularımızı ve hatta düşüncelerimizi mekâna aktarmaktır (Erkartal Öktem, 2014).

2.2.2 İşitme'yle peyzaj algısı

İşitsel peyzaj, bir alanın/mekânın akustik açıdan çalışılması için ortaya çıkmış bir olgudur. İşitsel peyzaj olgusu: 'görsel peyzajın işitsel karşılığı'; 'bir ortamın akustik boyutları'; 'birden fazla ses kaynağı, etki ortamı ve alıcı arasında fiziksel, fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik etkileşim sonucunda oluşan ve olumlu ya da olumsuz

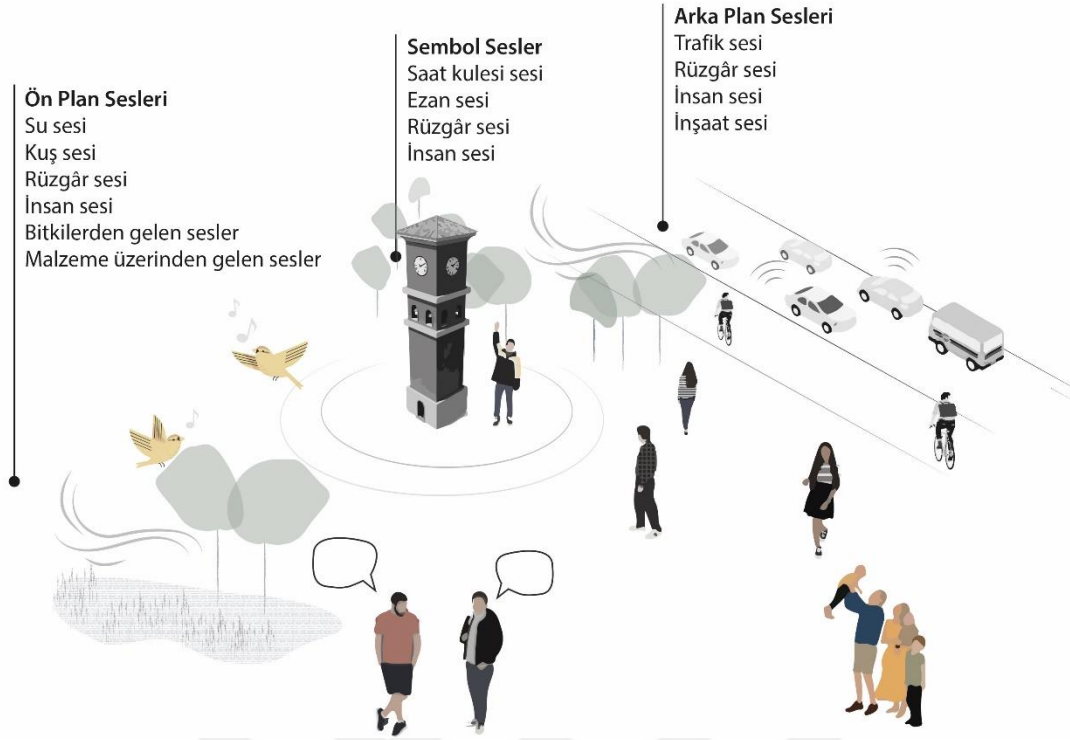
yargılardan bağımsız olarak tanımlanan işitsel ortam' şeklinde açıklanmaktadır (Özçevik, 2012). İşitsel ortam, seslerin kullanıcılara 'yer hissi' ve yerin akustik kalitesini verdiği 'mekan akustiği'; etkinliklerle davranışların oluşturduğu ilişkinin ifadesidir (Westerkamp, 2000).

İşitsel mekanın, herhangi bir odak noktası yoktur. Göz odaklanır, her bir nesneyi fiziksel uzayda konumlandırır; ancak kulak, herhangi bir yönden gelen bir sesi tercih eder. Başka bir deyişle, görsel mekan kısıtlıyken, işitsel mekan evrenseldir (Atkinson, 2003).

İşitsel peyzaj, sadece mekânın bileşenlerinde değil mekân çevresinde var olan olaylardan işitilenin tümüdür. Bir kentsel peyzaj mekânının işitsel algılanması; mekânın kentsel dokudaki doğasına, mekânın geometrik ve tipolojik özelliklerine (biçimlenişi, boyutları ve sınırlılıkları), mekânın oluşumunda kullanılan malzemelerin dokusal karakterlerine göre değişiklik gösterirken, ses kaynaklarının çokluğu işitsel algıda farklı etkiler ortaya çıkarmaktadır (Şekil 2.2). Bu farklılaşma durumu her mekânı kendi iç sesiyle özelleştirmektedir (Özçevik, 2012; Gezer, 2012; Aslan ve ark., 2015).

Mekânın özelleşen sesi, mekânı deneyimleyen kullanıcıların bu alanda aktivitelerini, kullanım zamanlarını ve geçirdikleri süre aralığını etkileyen önemli bir etmen haline gelmektedir (Mazumdar, 2007).

Görme engelli kullanıcıların işitme algısı açısından bakıldığında sesler, zihinlerinde mekânın bir resmini canlandırabilir, mekânı kullanım kalitesini ve memnuniyetini etkileyebilmektedir. Ayrıca görme yetisi olmayan bireyler için sesler, bir ulaşım referansı da olmaktadır. Örneğin; yürüme yolunda görme engelli birey için önünde yürüyen bireyin ayak sesi kendisine aralarındaki mesafeyi ayarlama ve rotayı takip etme açısından bir ses kaynağıdır. Aynı şekilde yürüme yolunda kullanılan malzemenin üzerine bastıkça çıkardığı ses de bireyin yönünü bulma çabasında kolaylık sağlayan bir referanstır. Bir başka referans kaynağı olarak da mekânda peyzaj elemanı olan bir bitkinin yapraklarında rüzgârın etkisiyle açığa çıkan ses, görme engelli bireyin o bitkiyi tanımlamasında bir etken olduğu görülmüştür.



Şekil 2.2 : Algılama ve işitsel peyzaj bileşenleri (Özçevik (2012)’den uyarlanmıştır.).

2.2.3 Koklama’yla peyzaj algısı

Çoğu zaman hafife alınan koku, şaşırtıcı bir duygudur. İnsan, belirli bir kokuyu algılamak için bir maddenin yalnızca 80 parçacığına ihtiyaç duymaktadır ve 10.000’den fazla farklı kokuyu algılayabilmektedir (Pallasmaa, 2005).

Koku, beyinde koku merkezine ulaştığı zaman alınan kokuyla daha önce yaşanılmış deneyimden oluşturulmuş hafızadan yola çıkarak o kokuyu anımsamaktadır. Dünya üzerinde canlı cansız birçok nesnenin kendine ait olan, insanların üzerine sinmiş, birbirilerinden ayırtıran koku bir uyarıcı olduğu kadar mekânlar arasında her mekânı bir diğerinden farklı kılan uyarıcı duyu kipidir. Kent yaşamından yaşanan konutların odalarına kadar açık veya kapalı her mekân kendisine has bir kokuyla beyne iletilir hafızalara kazınır; algılanan koku, mekân hakkında ve ayrıca o mekânın sürekli kullanıcıları hakkında bilgi vermektedir. Koku, mekâna kimlik kazandırırken mekânla insan arasında da bir ara yüz kurmaktadır (Gezer, 2012; Gezer, 2014).

Koku alma duyusu, diğer duylarda olduğu gibi, bir navigasyon aracından daha fazlası olarak kullanılabilir. Aynı zamanda mekan ve mimariyi deneyimlemenin bir yolu olarak da çok etkilidir (Gough, 2010). Bir peyzaj mekânında kokusal algı, peyzajı algılamada oldukça etkili potansiyele sahiptir. Görme engelli kullanıcıların mekânı

deneyimlemelerinde koku yardımcı olmakta, mekânla aralarında güçlü anılar oluşturmaktadır (Mazumdar, 2007).

Peyzaj tasarımında; bitkilendirme mekâna çekicilik sağlayan ayırt edici bir karakter, mekânda bir haz kaynağıdır (Sakıcı ve Var, 2013). Örneğin; ıhlamur, atkestenesi ve iğde gibi kokulu ağaçların kullanılması mekânda özellikli bir koku çekiciliğinin istenmesidir. Kullanılan bütün kokulu bitkiler mevsimlere göre yıl boyunca ilginçlik katmaktadır. Görme engelliler için bir peyzaj mekânının görsel ve estetik özellikleri haricinde dikkate değer açık hava kokusu, o mekâna özgü bir tema sağlamaktadır.

2.2.4 Tatma'yla peyzaj algısı

Her mekân kendine has bir kokuya sahip olduğu kadar bir tada da sahiptir. Zihinde kaydedilen fizyolojik verilerde diğer duyular kadar tat duyusunun da rolü bulunmaktadır. Algının ikinci süreci olarak zihinde kaydedilen her hangi bir tatsal veri hatırlanarak kimliği olan mekânı sürekli olarak anımsatır ve hissedilir kılmaktadır (Gezer, 2012; Gezer, 2014).

Zamanla kentsel yaşamda şehirlerle bütünleşmiş tatlar, tatlarla bütünleşmiş mekânlar sadece bir tatla zihinlerde iz bırakmıştır. O mekâna gidilemese dahi zihne kaydedilmiş tadı, o mekânı çekici kıldığından sürekli bilinçte mekânın yaşanmışlığıyla yerini canlı tutmaktadır. Gidilmek istenmeyen mekânlar için söylenen “o mekânın hiç tadı tuzu yok” deyimini aslında bakıldığında mekânın hissiyatında olan tadı ve kokusuyla kullanıcı arasında kurulan ilişkisini kısaca ifade etmektedir (Gezer, 2012; Gezer, 2014).

Mekânda algılanan tat, kentsel peyzajda daha da zenginleşerek değişmektedir. Özellikle peyzaj mekânında tat algısında iklimsel sürecin etkisi vardır. Sonbahar ve kış aylarında kar ve yağmurun kokusu, bahar aylarında çiçeklerin birbirinden farklı kokusu ve çimlerin biçiminde etrafa yaydığı kokusu gibi dört mevsim değişir bu tat.

Görme engelliler açısından bakıldığında; mekânları tanıma-kavrama sürecinde ve deneyimleyerek hafızalarına aldıkları mekânları algılamada diğer duyular kadar tat olgusu da onlar için bir referans kaynağı olmaktadır. Gören bireylere göre mekânı tadıyla, kokusuyla ve dokusuyla zihinlerine kazıyan görmeyen bireyler aslında mekâna daha çok odaklanır daha çok benimser ve yaşarlar.

2.3 Kent Parkı Mekan Kurgusu ve Algısı

Bireylerin içinde yaşadığı kentsel çevreyi algılaması ve algılayışlarını davranış biçimlerine yansıtmaları konusuyla ilgili davranışsal coğrafya çalışmalarına bakıldığında 60'lı yıllara kadar uzandığı görülmektedir. İnsanların hareket kalıplarının irdelenmesinde yapılan araştırmalarda genellikle kullanılan zihin haritalarından yola çıkılarak elde edilen bilgiler, kentsel mekânların tasarlanması ve planlanmasında önemli öneri tasarım prensipleri durumundadır (Tunçel, 2009).

Birey içinde yaşadığı kentsel mekânı, yakın çevresini ve içinde barındırdığı öğeleri görme, işitme, koklama, dokunma ve tatma duyuları yardımıyla ve mekânı deneyimleme sürecinde hissettikleri duygular yardımıyla algılar, mekânı tanımlar ve değerlendirir (Porteous, 1996). Zihinsel değerlendirme sonucunun mekândaki davranış biçimini yönlendirme oluşumu, mekândan gelen sonsuz işaretlerden bireyde kazandığı önemle farkına varılan ve seçilerek algılanmasıyla gerçekleştirilmektedir (Giritlioğlu, 1991).

Peyzaj algısının belirlenmesinde kentsel açık ve yeşil mekânlara işlevsel, fiziksel ve estetik olarak kimlik kazandıran kent parkları taşıdığı farklı kullanım tipleriyle fiziksel, doğal ve yapay birçok peyzaj unsurları (Çizelge 2.1) taşınması açısından ön plana çıkmaktadır. Bireyin doğa ile etkileşiminin sağlandığı kent parklarında bulunan peyzaj unsurlarının duyularla ilişkisine vurgu yapmak peyzajın algılanabilirliği bakımından önemlidir.

Çizelge 2.1: Peyzaj unsurlarının sınıflandırılması.

Peyzaj Unsurları				
Doğal unsurlar	İklimsel unsurlar	Fiziksel unsurlar	Estetik unsurlar	Çevresel unsurlar
Topografya	Rüzgâr	Donatı elemanları	Biçim-Form	Ses-gürültü
Toprak	Yağmur	Strüktürler	Renk	Işık-gölge
Bitki materyali	Kar	Küçük yapılar	Doku	Koku
Su ögesi	Nem	Yatay-düşey yüzeyler	Ölçek	Yansıma
Doğal materyaller	Sıcaklık	Yapay materyaller	Oran	Parlama

Görme engelli kullanıcıların kent parklarını kullanımlarında, mekânın kent içerisinde konumu, mekânın erişilebilirliği peyzaj mekânını kullanımında ilk adım olmaktadır. Mekân kurgusunda peyzaj tasarımı içindeki bileşenler ve peyzaj öğeleri bulundukları yer ve nitelikleri görme engellilerin peyzajı algılayışlarında etkilidir. Bireylerin görme dışında diğer duyu sistemleriyle dış çevreden aldıkları duyuşsal ipuçları, mekânda yön bulmalarını ve bağımsız hareketlerini destekleyerek mekân kullanımlarında önemlidir.

Mekân algısında görme engelli bireylerin ses, dokunma, tat ve koku algılarına yönelmesi diğer bireylerin mekân algısı şeklinden farklılık oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra her bireyde olduğu kadar görme engeli olan kullanıcıların kültürel ve kişisel özellikleri de algılama şeklinde büyük ölçüde etkilidir (Fuda ve ark., 2015).

Karmaşık planlanan mekânlarda duyuşsal referansların da yetersiz olması nedeni ile mekânın kavranmasında zorluk yaşayan bireyin, yön bulması, bağımsız hareketi ve mekânın bilişsel haritalamasını da olumsuz etkilemektedir (Grahm ve Stigsdotter, 2010).

Tüm bu etmenleri bir çizelgede (Çizelge 2.2) topladığımızda görme engelli bireylerin kentin farklı konumlarında yer alan kent parklarında peyzaj algılarının çok farklı olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 2.2 : Görme engelli bireyin peyzaj algısını etkileyen etmenler (Erçevik Sönmez ve Erinsel Önder (2015)'den uyarlanmıştır.).

Mekân Biçimi İle İlgili Özellikler	Mekânsal Algı	Mekâna Ait Bilişsel Durum	Görme Engelli Bireyle İlişkili Durum
Mekânın konumu	Boyut	Kullanıcı zihninde mekânın yansıması/haritası	Yaş
Mekâna erişilebilirlik	Şekil		Cinsiyet
Mekân içerisinde hareket kolaylığı	Renk	Mekâna ait bilişsel kavrayışın yüksek/zayıf olması	Eğitim durumu/meslek
Mekân tipolojisi	Aydınlatma		Engel durumu
Plan formda sadelik/basitlik	İşaretlerin ışıklandırılması	Bilişsel harita eksiksizliği	Tercihler/alışkanlıklar
Karar noktaları arasındaki topolojik ilişkiler	Detay çözümleri		Mekâna ulaşımı
Donatı elemanlarının şekil, boyut ve konumları	Hissedilebilir yüzey çizgileri		Mekâna aşına olma
Mekânda uzak noktalara/hedefe işitsel erişim	Mekânsal ipuçlarının ön plana çıkartılması		Mekânı kullanım saatleri/yoğunluğu
	Algılanabilirlik/okunabilirlik		

2.4 Bölüm Değerlendirmesi

Kullanıcı, içerisinde bulunduğu mekanı görme, dokunma, işitme, koku ve tat alma duyularının hissettiği fiziksel referanslar doğrultusunda algılamaktadır. Birey, duyu organlarıyla algıladığı referanslar kadarıyla mekanı zihninde kurgulamaktadır. Bu zihinsel olgu süreci olarak tanımlanan duyusal algılama sonucu kullanıcı mekandaki davranışına yön vermektedir. Kullanıcının mekanla kurduğu bu duyusal bağı, mekanın fiziksel özelliklerinin bir veya birden fazla duyu organıyla algılanışı etkilemektedir. Bir peyzaj mekanının algılanmasında mekanın fiziksel özellikleri kadar mekandaki tasarım öğelerinin, çevre koşullarının ve iklimsel etkenlerin de etkisi bulunmaktadır.

Mekanın algılanışında kullanıcının duyusal algılama biçimi ve kişisel özellikleri etkilidir. Bununla beraber kullanıcının mekansal deneyim geçmişleri de algılayış süreçlerinde bir farklılık ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda görme engelli bir kullanıcının mekan algısında dokunma, işitme, koku ve tat alma duyularına yönelik

referansların potansiyeli büyüktür. Görme engelli kullanıcıların yoğun kullandıkları duyu bazında algılama şekli, sahip oldukları kişisel özellikler ve deneyim süreçleri mekanın algılanışında farklı algılama biçimlerini ifade etmektedir. Görme engelli kullanıcı tarafından bir peyzaj mekanının algılanmasında kullanılan her bir duyunun peyzaj algısıyla ilişkisini tanımlamak gerekmektedir. Farklı duyuşsal peyzaj algıları, kent ölçeğinde peyzaj bileşenlerini bünyesinde barındıran bir kent parkının mekan algılanışı üzerinden değerlendirmek ilişkileri net ifade etmektedir.

Araştırma kapsamında, çok duyulu peyzaj mekan algısının anlaşılabilmesi için görme engelli bireylerin duyuşsal algı biçimlerine ve her duyu için algılanan duyuşsal referanslara odaklanılmaktadır. Bu kapsam odağında görme engelli kullanıcılar çalışma grubuyla 2 ayrı metot, birebir görüşme ve deneysel alan çalışması; peyzaj mekanı kurgusunun analizi için mekansal dizim metodu uygulanmıştır.

Çalışma grubuyla yapılan çalışmalar kapsamında, görme engelli kullanıcıların duyuşsal algılamada farklı duyuların ağırlıklı kullanıldığı, duyu kullanımının önceliği ve değişkenliği söz konusudur. Çalışmalar, duyuşsal algılayışın kullanıcıdan kullanıcıya farklılık gösterdiğini net bir şekilde ifade etmektedir. Bir kent parkı deneyiminde farklı kullanıcılarla aynı duyuşsal referanslarla farklı referansların algılanması da bu ifadeyi güçlendirmektedir. Peyzaj mekanı kurgusunun bu tip kullanıcılar tarafından algılanmasının değerlendirilmesi duyuşsal peyzaj algısı biçimlerini açıklamaktadır.



3. ARAŞTIRMA VERİLERİ VE YÖNTEM

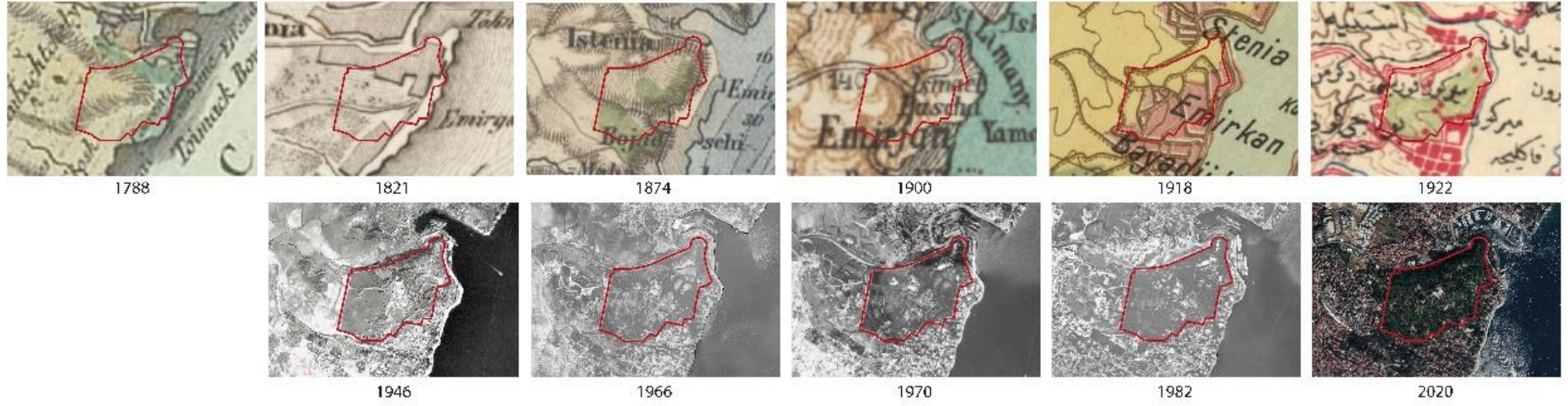
Bu bölümde çalışma alanı, araştırmanın yöntemi, çalışma grubu, kullanılacak metotlar ve süreçler ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.1 Çalışma Alanı

Alan çalışmasında, önemli bir kamusal mekan olan kent parkının mekânsal kurgusu bağlamında görme engelli bireylerin mekânsal davranış ve peyzaj algıları üzerindeki farklı etkileri ortaya konulabilmesi için deneysel alan çalışmasına gereksinim duyulmaktadır. Bireylerin bizzat mekânsal deneyimleri sırasında mekanın nasıl tanımlandığı, kavrandığı, mekanı zihinlerinde haritalarken kendilerini neyin etkilediğini, hangi özellikleriyle belleklerine depoladıkları ve bu özelliklerin görme duyusu dışında hangi duyu olgusuyla ilişkili olduğunu bulmak ve yorumlayabilmek amaçlanmaktadır.

Alan çalışması kapsamında, İstanbul'un Avrupa yakasında bulunan, kentin önemli korularından biri olmakla birlikte kent parkı işlevine sahip Emirgan korusu ele alınmıştır. Boğaziçi ve İstanbul yeşil alan sistemleri içerisinde büyüklük ve nitelik olarak en önemli yeşil alanlarından birisi olan Emirgan korusu ele alındığında; tarihi, mimari ve kültürel özellikleri ile alan hacmi, arazi formu, karakteristik bitki örtüsü ve farklı rekreasyonel kullanım biçimleri olması açısından ön plana çıkmaktadır.

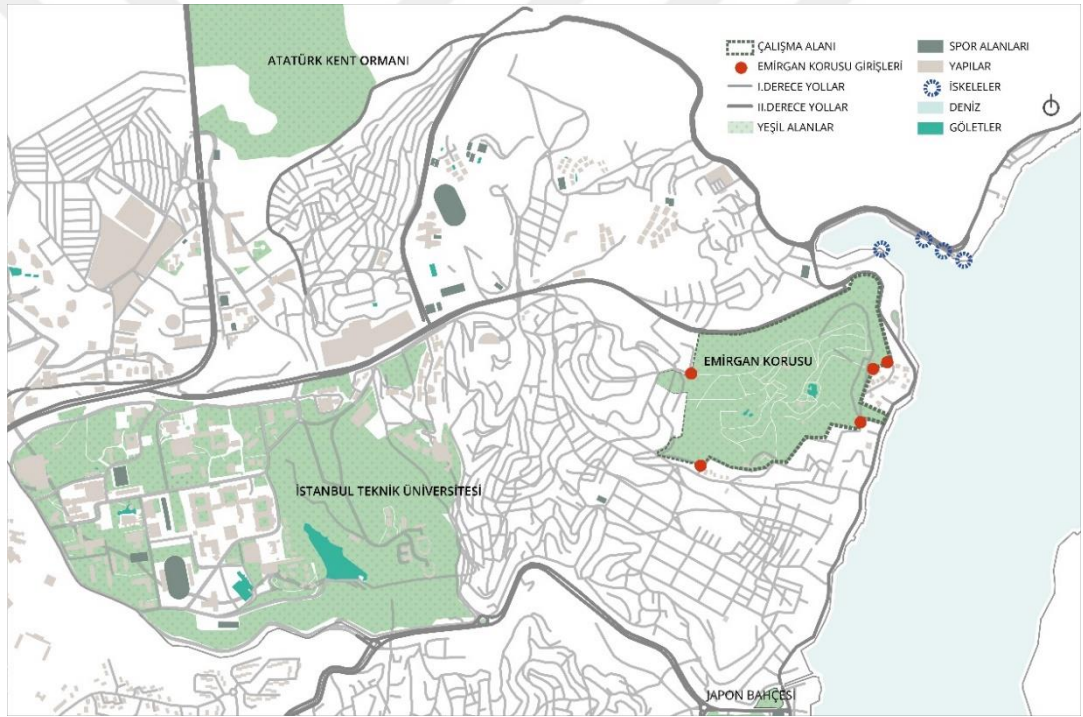
Emirgan Korusu, konum olarak Boğaz'ın Avrupa yakasında Sarıyer ilçesinde Baltalimanı ile İstinye arasında Emirgan semtinin İstinye Koyu'na ve İstanbul Boğazı'na hâkim kuzey batısındaki yamaçlar ve sırt üzerinde yer almaktadır. 42,6845 ha büyüklüğe sahip kuru alanında 5 adet çocuk oyun alanı, 4 adet aletli spor alanı, 1350m yürüyüş parkuru, 1 adet basketbol sahası, 1 adet satranç oyun alanı, 1 adet süs havuzu ve 1 adet yapay gölet bulunmaktadır (İBB Avrupa Yakası Park ve Bahçeler Müdürlüğü, 2017). Boğaziçi öngörünüm bölgesinde konumlanan Emirgan Korusu, hâlihazır imar planlarında kuru ve park olarak işlenmiş bulunmaktadır (Anonim, 2002; Avcıbaşı Korkmaz, 2013).



Şekil 3.1 : Emirgan Korusu gelişim sürecini gösteren haritalar (URL-1; URL-2).

Emirgan Korusu, sahil şeridinden sonra eğimin başlamasıyla yukarıya doğru tepe olarak devam eden bir topografyaya sahiptir. Dikleşen yamaçlar ve sırt üzerinde bulunan ve yer yer düzlük alanlara sahip olan alanda çözümlenen oldukça geniş bir sirkülasyon ağıyla ulaşılabilirlik sağlanmıştır.

16. yüzyıldan itibaren bir bölümü mesire alanı iken, 1943'te tamamı mesire alanına geçirilmiştir (Yaltırık ve diğ., 1997). Günümüzde koru, birbirinden farklı gezinti yolları ve geniş alana yayılmış oturma ve piknik fonksiyonu ağırlıklı kullanılan bir park olarak işlev vermektedir (Şekil 3.1). Korunun içerisinde bulunan Osmanlı köşklerine örnek teşkil eden Sarı Köşk, Pembe Köşk ve Beyaz Köşk günümüze kadar korunmuştur. Pembe Köşk çeşitli toplantı ve davetlere; Sarı Köşk yeme-içme; Beyaz Köşk ise protokol kullanımı fonksiyonuna ayrılmıştır.



Şekil 3.2 : Emirgan Korusu ve çevresi.

Koru sahip olduğu yoğun yeşil dokusuyla İstanbul silüeti içerisinde önemli bir konumdadır (Şekil 3.2). İçerisinde yer alan bitki türü çeşitliliğiyle önem arz eden Emirgan Korusu, İstanbul'da nadir görülen türleri de barındıran bitki örtüsüne sahiptir. Bitki yoğunluğunun seyrek olduğu alanlarda piknik yapılan mekanlar oluşturulmuştur (Yaltırık ve diğ., 1997). Koruda baskın karakter de olan su motifleri bulunmaktadır. Farklı ebatta göletler, kaskatlı havuzlarla ve yapay mağara yapılarıyla düzenlenmiştir. Korunun farklı bölgelerinde bulunan havuzlar, informel su yolları ile birbirlerine bağlanmaktadır (Cebeci, 2013).

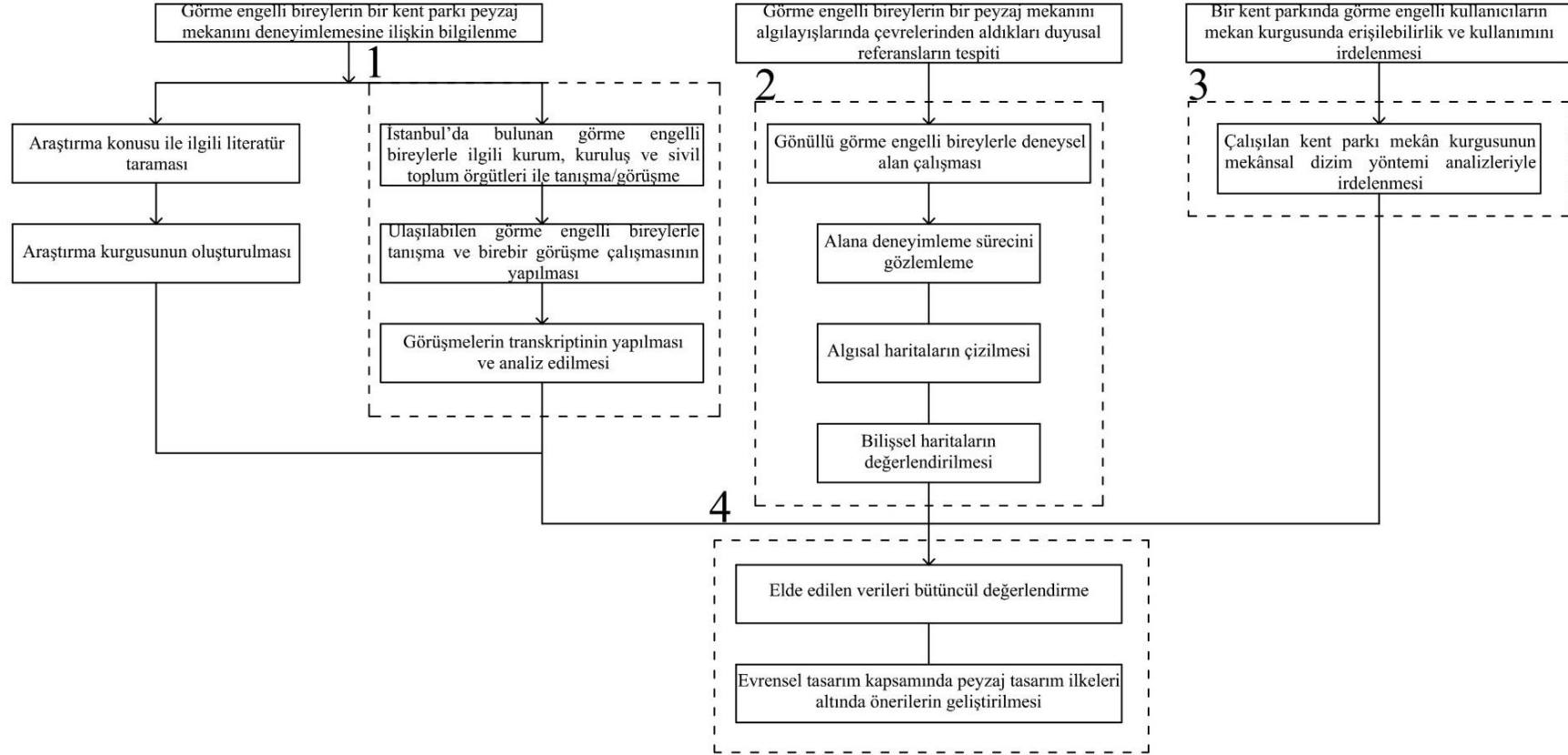


Şekil 3.3 : Emirgan Korusu fotoğrafı (Cebeci, 2013).

3.2 Yöntem

Bu araştırma, kent parklarında görme engelli kullanıcıların bağımsız hareket kabiliyetleri ile algısal ve mekânsal davranışları arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve mekan kurgusunda peyzaj tasarımına yön vermesini sağlayacak nitelikte bir çalışmadır. Çalışmanın amacı, doğuştan görme yetisinin bir kısmını veya tamamını kaybeden bireylerin, peyzaj mekânını kavramaya ve algılamaya çalışırken hangi duyularını kullandığını, mekânı deneyimlerken algılayışlarına etki eden duysal referansların ne olduğunun ortaya konulmasıdır. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar aşağıda belirtilen hedefler doğrultusunda 4 aşamada geliştirilmiştir (Şekil 3.4):

- Görme engelli bireylerin bir kent parkını deneyimlemesine ilişkin bilgilenmek,
- Görme engelli bireylerin bir peyzaj mekanını algılayışlarında çevrelerinden aldıkları duysal referansları algı ve bilişim bağlamında tespit etmek,
- Bir kent parkında görme engelli kullanıcıların mekan kurgusunda erişilebilirlik ve kullanımını irdelemek,
- Elde edilen verileri bütüncül değerlendirmek ve evrensel tasarım kapsamında peyzaj tasarım ilkeleri şeklinde ifade edebilmek, şeklindedir.



Şekil 3.4 : Araştırmanın yöntem akış diyagramı.

3.2.1 Görme engelli bireylerin kent parkı deneyimlerinin anlaşılması

Araştırmanın ilk aşamasında, görme engelli bireylerin peyzaj mekanları hakkında algı, duygu ve düşüncelerine ulaşabilmek; kentte kamusal peyzaj mekânlarını kullanma durumları ve bu mekanları deneyimleme süreçlerinde tutum ve davranışlarının ardındaki nedenleri öğrenebilmek için ulaşılabilen bireylerle birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 22 görme engelli bireyle yapılan görüşme çözümlemeleri tablolara dökülmüştür. Yanıtların bütüncül değerlendirilmesi için görüşmeler ‘graph commons’ platformu üzerinden interaktif haritalara dönüştürülmüştür. Görüşmeler doğrultusunda;

- Görme engelli katılımcıların sosyo-demografik yapısı,
- Peyzaj mekanları kapsamında bilgi, düşünce ve deneyimleri ortaya konulmuştur.

Birebir görüşme çalışmasını detayları aşağıda sunulmaktadır.

Görüşme (interview), sözlü iletişim kurarak öğrenilmesi istenilen bilgiyi toplamada kullanılan nitel araştırmalarda kullanılan yöntemlerden biridir (Çokluk ve diğ, 2011; Çetin, 2017).

Bu çalışmada görme engelli bireylerin düşünceleri, davranış biçimleri (eylemleri) ve tutumları gibi nitel özellik taşıyan veriler araştırmacının bakışı, görüşü ve yorumuyla şekillenmiştir. Nitel araştırmalarda genelleme kaygısı güdülmeden örneklem sayısının belirlenmesi önemli bir etkidir (Kıncal, 2015). Araştırmada örneklem seçiminde gönüllülük esasına göre aynı hayat stiline sahip bireyler seçildiğinden; nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örnekleme alt başlıklarından ‘benzeşik örnekleme’ (homojen olarak oluşturulan örneklem) üzerinden çalışılmıştır (Abbak, 2015). Benzeşik örnekleme üzerinden bireyler için belirlenen kriterler dikkate alınarak, İTÜ Engelli öğrenci danışma birimi, Boğaziçi Üniversitesi Görme Engelliler Teknoloji ve Eğitim Merkezi, Altı Nokta Körler Derneği, Altı Nokta Körler Vakfı, Görme Özürlüler Derneği, Türkiye Görme Engelliler Derneği ve referansla tanışılan görme engelli bireylerle iletişime geçilerek gönüllü 22 görme engelli bireyle çalışılmıştır.

Araştırmadan sağlıklı veriler ve doğru geri dönüşler alabilmek için odak kullanıcı grubuna seçilen bireylerin 1.Baston eğitimi almış olan, 2.Kentsel yaşama aktif katılan ve 3.Bağımsız hareketini sağlayan bireyler olmasına dikkat edilmiştir.

Belirlenmiş kriterler doğrultusunda belirlenen bireylerle birebir görüşme çalışmasında, kamusal peyzaj mekânı kent parkını ve peyzajı nasıl tanımladıklarını, mekan içerisinde nasıl davrandıklarını ve kendilerinin davranışlarını nasıl yorumladıkları ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışmanın amacı kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme programı hazırlanmıştır (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1 : Görüşme programı/protokolü.

1	Görüşmecinin görüşmeyi başlatması	
	Görüşmecinin kendini tanıtmayı	1-2 dk.
	Görüşmecinin araştırmasının amacını açıklaması	1-2 dk.
	Görüşmenin nasıl yürütüleceğini belirtmesi	1-2 dk.
2	Kayıt işleminin başlatılması ve görüşmeciden sesli izninin kaydıyla görüşmeye başlanması	3-4 dk.
3	Görüşmeci ile görüşülen kişinin konuşması	
	Görüşülen kişinin kendini tanıtmayı	3-4 dk.
	Geçiş sorularının (4-5 soru) sorulması	7-8 dk.
	Temel soruların sorulması	10-15 dk.
	Araştırma sorularının sorulması	10-15 dk.
4	Görüşmenin bitirilmesi ve teşekkür edilmesi	3-5 dk.

Görüşme formu kapsamında sorular; bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi gibi sosyo-demografik özellikleri ile kent parkı ve peyzaj kavramı hakkında bilgi ve düşünceleri, İstanbul’da kent parklarına gitme durumları, kent parkı kullanımlarında duygu, tutum ve davranışları ve mekanı kullanımlarında peyzaj algıları, algılarında duyuların kullanımı hakkındaki bilgi ve fikirlerinin alınabileceği yorum gerektiren açık uçlu olarak kolay anlaşılabilir ve net cevapları içerecek şekilde hazırlanmıştır (Çizelge 3.2).

Görüşme sırasında formdaki soruların takibi üzerinden, mekanın kullanım uygunluğu, önceki park deneyimlerinden ve beklentilerinden de bahsedilerek bireyler yönlendirilmeden sohbet şeklinde yürütülmüş ve görüşmenin ses kaydı alınmıştır. Birebir görüşmelerin, görüşülecek bireylerin tercihinde mekanda ve zamanda yapılmasına dikkat edilmiştir.

Çalışma, ‘İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler İnsan Deneyleri Etik Kurulu’ tarafından onaylanmıştır (EK A). Görüşmeden önce onay belgesi görüşmecilerle paylaşılmış ve kendilerinden izin alınmıştır.

Çizelge 3.2 : Görüşme formu.

Çalışmanın Başlığı: Görme Engelli Bireylerin Peyzajı Algılama Biçimlerinin Anlaşılması																													
Araştırmanın amacı ve önemi: Bu tez çalışmasının amacı; görme engelli bireylerin kent parklarını kullanımında, peyzaj mekânının kavramasında ve peyzajı algılayışlarında duysal referansların saptanmasıdır.																													
Evrensel tasarım kapsamında tüm duyularla algılayışın peyzaj tasarımına yön vermesi açısından çalışma, özgün değere sahiptir.																													
Görüşme Yer ve Tarihi :																													
Görüşmeci Sayısı/Kodu : Kadın Erkek Yaş Eğitim																													
S1: Kent parkı (Kamusal mekânın tanımlanması/araştırmacı) Kent parkı sizce nasıl bir kamusal mekân? İstanbul'da kent parklarına gidiyor musunuz? Bu parkların isimleri nedir? Sıklıkla gittiğiniz kent parkı hangisidir? Neden bu parkı seçiyorsunuz?																													
S2: Peyzaj ve peyzaj algısı (Görüşmecinin peyzajı tanımlaması/araştırmacı) Peyzaj size ne ifade ediyor, tarifler misiniz? Bir kent parkında ne tür peyzaj elemanları vardır? Bir park ziyaretinde ilk hangi duyunuzu kullanırsınız? Bir park ziyaretinizde hangi duyularınız size nasıl referans sağlar, açıklar mısınız? <table border="0"><tr><td>Görme</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>.....</td></tr><tr><td>Dokunma</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>.....</td></tr><tr><td>İşitme</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>.....</td></tr><tr><td>Koku</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>.....</td></tr><tr><td>Tat</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>.....</td></tr></table> (1= Hiç bahsetmedi/ 2= Bir ölçüde bahsetti/ 3= Çok kez bahsetti)					Görme	1	2	3		Dokunma	1	2	3		İşitme	1	2	3		Koku	1	2	3		Tat	1	2	3	
Görme	1	2	3																										
Dokunma	1	2	3																										
İşitme	1	2	3																										
Koku	1	2	3																										
Tat	1	2	3																										
S3: Sizce günümüzde kent parkları görme engellilerin kullanımına uygun mudur? Neden?																													
S4: Genelde kent parklarında edindiğiniz deneyimler nelerdir? Olumlu yönde deneyimlerinizden bahseder misiniz? Olumsuz yönde deneyimlerinizden bahseder misiniz?																													
S5: Bir kent parkı mekanı için önerilerinizi açıklar mısınız?																													

Birebir görüşmelerle, görüşülen görme engelli bireylerin sosyo-demografik bilgileri ile kent parkı peyzaj mekanları kapsamında bilgi, düşünce ve deneyimleme olguları, mekan kavramada peyzajı nasıl algıladıkları ve mekanda hangi duyular yardımıyla kendilerine referans noktaları belirlediği ile ilgili veriler toplanmıştır. Ayrıca bir kent parkı deneyimleme sürecinde karşılaştıkları engeller ve bunlara yönelik önerileri hakkında da cevapları alınmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerin çözümlenmesi hem bireysel hem de bütün görüşme yanıtları şeklinde yapılmıştır.

3.2.2 Görme engelli bireylerin çevrelerinden aldıkları duysal referanslarının tespit etmesi

Araştırmanın ikinci aşamasında, görme engelli bireylerin dokunma, işitme, koku ve tat olgusu bağlamında mekanda çevrelerinden aldıkları duysal referansları algı ve bilişim bağlamında tespit etmek için görüşülen bireyler arasından seçilen 8 bireyle deneysel alan çalışması yapılmıştır. Önemli bir kamusal mekan olan kent parkının mekânsal kurgusu bağlamında görme engelli kullanıcıların, peyzajı duysal algılayışları ve bu algılayışın mekânsal davranışlarına etkisini ortaya konulabilmek için deneysel alan çalışmasına gereksinim duyulmuştur. Bu doğrultuda bu bireylerin bizzat mekânsal deneyimleri sırasında; mekanın nasıl tanımlandığı, kavrandığı, mekanı zihinlerinde haritalarken kendilerini neyin etkilediğini, hangi özellikleriyle belleklerine depoladıkları ve bu özelliklerin görme duyusu dışında hangi duyu olgusuyla ilişkili olduğunu bulmak ve yorumlayabilmek amaçlanmıştır. Deneysel alan çalışması sürecinde;

- Görme engelli kullanıcıların yoğun kullandıkları duyular,
- Farklı duyu organlarının algıladığı duysal referans noktaları,
- Algılanan referansların mekânsal davranışa ve bağımsız harekete evrilmesi durumu,
- Mekanla kurduğu etkileşim süreci belirlenmiştir.

Deneysel alan çalışmasının detayları aşağıda aktarılmaktadır.

Deneysel alan çalışmasının sağlıklı yürütülmesi için seçilen kent parkının ve çalışma sürecinin araştırmaya net ve doğru çıktılar verebilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda birebir görüşmeler arasından gönüllü 2 görme engelli bireyle birbirinden farklı iki pilot çalışma yürütülmüştür. Pilot çalışmalarının değerlendirilmesi sonucunda yapılacak

deneyisel alan çalışması planlanmış ve görüşmelerden gönüllü olarak katılan 8 bireyle çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın çıktılarının eksiksiz ortaya konabilmesi için çalışma süreci görüntülü ve sesli kayıt altına alınmıştır. Bu şekilde çalışma esnasında kullanıcının verdiği ve çalışma sonrası da kayıt deşifresi ile çıktılar eksiksiz toplanmaya çalışılmıştır.

Çalışma çıktıları, bireylerin mekanı kavrama ve kullanma süreçleri üzerinden duysal, bilişsel algısı ve mekânsal davranış arasındaki ilişkinin mekânsal kullanım bağlamında haritalara dökülmesi şeklindedir. Bu bağlamda deneyimlediği alan üzerinden her görme engelli birey için bir ‘algı haritası’ oluşturulmuştur. Her bireyin deneyimlediği alan sınırında farklı fonksiyona sahip mekanları bulabilmede, bu mekanları kavrayabilmede, mekanı ve içerisinde bulunan peyzaj elemanlarını kullanabilmede algıladığı duysal referans noktaları bu haritalara işlenmiştir. Bu deneyisel alan çalışmasıyla, bireylerin mekanı deneyimleme sürecinde çevrelerinden aldıkları algısal referansların nasıl mekânsal davranışlarına yansıdığı görülebilmektedir. Gözlemlerden yola çıkılarak kullanıcıların farklı duysal algısı bağlamında her bir farklı duysal algının farklı davranışsal modlara ve mekanı kullanma temsiliyetlerine evrilmesi hakkında çıktılar ortaya konmuştur.

Kullanıcıların alanı deneyimleme sürecinden hemen sonra zihinlerinde kurguladıkları deneyimlenen mekanın bilişsel haritasının çizimi istenmiştir. Bu haritalama yoluyla bireylerin deneyimlenen mekana ait hatırlanma frekansları elde edilmesi planlanmıştır. Çalışmaya katılan bireylerin haritalama konusunda zorlanmamış ve sadece bir katılımcı (pembe katılımcı) bu çizimi gerçekleştirmiştir.

Dolayısıyla farklı sosyo-demografik özelliklere sahip görme engelli kullanıcıların, deneyimledikleri aynı alanda farklı veya aynı duyu organı ile duysal uyarıların farklılığı; tespit ettikleri referansların mekânsal algılayışlarına ve davranışlarına nasıl yansıdığı, duysal peyzaj parametrelerini bu algı sürecinde nasıl ifade edebildiği hakkında bulgular belirlenmiştir.

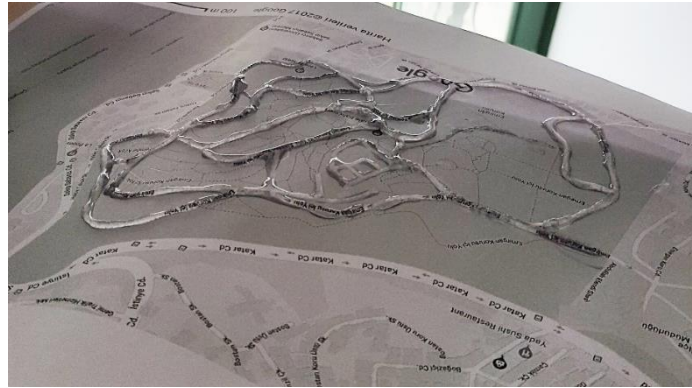
Pilot çalışmalar

Alan çalışmasına başlamadan önce iki pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan pilot çalışmalarda ‘Altı Nokta Körler Vakfı’ desteğiyle, vakıfta verilen ‘Bağımsız Hareket (Beyaz Baston) Eğitimi’ ne katılan iki bireyle çalışılmıştır. Alan çalışması öncesinde her iki bireyle bir araya gelinmiş ve konuyla ilgili bir ön görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yapıldıktan sonra bu bireylerle farklı zamanlarda bir araya gelinmiş ve aynı alanda birbirinden farklı şekilde iki pilot çalışma yürütülmüştür.



Şekil 3.5 : Birinci pilot çalışması uhuyla işlenmiş harita okuması.

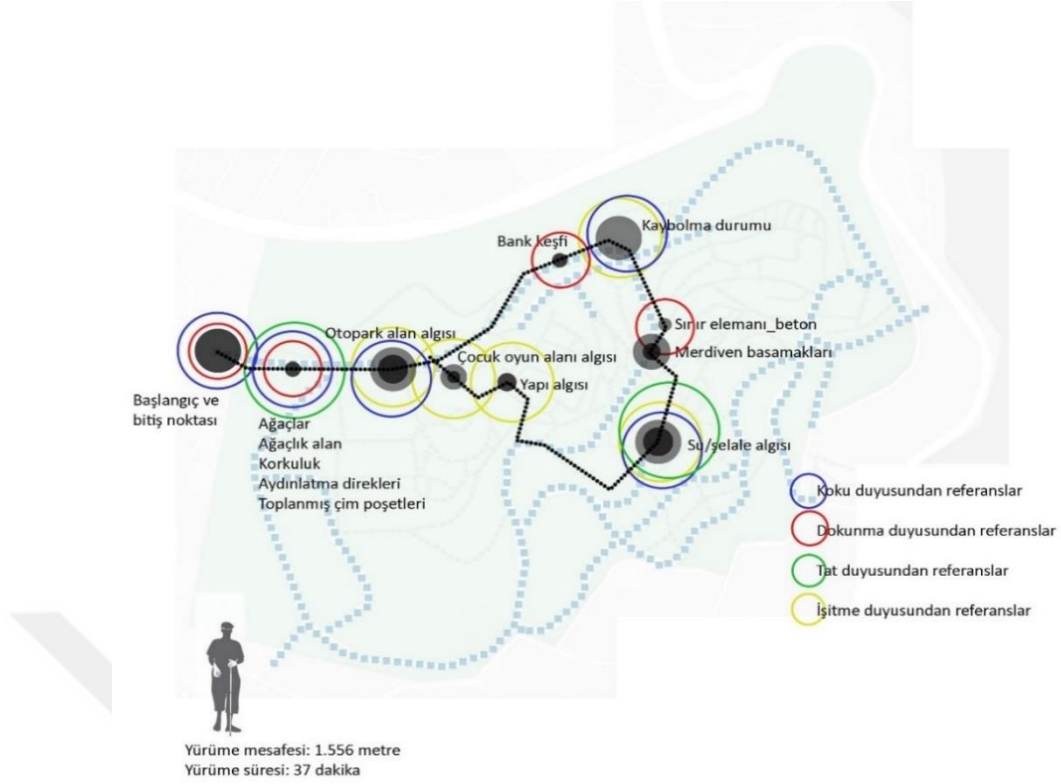
Birinci pilot çalışması öncesinde alanın, görme engelli birey tarafından anlaşılabilmesinin önemi olduğundan alanın haritası A3 pafta boyutunda bastırılmış ve pafta üzerinde tüm ana rota aksları uhuyla işlenerek, haritada hissedilebilir kabartmalı bir yüzey oluşturulmuştur (Şekil 3.6).



Şekil 3.6 : Hazırlanan alan haritası.

Alan çalışması öncesinde görme engelli bireyle birlikte hazırlanan kabartma harita incelenmiştir. Harita incelendikten sonra, bireyden belirli bir rota ve bir süre belirtmeksizin alanı bağımsız deneyimlemesi istenmiştir. Bu süreçte birey deneyimi sırasında sesli ifadelerde bulunmuştur. Bireyin peyzaj mekanının bir kapısından farklı bir başka kapısına kadar olan alan deneyimi etkisiz olarak gözlemlenmiş ve görüntülü kayıt altına alınmıştır. Bireyle, deneyimi tamamladıktan sonra, alan kullanımı hakkında bir görüşme yapılmış ve bireyden, kendi zihninde oluşturduğu mekanın bilişsel haritasının çizilmesi istenmiştir.

İkinci pilot çalışmasında, birinciden farklı olarak tanımlı bir rota çizilmiştir. Bu çalışmada bireye, belirlenen rotanın kabartmalı yüzey olarak okuyabileceği bir harita verilmiştir. Alana birinci pilot çalışmasında başlanılan giriş kapısından başlanıp aynı kapıda deneyim sona ermiştir. Birinci çalışmada olduğu gibi süre belirtilmemiş ve bireyden alanı kendi başına deneyimlemesi istenmiştir. Yine ilk çalışmada olduğu gibi bireyden alanı kullanım sürecinde sesli olarak referans aldığı duyuşsal işaretleri ifadelendirmesi istenmiştir. Çalışmada birey, rotanın takibini haritadan çıkarabilmede sıkıntı yaşadığından rota takibinde desteklenmiştir. Aynı şekilde ilk çalışmada yapıldığı gibi bireye rota dışında müdahale edilmemiş, bağımsız olarak tamamlanan tüm deneyim süresi gözlemlenerek ve görüntülü kayıt altına alınmıştır. Deneyimlemenin bitiminde ilk bireyden de beklendiği gibi alanın bilişsel haritasının çizimi beklenmiştir.



Şekil 3.7 : İkinci pilot çalışmasında izlenen rota ve belirlenen duyuşal referans noktalarının konumları.

Çalışma sonucu görülmüştür ki; çalışmaya katılan her iki bireyde çalışmanın yapıldığı alana hakim değildir. Öncesinde verilen haritanın ardından kişilerin alanda yön bulması kolaylaşmamıştır. Her iki görme engelli kişi de deneyimledikleri alanın plan kurgusunu anlamamış ve bitiminde haritalandıramamıştır. Görme engelli bireylerin, bir mekanın bilişsel haritasını kendi zihinlerinde oluşturabilmeleri için o alanı birkaç kere deneyimlemesi gerektiği anlaşılmıştır. Birden fazla deneyimlenmemesi dışında alanın oldukça büyük olması da haritalamada zorluk çıkarmıştır.

Her iki pilot çalışma sonucunda, görme engelli bireylerin bağımsız deneyimlerinde kullandıkları mekandan aldıkları farklı duyuşal referansların sayısı kadar alanı deneyimleme sayısının da önemli olduğu görülmüştür. Bireylerin alanı deneyimlemede bireylerin gözlemlenmesi ve sesli ifadelendirmeleri sürecinde, bireyin mekanı kullanırken fiziksel çevreden hangi duyularıyla nasıl referans noktalar belirlediklerine ilişkin fikir edinilmiştir.

Pilot çalışmasının değerlendirilmesiyle deneysel alan çalışması tekrar kurgulanmıştır. Deneysel alan çalışması görüşme yapılan bireyler arasından gönüllü katılan 8 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmasından farklı olarak deneysel alan çalışmasında

bireylere tanımlı bir rota verilmemiş, kendilerinin bir rota belirlemeleri istenmiştir. Onların seçtiği bir gün ve saatte, kendilerinin istediği bir sürede ve kullanımda alanı deneyimlemeleri beklenmiş. Bu deneyim sürecinde katılımcıya hiçbir müdahale edilmemiştir. Bu 8 birey arasında sadece 1'inin ilk defa bir park deneyimi olmuştur, diğer 7 bireyin bu alanı daha önce deneyimlemiş olduğu çalışma öncesi öğrenilmiştir. Ancak daha önce bu alana gelen bireylerin alana ait bir bilişsel haritaları olmaması alanı ilk defa deneyimliyor olma durumunu göstermiştir.

3.2.3 Mekan kurgusunda erişilebilirlik ve kullanımı irdelenmesi

Araştırmanın üçüncü aşamasında, çalışılan alanın mevcut mekan kurgusunun görme engelli kullanıcı açısından değerlendirilmesi için alanın mekan dizimi analizleri yapılmıştır. Bu kapsamda İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Harita Müdürlüğü tarafından üretilen, Emirgan korusu ve çevresinin 2012 yılı hazlihazır planı dwg formatında temin edilmiştir. Mekan verilerinin işlenmesi ve analizlerin yapılmasında 'DepthmapX_net_035' programı kullanılmıştır. Görme engellilerin, çalışılan peyzaj mekanında erişilebilirlik durumunu irdelemek için mekan dizimi metodu uygulamasında 'Bağlanabilirlik (Connectivity)' ve 'Bütünleşiklik (Integration)' analiz bileşenleri tamamlanmıştır. Bireylerin alan kullanımlarını irdelemek için metodun bileşenlerinden biri olan 'Görünürlük (Visibility)' analizi uygulanmıştır. Bu analizin yazılımının kendi kısıtları nedeniyle çalışma alanı bütününde uygulanamacağından alanın, anlamlı ve yeterli olacağı düşünülen bir bölümü üzerinde uygulanmıştır. Analizlerin ortaya koyduğu bulgular;

- Görme engellilerin mevcut mekan kurgusu sirkülasyonunda erişilebilirlik durumları,
- Alan bütününde mekansal kullanım derecelendirilmesi /yoğunluğu,
- Alanda var olan yapısal düzenin bireylerin hareket alanlarına etkisi şeklinde ifade edilmiştir.

Londra Üniversitesi'nin Barlett Mimari Çalışmalar Ünitesi'nde geliştirilen 'Mekan Dizimi (Space Syntax) Yöntemi' bina, kentsel alan, mimari ve kent planlamasının biçimsel analiz aşamasında kullanılmaktadır. Mekan dizimi, bina ölçeğinden kent ölçeğine uzanan mekansal boyutun biçimsel özelliği ile kullanım biçimini veya mekandaki eylemler arasındaki ilişkiyi sayısal değerlerle tanımlayan bir yöntemdir (Hillier, 1984). Bu yöntem, mekanı ele alışı bakımından diğer yöntemlerden farklı

olarak, hem tasarım öncesine hem de kullanım sürecine yönelik yaklaşımlar sunmaktadır (Özkan Özbek, 2007; Özyılmaz 2009). Mekan dizimi, mekanda varolan sosyal oluşumu okuyabilmek için kurgulanmış olup, kullanıcı tarafından algılanan mekanın ortaya konması ve kullanıcının hareketine bağlı kalarak fiziksel mekanın tüm kullanıcıları bir arada toplama potansiyelini anlamayı amaçlamaktadır (Çil, 2006).

Bina ölçeğinden kent ölçeğine kadar yapılaşmış kentsel mekan-insan etkileşimini analiz eden mekân dizimi methodu kullanılarak, çalışılan peyzaj mekanının sayısal ve grafiksel değerleri elde edilmiştir. Bu yöntemin kullanılmasında, mekanın mevcut fiziksel kurgusu ile görme engelli kullanıcıların mekansal davranışı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ‘bağlanabilirlik/connectivity’ ve ‘bütünleşiklik/integration’ analizleri ile kent parkının sirkülasyon ağı fiziksel kurgusunda görme engelli kullanıcının erişilebilirliğinin etkisi; ‘görünürlük/visibility’ analizi ile bireylerin bağımsız mekan kullanım biçimiyle peyzaj mekanı mevcut mekansal kurgusunu ilişkisi değerlendirilmiştir. Görme engelli bireylerin farklı hareket ve kullanım biçimleri yapılan analiz değerlendirilmelerinde farklı değerler ortaya koymuştur.

3.2.4 Elde edilen bulguların bütüncül değerlendirilmesi ve önerilerin geliştirilmesi

Dördüncü aşamada, ilk üç aşamada gerçekleştirilen deneysel çalışmalardan ve yapılan analizlerden elde edilen niteliksel ve niceliksel veriler bütüncül olarak değerlendirilmiştir. Değerlendirilme sonucu çıktılar, evrensel tasarım kapsamında peyzaj tasarım ilkelerine katkı koyacak doğrultuda önerilere dönüştürülmüştür.

3.3 Bölüm Değerlendirmesi

Görme engelli kullanıcıların, bir peyzaj mekanını algılayışlarında algıladıkları duyuşsal referansların tespitine yönelik kullanılan metotlar: birebir görüşme çalışması, deneysel alan çalışması, mekan dizimi metodu; araçlar: graph commons platformu, benim rotam uygulaması, Emirgan korusu halihazır planı, depthmapX programıdır. Temel amaç doğrultusunda çok duyulu algılanabilir peyzaj mekanı tasarım kararlarının ortaya konmasıdır.

Araştırmanın hedefleri kapsamında ilk metot olan görme engellilerle birebir görüşme çalışması, araştırma kapsamında görme engelli kullanıcıların bir kentsel peyzaj

mekanıyla olan ilişkisini çözümlemek adına ilk adımdır. Bu metot, görme engelli kullanıcısının kentsel peyzaj mekanı olan bir kent parkı kullanımını hakkında bilgi edinilmesi bakımından önemlidir. Aynı zamanda bu metotla bu kullanıcıların mekanda peyzajı algılama biçimleri de ortaya konmuştur. Bu metotun değerlendirilmesi bir sonraki deneysel alan çalışması metodu için bir ön hazırlık derecesinde olması düşünülmüştür.

Deneysel alan çalışması, görme engelli bireylerin bir kent parkı kullanımında peyzaj mekanı algılayışlarına odaklanmaktadır. Bu kapsamda bu kullanıcıların alanı kavramada duyu kullanımları, duysal algılama biçimleri, duysal referansların tesbiti, davranışlarını yönlendirme ve bağımsız hareketlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bir görme engelli bireyin kent parkı deneyiminin değerlendirilmesi, bireyin algıladığı duysal referansların nasıl belirlendiği ve bağımsız hareketleri üzerindeki etkilerini göstermiştir. Bu metodun uygulanmasında ve sonrasında metot çıktıları olarak algı haritalarının işlenmesinde benim rotam uygulaması önemli bir araçtır. Söz konusu uygulama çalışmaya katılan görme engelli bireyin izlediği rotayı vurgularken algıladığı duysal referansların konumlarının belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Görme engelli kullanıcıların bir kent parkı deneyiminde farklı duyularla algıladığı referansların mekanın kurgusuyla ilişkisini değerlendirmek için mekan dizimi metodu kullanılmıştır. Bu kapsamda mekanın tasarım kurgusu üzerinden bireylerin mekanı algılama biçimlerinin değerlendirilmesi, duysal referansların tasarıma girdisi için katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Görme engelli olmayan bireyler için çalışma imkanı sunan mekan dizimi metodunun kullanılması tez çalışması metodolojisi bütününde diğer metotlardan farklı önem taşımaktadır.

Tez çalışmasının metodolojisinde uygulanan her metottan elde edilen çıktıların değerlendirilmesi, çok duyulu algılanan kentsel peyzaj tasarımına önemli referans sağlamaktadır.

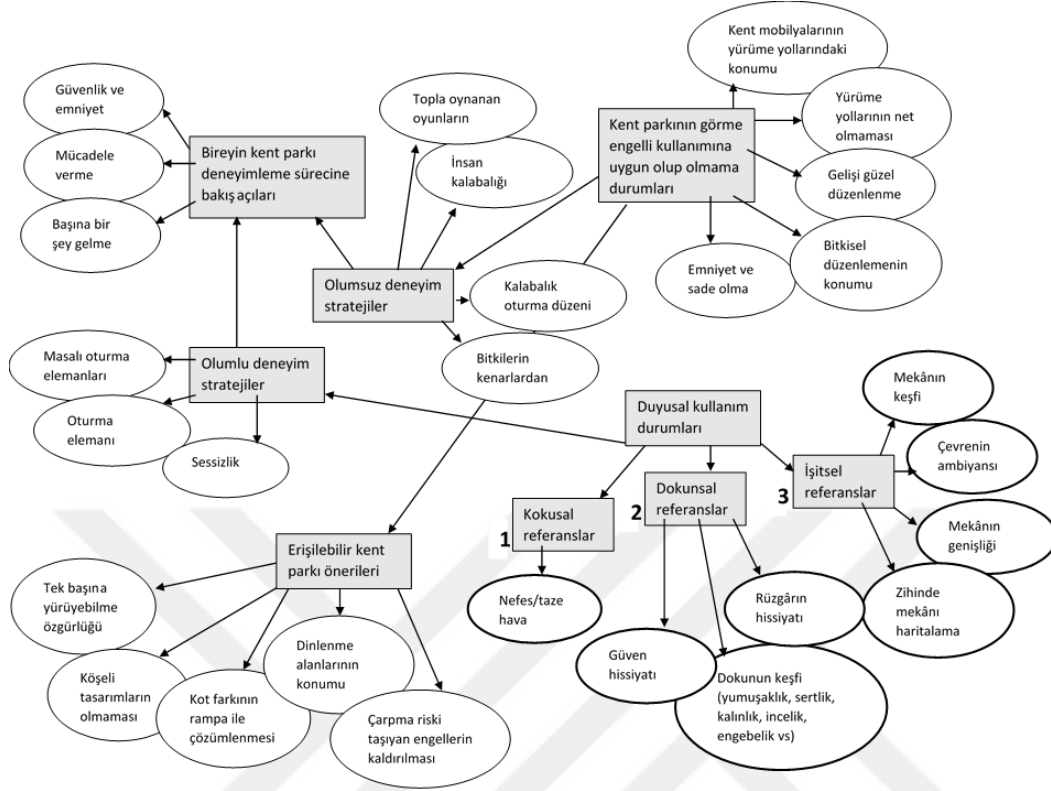
4. BULGULAR

4.1 Katılımcıların Kent Parkı Deneyimleri

Birebir görüşmelerde görme engelli bireylerin, yaşadığı kentte bulunan kent parklarını ziyaretleri, bu ziyaretleri sürecinde peyzaj mekanını algı ve kullanım deneyimleri, bu deneyim sırasında duyusal algılama biçimleri ve kendilerine belirledikleri duyusal referans işaretlerinin ne olduğuna dair bilgiler elde edilmiştir. Görüşmelerin tamamlanması sonrasında görüşme ses kayıtları metin formatına aktarılmıştır (EK B).

Her görüşmeye özgü, görüşme yanıtlarında sorulan sorular bağlamında bazı ifadeler saptanmıştır. Bu doğrultuda sorular ve yanıtlardan çıkartılan ifadeler bir değerlendirme şemasında toplanmıştır. Ayrıca görüşmede bireylerden bir kent parkı deneyiminde kullandığı duyu olgularını sıralaması istenmiş ve bu durum şemada duyusal referansların numaralandırılmasıyla ifade edilmiştir. Gerçekleştirilen 22 görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklamasına aşağıda yer verilmiştir. Görüşmelerin tamamlanmasından sonra deneysel alan çalışmasına katılan katılımcılar (8 katılımcı), bir renk sıfatıyla tanımlanmıştır.

1. Görüşmenin (kırmızı katılımcı) değerlendirme şeması ve açıklaması

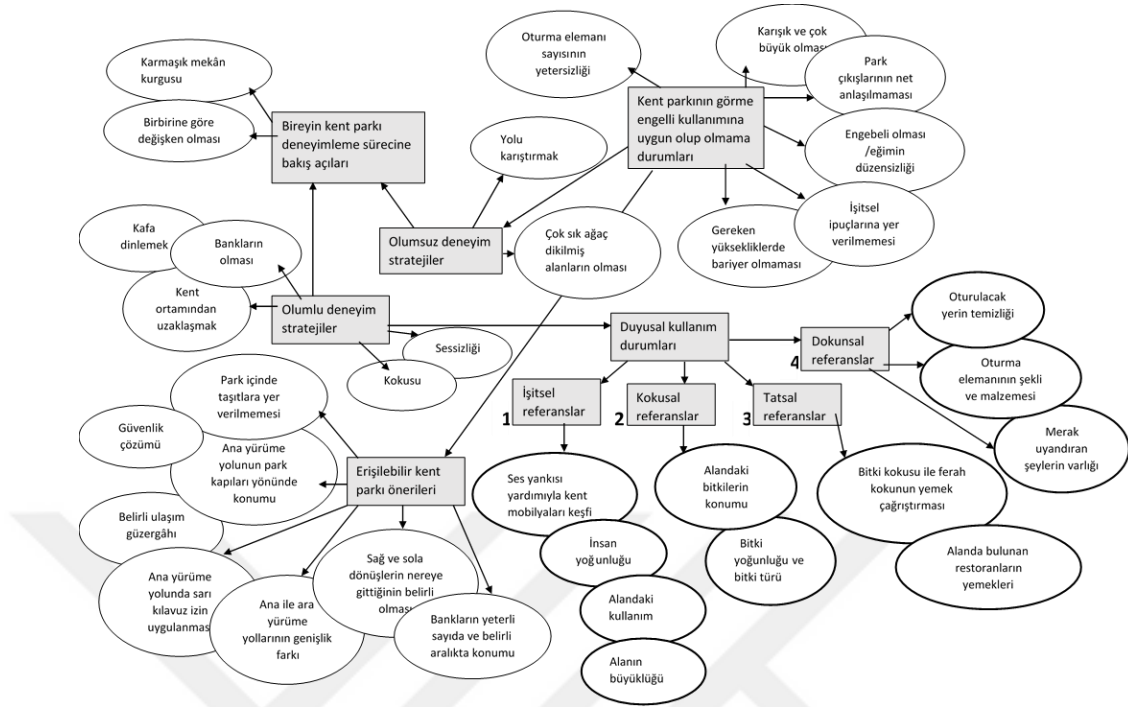


Şekil 4.1 : 1. Katılımcıya (kırmızı katılımcı) ait değerlendirme şeması.

İlk yapılan görüşmede, görüşülen bireyin kent parklarına çocukluk zamanında daha sıklıkla gittiği şuanda ise hiç gitmediği anlaşılmıştır. Bir kent parkı ziyaretinde başına gelebilecek can güvenliği tehlikesi korkusunu taşıma ve mekanı kullanma mücadelesiyle başa çıkabilme gibi önemli olumsuz nedenlerden ötürü gitmediğini vurgulamıştır. Bu başlıca nedenleri sorulan sorular altında detaylı olarak açıklamıştır (Şekil 4.1).

Bir kent parkı deneyiminde kullanılan duyu olguları kokusal, dokunsal ve işitsel referanslar doğrultusunda koklama, dokunma ve işitme duyusu şeklinde sıralanmıştır. Birey, bu mekanı duysal algılamada işitme duyusuna ağırlık verirken dokunma ve koku duyusunun da öne çıktığı yanıtını vermiştir. Tat duyusu konusunda bir görüş belirtmemiştir. Kendisi gibi görme engelli kullanıcılar için bir kent parkı mekanı kurgusu, konulan kent donatılarının bulunduğu konum, malzemesi ve fiziksel özellikler hakkında öneriler getirmiştir.

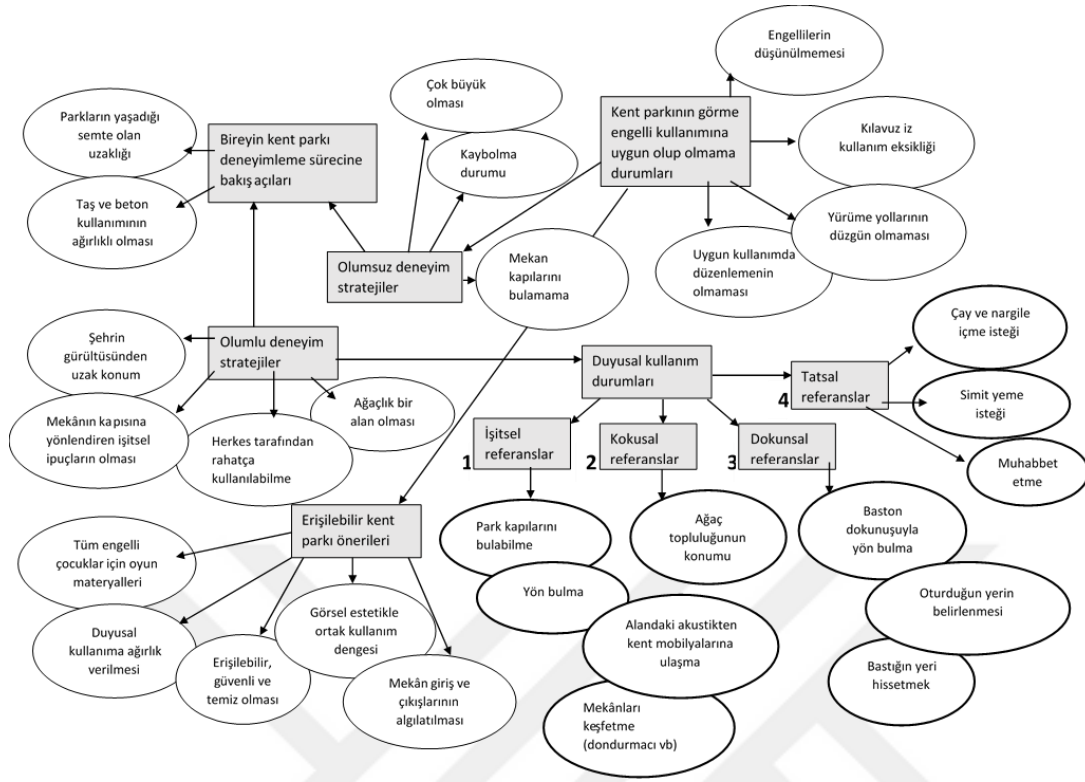
2. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.2 : 2. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

2. görüşmeci, kent parklarının değişkenlik gösterdiğini; kullanımına göre bazılarını inanılmaz karmaşık kurguda bulurken bazılarını ise çok klasik ve sade bulduğunu dile getirmiştir. Sade mekan kurgusuna sahip parklara sıklıkla gittiğini belirtmiştir. Sade kurgusu dışında tercih ettiği parklarda belirli bir ulaşım güzergahının olması, düz ve geniş yürüme yollarının olması, giriş ve çıkış için kapıların kolaylıkla bulunması, bankların rahat erişilebilir olması, park bütününde büyük oranda yeşil alan olması, parkın kokusu ve sessizliği gibi önemli etkenleri de sıralamıştır. Bunun yanı sıra karmaşık kurguda olan parkların özellikle bir görme engelli kullanıcının kullanımına uygun olmama nedenlerini ifade etmiştir (Şekil 4.2). Katılımcı mekanı kullanımda duyuşsal algılamada işitme duyusunu ilk sıraya koymasına rağmen bir kent parkında kokusal algılayışın kendisi için daha önemli olduğunu vurgulamıştır. Mekanın kokusunun, alanı tercih etmesinde ve gitme sıklığında en önemli faktör olduğunu belirtmiştir. Bu faktörün de alanda bulunan yeşil alan kimliğinin, büyüklüğünün ve kullanılan bitki türlerinin etkili olduğunu dile getirmiştir. Özellikle İstanbul’da bulunan koruların bu açıdan önemini ortaya koymuştur. Erişilebilir kent parkı önerilerinde ise mekanın sirkülasyon ağının rahat algılanabilir olmasının en baş etkenlerden olduğunu belirtmiştir.

3. Görüşmenin (mavi katılımcı) değerlendirme şeması ve açıklaması

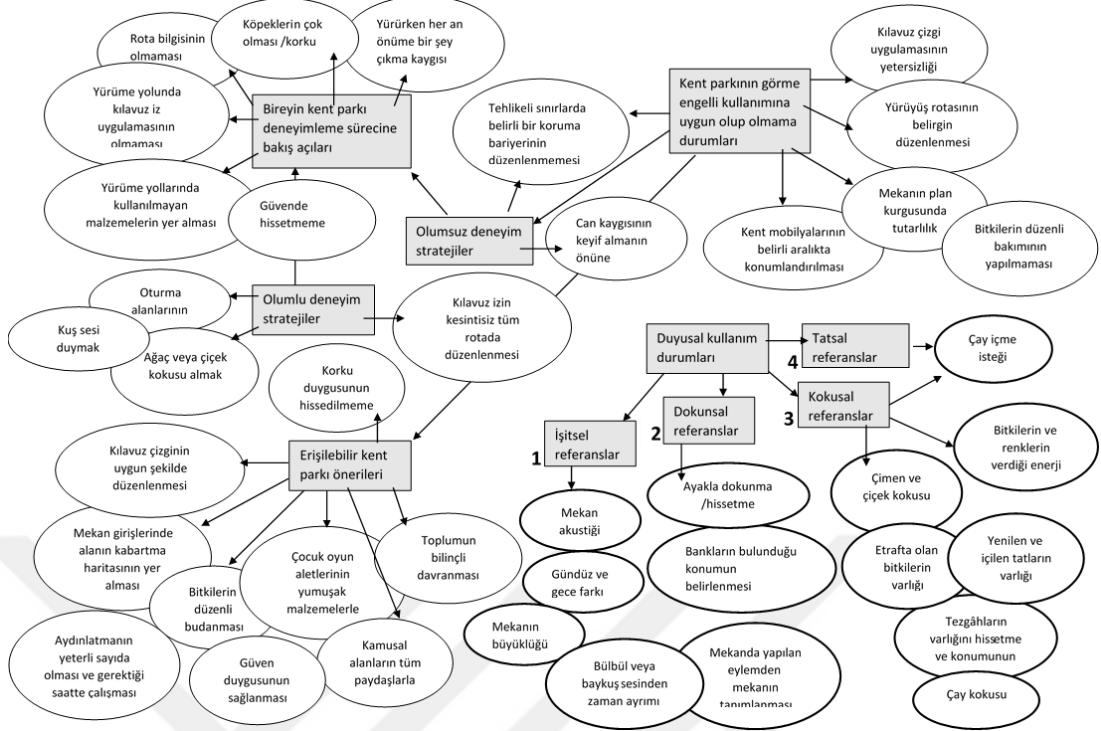


Şekil 4.3 : 3. Katılımcıya (mavi katılımcı) ait değerlendirme şeması.

Park kavramını “herkesin rahatça gidip bir nefes alabilecekleri şehrin alanları” şeklinde ifade eden katılımcı, kendisinin rahatça ulaşabildiği ve kullanabildiği bir park olmadığında kent parklarına hiç gitmediğini belirtmiştir. Bir kent parkı kullanımında olumlu ve olumsuz tarafları önceki deneyimleri doğrultusunda açıklamıştır. Ayrıca bir kent parkının görme engelliler için uygunsuz tarafları da görüşme şablonunda görüldüğü üzere belirtmiştir (Şekil 4.3).

Görüşmede birey, duyuşsal kullanımda işitme ve dokunma olarak 2 duyunun önemliliğini belirtirken, duyuşsal kullanım sıralamasında koku duyusunu 2. sıraya yerleştirmiştir. Bir kent parkı gibi mekanlarda kokunun önemini belirtmiştir. Ayrıca kör olma durumunu gittiği mekanın manzarasını görebilme arzusunu tat duyusuyla kapatma olgusundan bahsetmiştir. Sadece kent parkı değil tüm deneyimlediği alanlarda tat duyusunun diğer duyular kadar etkin olduğunu vurgulamıştır. Görme engelli kullanıcı için erişilebilir bir kent parkı denildiğinde ise parkı deneyimlerken çarpma kaygısı taşımadan, özgürce ve kendi yürüme ritminde yürüyebileceği yürüme yollarının önemli olduğunu belirtirken bu şekilde bağımsız yürüme rotalarının sağlanması gerekliliği üzerinde durmuştur.

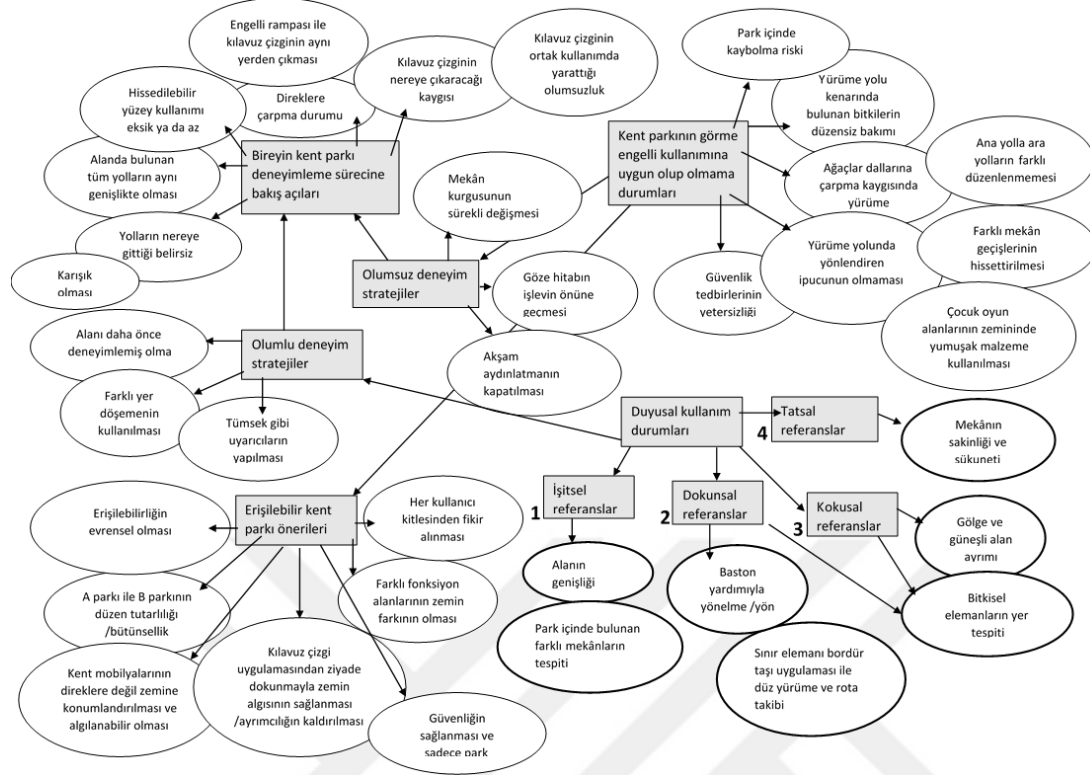
4. Görüşmenin (gri katılımcı) değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.4 : 4. Katılımcıya (gri katılımcı) ait değerlendirme şeması.

Katılımcı, yaşadığı olumsuz park deneyimleri sonrasında artık parka gitmediğini belirtmiştir. Özellikle bir kent parkında yürürken nereye gittiğini ve neyle karşılaşacağını bilmeme durumu en olumsuz etkenler olduğunu ifade etmiştir. Örneğin, kendini güvende hissetmeme olgusunun, parka gitmemesine sebebiyet verdiği anlaşılmıştır. Sıraladığı olumsuz etkenlerin yanı sıra olumlu etkenlerin olduğundan da bahsetmiştir (Şekil 4.4). Ama olumsuz etkenlerin çözülmesiyle bir kent parkı ziyaretinde karanlık dünyasını biraz özgürleştireceğini, farklı fiziksel aktivitelerle kötü enerjisini atabileceğini ve bağımsız yürüyebileceğini düşünmektedir. Duyusal kullanımın gidilen mekana göre değişim gösterdiğini vurgularken bir kent parkı kullanımında öncelikle işitme duyusunun devreye girdiğini dile getirmiştir. İşitme duyusuyla mekan kullanımında basket sahasında oynanan bir topun çıkardığı sesden sahanın ebatlarını çıkarabilme veya oynayanların farklı hareket ritimlerinden kaç kişinin oynadığını belirleme gibi birçok referansın algılandığını belirtmiştir. Önerileri doğrultusunda bir kent parkı mekanını can kaygısı gütmekten keyifle kullanabilmenin önemini ortaya koymuştur. Ayrıca sadece yapıla(n)cak çözümsel düzenlemeler dışında toplumsal bilinçlenmenin de görme engelli bireylerin kent parkı gibi kamusal mekanları kullanımına büyük etken olacağının altını çizmiştir.

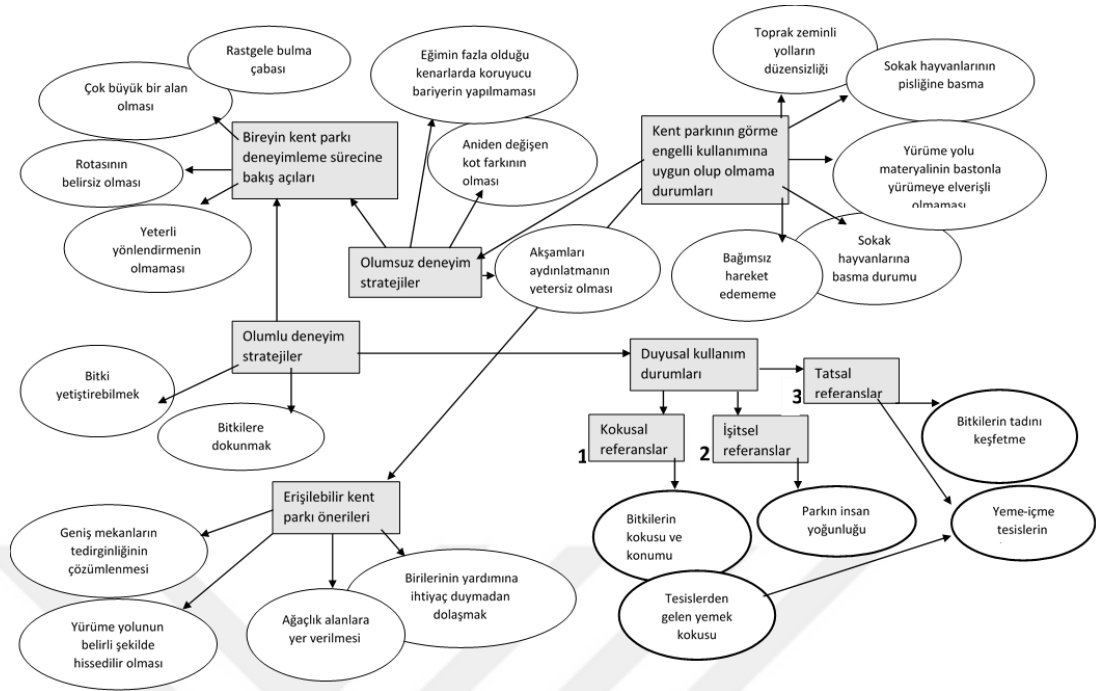
5. Görüşmenin (yeşil katılımcı) değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.5 : 5. Katılımcıya (yeşil katılımcı) ait değerlendirme şeması.

Bu görüşmede katılımcı, kent parklarını kullanırken karşılaştığı pek çok olumsuz etmene rağmen sporcu olması ve kızını parka götürmeyi istemesinden ötürü çok sık bir şekilde İstanbul sahil parklarını kullandığını ifade etmiştir. Gerek yalnız gerekse kızıyla birlikte sık kullandığı parkların fazla deneyimle bilişsel haritalamasını yaptığını belirtmiştir. Böylelikle bir görme engelli birey için birden fazla kullanma deneyiminin gerekli önemini vurgulamıştır. Kentsel çevrede uygulanan kılavuz izlerin, bir kent parkı kullanımında farklı etkiye sahip olması gerektiğini ve hatta park mekanında bu uygulamanın zemin malzemesi dokusuyla algılatılmanın ortak kullanıcılar için yararlı olacağını düşünmektedir. Özellikle açık yeşil alanlarda bu hissedilebilir izin takipten ziyade tek bir fonksiyona cevap verebileceğinin daha etkili olacağını belirtmiştir (Şekil 4.5). Bu ifadesine örnek olarak parkın ana ulaşım aksında kapılar arasında rotayı belirtmesini vermiştir. Bir kent parkı mekanı kullanımında işitme duyusunu ilk sırada kullandığını, sonrasında sırasıyla dokunma, koku ve tat alma duyularıyla mekanı algılamaya çalıştığını belirtmiştir. Duyusal mekan algısında mekandan aldığı sesler doğrultusunda kullanımına yön verdiğini ve sesler doğrultusunda dokunma ve kokusal algılayışın oluştuğunu dile getirmiştir.

6. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması

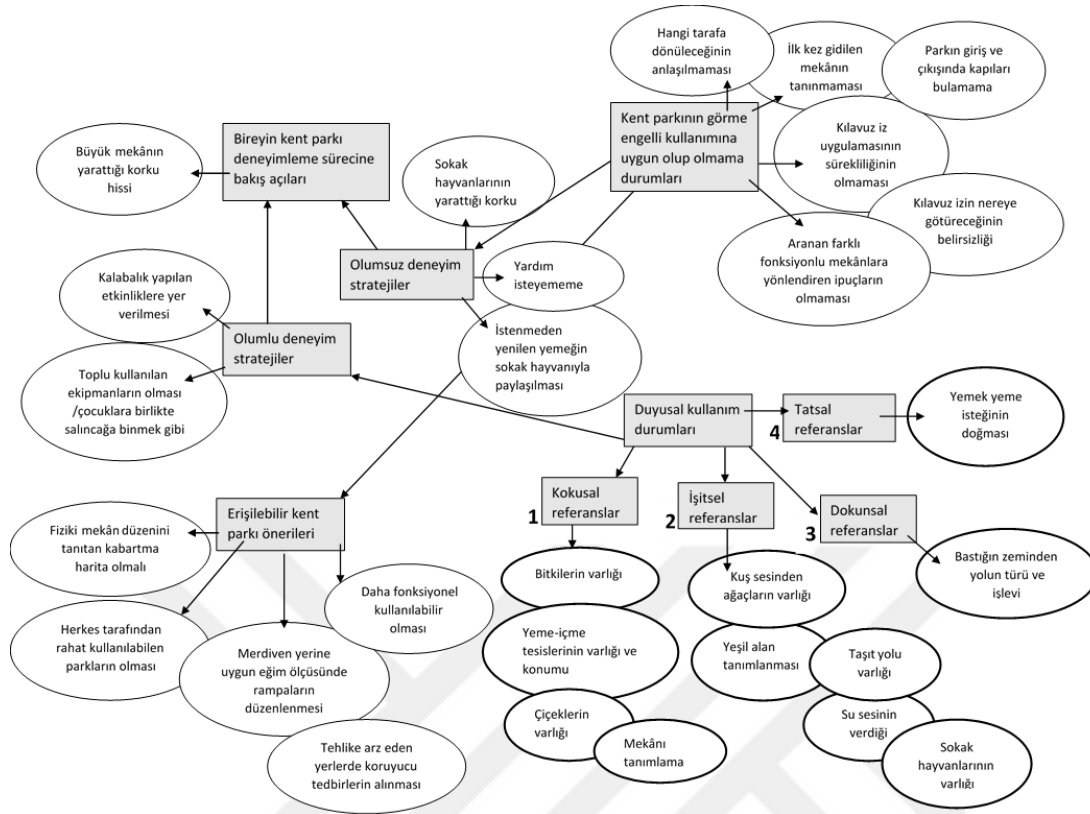


Şekil 4.6 : 6. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Kent parkı gibi büyük ve açık alanların kontrolü zor olacağından bir kent parkına asla tek başına gitmediğini belirtmiştir. Ayrıca nadiren de olsa kendisi gibi görme engelli arkadaşlarıyla birlikte gittiğinde karşılaştığı birçok engel olduğunu dile getirmiştir. Karşılaştığı en olumsuz engelin mekanda yürüme yollarında ani değişen kot farkının olduğunu belirtmiştir. Yaşadığı olumsuz deneyimlerden ötürü gitme hevesinin tamamen kaybolduğunu söylemiştir (Şekil 4.6).

Bir kent parkı mekanını duyusal algılama sürecinde, kullandığı duyu olgularını sırasıyla koklama, işitme ve tat alma şeklinde sıralamıştır. Dış mekanda dokunma duyusu kullanımının tedirginliği nedeniyle yaptığı duyu sıralamasına, dokunma duyusunu koymamıştır. Kentsel dış mekanda duyusal algılamada özellikle kokuların çok referans sağladığını belirtmiştir. Bir kent parkında ise kokuların bitki kullanımıyla desteklenmesi gerektiğini önermiştir. Bağımsız olarak bir kent parkı ziyaretini yapabilmesi için en başta geniş açık mekanların görme engelli bireylerin kullanımı açısından bir çözümleme getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

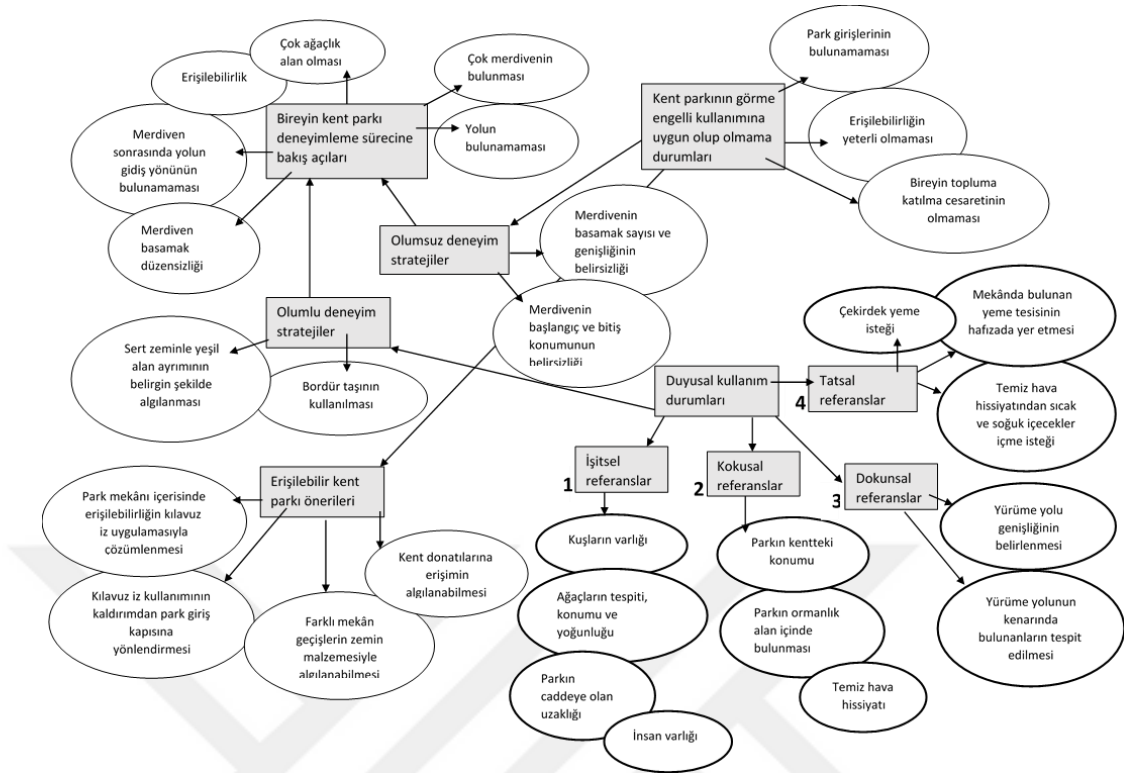
7. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.7 : 7. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Ailesiyle hoşça vakit geçirmek amacıyla yaşadığı konuttan yürüme mesafesinde olan bir kent parkına gittiğini belirten katılımcı, tek başına hiç gitmediğini de vurgulamıştır. Sıkça kullanılan bu parkın seçilmesinde yürünebilir konumda bulunması dışında mekan kurgusunun rahat anlaşılabilir olmasının, tüm aile fertlerinin kullanımına uygun olmasının, yürüme yollarının belirli ve net olmasının etkili olduğu anlaşılmıştır. Tabi mekanın sık ziyaretiyle mekanın öğrenilmiş/ kavranmış olmasının etkisi ön plandadır. Katılımcının yaşadığı bir problem ise, aile fertlerinin yanında olmaması durumunda sokak hayvanlarıyla temasının olması ve bu durumun yarattığı korku olduğu öğrenilmiştir (Şekil 4.7). Kullandığı kent parkını duyusal algılamasından yola çıkarak koku alma duyusunu ilk sırada tuttuğunu ama işitme duyusunu da koku duyusu kadar etkin kullandığını belirtmiştir. Fakat kokusal referansların algılanmasına rağmen kokunun geldiği konumun tam bulunamaması gibi durumlar da yaşadığını ifade etmiştir. Örneğin, hanımeli bitkisinin kokusunu alıp bitkiyi bulup dokunamamak ya da bir yeme-içme alanının aspiratör kokusuna odaklanıp mekanın girişine ulaşamamak gibi.

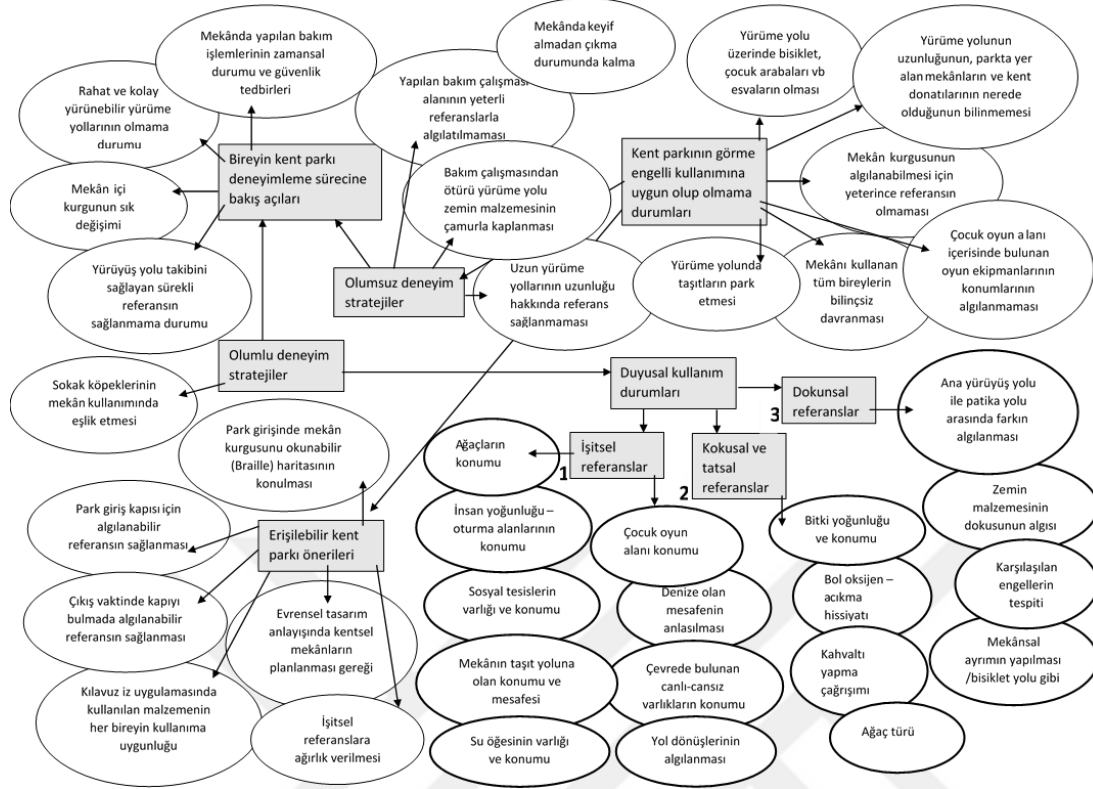
8. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.8 : 8. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Kent parklarına gitmekten çok keyif aldığını belirten katılımcı, İstanbul'da bulunan birçok kent parkına gittiğini belirtmiştir. Buna rağmen kent parkı deneyimlerinde karşılaştığı pekçok engelden de bahsetmiştir (Şekil 4.8). Görme engelli arkadaşlarıyla da birlikte yaptıkları ziyaretler sırasında da birden fazla tehlike atlattıklarından bahsetmiştir. Yaşadığı en büyük engelin mekanda yer alan merdiven düzenlemelerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Merdiven kullanımında can tehlikesi dışında merdivenin inilmesi veya çıkılmasında fazla zaman harcanması gerektiğinden yakınmıştır. Bunun yanı sıra mekanda bulunan sık ağaçlandırılmış alanlarda kaybolma durumu yaşadığını dile getirmiştir. Gittiği bir kent parkı mekanını kullanmadan keşfetmek için 4 duyusal kullanımında etkili olduğunu ve bu kullanım sıralamasının algılanan referanslar doğrultusunda değişebileceğini belirtmiştir. Ayrıca tat duyusunun mekandan alınan keyifle daha da ön plana çıktığını vurgulamıştır. Örneğin, mevsimsel duruma göre gittiği parkta edindiği yeme-içme etkinliğinden bahsetmiştir. Mesela kış mevsiminde gittiği bir kent parkında, salep içmeden mekanın tadını çıkaramadığını söylemiştir. Kendisinin engel olarak görmediği park girişlerini bulma konusunda birçok arkadaşının sorun yaşadığından bahsederek bunun çözümlenmesi konusunda öneri getirmiştir.

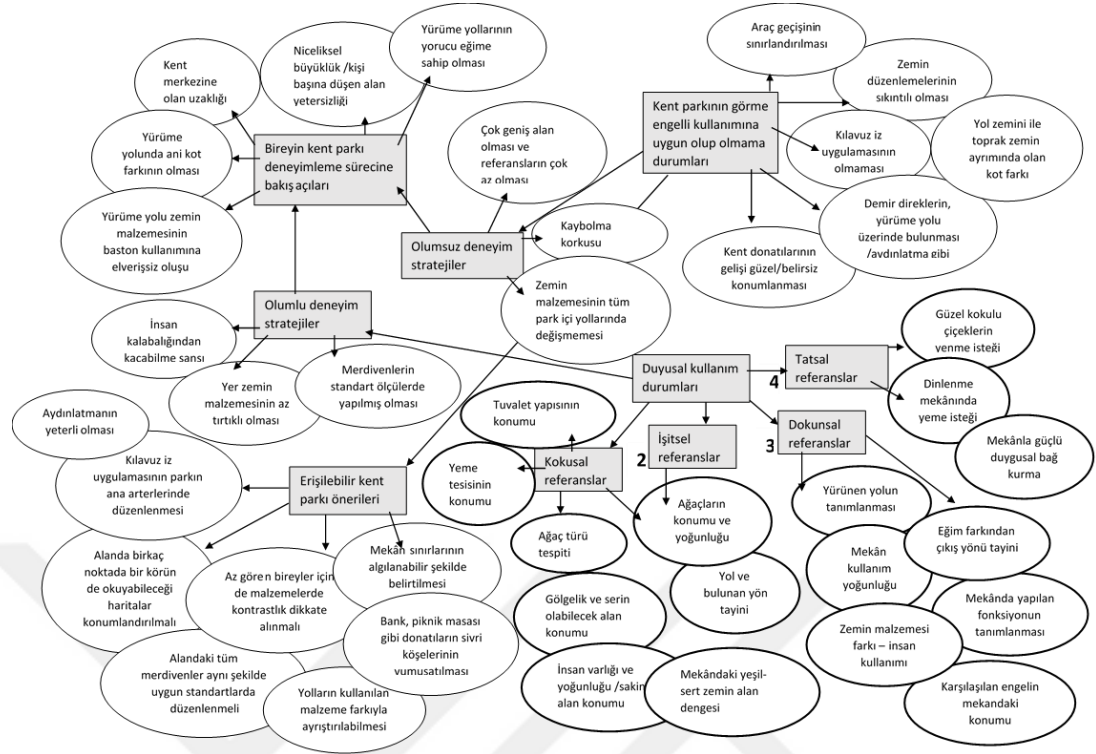
9. Görüşmenin (pembe katılımcı) değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.9 : 9. Katılımcıya (pembe katılımcı) ait değerlendirme şeması.

Kentsel açık alanlarda deniz kenarı ve yeşil alanlara gitmeyi özellikle tercih ettiğini vurgulayan katılımcı bunun için ayrıca zaman ayırdığını belirtmiştir. Sık gittiği park alanlarında yapılan değişik bir düzenlemenin zihninde kurguladığı mekanın bilişsel haritasına zarar verdiğini, bunun için yeni bir deneyim süresine ihtiyaç duyduğunu dile getirmiştir. Bu durumda keyifli geçireceğini süresinden buna süre ayırması gerektiğini vurgulamıştır. Özellikle bakım, onarım ve düzenlemede yapılacak değişim çalışmalarının aktif kullanım olmayan zaman dilimlerinde yapılması gerektiğinin altını çizmiştir. Duyusal algılayışta kullandığı duyular için bir sıralama belirtirken, mekan hakkında alacağı farklı duyusal referanslar için öncelikle alanda kaybolması gerektiğini ve yine bu kaybolma sürecinde tek olması gerektiğini belirtmiştir. Özellikle bir görme engelli bireyin bir mekanı bağımsız ve rahat kullanabilmesi için tek olarak deneyimlemesi, alana hakim olması ve alanı birkaç kez ziyaret etmesinin en etkili etmenler olduğunu vurgulamıştır. Bu süreçte duyusal referansları olduğundan fazla ve oldukça etkili olduğunu anlatmıştır (Şekil 4.9). Alanda yapılacak algısal düzenlemelerin evrensel tasarım çerçevesinde ele alınmasının gerekliliğini de belirtmiştir.

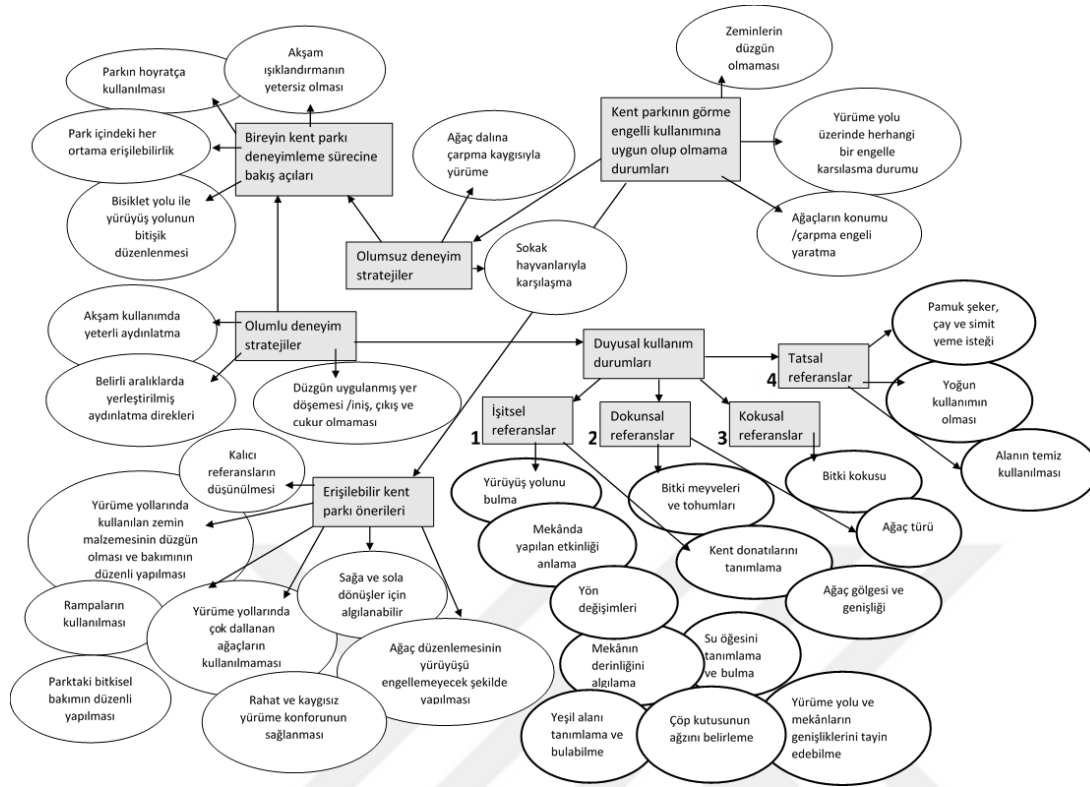
10. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.10 : 10. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Görüşmede, katılımcı gittiği kent parkı tercihinde özellikle mekan kullanımında yeşil alanın yeterli büyüklükte olmasına ve kullanıcı yoğunluğunda dahi sükunetin sağlanacağı bir mekan olmasına önem verdiğini söylemiştir. Bir park ziyaretinde en keyifsiz engelin baston kullanımına uygun yer döşeme malzemesinin olmamasını vurgulamıştır. Özellikle tırtıklı dokuya sahip döşeme kullanıldığında baston titremesi dolayısıyla kendisinin bu titreşimle mekanı algılamasının ve kullanımının kötü şekilde etkilendiğinden bahsetmiştir. Mekanı duyuşsal kavramada koku ve işitme duyusuna öncelik verirken aslında duyuşsal kullanımın bir zincirleme şeklinde kullanıldığını belirtmiştir. Mekandan algılanan bir referansın farklı duyularla algılanması ve hatta bir duyu sayesinde birden farklı referansların algılanması duyuşsal algılayışı tamamladığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra bir kent parkında kokusal algılayışın önemini de belirtmiştir. Mekanda algılanan kokular için rüzgarın etkili olduğunu ve rüzgarın etkili olacağı alanlarda bitkisel düzenlemelere yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Çözümsel öneriler konusunda az görme derecesine sahip görme engellilerin de düşünülmesine değinmiştir (Şekil 4.10).

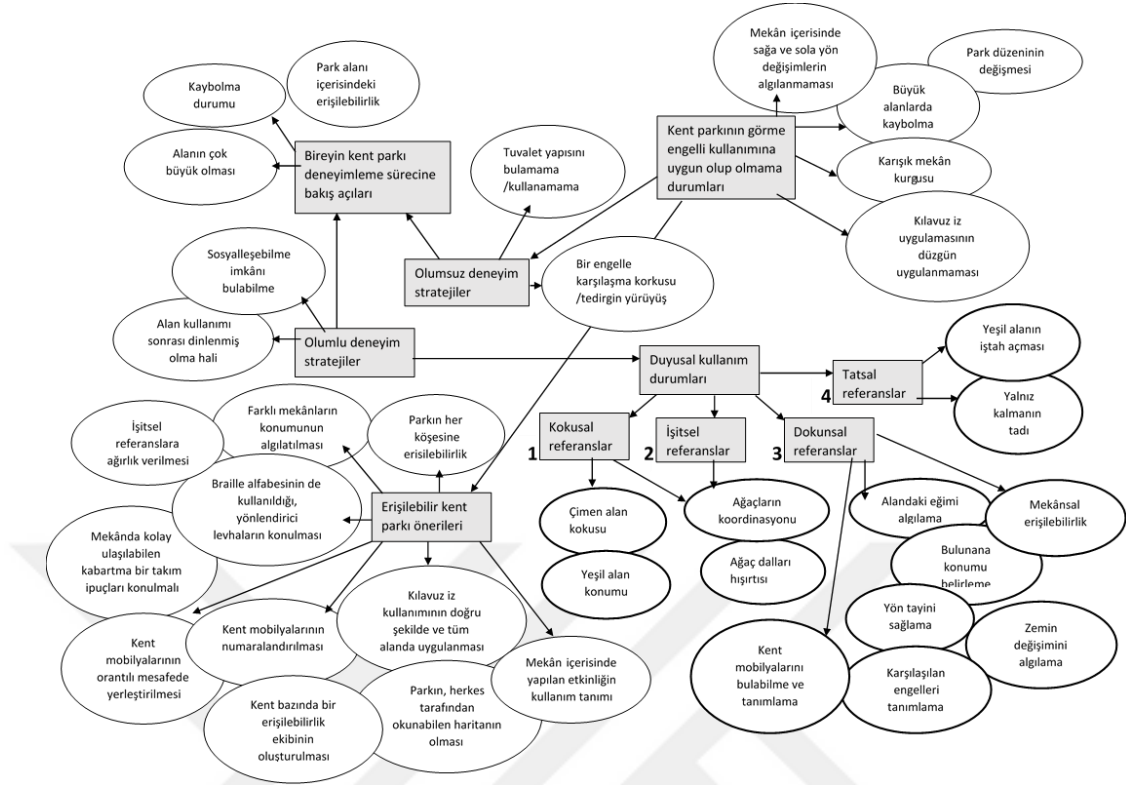
11. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.11 : 11. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Az gören görme engelli kategorisinde olan katılımcı, kent parklarına gitmediğini ama yaşadığı konut bahçesini sıkça kullandığını belirtmiştir. Bir kent parkına gitmeme sebeplerini açıklamıştır (Şekil 4.11). Gitmeme sebepleri arasında en belirgin problemin şuan ki kullanımın eskiye nazaran daha kötü olduğudur. Bunun yanı sıra göze ve kulağa hitap etmediğini de belirtmiştir. Bu durumu duyuşal estetik olarak değerlendirirken, kokusal algılayışın da olması gerekliliğini dile getirmiştir. Mekanda kullanılan bitki türlerinin seçiminde kokusal algılanabilen türlere ağırlık verilmesinin altını çizmiştir. Bir kent parkı duyuşal algılama biçiminde duyuşları sırasıyla işitme, dokunma, koku ve tat alma şeklinde sıralamıştır. Dokunma duyuşunda da baston kullanımına dikket çeken katılımcı, farklı baston kullanımının önemliliğini ve bu doğrultuda farklı duyuşal algılayışın ortaya çıktığını aktarmıştır. Bunun dışında ayrıca mekandaki algısal referansların geçici ve kalıcı sürede şeklinde ayırmıştır. Geçici referansı mekana bir gidişinde karşılaştığı yol bozukluğunun veya bir budanmamış bir ağacın dallarının bir sonraki gidişinde kaybolması şeklinde açıklamıştır. Düzenleme konusunda değindiği öneriler içinde de bu geçici referanslar yerine algılayış güçlendiren kalıcı referanslara ağırlık verilmesinin gerekli önemine değinmiştir.

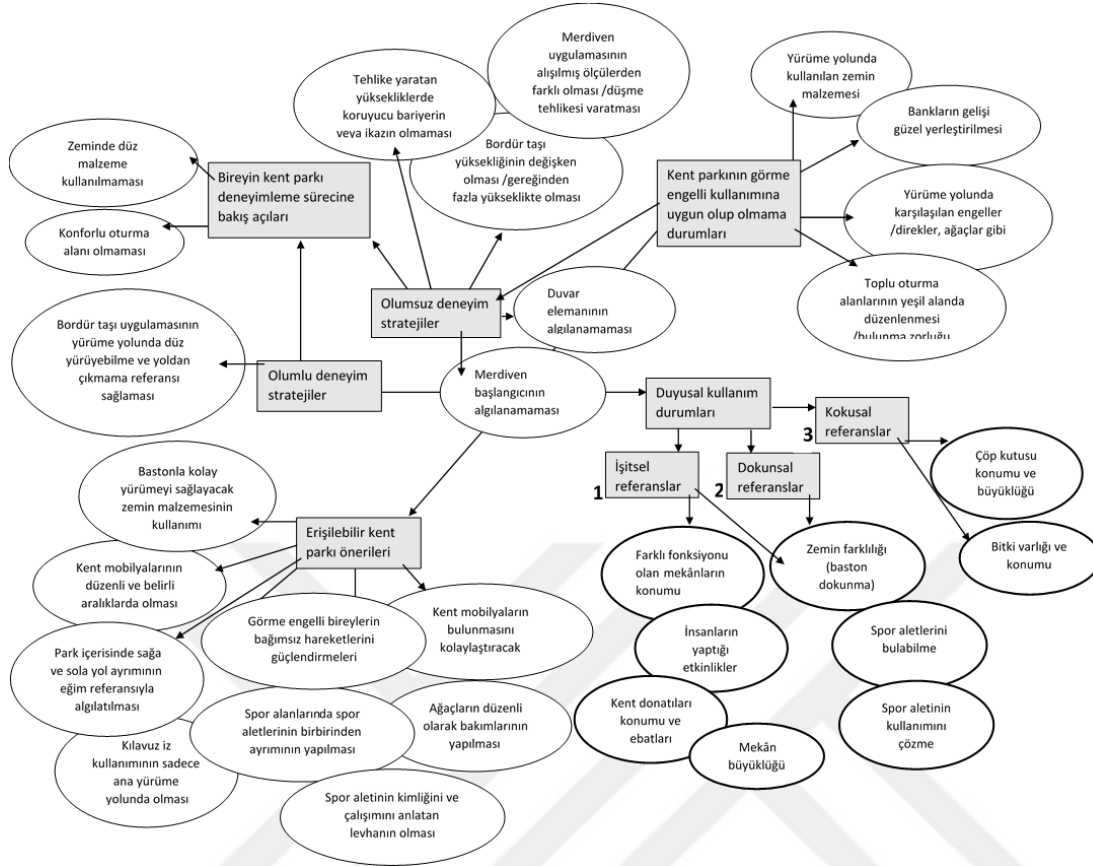
12. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.12 : 12. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Katılımcı, bu yaşına kadar olan süreçte bir kent parkına hiç tek başına gitmediğini belirtmiştir. Genelde gören bir rehber eşliğinde bu tür alanlara gittiğini ama çok nadir de olsa görme engelli arkadaşlarıyla da birkaç kez gittiğini dile getirmiştir. Gitmemesinde yatan en başlıca engelin, bu tür alanların büyük olması ve erişilebilir olmaması yani kaybolma durumunu yaşamak zorunda kalışıyla ifade etmiştir. Bir kent parkını toplumsal yaşamda sosyalleşme imkanı veren şeklinde tanımlarken tek başına da bu mekanlara birçok aktivite yapmak amaçlı gitmek istediğini belirtmiştir. Kullanımda bir arkadaşına bağlı kaldığı için uzun zaman alanı ziyaret etmediğinde alan kavrayışının unutulduğunu ve bu durumun bir sonraki deneyime olumsuz etkisi olduğunu söylemiştir. Her ne kadar kent parklarında kokusal algının ön plana çıktığını belirtse de mekanın tanımlanmasında dokunma duyusunun ağırlıklı rol aldığını vurgulamıştır. Özellikle de zemine baston ya da ayak tabanı dokunuşuyla sağladığı erişilebilirliğin bu mekanları kullanımında birincil öneme sahip olduğunu altını çizmiştir. Kent parklarını bağımsız kullanımında çözümsel birçok öneride bulunmuştur (Şekil 4.12).

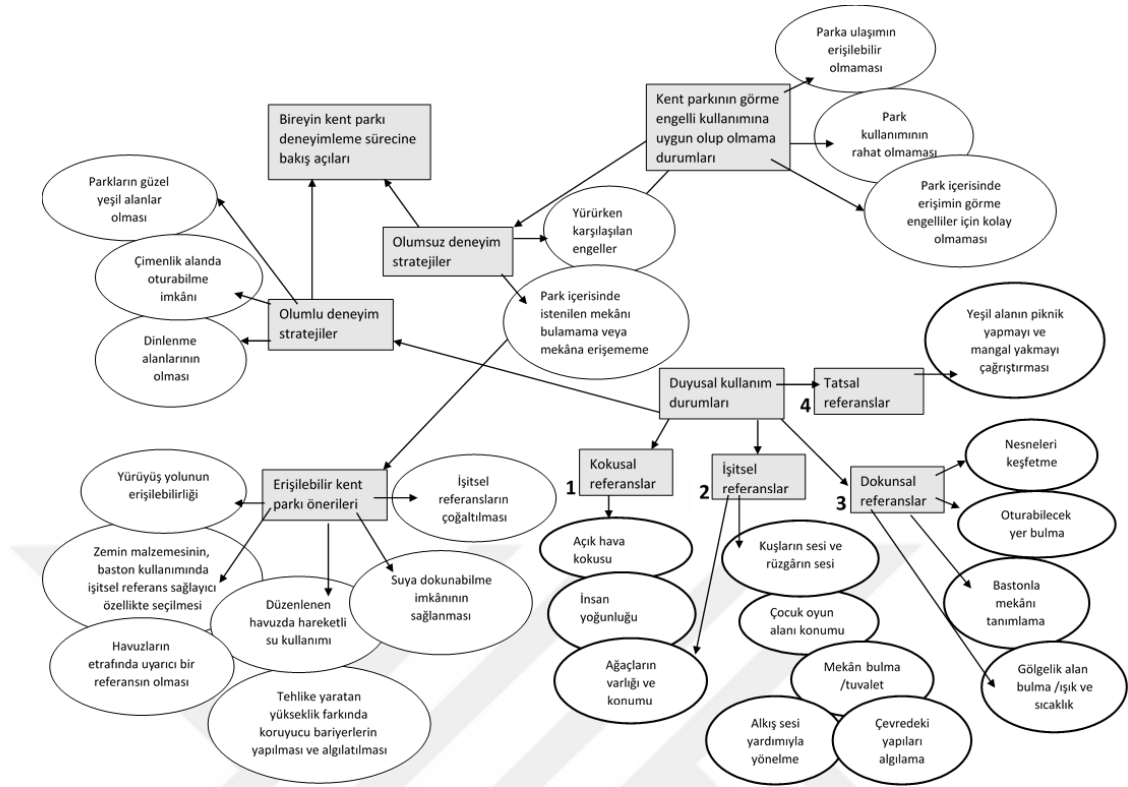
13. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.13 : 13. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Yaşadığı konuta yakın olan bir kent parkına hava almak için belli aralıkla gittiğini ifade eden katılımcı, mekanı kullanımında başa çıkmak zorunda kaldığı birçok engelden bahsetmiştir (Şekil 4.13). Hatta tehlike yaratabilecek bir yükseltiden kılpayı can tehlikesi yaşamadığını da anlatmıştır. Aynı zamanda yürüyüş yollarında görsel açıdan kullanılan bitkisel birtakım unsurların (bitki saksısı gibi) da çarpa tehlikesi yarattığını ve bunun çok can acıtıcı olduğunu belirtmiştir. Mekanı duyusal algılayışta duyu kullanımını sırasıyla işitme, dokunma ve koklama olarak sıralamıştır. İşitme duyusu olgusuyla mekandaki seslere (insan sesleri gibi), kendi çıkardığı seslere (bastonu vurarak kullanma durumundan çıkan ses) ve bu ses dalgalarının yankılanması veya çarpasıyla birçok işitsel referans belirlediğini vurgulamıştır. Bu farklı durumların sonuçlarını çözümleyip birçok kullanım biçimini yönlendirdiğini açıklamıştır. Uzun süre baston kullanımını red etmesine rağmen baston kullanımının bir görme engelli kullanıcının erişilebilirliğinin bir organı olduğunu vurgulamıştır. Önerilerinde, özellikle mekanda bulunan donatıların algılanması, tanınması ve kullanılmasını kolaylaştıracak çözümlere odaklanmıştır.

14. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması

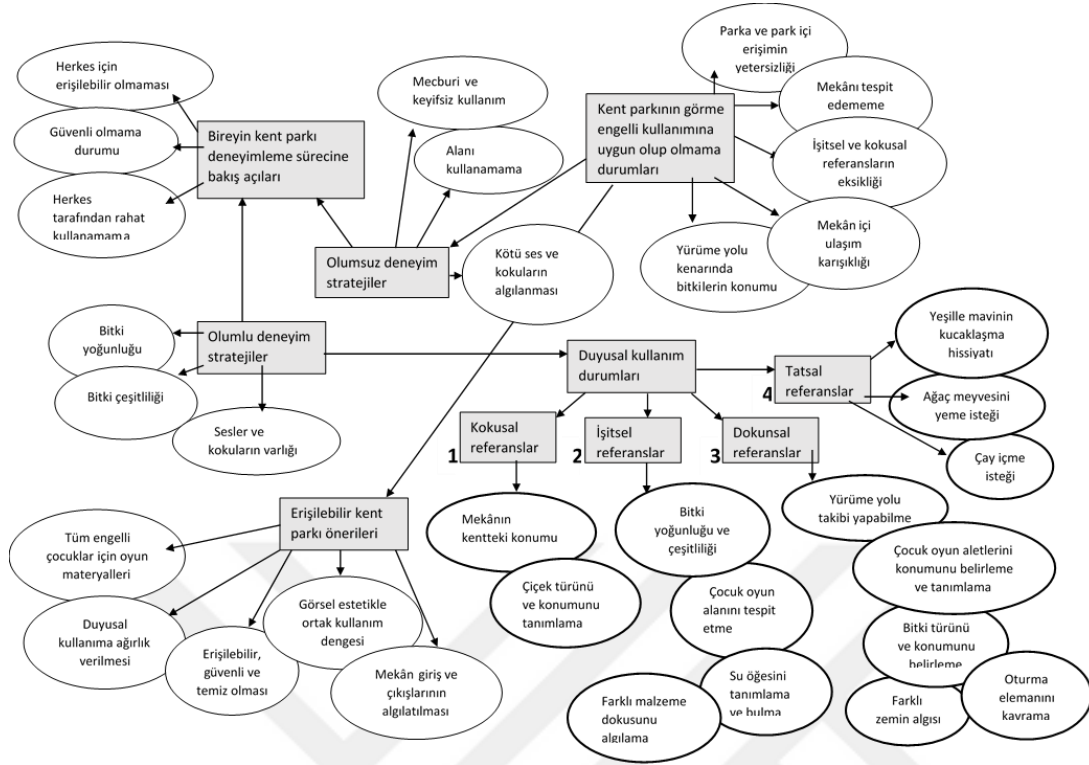


Şekil 4.14 : 14. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Katılımcı, dinlenmek ve yürüyüş yapmak için düzenli gittiği bir kent parkının olduğunu söylemiştir. Sürekli gitmesinden ötürü mekânı kullanımı yeterliliğinde kavradığını ifade etse de bazen birkaç problem yaşadığını belirtmiştir. Bazen de olsa tuvalet yapısına erişimde sıkıntı yaşadığını söylemiştir. Bunun yanı sıra parkın çok kalabalık kullanımında mekânda rahatlıkla dolaşamadığını ve hatta yönünü dahi şaşırdığını vurgulamıştır. Bir kent parkını deneyimlerken kullandığı duyu olgularını sırasıyla koklama, işitme, dokunma ve tat alma şeklinde olduğunu belirtmiştir. Her duyu olgusu altında tespit ettiği duyu referansları dile getirmiştir.

Her ne kadar farklı kullanıcıların olması görme engelliler için olumlu yönde duyu algılayışta destek verse de yoğun kullanıcı gürültüsünün de olumsuz yönde etkisi olabileceğini açıklamıştır. Mekânın bitkisel alanlarını (mesela çim alanlar) kullanımından hoşlandığını belirtirken, bu alanların kendisi gibi kullanıcılarca kullanımına uygun olarak düzenlenmesi önerisinde bulunmuştur. Bu önerisi dışında mekânın erişilebilirliği için birden fazla öneri de getirmiştir (Şekil 4.14).

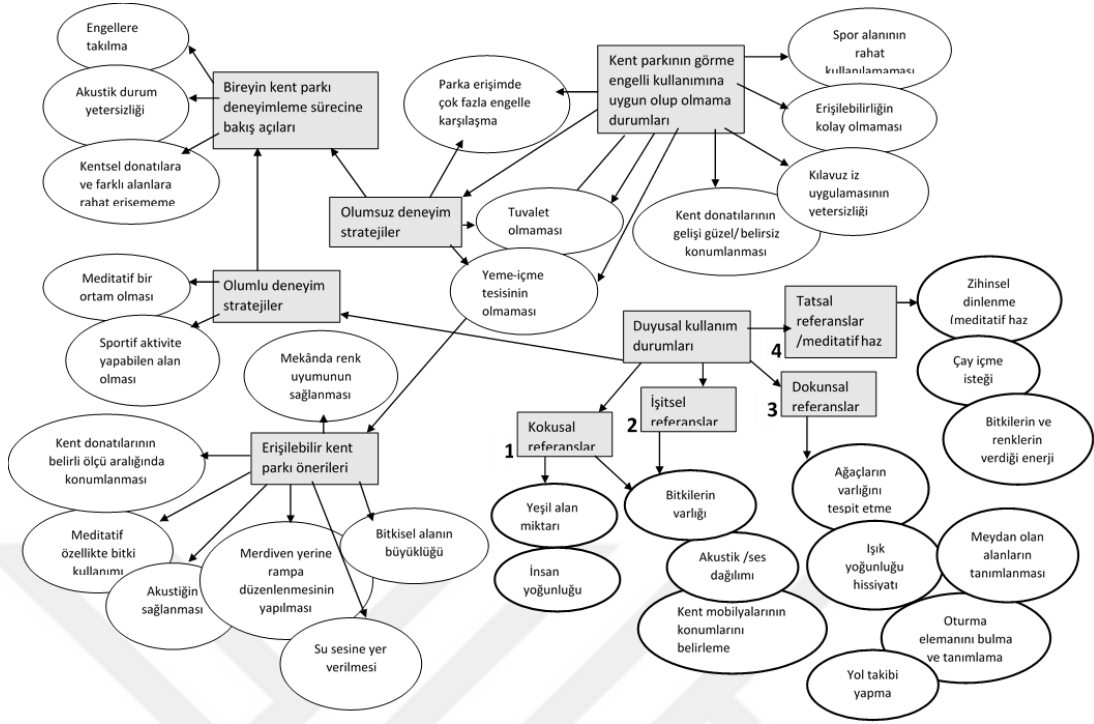
15. Görüşmenin (sarı katılımcı) değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.15 : 15. Katılımcıya (sarı katılımcı) ait değerlendirme şeması.

Katılımcı görüşmesinde, otizimli bir bireyden, bedensel engelli ya da görme engelli bir çocuğun kullanımına uygun düzenlenmiş kent parklarının olmasına dikkat çekmiştir. Kendisinin, özellikle de kendi çocuğunun güvenli bir şekilde oyun oynayacağı oyun alanları olan kent parklarına gitmeyi tercih ettiğini belirtmiştir. Bir kent parkını duysal algılama durumunda kullandığı duyuları sıralamıştır (Şekil 4.15). Mekanı duysal algılamada çocuk oyun alanlarında bulunan oyun ekipmanlarının her kullanıcı tipi için uygun ebat, doku, renk, malzeme ve işlevde düşünülmesinin ekipmanın kullanımının yanı sıra algılanmasında da etkili olacağını dile getirmiştir. Bununla birlikte alanda bulunan veya yeni düzenlenecek bir parkta kullanılacak bitkilerin kokusal algılanmasının yanı sıra dokunsal algısının da bitkilerin tanınması açısından önemli olacağını vurgulamıştır. Özellikle engelli çocukların bitkileri tanımları konusunda bunun çok faydalı olacağını belirtmiştir. Yine bitki tür seçiminde farklı kuş türlerini çekebilecek bitkilere yer verilmesinin de bir kent parkı kullanımında anlamlı bir etki sağlayacağını altını çizmiştir. Önerilerinde kent parklarının planlanmasında tüm kullanıcıların dengeli kullanımı ve mekanın çoklu duysal algılanması üzerinde yoğunlaşılmasına öncelik vermiştir.

16. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması

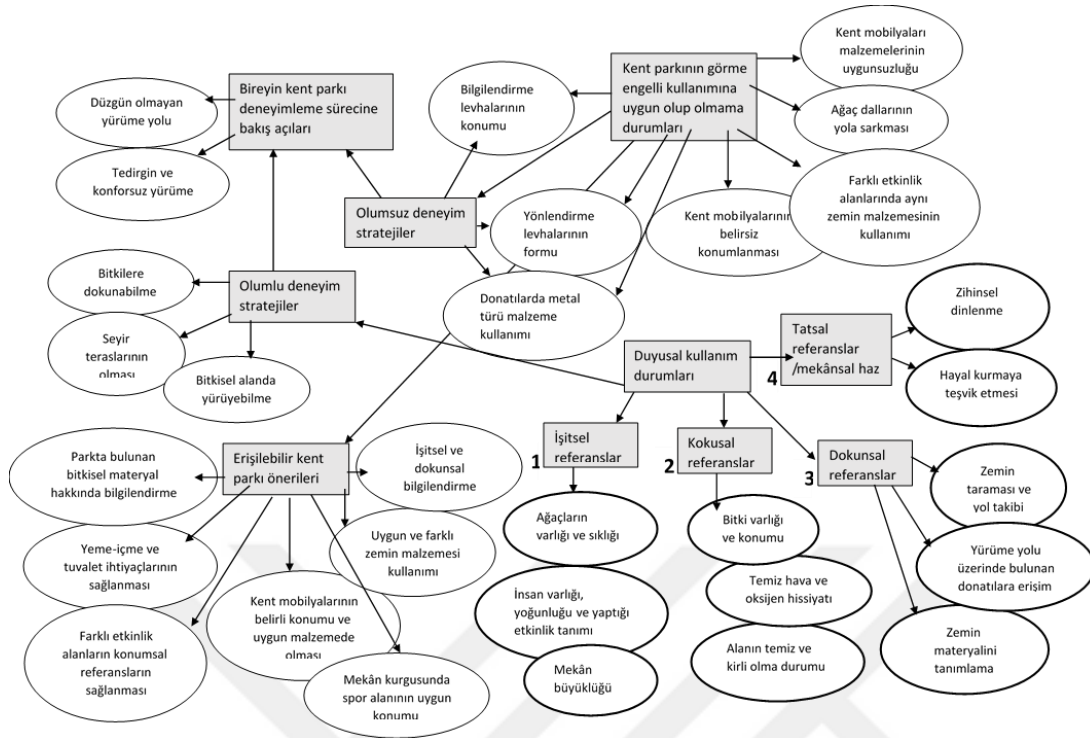


Şekil 4.16 : 16. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Kent parkına gittiğini belirten katılımcı, gittiği mekanları ulaşılabilirliğinin rahat ve kolay olmasından dolayı tercih ettiğini dile getirmiştir. Mekana ulaştıktan sonra mekan içerisindeki kullanım erişilebilirliğinin ise zayıf ve yetersiz olduğunu belirtmiştir (Şekil 4.16). Bir kent parkı ziyaretinde en önemli etkenin mekanda duyduğu meditatif haz olduğunu vurgulamıştır. Meditatif hazzı, ise kullandığı duyular aracılığıyla duyduğunun altını çizmiştir.

Bir kent parkı kullanımında duysal algılama biçiminde duyuları sırasıyla koklama, işitme, dokunma ve tat alma şeklinde kullandığını belirtmiştir. Mekanı duysal algılayışta mekanın akustiğinin (seslerin yankılanması) ön planda olduğunu düşünmesine rağmen parka girdiğinde ilk algısının bitki kokusu olduğunu söylemiştir. Bu durumu, mekanı kullanmada ve ilk algılamada açık olan duyulara göre bir yönelme olduğu şeklinde ifade etmiştir. Böylesi meditatif hazzın yaşanabileceği mekan tasarımlarında görme duyusu dışında diğer duyularla mekanı görebilmenin önemine dikkat çekmiştir. Mesela kullanılan renklerin, görme engelli kullanıcıya verdiği enerji ve titreşimle algılatılabildiğini savunmaktadır. Bunun gibi birçok duysal görüşün ifadesi olabilecek düzenlemelerin yapılabileceği inancına sahip olduğunu göstermiştir.

17. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması

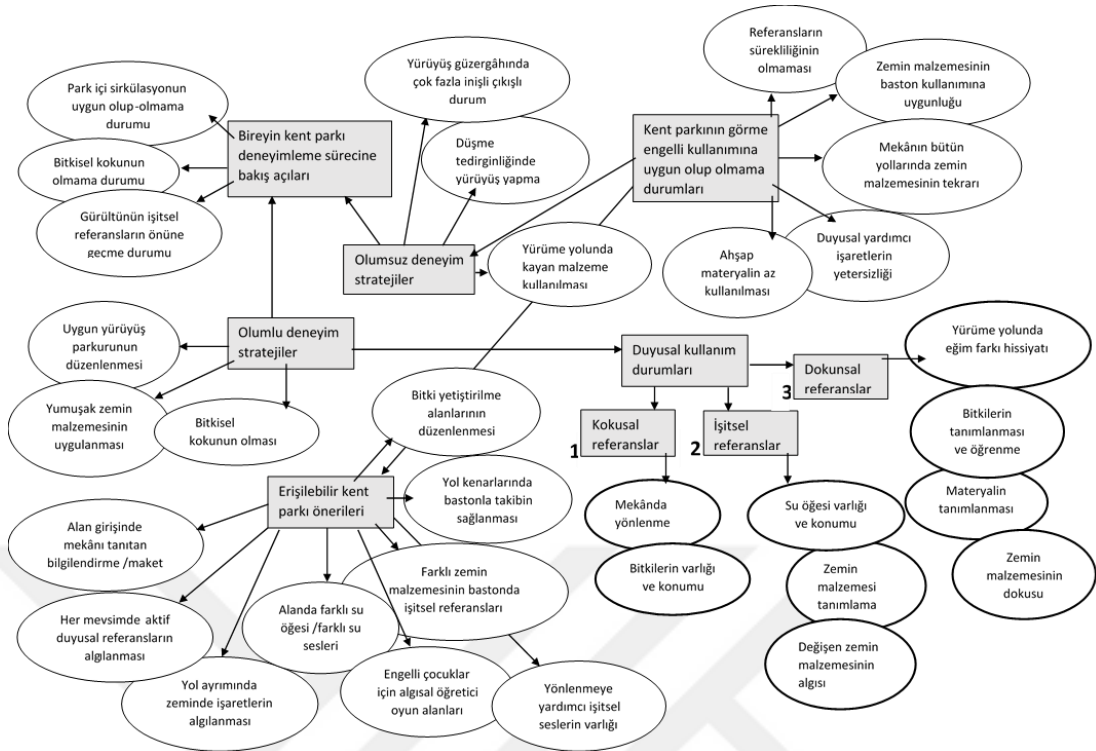


Şekil 4.17 : 17. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Katılımcı, geçmişte kent parklarına daha sık gittiğini ancak yoğun iş hayatıyla kısıtlanan zamanın sonucunda son zamanlarda hemen hemen hiç gitmediğini dile getirmiştir. Ama gitmeme durumunu canlandırmaya ihtiyacı olduğundan da söz etmiştir. Bir kent parkını duyuusal algılama biçiminde işitme duyusunun ilk sırada olduğunu belirtirken, tüm duyuların birbiriyle bağlantılı olarak duyuusal referansları algılatıldığının altını çizmiştir.

Küçüklüğünde az da olsa bir görme derecesi olduğunu ve çocukluğunun bu evresinde parka gittiğinde ağaçlık alanda vakit geçirme tutkusundan bahsetmiştir. Şuanda da aynı hissi ve hazzı yaşamaya heyecan duyduğunu, bu hazzını tazelenmek için ziyaretlere yeniden başlayacağını vurgulamıştır. Bunu bir kent parkı mekanın tadı olarak adlandırmaktadır. Böylesine büyük alanlarda farklı aktivite yapılan alanlara bağımsız erişebilme, bu alanların birbirinden ayırt edebilme ve bu alanda bulunan ekipman veya donatıların kolay bulabilme ve kullanımı rahat algılayabilme adına duyuusal referansların düşünülmesi gibi bir takım öneriler sunmuştur (Şekil 4.17).

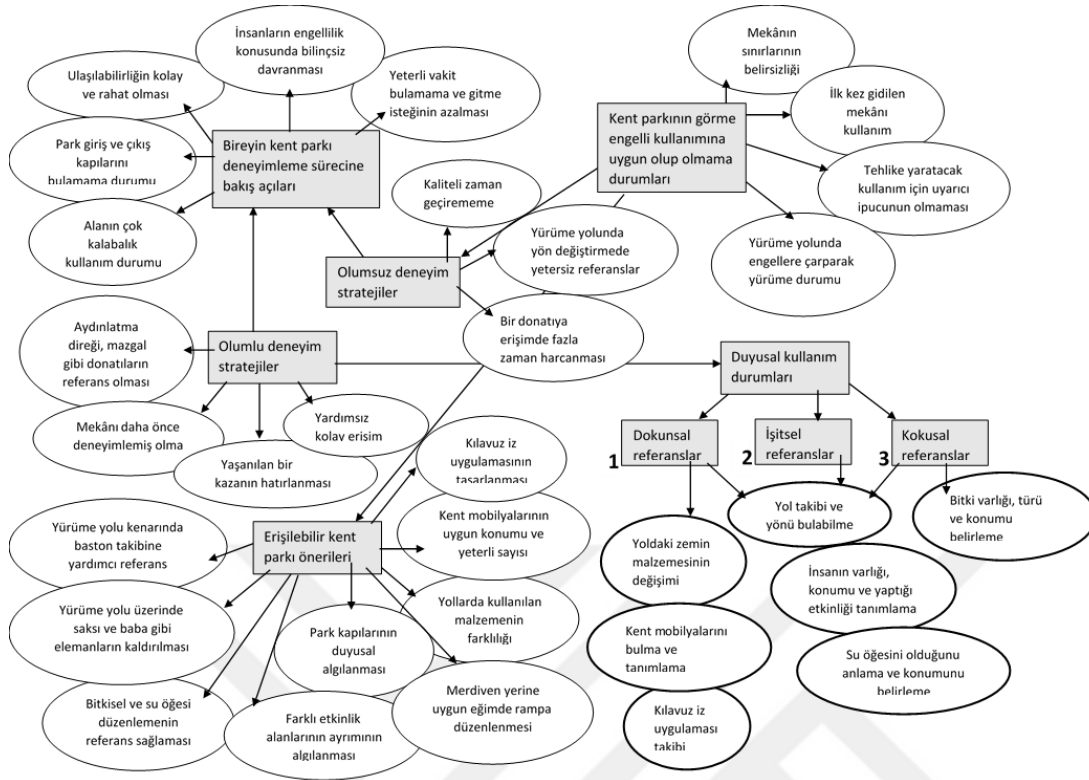
18. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.18 : 18. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Katılımcı, kendi oturduğu konuttan yürüme mesafesinde bir koruluk alanı tek başına olarak düzenli yürüyüş yapmak amaçlı kullandığını belirtmiştir. Bu alan dışında başka kent parklarını ziyaret ettiğini ama bu ziyaretlerinde görme engelli olmayan eşinden gören rehber desteği aldığını vurgulamıştır. Gören rehber eşliği olmadan bu yeşilalanları kullanımında zorlandığı birçok durumdan söz etmiştir (Şekil 4.18). Bahsettiği durumların en başında baston kullanıcısı olarak bastonun ucunun takılıp düz ve bağımsız yürümeyi destekleyecek bir kanal/izin olmaması gelmektedir. Bir kent parkı ziyareti seçiminde kokunun ve sesin öneminden bahsederken, mekanın duyu algılanışında da koku alma ve işitme duyusunu ön planda kullandığını belirtmiştir. Kokusal referanslarda mekanın kendi kokusu, kullanılan bitkilerin kokusu ve materyalin kokusunun öne çıktığını dile gitmiştir. İşitsel algılayışta çevreden gelebilecek kötü ses/gürültü olarak nitelendirdiği seslerin alanda belirlediği işitsel referansların önüne geçmesinden kaynaklanan şikayetini bildirmiştir. Bir kent parkı algılayışında kokuları ilk sırada tutmasına rağmen kokusal algılayışın mevsimsel olarak değişmesinin kokusal referansların kalıcı referanslar olamayacağını belirtmiştir. Her mevsimde aktif rol oynayacak farklı duyu referansların düşünülmesi konusunda öneri getirmiştir.

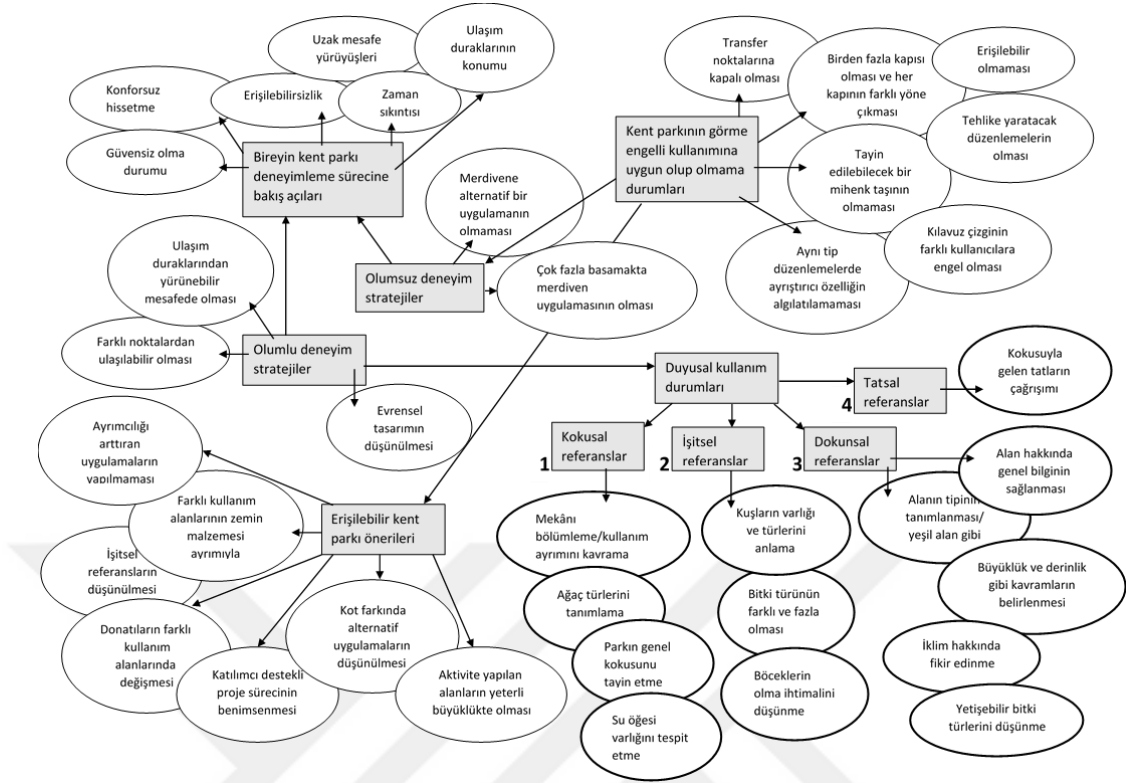
19. Görüşmenin (turuncu katılımcı) değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.19 : 19. Katılımcıya (turuncu katılımcı) ait değerlendirme şeması.

Günlük yaşantı sürecinde kent parklarına gidebilmek ve mekânı bağımsız kullanabilmek için büyük bir çaba ve zaman harcadığını belirten katılımcı, mekanda yaşadığı durumlar ve karşılaştığı engeller doğrultusunda keyif alamamanın yanı sıra kalitesiz zaman geçirdiğini ve gereksiz efor harcadığını düşünmektedir. Bundan ötürü gitmemeyi tercih ettiğini bildirmiştir. İlk defa gittiği her kent parkında farklı birçok engelle karşılaştığını dile getirmiştir (Şekil 4.19). Duyusal kullanımda her ne kadar bir sıralama yapmış olsa da mekanda algılanan referanslar doğrultusunda duyu kullanımının farklı olacağını vurgulamıştır. Ama bedenlerinden ayırmadıkları baston dokunuşunun en önemli duyu kullanımı olduğunu altını çizmiştir. Baston kullanımıyla hem dokunma hem de işitme duyusunun ön plana çıktığını belirtmiştir. Kentteki erişilebilirliği kolaylaştıran kılavuz iz uygulamasının kent parkları kullanımı için de düşünülmesi ve bu mekânlara özgü bir tasarımın yapılması gerektiğini bildirmiştir. Bir diğer önemli önerisi ise tüm kent parkı mekânlarında ortak duyuşsal algılayışın sağlanmasını destekleyecek şekilde ortak duyuşsal referansların uygulanması şeklinde olmuştur.

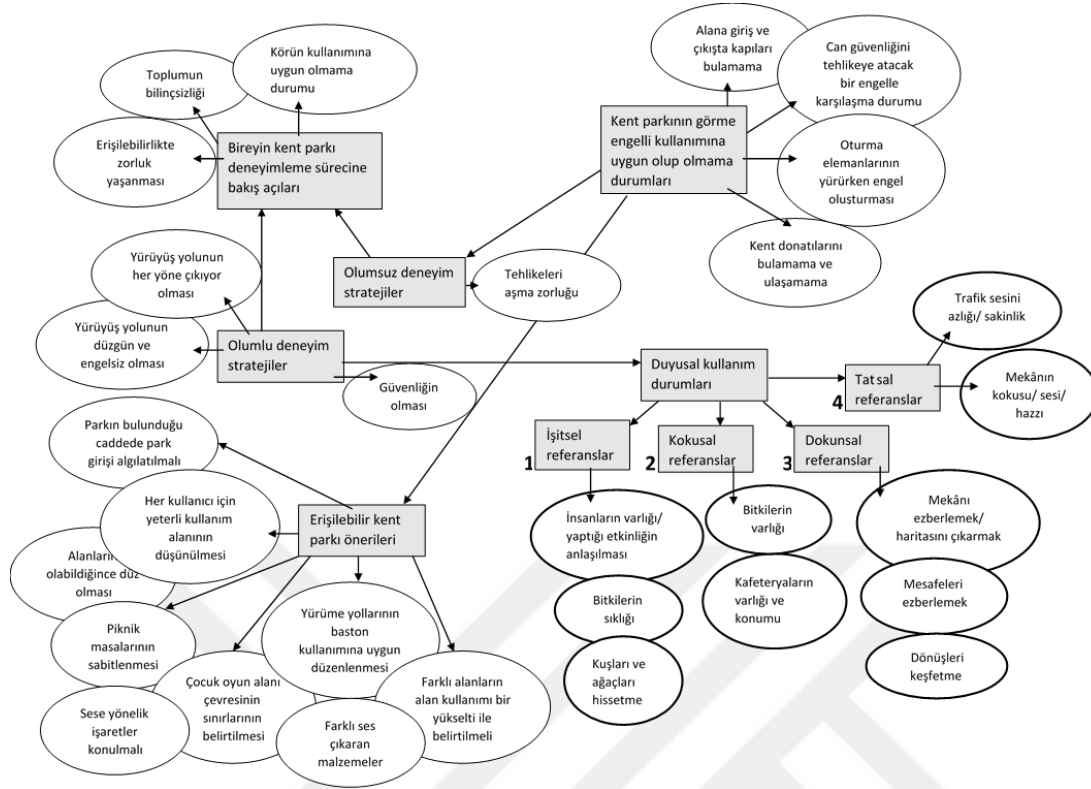
20. Görüşmenin (mor katılımcı) değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.20 : 20. Katılımcıya (mor katılımcı) ait değerlendirme şeması.

Yoğun iş temposuna sahip katılımcı, kent parklarına çok sıkça gidemediğini belirtmiştir. Zaman ayıramamasının dışında bir kent parkına ulaşmakta yaşadığı sıkıntıdan ötürü bu tür alanlara gitme isteğinin azaldığından ve ulaştığında ise keyif alamama durumundan bahsetmiştir. Görme engelliler için bu tür mekanlara gitmede kentin ulaşım ağının ve ulaşım/transfer noktalarının mekan girişi ve çıkışlarıyla uygun düzenlenmesinin gerekli önemini vurgulamıştır (Şekil 4.20). Görme engelli bireylerde göz organının, görme eyleminde görsel imaj oluşmasa da arka planda bilişsel olarak duyunun çalıştığına değinmiştir. Bu olguyu, koku, işitme, dokunma ve tat duyularıyla algıladığı şeylerin görselini bilişsel olarak görebildiği şeklinde açıklamıştır. Bu durumun farklı bir duyusal algılayışa cevap verdiğini ifade etmiştir. Görme engelli kullanıcılar için düzenlemelerde çoklu duyularla algılayışın sağlanması, aynı zamanda gören kullanıcıların duyusal kullanımını da destekleyeceğini ve kent parkı gibi mekanları kullanılmasında büyük bir konfor sağlayacağını vurgulamıştır. Önerilerinde çok duyulu algılayışın evrensel tasarım bütününde ortak kullanıcı bazında ele alınması gerektiğine; görme engelli kullanıcı için yapılan ayrımcı bir düzenlemenin başka kullanıcının kullanımına olumsuz etki etmemesine dikkat çekmiştir.

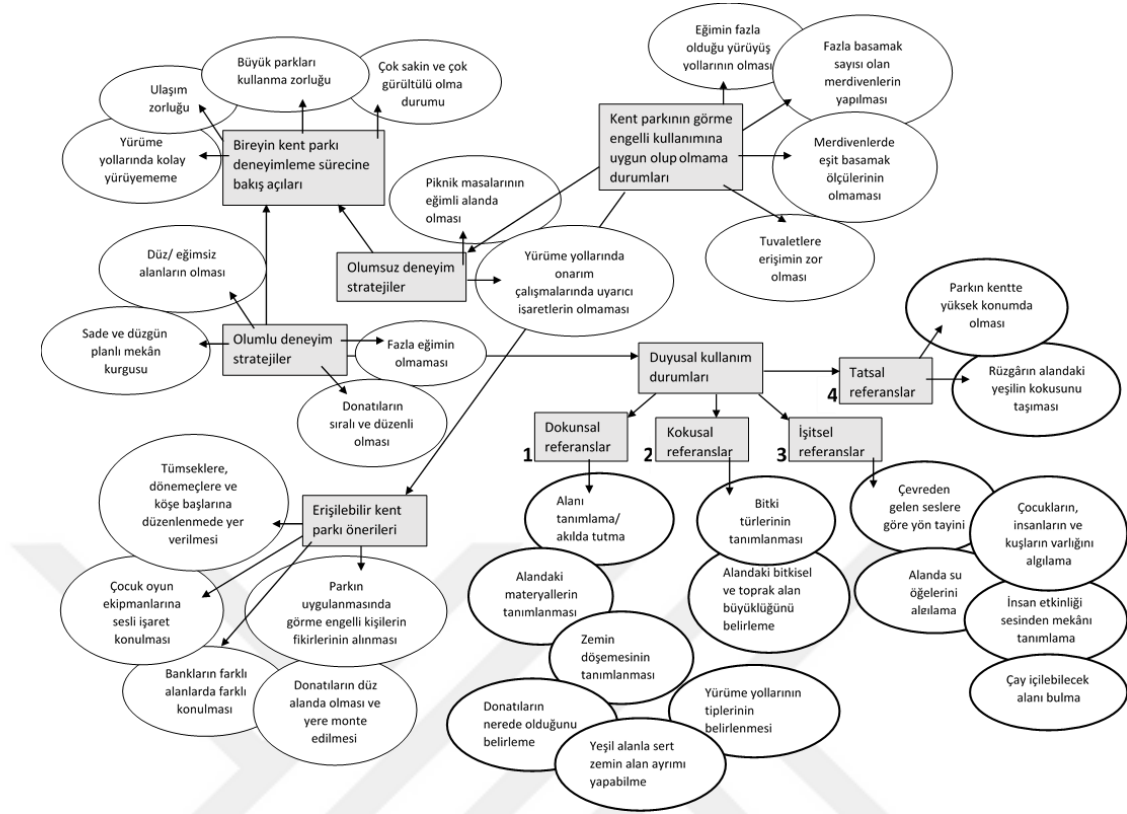
21. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.21 : 21. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Görme engelli bir çiftin yalnız başlarına bir kent parkını kullanabilmesinin çok zor olduğunu ifade eden katılımcı, bu sebepten ötürü de bu tür açık alanlara sık gitmediğini belirtmiştir. Hatta genellikle gören ailesiyle birlikte gittiğinde bile mekan kullanımında birçok engelle karşılaştığını ifade etmiştir (Şekil 4.21). Karşılaşılan fiziksel engeller dışında diğer gören kullanıcıların rahatsız görüşlerinin de gitmeme sebepleri arasında büyük bir payı olduğunu vurgulamıştır. Kent parklarını, mekanın sesleriyle ve kokularıyla algıladığını ifade ederken, mekan kullanımında ise dokunma ve tat duyusunun önemli olduğunu dile getirmiştir. Özellikle mekanın bilişsel haritasını çıkarmada dokunsal referansların büyük etkisi olduğunu vurgulamıştır. Aynı şekilde mekanın manzarası, kokusu, sesi ve maneviyatını mekandan aldığı tatsal algılayış olarak nitelendirirken, tatsal referansların mekanın kimliğini oluşturmaya yardımcı olduğunun altını çizmiştir. Önerilerinde mekanda bulunan farklı kullanım alanlarının sınırlarının dokunma duyusuyla algılanması konusuna değinmiştir. En önemlisi de mekanda artırılması gereken duysal referansların, mekan kullanımında karşılaşılabilecek engelleri ortadan kaldıracığına dikkat çekmiştir.

22. Görüşmenin değerlendirme şeması ve açıklaması



Şekil 4.22 : 22. Katılımcıya ait değerlendirme şeması.

Kent parklarına genellikle pek sık gitmediğini ama yaz mevsiminde oturduğu konuta yakın konumda olan ve ulaşılabilirliği rahat olan birkaç koruya gittiğini belirtmiştir. Kent parklarını kullanımında yaşadığı birçok olumsuz deneyiminden bahseden katılımcı, bu tür alanların görme engelliler için uygun olmama nedenlerini dile getirmiştir (Şekil 4.22). Bu mekanları bağımsız ve konforlu kullanımdan önce duyuşsal algılayışın önemini belirtirken, tüm kullandığı duyularla referanslar algılaması gerektiğini vurgulamıştır. Ama deneyimlediği bir mekanın bir sonraki kullanıma aktif katkısını dokunma duyusuyla kazandığını ifade etmiştir. Bu durumun görme engellilerce aktif veya yoğun kullanılan duyuya göre göreceli ve değişken olabileceğini de belirtmiştir. Kent parklarında yaşadığı olumsuz kazalara rağmen görme engelliler için böylesi yeşil alanları kullanabilmenin ve duyuşsal hazzın alınmasının oldukça önemli olduğunu altını çizmiştir. Bu alanların duyuşsal anlamda düzenlenmesi sürecinde özellikle farklı duyuşsal kullanım yoğunluğu olan görme engelli bireylerden görüş alınmasının da oldukça etkin katkı koyacağını önermiştir.

4.1.1 Katılımcıların özellikleri

Çalışmada, 12'si erkek ve 10'u kadın, toplam 22 yetişkin bireyle görüşme yapılmıştır. Farklı meslek disiplinlerinde aktif çalışma hayatında 21 birey ve 1 ev hanımı olan tüm bireyler bağımsız olarak kent yaşamına katılmaktadırlar. Katılımcıların demografik özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 : Katılımcıların demografik özellikleri.

Kategori		Sayı	%
Yaş	21-30	6	27.3
	31-40	7	31.8
	41-50	3	13.6
	51-60	6	27.3
Cinsiyet	Kadın	10	45.5
	Erkek	12	54.5
Medeni durum	Bekâr	8	36.4
	Evli	14	63.6
Eğitim	İlköğretim	2	9.1
	Lise	7	31.8
	Üniversite ve lisansüstü	13	59.1
Meslek	Öğrenci	2	9.1
	Ev hanımı	1	4.5
	Öğretmen	4	18.2
	Avukat	1	4.5
	Sosyolog	1	4.5
	Psikolog ve		
	Psikolojik danışman	2	9.1
	Atlet	1	4.5
	Müzişyen	2	9.1
	Memur	4	18.2
	Emekli	4	18.2
Toplam		22	100

Görüşülen bireylerden 2'si ilköğretim eğitimini, 7'si lise eğitimini, 10'u lisans eğitimini ve 3'ü de lisansüstü eğitimini tamamlamış olup 4'ü lisans eğitimine devam etmektedir. Farklı yaşlarda olan katılımcılardan 12'nin doğuştan, 5'inin küçük yaşta, 4'sinin sonradan azalarak görme yetisini kaybettiğini ve son 1 bireyin ise şuan az gören görme engelli (%10 görme derecesine sahip) olduğu bilinmektedir.

4.1.2 Katılımcıların kent parklarına gitme(me) durumları

Katılımcılardan 11 birey, kent parklarına giderken diğer 11 bireyin gitmediği; giden bireyler arasında 4 bireyin sıklıkla veya belirli zaman aralıklarında bir kent parkına gittiği anlaşılmıştır. Gitmeyen bireylerden 3'nün çok nadir ve 8'nin hiç gitmediği yanıtı alınmıştır (Şekil 4.23).



Şekil 4.23 : Katılımcıların park ziyareti durumu.

Katılımcıların belirttiği gibi görme engelli bir bireyin kentsel çevrede erişimi ve farklı fonksiyonlu açık mekanları (sokaklar, toplu ulaşım durakları ve giriş alanları, meydanlar, parklar, sağlık yapıları bahçeleri gibi) kullanımında karşılaşılan en başlıca engelin, kendisi için can güvenliği tehlikesi oluşmasıdır.

Bir kent parkına sıkça gittiğini ifade edenlerin çoğu sık gittikleri parkı seçme nedeninde, yaşadıkları konutun yakın çevresinde konumlanması olduğunu belirtmişlerdir. Bu, görme engelli kullanıcıların kent parklarına erişilebilirliğinde, yaşadığı kent, oturduğu semtin konumu, ev-kentsel mekan ulaşım güzergahı/ulaşım tipi gibi etkenlerin etkisi olduğunu göstermektedir. Farklı ulaşım biçimlerinin (yaya olarak ve farklı toplu taşımanın kullanımı gibi) düşünülmesi ve bunların kullanıcının mekanın giriş kapılarına olan ulaşımını desteklemesi gerekmektedir. Ayrıca katılımcıların sıklıkla deneyimlediği alanların daha sık tercih edildiği de verilen yanıtlardan çıkarılmıştır.

Aşağıdaki tabloda, katılımcıların kent parkı deneyimleri hakkında olan iki açık uçlu soru yanıtlarından bazı alıntılar verilmiştir (Çizelge 4.2). Yanıtların sonunda parantez içinde yazılan rakamlar, ifadenin hangi katılımcıya ait olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 4.2 : Park ziyaretleri hakkında katılımcı yanıtları.

‘EVET’ cevabı nedenleri	‘SIKLIKLA GİTME’ nedenleri	‘HAYIR’ cevabı nedenleri
“Ben özellikle çok seviyorum yeşil alanlara gitmeye çalışıyorum.” (9)	“Evime yakın olan bir sahil parkını sıklıkla kullanıyorum.” (5)	“Vakit yok bir de oturduğum çevrede rahatlıkla gidebileceğim bir park yok.” (3)
“Çok olmasa bile gidersem, oturduğum yerin çevresini tercih ediyorum.” (11)	“Sıklıkla yaşadığım semte bulunan koruya ailemle giderim.” (7)	“Her yer çok kalabalık malum. Bizim sadece hafta sonu vaktimiz oluyor. O zamanda oturacak yer bulamıyorsunuz. İnsanlarımız bilinçli değil engellilik konusunda, sıkıntı çekebiliyoruz.” (19)
“Belli aralıklarla, yakın olması ve hava almak amacıyla gidiyorum.” (13)	“Sıklıkla gittiğim birkaç kent parkı vardır. Yolumu bulamamam ve merdivenlerin çok olması bazı parklara gitmemi engeller.” (8)	“Park içerisinde güvenli hareket edememem, ulaşım rotasını bilmemem, rota üzerindeki engellerden can güvenliğimin olmaması.” (4)
“Tabi erişilebilirliği. Evime yakın olması bir de giderken çok fazla engelle karşılaşmamak mesela.” (16)	“Çoğunlukla Yıldız korusuna gidiyorum. Çünkü oraya daha çok seviyorum. Yeşil alan, sükûnet ve daha da önemlisi yollarla ağaçlık alan arasındaki zemin farkı fazla.” (10)	“Çünkü 2 tane görmeyenin parka gitmesi, baş başa piknik yapması bizim ülkemizin şartlarında çok zor. Yanında bir gören olması gerekiyor yoksa uygun değil.” (21)
“Yakınlıktan, başka bir şey yok. Keyifli bir alan, yeni düzenlendi.” (18)		“Sıklıkla gittiğim birkaç kent parkı vardır. Yolumu bulamamam ve merdivenlerin çok olması bazı parklara gitmemi engeller.” (8)
“Çok yakın, erişilebilir ve büyük, yeşilliği bol, oturduğumuzda keyif alabildiğimiz ve çocuğumuzun güvenli bir şekilde oynayabildiği bir alan olması açısından.” (15)		“Parkları erişilebilir görmüyorum, gideceksem de mecburen yanımda gören arkadaşlar oluyor.” (12)
“Yakın olduğu için, dinlenmek için ve yürüyüş yapmak için gidiyorum.” (14)		“Mekan çok geniş, yönlendirme ve kontrollü bir rotam olmadığı için tek başıma gidemiyorum.” (6)
		“Oturduğum yere yakın olmaması ve ulaşım anlamında gitmemiz de dönmemiz de zor oluyor.” (22)

Bir kent parkına gitmeme yanıtını veren katılımcılar, mekanın ulaşım ağının net algılanamaması, çok basamaklı merdivenlerin olması, alanda kaybolma durumu veya gidilecek yönün seçilememesi ve mutlak yaşanılacak bir kaza durumunda can güvenliği korkusunun duyulması gibi nedenler belirtmiştir. Bu nedenlerden ötürü kent parkına gitmek istediklerinde, tek başlarına gitmek yerine gören rehberlere ihtiyaç duyduklarını söylemişlerdir. Kentsel çevrede bir kent parkına olan erişilebilirlik kadar mekan içi erişilebilirliğin de önemliliği ortaya çıkmıştır.

4.1.3 Katılımcıların kent parkı kullanımlarında duyuların önceliği /sırası

Kullanıcılar mekânı deneyimleme süresince mekânı algılamada, kavramada ve kullanmada sahip olduğu duyuları kullanmaktadır. Bireylerin görme duyusunun zayıf olması veya hiç olmaması durumu, bireyin görme duyusu dışında kalan diğer duyularını kullanıma itmektedir. Bunun yanı sıra bireyin bir mekânı algılama şeklinde, sahip olduğu kişisel özellikleri, taşıdığı sosyal ve kültürel değerleri büyük ölçüde etkilidir (Morval, 1985; Gezer, 2014; Fuda, et al., 2015). Bu farklı fizyolojik ve sosyo-kültürel özellikler her bireyde olduğu gibi görme engellilerin de işitme, dokunma, koku ve tat duyularına yönelimlerini etkilemektedir. Yapılan görüşmelerde, katılımcı yanıtlarından bu bireylerin de kendi içlerinde duyu kullanımlarında farklılık olduğunu göstermiştir.

10 katılımcı, bir kent parkı ziyaretinde mekana girdiğinde ilk olarak işitme duyusuna yöneldiğini ve mekanda çoğunlukla bu duyu yardımıyla duysal referans saptadığını belirtmiştir. Diğer bir 10 katılımcı ise aynı deneyim sürecinde koku duyusuna ağırlıklı yöneldiğini söylemiştir. Son 2 katılımcıda ise dokunma duyusu ilk sıradadır.

Katılımcıların ikinci sırada belirttikleri duyu kullanımına bakıldığında; ağırlıklı olarak 9'nun (% 43.2) işitme duyusunu, 6'sının (% 26.3) koklama ve diğer 5'inin (% 22.7) de dokunma duyusunu ikinci sıraya koyduğu görülmektedir. 2 katılımcı ise iki farklı duyuyu aynı seviyede tutmaktadır. Katılımcıların sıralamasına göre genel bir sıralama yapıldığında ilk sırada işitme, 2. sırada koku alma, 3. sırada dokunma ve 4. sırada tat alma duyusunun kullanıldığı ortaya çıkmıştır (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3 : Park ziyaretleri sırasında duyuların kullanım sırası.

Katılımcı	Duyuların Kullanım Sıralaması			
	1.	2.	3.	4.
1	Koklama	Dokunma	İşitme	-
2	İşitme	Koklama	Tatma	Dokunma
3	İşitme	Koklama	Dokunma	Tatma
4	İşitme	Dokunma	Koklama	Tatma
5	İşitme	Dokunma	Koklama	Tatma
6	Koklama	İşitme	Tatma	-
7	Koklama	İşitme	Dokunma	Tatma
8	İşitme	Koklama	Dokunma	Tatma
9	İşitme	Koklama - Tatma	Dokunma	-
10	Koklama	İşitme	Dokunma	Tatma
11	İşitme	Dokunma	Koklama	-
12	Koklama	İşitme	Dokunma	Tatma
13	İşitme	Dokunma	Koklama	-
14	Koklama	İşitme	Dokunma	Tatma
15	Koklama	İşitme	Dokunma	Tatma
16	Koklama	İşitme	Dokunma	Tatma (meditatif)
17	İşitme	Koklama	Dokunma	Tatma (haz)
18	Koklama	İşitme	Dokunma	-
19	Dokunma	İşitme - Koklama	-	-
20	Koklama	İşitme	Dokunma	Tatma
21	İşitme	Koklama	Dokunma	Tatma
22	Dokunma	Koklama	İşitme	Tatma
	%45.5 İşitme	%43.2 İşitme	% 62 Dokunma	%93.3 Tatma
	%45.5 Koklama	%31.8 Koklama	% 19 Koklama	%6.7Dokunma
	% 9 Dokunma	%22.7 Dokunma	% 9.5 Tatma	
		% 2.3 Tatma	% 9.5 İşitme	

Peyzaj mekânının bulunduğu konum (taşıt yoluna olan ve yapıli çevreye olan mesafesi), iklimsel özelliklerden oluşan temel sesler (rüzgârın etkisiyle bitkilerden gelen sesler gibi), şaşırtıcı ya da ani etki uyandıran geçici süre ile oluşan sesler (kuş sesi gibi), alan kimliğini tanımlayabilen sembol sesler (su sesi, insan veya çocuk sesi, yapılan aktivite sesi, kullanılan ekipman sesi gibi), görme engelli bireyleri mekânı algılamada, kavramada, kullanmada ve mekânın bilişsel haritalamasında etkili olduğu verilen yanıtlardan çıkarılmıştır. Bir kentsel peyzaj mekânında farklı ses kaynaklarının oluşu, çeşitliliği ve çokluğu, görme engelli bireylerin mekânı işitsel algısında farklı referanslar sağladığı görülmüştür. Mekânla özdeşleşen işitsel referansların, bu bireylerin mekânı tercih etmelerini, aktivite tercihlerini, kullanım zamanlarını ve geçirdikleri süre aralığını etkileyen önemli bir etmen olduğu yanıtlardan anlaşılmıştır.

4.1.4 Katılımcıların bir kent parkında algıladıkları duyuşal referanslar

Görme engelli bireyler, kentsel çevrede bağımsız hareketlilik için kullandıkları duyular ile ilgili özel duyuşal ipuçları belirlerler. Belirledikleri bu duyuşal referanslar kendileri için özel bir amaca ve anlama hizmet etmektedir. Katılımcıların, bir kent parkı kullanımında saptadığı her duyuya ait duyuşal referanslar sorulmuştur. Verilen yanıtlar doğrultusunda, dört duyu (işitme, dokunma, koku ve tat alma) teması altında söylenme çoğunluğuna göre duyuşal referanslar kategorileştirilmiştir. Oluşturulan her bir duyuşal referans kategorisi altında mekânsal referanslar toplanmıştır. Bunlar, aşağıda her duyu için oluşturulan tablolarda gösterilmiştir.

İşitsel referanslar

İşitsel referansların, görme engelli kullanıcıya mekan hakkında birçok ipucu verdiği anlaşılmıştır. İnsan sesleri, mekan çevresinden gelen dış sesler (trafik gibi), bastonun nesneler üzerinde çıkardığı sesler ve bu seslerin yankıları bu bireylere oldukça yardımcı olduğu görülmüştür. Katılımcılar bu referanslar yardımıyla, kent parkını tanımladığını/kavradığını, hareket yönlerini belirlediklerini ve mekan içinde konumlarını doğruladıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.4). Ayrıca yanıtlardan mekanda yapılan aktivitelerin algılanmasıyla mekandaki farklı alanların yerlerinin tespit edildiği çıkarılmıştır. Algılanan bazı işitsel referansların kullanıcıya mekan için dönüm noktası sesi oluşturduğu anlaşılmıştır. Örneğin; yol ayrımında işitilen bir su sesi, bireyin o konumu bulmasında önemli bir ipucu olduğu belirtilmiştir.

Görme engelli kullanıcıların kent parklarını bağımsız bir şekilde kullanımlarını sağlayan işitsel referansların mekan kurgusunda yerleştirilme noktaları, onların mekan içinde yönelimlerini ve hareketliliklerini destekleyeceği ortaya çıkmıştır.

Çizelge 4.4 : Katılımcıların işitme duyusu kategorileri ve mekânsal referanslar.

İşitme	Duyusal referans kategorisi	Bastonun zemine vurma sesi (8 katılımcı)	Mekansal referanslar	Yol takibi ve yönü bulabilme Farklı zemin malzemesi tanımlama Yürüme yolu genişliğini kavrama Yol ayrımı tayini edebilme
		Bastonun donatıya çarpma sesi (4 katılımcı)		Kent mobilyasını bulma ve tanımlama Kent mobilyası malzemesini tanımlama
		Alkış sesi (2 katılımcı)		Çevredeki nesneleri tanımlama
		Su sesi (8 katılımcı)		Su ögesi varlığı ve konumu Yönelme ve konum belirleme
		Mekân akustiği /ses dağılımı (10 katılımcı)		Mekân büyüklüğünü kavrama Çevrenin ambiyansı
		Kuş sesi (13 katılımcı)		Bitki varlığı, konumu ve yoğunluğu Kuşların varlığı ve türlerini anlama
		Kuş sesi çeşitliliği (3 katılımcı)		Bitki çeşitliliği Bitki türünün farklı ve fazla olması Böceklerin olma ihtimalini anlama Su ögesinin varlığı
		İnsan sesi (12 katılımcı)		İnsan varlığı, yoğunluğu ve yaptığı etkinlik tanımı Bitkilerin sık olduğu alanlar
		Çocuk sesi ve oyun ekipmanları sesi (6 katılımcı)		Çocukların varlığı Çocuk oyun alanı tespiti ve konumu
		Ağaçların hışırtısı (6 Katılımcı)		Alanda bulunan ağaçların varlığı, konumu ve yön belirleme
		Trafik sesi (5 katılımcı)		Mekân çıkış kapısını bulma ve yönelme Parkın caddeye olan mesafesi
		Çay kaşığı sesi (2 katılımcı)		Çay içebilecek tesis varlığı ve konumu
		Etkinlik sesi (7 katılımcı)		Mekânda yapılan etkinlik ve mekânın tanımlanması

Kokusal referanslar

Bir kent parkında görme engelli kullanıcı için en önemli kokusal referansın bitkilerden alınan kokunun olduğu yanıtlanmıştır. Katılımcılar bitki kokusunun; bitkisel alan olarak ayrılan alan büyüklüğü, bu alanın mekandaki konumu, bitki türlerinin tanımlanması ve çeşitliliğinin algılanması gibi bir çok referans sağladığını belirtmiştir (Çizelge 4.5). Bitki kokusu dışında algılanan bazı kokuların (yemek kokusu, tuvalet kokusu gibi) mekanda bulunan tesislerin ve hizmetlerin (yeme-içme tesisi, tuvalet gibi) de belirlenmesinde yardımcı olduğu görülmüştür. Katılımcılar, özellikle bitki kokusunun gidilecek kent parkını seçme tercihlerinde önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır.

Çizelge 4.5 : Katılımcıların koklama duyusu kategorileri ve mekânsal referanslar.

Koklama	Duyusal referans kategorisi	Bitkilerin kokusu (21 katılımcı)	Mekansal referanslar	Alanda bulunan bitkilerin varlığı Yeşil mekân kimliği Alanda bulunan bitkilerin türü Yeşil alan büyüklüğü ve insan yoğunluğu Alanda bulunan konumu ve sıklığı Alanda bulunan konum /mekanı tanımlama Yön belirleme Mekâna kazandırdığı kimlik
		Çöp kokusu (2 katılımcı)		Çöp kutusu konumu Alanın temiz ve kirli olma durumu
		Temiz hava kokusu (7 katılımcı)		Parkın kentte olan konumu Bitkisel ve toprak alanın büyüklüğü
		Tesislerden gelen yemek kokusu (5 katılımcı)		Alanda bulunan yeme-içme tesislerinin varlığı
		Tezgâhtan gelen yemek kokusu (1 katılımcı)		Alanda bulunan tezgâhların varlığı ve konumu
		Bitki türünün kokusu (2 katılımcı)		Gölge ve güneşli alan ayrımı
		Tuvalet kokusu (2 katılımcı)		Tuvalet binasının varlığı ve konumu
		İnsan kokusu (2 katılımcı)		İnsan varlığı, yoğunluğu ve yeşil alan büyüklüğü
		Deniz kokusu (1 katılımcı)		Yön belirleme
		İklimsel koku (1 katılımcı)		Yağmur yağması-toprak kokusu
		Su kokusu (1 katılımcı)		Su ögesi varlığını belirleme
		Mekanın kokusu (1 katılımcı)		Parkın genel kokusunu tayin etme Mekanı bölümleme/ kullanım ayrımını kavrama

Dokunsal referanslar

Katılımcılar, dokunsal referansların algılanmasında baston kullanımı (bastonla dokunma), ayak tabanı (ayak tabanı hissiyatı) ve elle dokunmaya bağlı olduğunu söylemişlerdir (Çizelge 4.6). En önemli dokunsal ipucunun, kent parkı gibi geniş alanlarda yürüme aksından çıkmadan düz yürüyebilmeleri ve yönelimlerini doğru yapabilmeleri için yol kenarı baston dokunuşuyla (bastonun bordür taşına vurma ritmi veya yolun malzemesi ile toprak alan farkı) sağladıklarını belirtmişlerdir. Öte yandan dokunsal referansların mekanda bulunan kent mobilyalarını bulma/belirleme, malzemelerini tanımlama ve aktivite ekipmanlarını kullanabilme gibi mekânsal referans sağladığı yanıtlardan çıkarılmıştır.

Çizelge 4.6 : Katılımcıların dokunma duyusu kategorileri ve mekânsal referanslar.

Dokunma	Duyusal referans kategorisi	Baston dokunuşu (13 katılımcı)	Mekansal referanslar	Sınır elemanı bordürle rota belirleme /yönelme Yürüyüş yolu zeminini ve genişliğini kavrama Parkın kurgusunu anlama ve oturma alanını bulma Kent mobilyalarına erişim ve konumunu belirleme Alan hakkında genel bilgi edinme Büyüklik ve derinlik gibi kavramların belirlenmesi
		Ayak tabanıyla dokunma (12 katılımcı)		Dokunun tanımlanması (yumuşaklık, sertlik, kalınlık, incelik, engebelik, eğim vs) Zemin malzemesi farklılığını Yürüyüş yolu türünü tanımlama Yoldaki eğimin algılanması Alan tipinin belirlenmesi/ yeşil alan gibi Mekanın bilişsel haritasını kaydetme Mesafeleri ezbere alma Dönüşleri keşfetme
		El dokunuşu (10 katılımcı)		Kent mobilyasını tanımlama-kavrama Bitki türünü tanımlama ve kavrama Spor aletini tanımlama ve kontrolü Çocuk oyun aletlerini tanımlama ve mekânı tanımlama
		Bedenle dokunuş (6 katılımcı)		Toprak alanı tanımlama ve hissetme Ağaç gölgesi, genişliği ve derinliğini anlama Karşılaşılan engellere çarpa durumu Oturma elemanı malzemesi
		Güneş ısı ve ışığı veya gölge düşümü (5 katılımcı)		Gölge ve güneşli alan ayrımı yapabilme Mekânı tanımlama Yetiştirilebilir bitki türlerini düşünme
		Rüzgâr dokunuşu (3 katılımcı)		Getirdiği kokunun konumu Bedendeki hissiyatı İklim hakkında bilgi edinme
		Suya dokunma (2 katılımcı)		Tanımlama ve keyif alma

Tatsal referanslar

Algının ikinci süreci olarak zihinde kaydedilen bir tatsal ipucu, kimliği olarak mekânı sürekli anımsatır ve hissedilir kılmaktadır (Gezer, 2012;2014). Katılımcılardan çoğu, mekanı algılama-kavrama sürecinde ve deneyimlemeden sonra mekanı hafızalarına alırken diğer duyular kadar tat duyusunun da büyük rolü olduğunu söylemiştir. Tatsal referanslar, temiz ve bol oksijenli mekanın algılanmasıyla acıkma isteği (özellikle simit-çay) uyandırması şeklinde ortaya çıkmıştır. Kimi katılımcılar için tatsal referanslar, yeme-içme etkinliğiyle ilgili olurken kimileri için bu tür referansların

farklı mekânsal referanslar sağladığı anlaşılmıştır (Çizelge 4.7). Örneğin, mekanın tatsal referanslarını sakinlik, sükûnet ve huzur vermesi, meditatif dinlenme sağlaması, sosyalleşme imkanı sağlaması, mekandaki bitkilerden ve renklerden alınan pozitif olma hali olarak belirtilmiştir.

Çizelge 4.7 : Katılımcıların tatma duyusu kategorileri ve mekânsal referanslar.

Tatma	Duyusal referans kategorisi	Bitkilerin kokusu ve oksijenli temiz hava (6 katılımcı)	Mekânsal referanslar	İştah açan bir mekân olma durumu Rüzgârın varlığı
		Çay-simit olgusu (5 katılımcı)		Parka özgü bir olgu olması
		Bitki tadı (2 katılımcı)		Bitkilerin tadını keşfetme
		Tatsal hafıza (3 katılımcı)		Parkla özleşen yeme-içme alanı Parkın kentte yüksek konumda olması
		Yeme-içme etkinliği (4 katılımcı)		Mekânın ziyaret edilme amacı Piknik yapılma amacı Kokusuyla gelen tatların çağrışımı
		Meyve ağaçlarının olması (3 katılımcı)		Meyve yeme isteği ve keyfi
		Mekânın tadı (8 katılımcı)		Mekânla duygusal kurulan bağ anlamında tat Mekânın kullanım yoğunluğu Huzur veren bir mekân olma durumu Meditatif olma /zihinsel dinlenme Bitkilerin ve renklerin verdiği enerji Sosyalleşme imkânı Trafik sesinin azalması Mekanın kokusu/ sesi/ hazzı
		Mekânın tatsızlığı (1 katılımcı)		Mekânı kullanamama ve bir kaza yaşama

4.1.5 Algılanan duyusal referansların mekanda belirledikleri kategoriler

‘Graph Commons’ platformunda; duyu temaları, duyusal referanslar ve mekanı algılama-kavrama-kullanım kategorilerinin birbiriyle olan ilişkisi bir ağ haritasında gösterilmiştir. Platform, haritadaki kategorilerin birbiri ile bağlanma derecelerini yansıttığı bir yüzde hesaplaması yapmaktadır. Bu dağılımda duyuların ve duyusal referanslardan bağlantılılık durumu yüksek olanlar aşağıda haritada verilmiştir.

“Graph Commons, veri ağlarını haritalamak, analiz etmek ve yayınlamak için ortak bir platformdur. Kişilere ve kuruluşlara, verilerini etkileşimli haritalara dönüştürme ve kendilerini ve topluluklarını etkileyen karmaşık ilişkileri çözme gücü verir.” (URL-3).

Ağ haritasına bakıldığında, kategorilerin birbiriyle farklı ilişkiler yansıttığı okunmaktadır. Bu ilişkiler şu şekilde ifade edilmiştir:

Bir duyusal referansın farklı mekânsal referansları temsil ettiğini ve bir mekânsal referansın birden fazla duyusal referansla algılandığı ortaya çıkmıştır.

Bir mekânsal referansın aynı duyu olgusunda farklı duyusal referansla algılandığı görülmüştür. Örneğin, yürüme yolu üzerinde karşılaşılan nesnelerin (bastonla dokunsal referans) konumunun belirlenmesi, işlevinin tanımlanması, malzemesinin kavranması ve kullanılışının keşfedilmesi (elle dokunsal referans) gibi farklı mekânsal referansları sağladığı ortaya konmuştur (Şekil 4.24).

Bir mekânsal referansın iki farklı duyu olgusu dolayısıyla da farklı duyusal referanslarla algılandığı tesbit edilmiştir. Örneğin, bitkilerden alınan koku (kokusal referans) bitkilerin varlığı, konumu ve yoğunluğunu belirlemeye yardımcı olur ve belirli bir bölge için dönüm noktası oluşturduğu için kullanıcının konumunu ve yönelimini etkilediği dile getirilmiştir. Aynı şekilde alanda işitilen kuş sesi (işitsel referans), geliş yönü, çeşitliliği de bitkisel alan hakkında bilgi verebildiği belirtilmiştir (Şekil 4.25).

Aynı mekan için olan tüm mekânsal referansların da farklı duyular altında farklı duyusal referansların birlikteliği ile tamamlandığı bu ağ haritasında görülmüştür. Örneğin, çocuk alanı için mekandaki etkinliğin ve mekanın belirlenmesi mekânsal referansı işitme duyusu olgusuyla yapılan etkinliğin/ekipmanın sesinin algılanması (işitsel referans) ve mekandaki ekipmanların dokunma olgusuyla tanımlanması (baston veya elle ekipmana dokunma dokunsal referansları) bu mekanın algılanmasında, kavranmasında ve kullanılmasında tüm mekânsal referansları birleştirmiştir (Şekil 4.26).

Birden fazla duyu olgusu altında farklı duyusal referansların mekan kullanımında benimsenen bir davranışa evrildiği belirlenmiştir. Örneğin, koku duyusu/bitki kokusu duyusal referansı; işitme duyusu/bastonun zeminde çıkardığı ses-yankı duyusal referansı ve dokunma duyusu/baston-elle dokunma duyusal referansı mekanda yön belirleme davranışına çıkmıştır (Şekil 4.27).



Şekil 4.24 : Dokunma duyusu olgusunda farklı duyuusal referansların aynı mekansal referansı algılatması.



Şekil 4.25 : İşitme ve koku duyu olgularında farklı duyu referanslarla aynı mekansal referansın algılanması.



Şekil 4.26 : Dokunma ve işitme duyu olgularında farklı duyuusal referanslarla aynı mekansal referansın algılanması.



Şekil 4.27 : Birden fazla duyu olgusunda farklı duyu referansların algısının aynı mekansal davranışa evrilmesi.

4.2 Deneyisel Alan Çalışması

Deneyisel alan çalışmasında, görme engelli bireylerin bir peyzaj mekanını algılayışlarında çevrelerinden aldıkları duyuşsal referansları algı ve bilişim bağlamında tespit etmek amaçlanmıştır. Belirlenen kent parkında tamamlanan 2 pilot çalışması sonucunda, çalışmanın kurgusu geliştirilerek görüşülen 22 birey arasından gönüllü katılan 8 birey ile deneyisel alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu bireylerin görüşme şemalarında belirtilen renk sıfatıyla alan çalışmaları adlandırılmıştır.

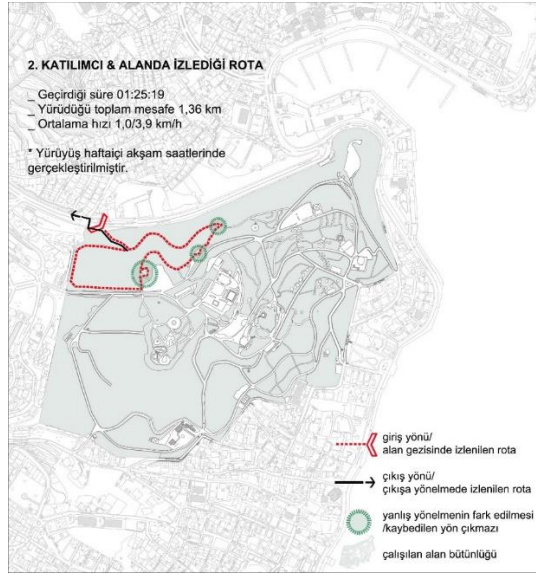
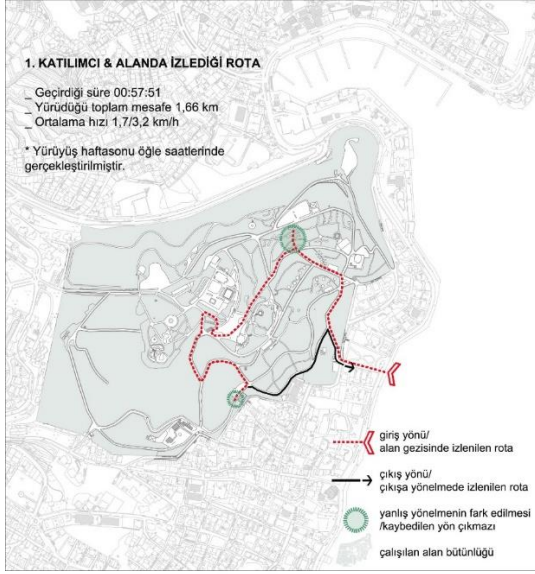
Çalışmaya katılan bireylerden sadece ilk katılımcıyla (pembe katılımcı) haftasonu (cumartesi günü), diğer tüm katılımcılarla haftaıçi günlerinde alan deneyimlenmiştir. Bu çalışmada, ilk katılımcı ile 15.09.2018 tarihinde, son katılımcı ile 30.09.2019 tarihinde alana gidilmiştir. Sabah, öğle ve akşamüstü olmak üzere günün farklı saatlerinde alan deneyimlenmiştir.

4.2.1 İzlenen rotalar

Pilot çalışmasında bireylere alanda izlenecek rota verilirken, bu çalışmada takip edilecek rotanın görme engelli birey tarafından belirlenmesi istenmiştir. Alandaki deneyim süreci de tamamen bireye bırakılmıştır. Bireyin, alanda istediğı etkinliğı yaparak ve yine istediğı süreyi geçirmesi beklenmiştir. Bu süreçte katılımcıya müdahale edilmeden, belirli bir mesafeden gözlem yapılarak eşlik edilmiştir.

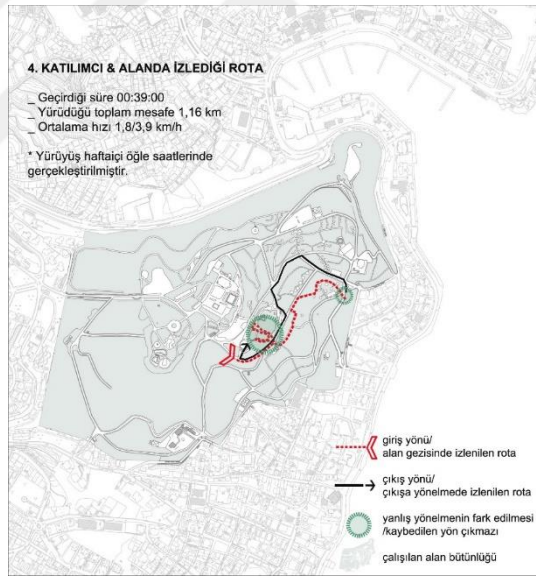
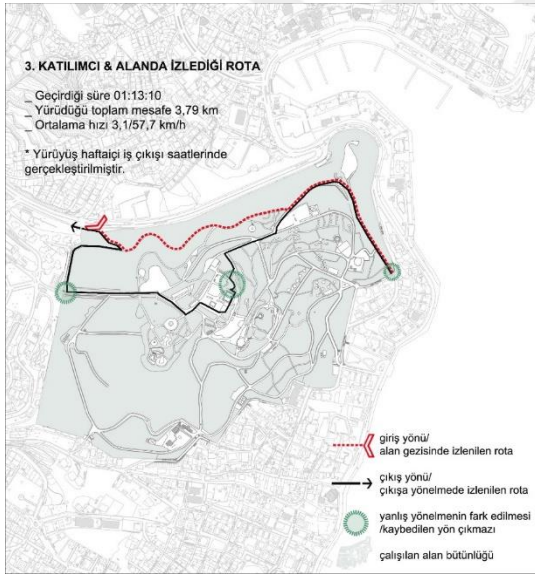
Alanın farklı yönlerden ve farklı ulaşım araçlarından ulaşılabilir birden fazla kapısı bulunmaktadır. Bireyle, bireyin alana en kolay erişilebilir kapısında bir araya gelinmiştir. Alanı deneyimlemeye başlamadan önce göğsüne takılan aksiyon kamera (go pro) ile bireyin tüm deneyim süreci görüntülü kayıt altına alınmıştır.

Aynı zamanda deneyim sürecinde parkta gezilen rota ‘Benim Rota’ adlı telefon uygulamasıyla kaydedilmiştir. Bireyle, deneyimi tamamladıktan sonra, alan kullanımı hakkında sözlü bir görüşme yapılmış ve bireyden, kendi zihninde oluşturduğu mekanın bilişsel haritasının çizilmesi istenmiştir.



1. Pembe katılımcı /9. katılımcı

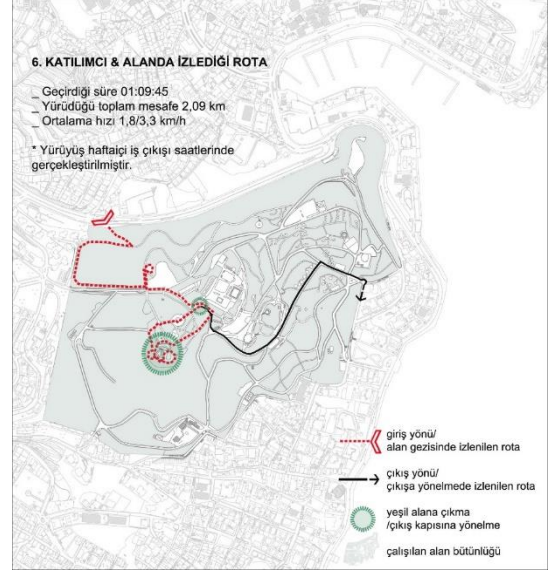
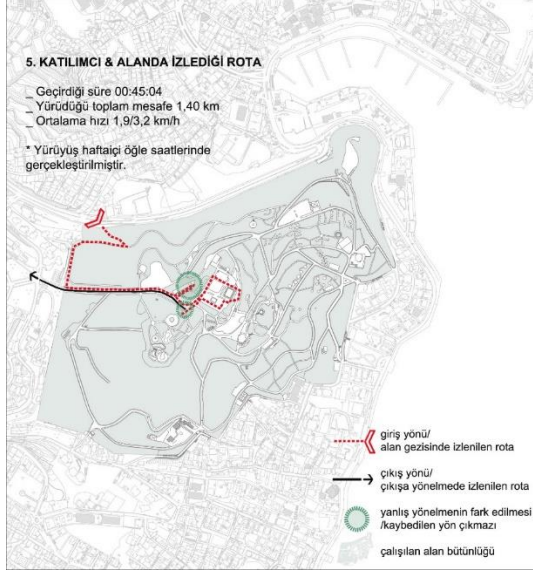
2. Kırmızı katılımcı /1. katılımcı



3. Yeşil katılımcı /5. katılımcı

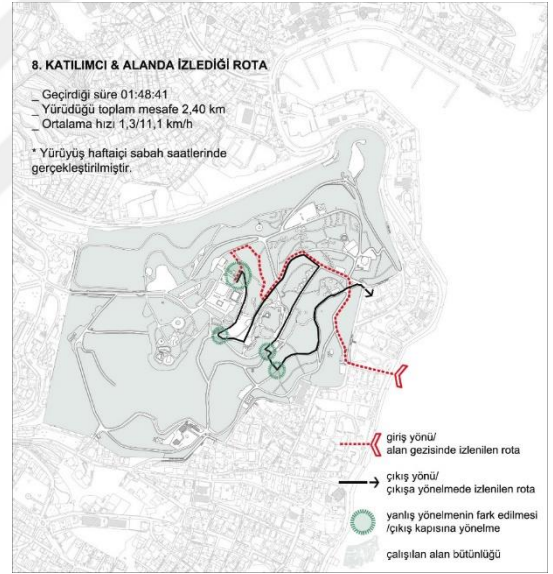
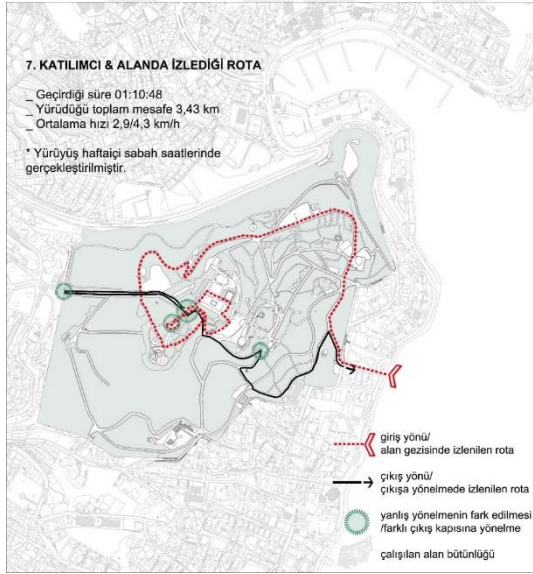
4. Sarı katılımcı /15. katılımcı

Şekil 4.28 : Park ziyaretlerinde uygulamada kaydedilen katılımcı rotaları.



5. Turuncu katılımcı /19. katılımcı

6. Mor katılımcı /20. katılımcı



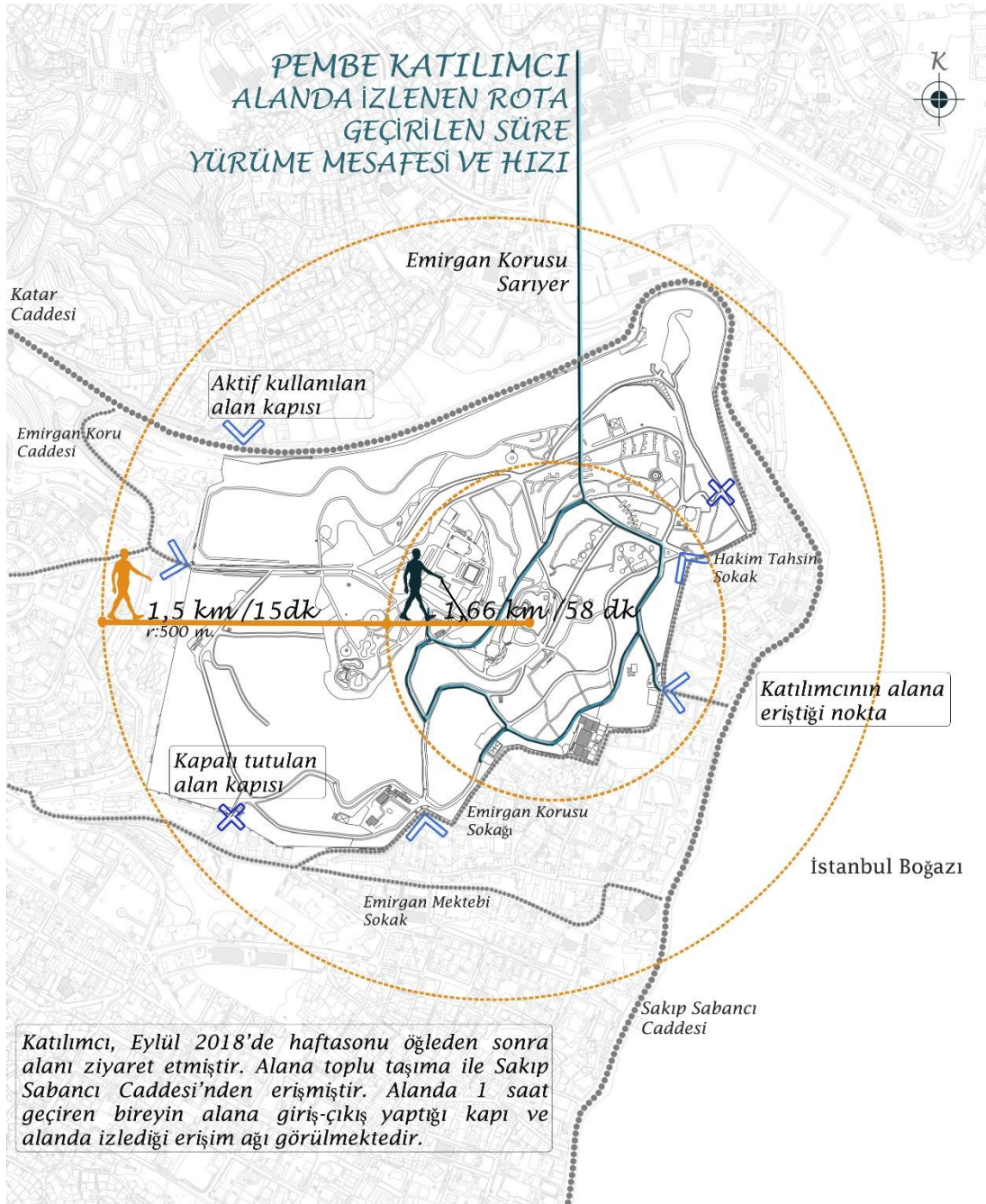
7. Mavi katılımcı /3. katılımcı

8. Gri katılımcı /4. katılımcı

Şekil 4.28 (devam) : Park ziyaretlerinde uygulamada kaydedilen katılımcı rotaları.

4.2.2 Çalışma alanı erişilebilirliğinde katılımcı rotaları

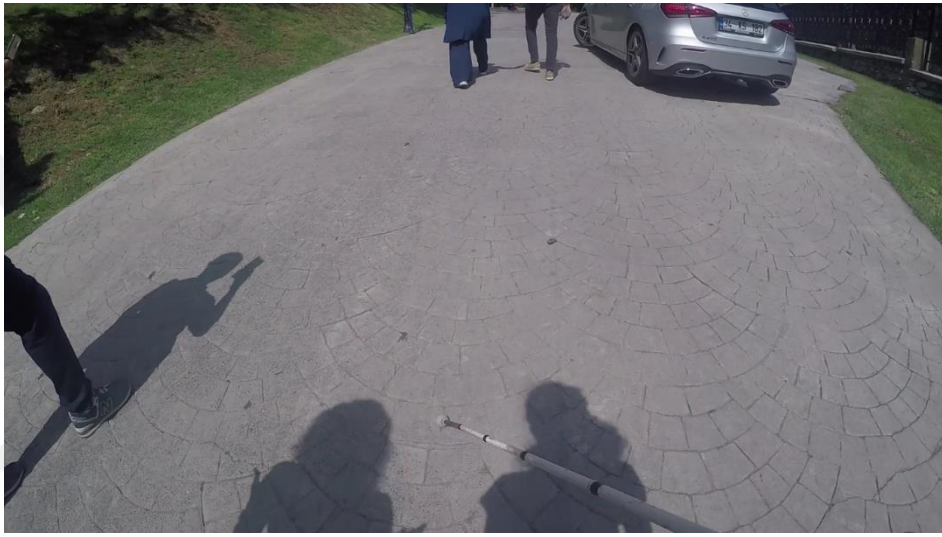
Pembe katılımcının alanda izlediği rota



Şekil 4.29 : Pembe katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.

Pembe katılımcıyla alana, deniz tarafından ulaşılan kapıdan giriş yapılmıştır. Çıkışta da katılımcı girdiğimiz kapıyı bularak bu kapıdan çıkmayı tercih etmiştir (Şekil 4.29). Alanı deneyimledikten sonra kendi deneyimlediği alanın bilişsel haritasını çizen ilk ve tek katılımcıdır.

Alanda bir saat vakit geçiren katılımcı, çoğunlukla piknik alanlarının olduğu toprak alanlar ve gölet çevresinde dolaşmıştır. Haftasonu olmasından dolayı çok fazla kullanıcı olması, dolayısıyla insan sesi çoğunluğu ve yoğunluğu işitsel referans olarak katılımcıya alan kullanımında yön vermiştir. Bu durumun aksi tarafı ise araç yoğunluğunun olması ve araçların park alanında bulunan otopark alanlarına yürüme yolunu kullanarak gitmesi katılımcının konforsuz alan kullanımına neden olmuştur (Şekil 4.30). Yürüme yollarında kaldırım düzenlemesinin olmaması ve katılımcının yürümesinde takip ettiği sınır elemanının yetersizliği araçla karşılaşmada tedirginliğine sebep olmuştur.

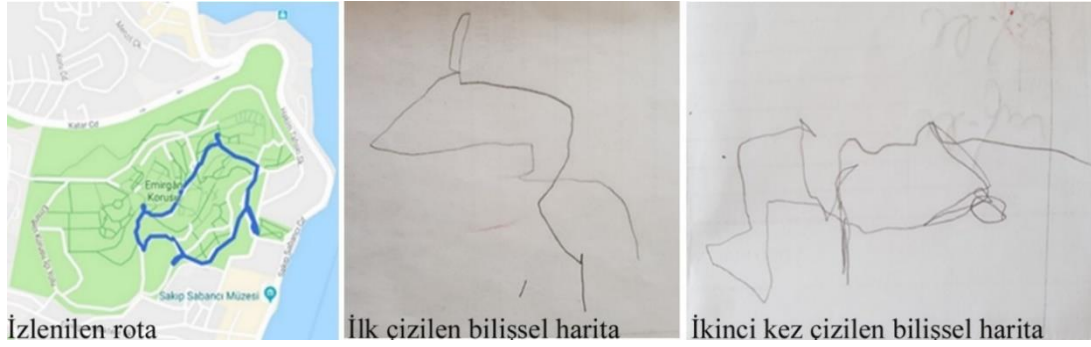


Şekil 4.30 : Pembe katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.

İnsan kullanımının olmadığı ve herhangi duyuşal referansın algılanmadığı donatılar ve mekanlar farkedilmemiştir. Özellikle bunlar, kullanıcının takip ettiği tarafın karşı tarafında kalanlar olduğu görülmüştür.

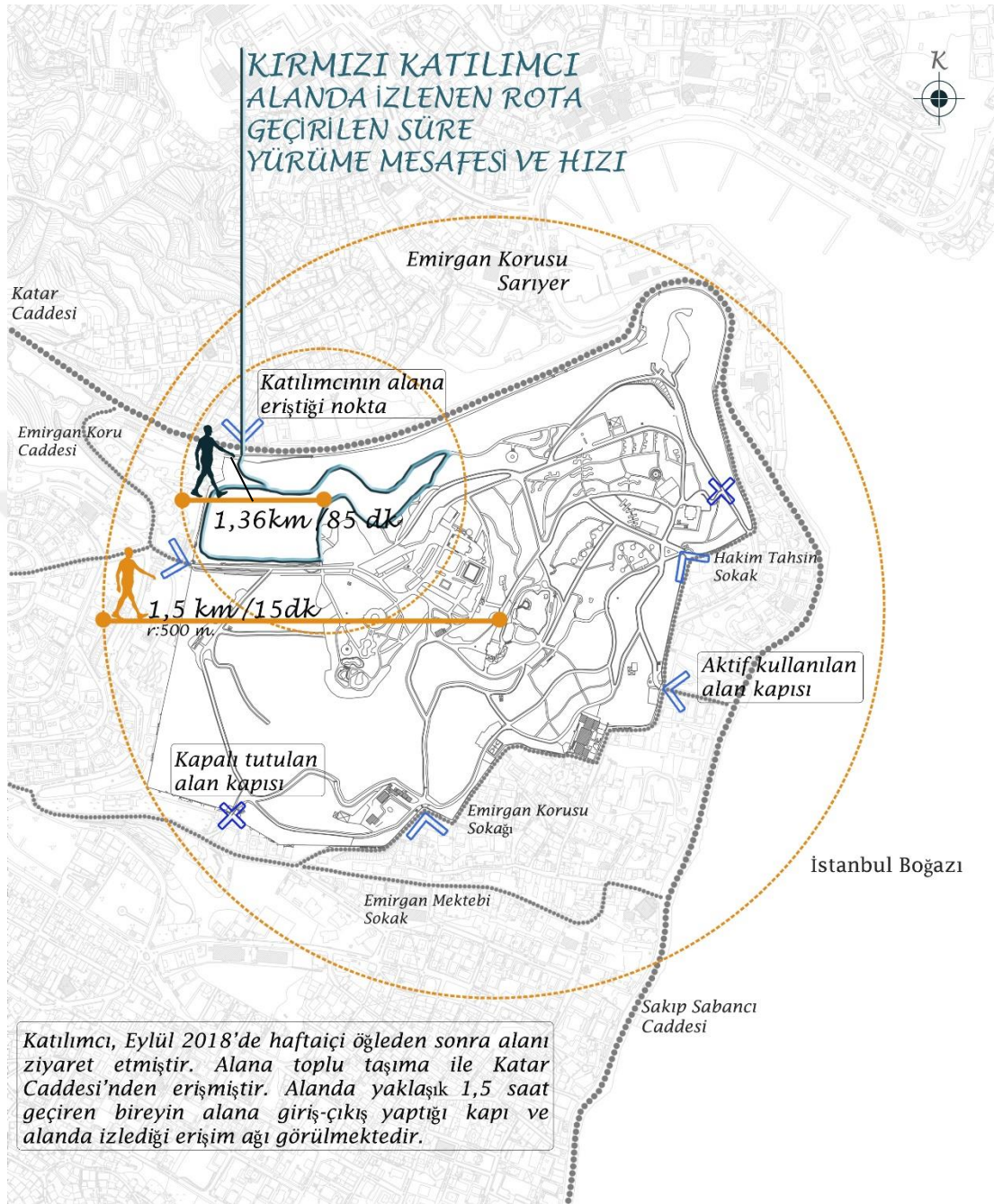
Deneyim süresini tamamlayarak dönüş yoluna geçtiğini belirtirken girdiği kapıyı bulurken denizin olduğu yön ve alanı deneyimlerken kullanılan yolların eğimin referans olduğunu ifade etmiştir. Dönüş yolunda kapıya ters bir gidişte yanlış gittiğini ifade ederek asıl gidilmesi gereken tarafa dönmüştür. Bunu “sağa dönmemiz gerek” ifadesiyle belirtmiştir.

Katılımcı alanı deneyimledikten sonra deneyimlediği alanın bilişsel haritasını çizmeyi denemiştir. Katılımcının 2 kez çizdiği bilişsel haritalara aşağıda yer verilmiştir (Şekil 4.31).



Şekil 4.31 : Pembe katılımcının alanda izlediği rota haritası ve sonrasında çizdiği alan deneyimine ait bilişsel haritaları.

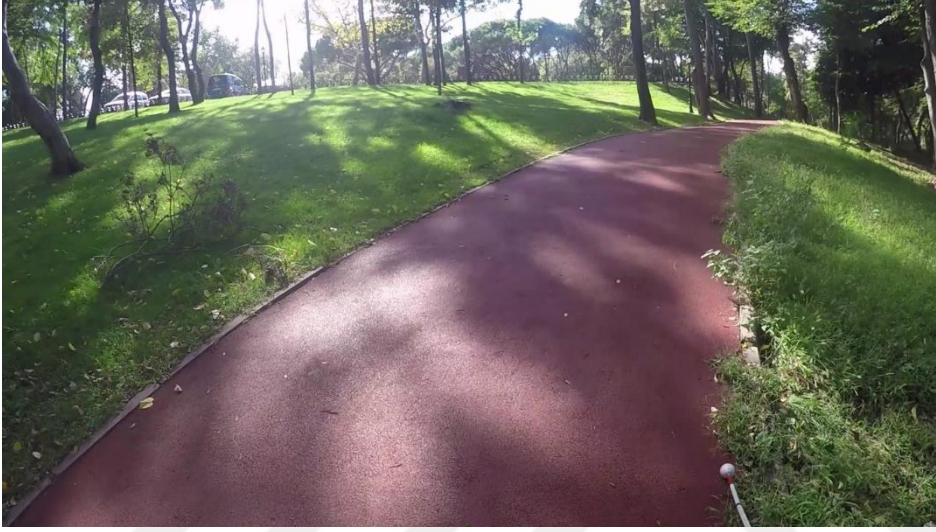
Kırmızı katılımcının alanda izlediği rota



Şekil 4.32 : Kırmızı katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.

Kırmızı katılımcıyla alana Katar caddesi üzerinden ulaşılan bir kapıdan girilmiştir. Birey, bu çalışma ile bir kent parkında yalnız olarak ilk defa vakit geçirdiğini ifade etmiştir. Bu durum, katılımcının alan deneyimini bir koşu parkuru olarak sınırlı kılmıştır (Şekil 4.32). Bu parkur üzerinde yakaladığı sınır elemanı (bazen bordür taşı, bazen de bitki gibi) takibi yapmıştır. Katılımcı için hem mekanın ilk hem de deneyimin ilk olması, deneyimlediği alanı ve deneyimleme süresini etkilediğini göstermiştir.

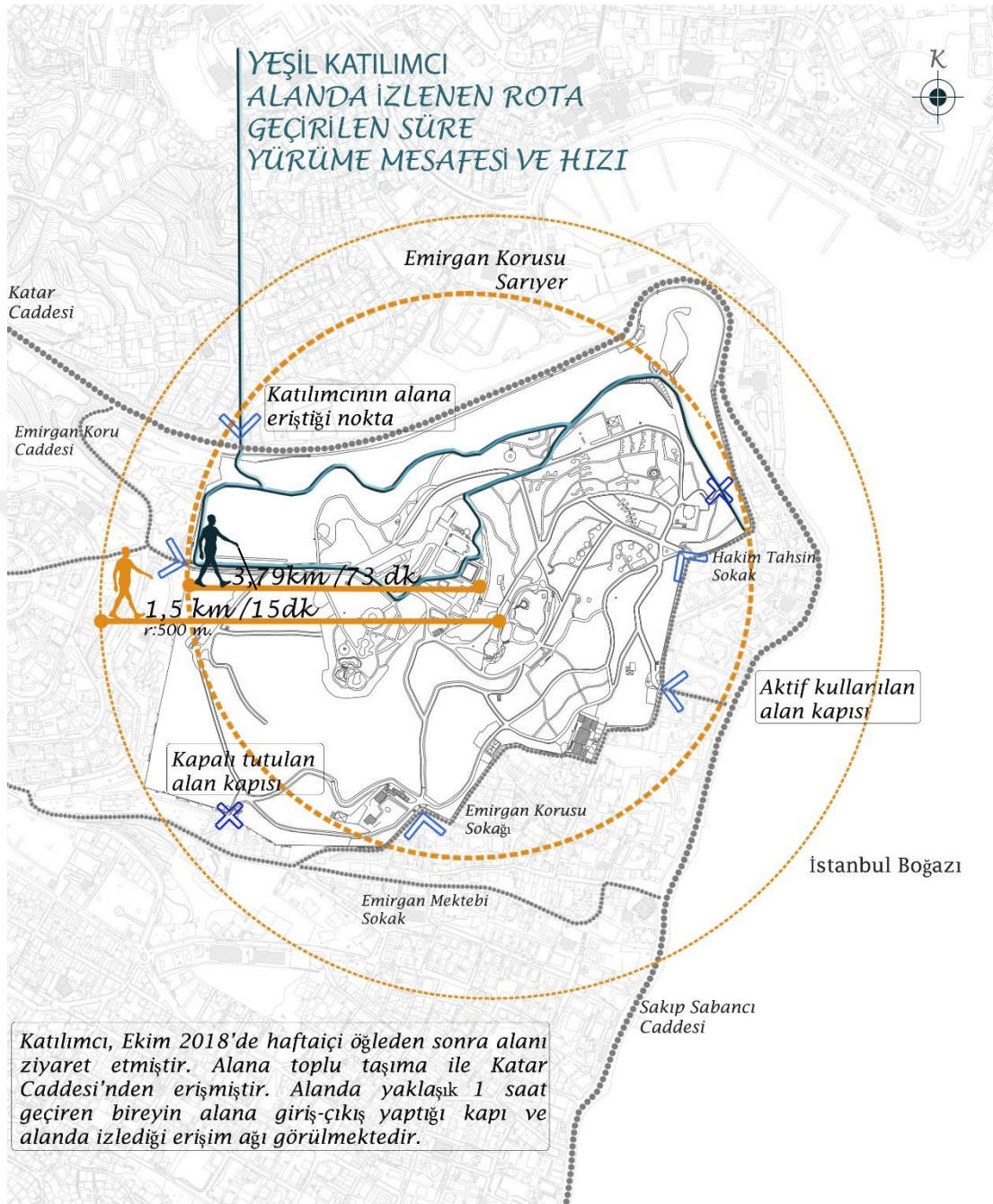
Deneyimleme çalışmasının haftaiçi olması, yoğun bir trafik sesine maruz kalınması ve deneyimlenen alanın fonksiyonu gereği alanın diğer kullanım alanlarından bağımsız kurgulanmış olması katılımcının alanın yürüme yollarına ulaşımını etkilemiştir (Şekil 4.33). Tek bir yön değişikliği olmuştur, o da dönüş kapısına çıkartmıştır. Yön değişiminde insan sesi ve yaprak sesi olan işitsel referansların etkisi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca koşu parkuru döşeme malzemesiyle yürüme yolunun malzemesi kesişiminde kullanılan ayıraç elemanı katılımcıya yol bitimi algısı vermiştir.



Şekil 4.33 : Kırmızı katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.

Koşu parkuruna girdiğimiz noktaya tekrar geldiğimizde kapıya olan yakınlık, kapının bulunduğu alanın akustiği (kapı önünde meydan olması /baston ekolokasyonu) ve yoğun işitilen trafik sesinden farkedildi. Böylelikle katılımcı kapıyı buldu ve deneyimleme sonlandırıldı.

Yeşil katılımcının alanda izlediği rota



Şekil 4.34 : Yeşil katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.

Alanı deneyimleme süresinde yürüme hızıyla 5. katılımcı, çalışmada en hızlı yürüyen birey olmuştur (Şekil 4.34). Bu durumu kızıyla birlikte sıkça ve farklı parklara gitme sebebine dayandırmıştır. Alana hakim olmadığı halde oldukça bağımsız bir şekilde alanı deneyimlemeye çalışmış ve farklı algıladığı her duyuşsal referansı değerlendirmiştir. Örneğin o esnada yapılan bitkisel alan çalışması sesi, işitsel referansına yönelmiş ve ne çalışması olduğunu tanımlamak istemiştir (Şekil 4.35).



Şekil 4.35 : Yeşil katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.

Katılımcı, deneyimleme sırasında bilinçsiz olarak alanın farklı kapılarına yönelmiştir fakat deneyimi daha etkin kılmak ve gelirken kullanılan aynı ulaşım güzergahını kullanmak için çıkışı, tekrar aynı kapıyı bularak yapmıştır. İlk olarak Emirgan Koru caddesine çıkan kapıya çıkmıştır ama henüz deneyimin başında olduğumuzdan atlamıştır. Sonrasında Hakim Tahsin sokağına çıkan kapalı tutulan kapıya denk gelinmiştir. Kapı kilitli olduğundan geline yolun bir kısmından tekrar geri dönmüştür.

Katılımcının farklı alanlara yönelmesinde en belirgin referans kaynağı farklı yer döşemesi malzemelerinden gelen referanslar olmuştur. Alana girdiğimiz kapıyı bulmada da koşu parkurunun yer döşemesinde kullanılan malzeme en belirgin ipucu olmuştur.

Sarı katılımcının alanda izlediği rota



Şekil 4.36 : Sarı katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.

4. alan deneyimleme çalışmasında katılımcı ile alan içerisinde Sarı Köşk otoparkında buluşulmuş ve bu konumdan alan ziyaretine başlanmıştır. Yine deneyim bitimi de başlanılan köşkte sonlandırılmıştır (Şekil 4.36).

İzlediği rotayı, takip ettiği sınır ögesinin (bordür taşı veya demir çit) yönelmesi ve yürüdüğü yolların eğimi doğrultusunda oluşturmuştur. Aldığı bu duyusal referansların dışında alanı kullanan insanların sesine ve havanın akımıyla hissedilen bitkisel alana

yönelme isteği de çizilen rotada etkili olmuştur. Deneyimleme sırasında alanda yapılan bakım-onarım çalışmalarının yürüme yollarında kısıtlama getirmesi (malzemelerin yol üzerinde bırakılması, yol üzerinde çalışmanın yapılması, malzeme taşıyan taşıtların yolu kapatması gibi), rotanın kısa bir döngüde kalmasına sebep olmuştur (Şekil 4.37).

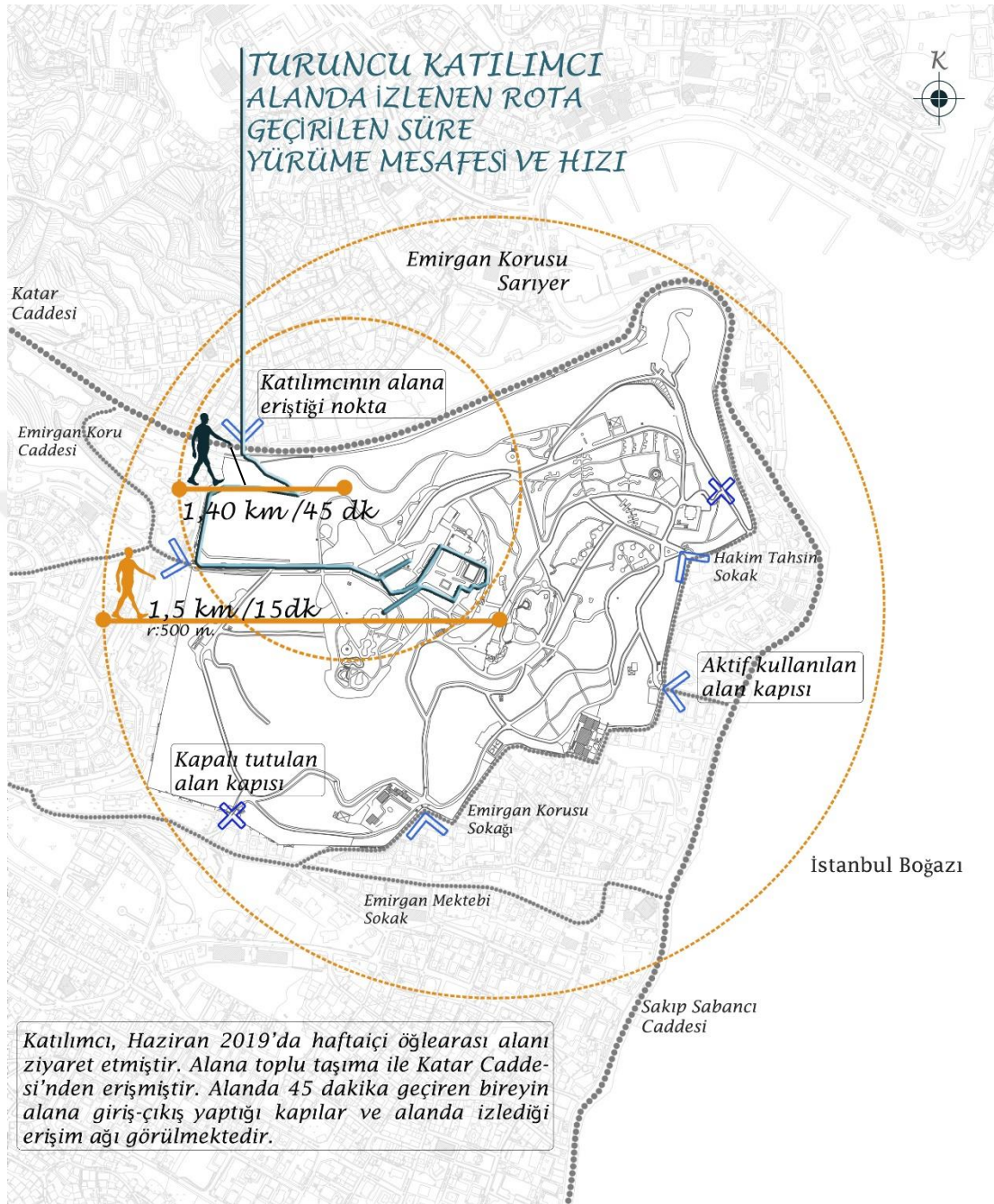


Şekil 4.37 : Sarı katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.

Geri dönüş yoluna geçildiğinde bulunması gereken köşkün kokusuna odaklanılmış olarak yürünülen yolların eğimleri dikkate alınmıştır. Eğimin yanısıra bakım-onarım çalışmalarının sesi de dönüş yoluna referans olmuştur.

Katılımcı takip ettiği sınır doğrultusunda karşılaştığı her arayola dönmüştür. Bu şekilde birçok farklı işleve sahip mekan (piknik alanı, gölet çevresi, seyir terası) deneyimlemiştir. Bastonun dokunduğu her öğeyi (heykel, ağaç, korkuluk, piknik masası, çöp konteynırı, bitki toprağı çuvalı) elle dokunarak tanımlamaya da çalışmıştır.

Turuncu katılımcının alanda izlediği rota



Şekil 4.38 : Turuncu katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.

Turuncu katılımcının, alana giriş yapılan kapı önünde tasarlanmış meydandan ötürü kapının algılanması ve erişilebilirliği güç olmuştur. Katılımcı, bu parkı oldukça sık ziyaret ettiğini ifade etmiş fakat farklı kapıdan alana giriş yaptığından ötürü farklı alan olarak değerlendirdiğini dile getirmiştir. Katılımcı için sürekli giriş yapılan kapıdan itibaren kaydedilen referansların aynısını aramak yanıltıcı olmuştur (Şekil 4.38).

Haftaiçi sakin bir saat aralığında ziyaret edildiği düşünülmüş olsa da okulların piknik amaçlı ziyaretlerine denk gelinmiştir. Bu durum, deneyim sürecinde hem olumlu hem de olumsuz etkiye sebep olmuştur.



Şekil 4.39 : Turuncu katılımcının alanı deneyimleme anından kareler.

Giriş kapısından itibaren takip edilen sınır elemanı bizi girdiğimiz kapıdan başka bir kapıya yönlendirmiştir. Yaşanılan bu durum, böylesi büyük ve açık alanlarda takip edilen referansın yöneliminin kimliğinin olması önemli olduğunu göstermiştir. Kapıya yönelimin belirtilmesi veya kapı önü alanların algılatılması bu yanılmanın çözülmesine katkı sağlayacaktır.

Rota üzerinde bir çocuk oyun alanı yanında bulunan bir yürüme yolunda bankların sık aralıkta konumlanmış olması, sınır takibini zorlaştırmış ve kullanıcı için yürümeyi tehlikeli/konforsuz kılmıştır. Bankların yanı sıra yol üzerinde bırakılan bitkisel alan temizliği sonucu toplanan çöp poşetleri de yürümeyi güvensizleştirmiştir (Şekil 4.39).

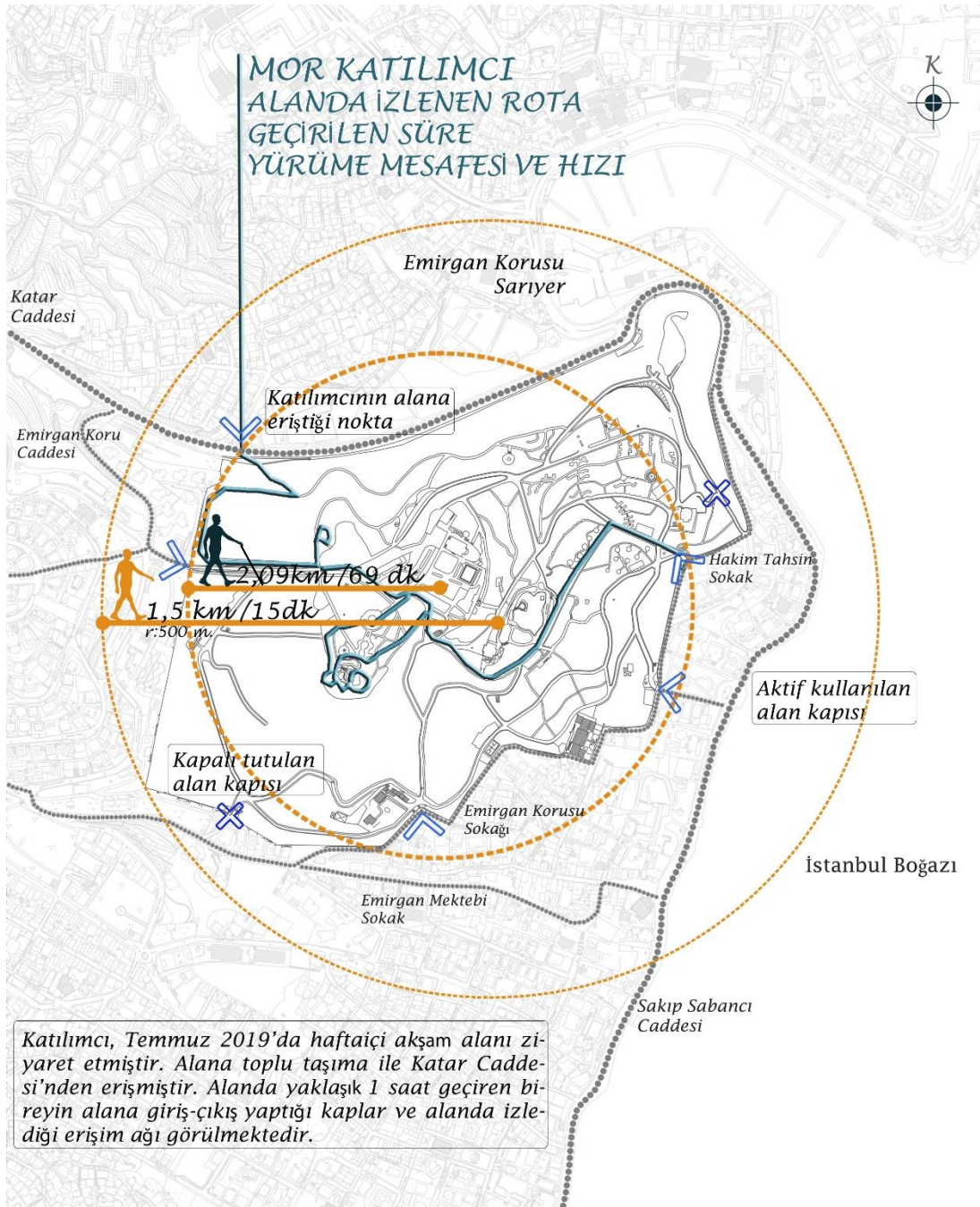
Bu deneyim çalışmasında, oldukça fazla sayıda yapılmış mevsimlik çiçekli bitki parterlerin bulunduğu bir alana gidilmiştir. Fakat bu mekan ve bu peyzaj öğeleri, gerek kokusuyla gerek dokusuyla katılımcı tarafından algılanmamıştır. Bu doğrultuda bakıldığında; özellikle görsel algılanabilirliğe hitap eden bitkisel alan düzenlemeleri, farklı algılanışa da cevap verebilmesi gerektiği öne çıkmıştır. Yeşil alanlarda bitkisel

alanlarda seçilen bitki türleri ve açık mekanın hava koridoru dikkate alınması bu gibi alanların algılanabilirliğini güçlendirecektir.

Dönüş yoluna geçildiğinde, katılımcı alana giriş yapılan kapıyı bulamayacağını dile getirmiş ve girilenden farklı bir başka kapıdan alandan çıkmıştır. Çıkış için kapının bulunmasında, parkın ana yürüme yolunun bulunması ve bu yol üzerinde araba-insan sesi gibi işitsel referanslar yönelimi destekleyici olmuştur.



Mor katılımcının alanda izlediği rota



Şekil 4.40 : Mor katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.

DeneySEL alan çalışmasında, diğer bireylerle karşılaştırıldığında en farklı alan ziyareti 20. katılımcı ile yapılmıştır. Katılımcı alana giriş yaptığı kapıdan önce bir koşu parkuruna ulaşmış, parkurdan alanın ana sirkülasyonu sağlayan bir yürüme yoluna çıkmış ve sonrasında genellikle yeşil alanda yürümeyi tercih etmiştir (Şekil 4.40). Alandan çıkmaya karar verene kadar bu şekilde çim alan üzerinden farklı mekanlara ulaşmıştır. Dönüş yoluna geçtiğinde aynen alana girdiğinde yaptığı gibi ana ulaşım

aksını bulmaya çalışmıştır. Dönüş yolunda alana gelilen tarafın aksine denizin bulunduğu taraftan ayrılmayı tercih eden katılımcı, bu tarafta bulunan kapılardan birini bulmayı hedeflemiş ve birine ulaşmıştır.

Bitkili ve bitkisiz belirli bir yürüme yolu bulunmayan açık alanlarda yürüyerek alanı deneyimlenen katılımcı, ara ara farklı yürüme yollarına çıkmış ve tekrar yeşil alana girmiştir (Şekil 4.41). Yürüme yollarından bu tür alanlara geçerken kendisince yakaladığı açık olarak tanımladığı noktaları seçmiştir.

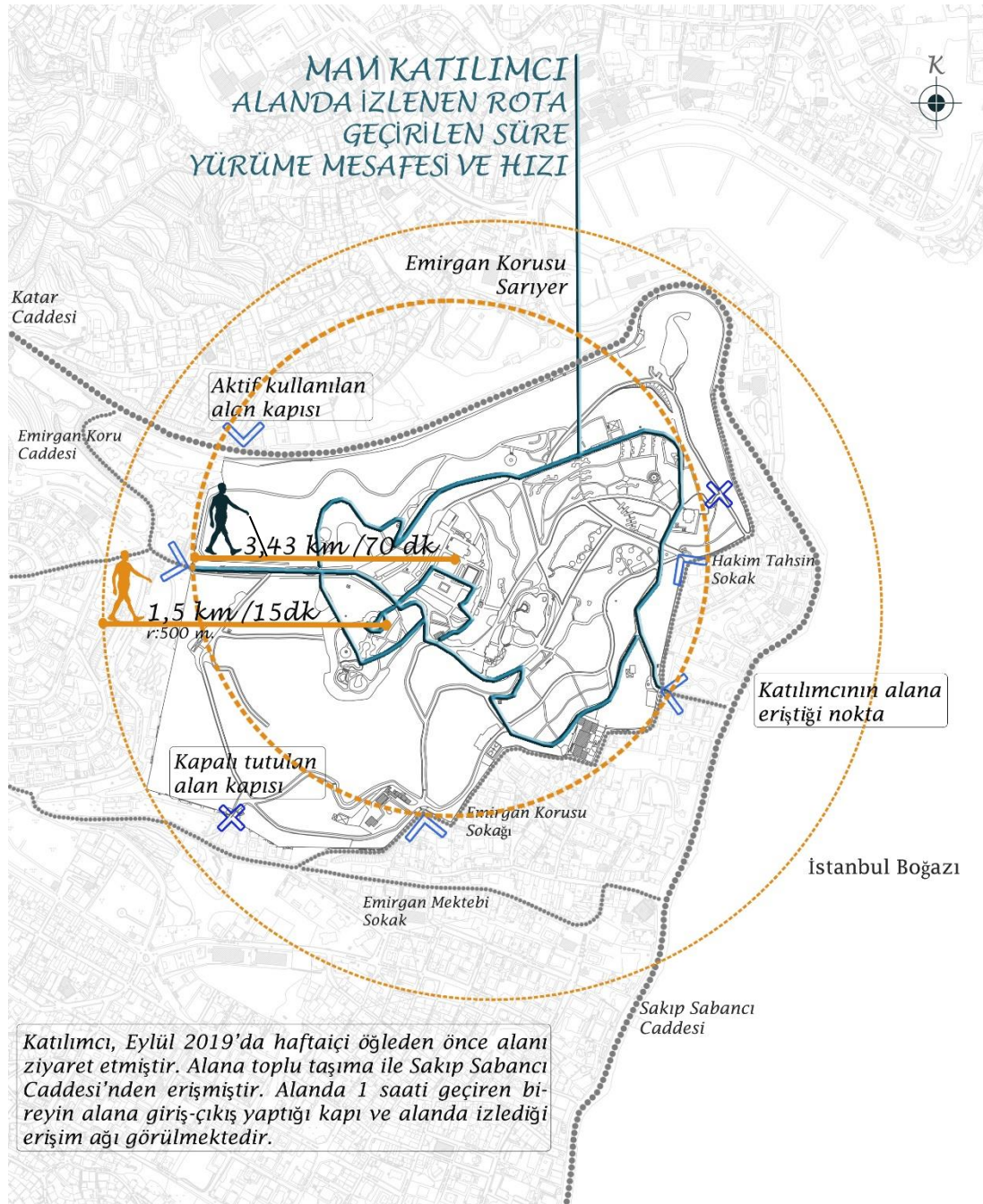


Şekil 4.41 : Mor katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.

Genelde bu tür alanlarda yeşil alanda yürümeyi tercih ettiğini söyleyen katılımcı bu şekilde kendisine diğer kullanıcılar tarafından daha az müdahale edildiğini dile getirmiştir. Böylece alanı daha keyifli ve özgürce yürüyerek deneyimlediğinin altını çizmiştir.

Yeşil alanda yürürken kendini bir labirentte olduğunu ifade ederken yeşil alandan bir yürüme yoluna geçişi, bastonun sıkışmış toprak üzerine vuruş sesinden işitsel referans algısıyla kolaylaşmıştır. Duyusal algılayışa ek olarak hissiyatın da önemli olduğunu göstermiştir.

Mavi katılımcının alanda izlediği rota



Şekil 4.42 : Mavi katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.

Alanın deneyimlenme çalışmasında alan bütününde en geniş çeperi deneyimleyen 3. katılımcı olmuştur (Şekil 4.42). Aynı zamanda yürüyüş hızıyla ikinci sırada yer almıştır. Bastonunu sürüyerek kullanan kullanıcı, yürüme yolunu ortalayarak yürümüştür (Şekil 4.43). Sınır olarak kabul ettiği yürüme yolu bitişi ile yeşil alan kesişimini, ara ara kontrol ederek yolda rahatlıkla yürümüştür. Bu şekilde kullanımı bir kent parkı değil kentin birçok yaya yolunda tercih ettiğini ifade etmiştir.

Yürüyüş yolu üzerinde algıladığı mazgalların önemli bir referans olduğunun altını çizmiştir. Bu tür bir referansın, alan kullanımında yürüdüğü yolun tanımlanmasında (kapıya giden yol gibi) veya alan içerisinde bir mekanı işaretlemesinde (spor alanı, 3. mazgal sonrası sola döndüğünde) kaydedilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Katılımcının alanın çevresinde bir tur atması, yürüdüğü yolun takibini bırakmadan nereye çıkaracağını merak etmesi sebebine dayanmıştır. Bu amacıyla yürürken alanın bir kapısına gelmiş fakat girilen kapıya olan ulaşım tipi kullanılacağından, alandan çıkarken tekrar aynı kapı bulunmak istenmiş ve bulunmuştur.



Şekil 4.43 : Mavi katılımcının alanı deneyimleme anından bir kare.

Bir kent parkı ziyaretinde özgürce ve hızlı yürümeyi tercih etmesinden ötürü yürüme yolunda bir sınır elemanı algılayışına girmeyen katılımcı, yürürken çevresini bastonu yere vurarak çıkan sesin yayılışıyla algılamaya çalışmıştır. Dinlenmek için bir oturma elemanı arayışına girdiğinde yol kenarında belirlediği sınır elemanını takibe almış ve bu durumda baston kullanımını vurmali olarak değiştirmiştir. Sınır takibiyle genellikle yol kenarında konumlanan bir bankı bulabileceğini ve bastonunu vurarak da bankın varlığını algılayabileceğini ifade etmiştir.

Yürüme yönünü değiştirmek istediğinde yani sağa veya sola dönmek istediğinde bastonu kullanma açısını arttırarak bir dönüş algılamaya çalışmıştır. Döndüğü yolun malzemesinin yolun tamamında aynı kalmasının önemli bir referans olduğunun altını çizmiştir. Koşu parkuru yolunun bir bölümü deneyimlenmiştir, bu doğrultuda bu malzemede yeterli baston sesi alamadığını, bu malzeme üzerinde yürümenin rahat olabilmesine karşın algının azalması katılımcıyı tedirgin etmiştir. Bunun yanı sıra

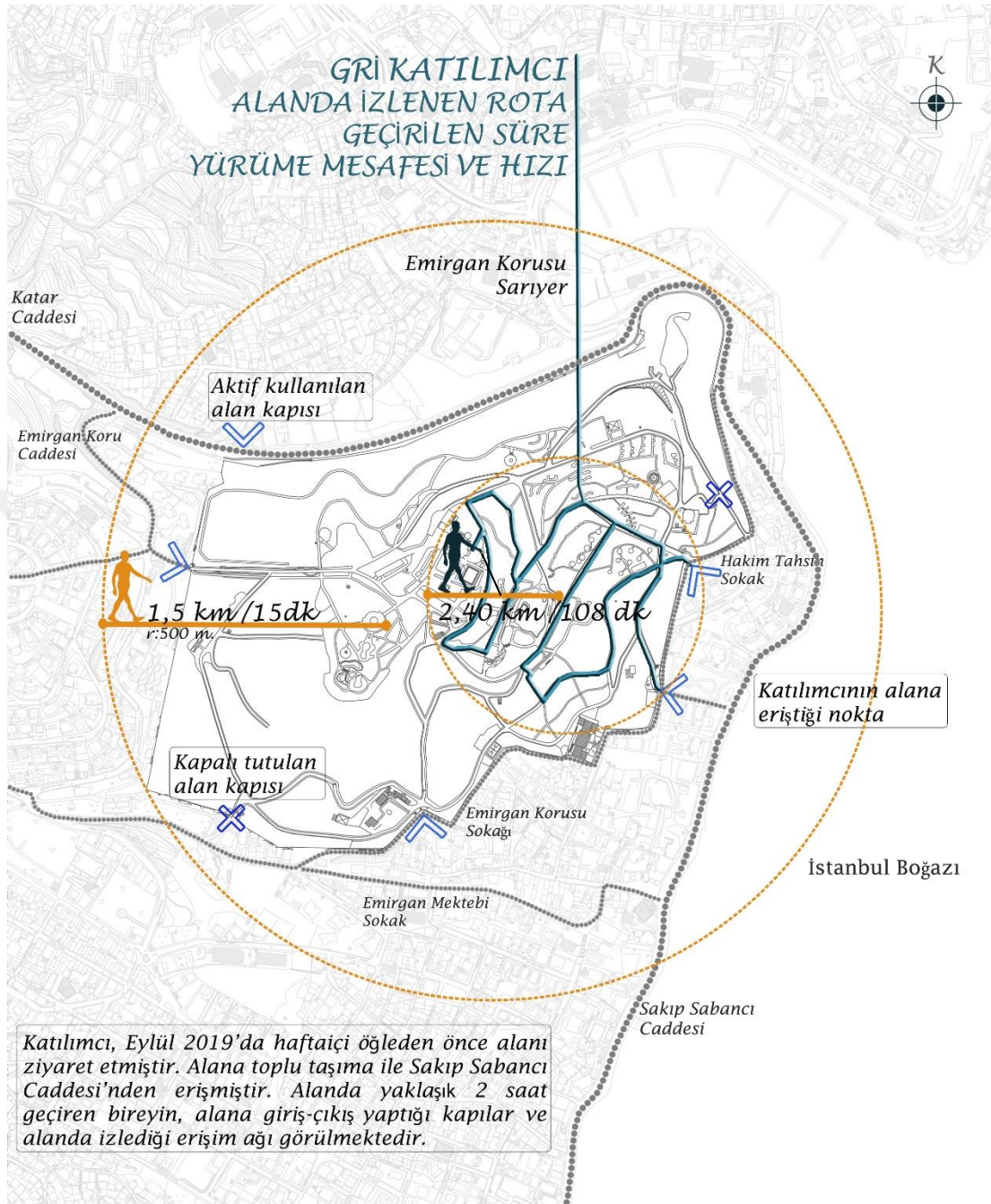
yolda karşılaşılan malzemenin bozulmuş/kırılmış bölümleri katılımcının yürüme hızını yavaşlatmış yürüme konforunu bozmuştur. Bu sebepten ötürü ana yola tekrar geri dönmüştür.

Kent parklarında ağırlıklı olarak görsel ipuçları vermek yerine dokunsal ve işitsel ipuçlarına da eşit ağırlık verilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Çıkışa yöneldiğimizde çıkılması planlanan kapının bulunmasında katılımcının telefonunda yön tayini yapan bir uygulama kullanılmıştır. Uygulama yardımı ile gidilen yön ve gidilmesi gereken yön ayrımı yapılmış bu doğrultuda katılımcı hangi tarafa gideceğini belirleyebilmiştir.



Gri katılımcının alanda izlediği rota



Şekil 4.44 : Gri katılımcının alanda izlediği rotanın haritası.

Gri katılımcıyla alana girişte ve çıkışta farklı kapılar kullanılmıştır. Bu deneyim çalışmasında katılımcı alan içerisinde özellikle belirli bir noktaya gitmek istediğini belirtmiştir. Yönlendirilme olmaması açısından katılımcı, günlük hayatta kullandığı bir navigasyon uygulaması üzerinden park içerisinde işaretlenmiş bir nokta seçmiş ve o noktada yer alan mekana gidilmeye çalışılmıştır (Şekil 4.44).

Uygulamada seçilen mekanın alan içerisinde hangi yönde olduğu ifade edilmiştir. Bu bilgi ışığında katılımcı o yöne doğru yönelmiş ve o yönelim doğrultusunda yürüyeceği yolları seçmeye çalışmıştır. Gideceği yöne doğru kısa yolları seçmeye çalışmış ve birkaç kere merdiven kullanımında kalmıştır. Kullanılan merdivenlerin birbirinden farklı ölçülere ve malzemelere sahip olması hem merdiven kullanımını zorlaştırmış ve algılanmasını zayıflatmıştır. Özellikle geniş basamak ölçüsünde uygulanmış merdiven elemanında yürümenin tedirginliği görülmüştür.



Şekil 4.45 : Gri katılımcının alanı deneyimleme anından kareler.

Gidilecek mekana ulaştıktan sonra dönüş yoluna geçildiğinde bu sefer de deniz tarafına yönelinmiştir. Deniz tarafına yönelimde katılımcı eğimden (kotların azalması) ve o yönde gelen işitsel referanslara (deniz ulaşım araçlarının sesleri; trafik sesi gibi) ağırlık vermiştir. Aynı zamanda gelirken kaydettiği birçok referans da (yapay göletin su sesi gibi) etkili olmuştur. Çıkışa yaklaşıldığında alan bütününde tek bir bölümde uygulanmış olan sarı kılavuz iz yakalanmış ve çıkış kapısına ulaşım kolaylaşmıştır (Şekil 4.45).

4.2.3 Katılımcıların duysal algı haritalamaları

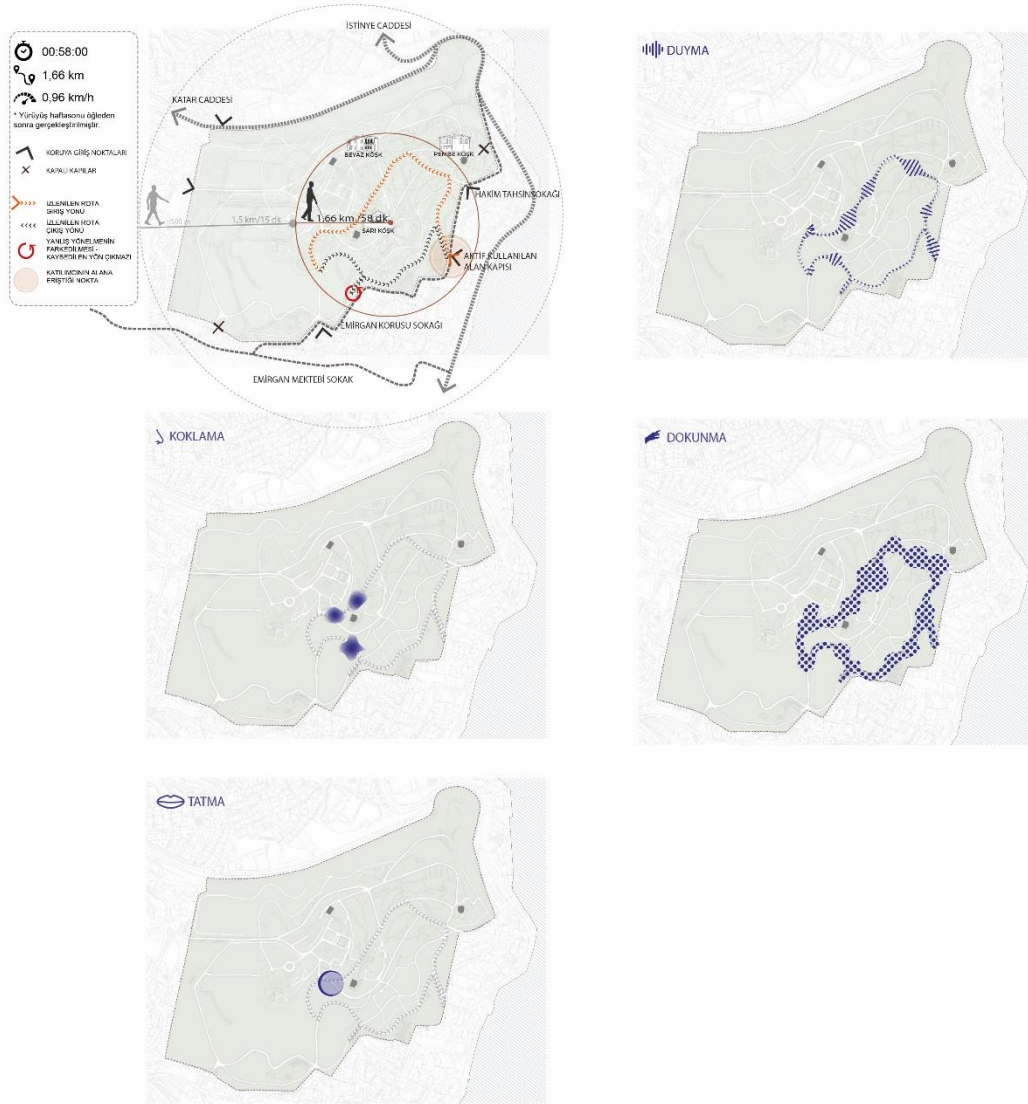
Emirgan Korusu Parkı'nda gerçekleştirilen deneysel alan çalışması süreci, görme engelli bireylerin mekan deneyiminde bağımsız hareketleri ve bir engelle karşılaştıklarında nasıl davrandıkları gözlemlenerek; peyzajı algılayışlarında hangi duyularla hangi referanslara ulaştıklarını ortaya çıkarmak için oluşturulan algı haritasıyla yorumlanmaya çalışılmıştır.

Deneysel alan çalışması çıktıları, bireylerin mekanı kavrama ve kullanma süreçleri üzerinden duysal, bilişsel algısı ve mekânsal davranış arasındaki ilişkinin mekânsal kullanım bağlamında haritalara dökülmesi şeklindedir. Bu bağlamda deneyimlediği alan üzerinden her görme engelli birey için bir 'algı haritası' oluşturulmuştur. Her bireyin deneyimlediği alan sınırında farklı fonksiyona sahip mekanları bulabilmede, bu mekanları kavrayabilmede, mekanı ve içerisinde bulunan peyzaj elemanlarını kullanabilmede algıladığı duysal referans noktaları bu haritalara işlenmiştir. Bu deneysel alan çalışmasıyla, bireylerin mekanı deneyimleme sürecinde çevrelerinden aldıkları algısal referansların nasıl mekânsal davranışlarına yansıdığı görülebilmiştir. Gözlemlerden yola çıkılarak kullanıcıların farklı duysal algısı bağlamında her bir farklı duysal algının farklı davranışsal modlara ve mekanı kullanma temsiliyetlerine evrilmesi hakkında çıktılar ortaya konmuştur.

İlk olarak her katılımcının alanda izlediği rota üzerinden duysal algı izleri çıkartılmıştır. Katılımcının rotasında kullanılan her duyu için farklı haritalar çizilerek o duysal algının derecelendirilmesi gösterilmiştir. İkinci olarak da derecelendirmeyi belirleyen duysal referansların yoğunluğu tüm duyular bütününde tek harita üzerinde toplanmıştır.

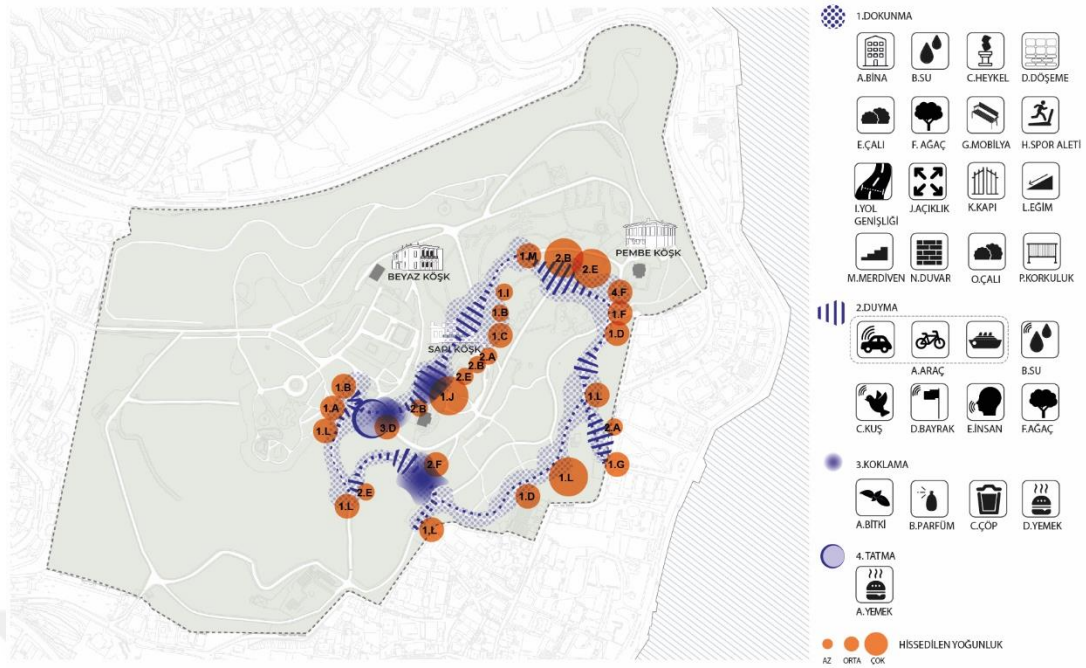
Katılımcıların alan deneyimi sürecinde izlediği rota takibinde etkili olan duyu ön plana çıkarken hangi duyu olgusu altında hangi duysal referansları algıladığı ortaya çıkarılmıştır. Bu haritalar algılanan duysal referansları belirlerken aslında bir görme engelli bireyin algı yoğunluğu doğrultusunda rotasını çizdiğini de göstermiştir. Ayrıca her ne kadar rota bazında duysal kullanım ön plana çıkarılsa da katılımcının tüm alanı tanımlaması, kavraması ve kullanımı bütününde duyu kullanımını ifade etmektedir. Bireyin deneyimi doğrultusunda zihninde kurgulanan bu mekanın, izlediği rota ölçeğinde haritalandığı anlaşılmıştır.

Pembe katılımcı



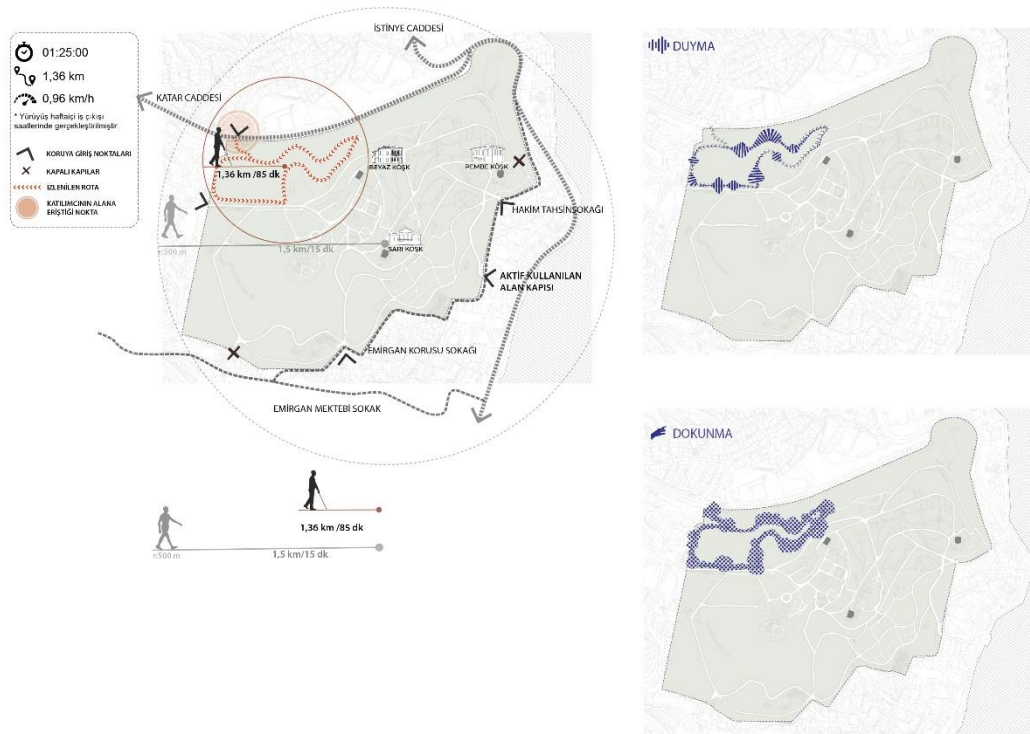
Şekil 4.46 : Pembe katılımcının alanda izlediği rota ve duyusal algı haritaları.

Katılımcının alana girdiği andan itibaren dokunma ve işitme duyusu kullanımına ağırlık verdiği görülmüştür. Alanı deneyimlemesinde koku ve tat alma duyularını da kullanmıştır. Kullandığı duyular içerisinde en çok dercelendirmenin dokunma duyusunda olması alanda algıladığı referansların çoğunluğunun bu duyuyu olgusunda olduğunu ifade etmektedir. Koku ve tat alma duyusunu ilişkili olarak değerlendirmesi o alanda bulunan yeme-içme alanıyla alakalı olmuştur (Şekil 4.46). Katılımcının tüm duyuları kullanması alandaki bağımsız hareketini kolaylaştırmasına ve bir daha gelebilmesi yönünde olumlu etkiye sebep olmuştur.



Şekil 4.47 : Pembe katılımcının algıladığı duyusal referansların yoğunluğu.

Katılımcının algıladığı duyusal referansların dokunma duyusu ağırlığında olduğu algı yoğunluğu haritasında netleşmiştir. En yoğun algısının ayak tabanı dokunuşuyla algıladığı duyusal referans olarak alandaki eğimin olduğu ortaya çıkmıştır. İkinci olarak açıklık algısı olmuştur. Açıklık algısına içerisinden geçtiği meydan sebep olurken bu hissiyatta dokunma ve işitme duyusu bir arada olarak farklı duyusal referanslar belirlenmiştir. İşitme olgusunda ise su ve kuş sesi duyusal referanslar ön plana çıkmıştır. Duyusal referansın algılanmasında katılımcının öncelik veya ağırlık verdiği duyu kullanımı mekan algısına yön verirken algılanan duyusal referansın güçlü algılanabilirliğiyle de ilişkili olduğu tesbit edilmiştir. Örneğin, mekanda farklı noktalarda katılımcının algıladığı işitsel referansın (su sesi) derecesi farklı olmuştur (Şekil 4.47).

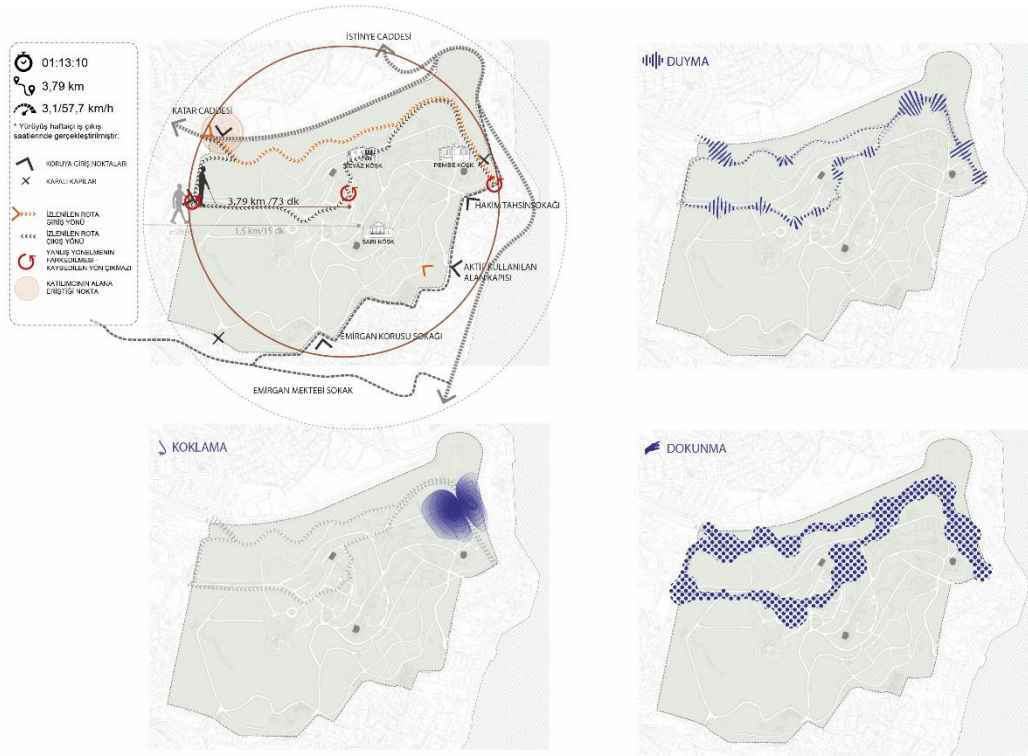


Şekil 4.48 : Kırmızı katılımcının alanda izlediği rota ve duyuşsal algı haritaları.

Deneyiminde dokunma ve işitme duyusu ağırlığında mekanı algılayan katılımcı, koku ve tat alma olgusunda herhangi bir duyuusal referans belirlememiştir. Hem dokunma hem de işitme duyusunda farklı derecelendirmenin olduğu görülmüştür. Alana girdiği andan itibaren dokunma duyusu aktif olurken işitme duyusunun da izlenen rotada birçok noktada yer gösterdiği ortaya çıkmıştır (Şekil 4.48).

Katılımcının koku ve tat alma doğrultusunda duyuusal referans belirlememiş olması birçok nedenle açıklanabilir; yeterli kent parkı deneyiminin olmaması, bağımsız hareketinde dokunma ve iştme duyu kullanımına öncelik/ağırlık vermesi, bu ölçüde açık mekanlarda korku/kaygı taşımamasından çekimser kalması, deneyim sırasında herhangi bir sebepten ötürü duyuusal referansların algısının zayıflaması (Yakınında var olan bir inşaat çalışması sesinin olması, katılımcının işitsel referansları belirlemesini engelleyebilir. / Yağışlı bir hava şartlarında kokusal referansların kaybolması gibi.).

Yeşil katılımcı

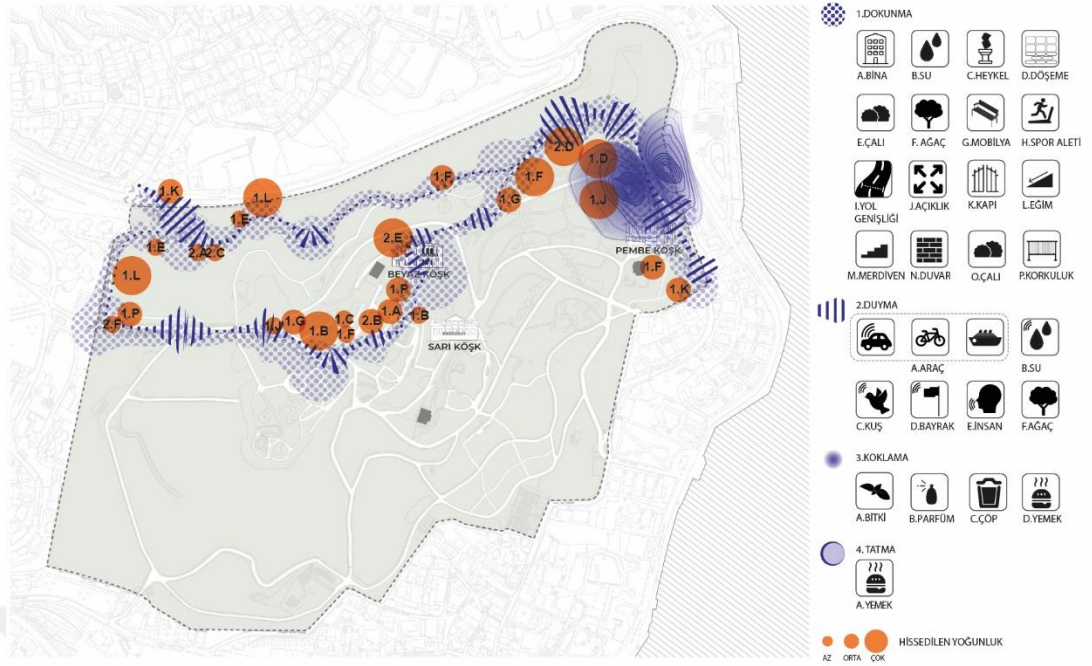


Şekil 4.50 : Yeşil katılımcının alanda izlediği rota ve duyuşal algı haritaları.

Katılımcının, alan deneyimleme çalışmasında tat alma dışında diğer duyuşalarını kullandığı görülmüştür. İzlediği rotanın belirli noktalarda işitme duyusu, bir noktasında oldukça belirgin koku alma duyusu ve alana girişinden çıkışına kadar geçirdiği süreç boyunca dokunma duyusu ile algılayışı benimsediği tesbit edilmiştir.

Duyuşal algılama izlerinde en baskın duyu dokunma olduğu işlenmiştir. Hem rota takibinde yol kenarı sınır takibi için belirlediği dokunsal referansların (döşeme, eğim, bordür taşı ve korkuluk takibi) olması hem de bunun dışında bazı noktalarda algıladığı dokunsal referansların (ağaç tanımlama, kapıyı bulma, su ögesi tanımlama gibi) çoğunlukta olması dokunsal algısını derecelendirmiştir. Dokunsal algının yoğun derecesi olan noktalarında işitsel algının derecesinin de yoğunlaştığı anlaşılmıştır (Şekil 4.50). Bu durum örneğin, önce algılanan bir su sesi işitsel referansının ardından su ögesinin konumunun belirlenmesi, tanımlanması ve kavranması için dokunsal algının (bastonla ve elle dokunma) devreye girmesi şeklinde açıklanmaktadır.

Katılımcının rotası üzerinde sadece bir noktada kokusal referans algılaması, bu süre bazında rüzgarın esme yönünün etkisi olması tesbit edilmiştir.

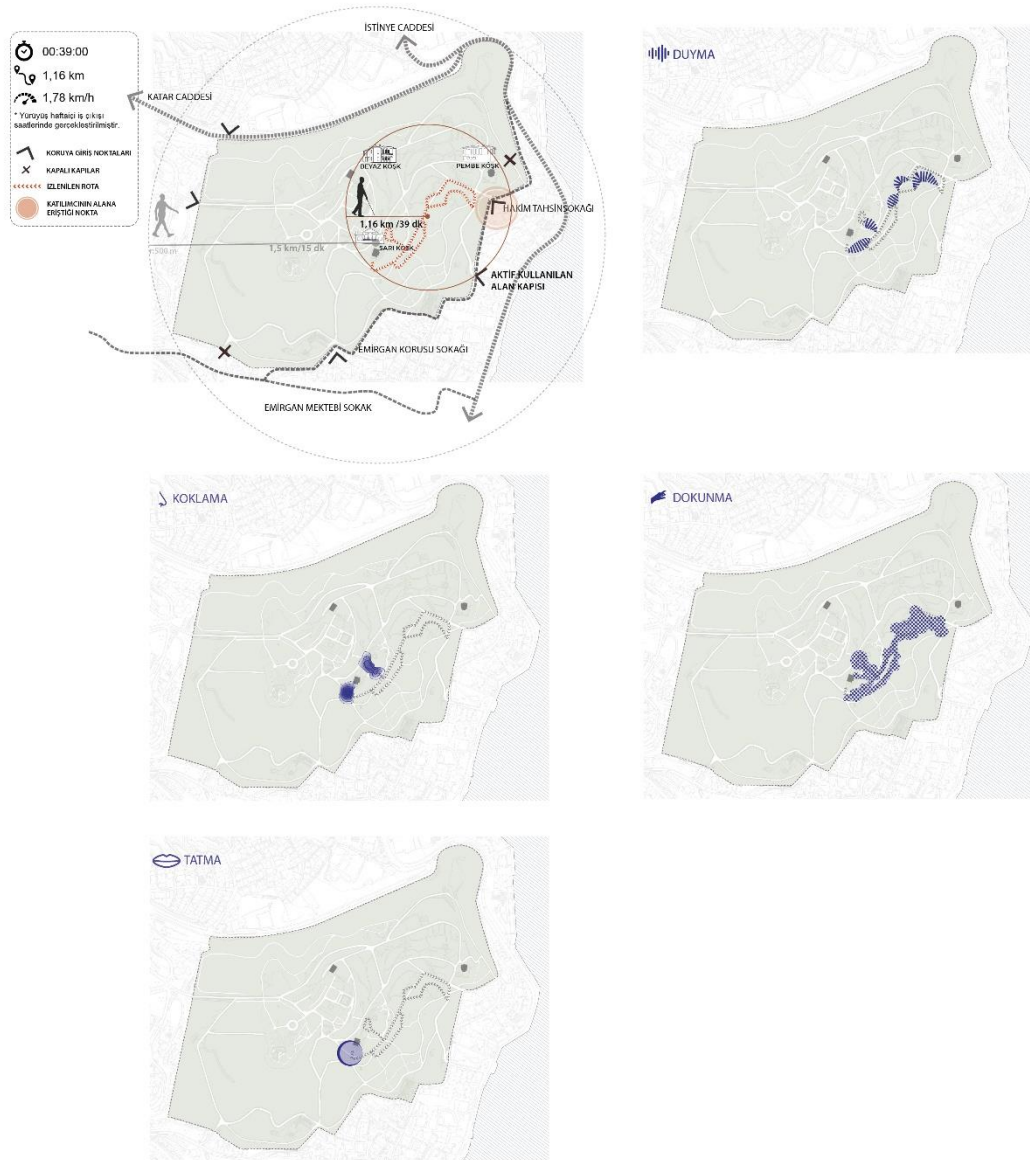


Şekil 4.51 : Yeşil katılımcının algıladığı duysal referansların yoğunluğu.

Duyusal referanslarda yoğun algının alanın kot farklılıklarının olduğu noktalarda ayak tabanı ile eğimi algılama olduğu belirlenmiştir. Bunu açık mekan algısına götüren bedenle algılama takip etmiştir. Meydan veya kavşak gibi açık mekanların algılanmasında görme engelli kullanıcının bedenle hissiyatının yanı sıra baston vuruş etkisinin yansıttığı sesin geri dönüşünün uzaktan olmasının da belirleyici olduğu vurgulanmıştır.

İşitsel referansların yoğunluğuna bakıldığında ise bayrak dalgalanma sesi ve insan sesinin olduğu görülmüştür (Şekil 4.51). Bayrak tesbitinde dolayısıyla bayrak direğinin konumunun belirlenmesi, yine yoğun koku referansının algılandığı alanda rüzgarın esme durumuyla ilişkilendirilmiştir.

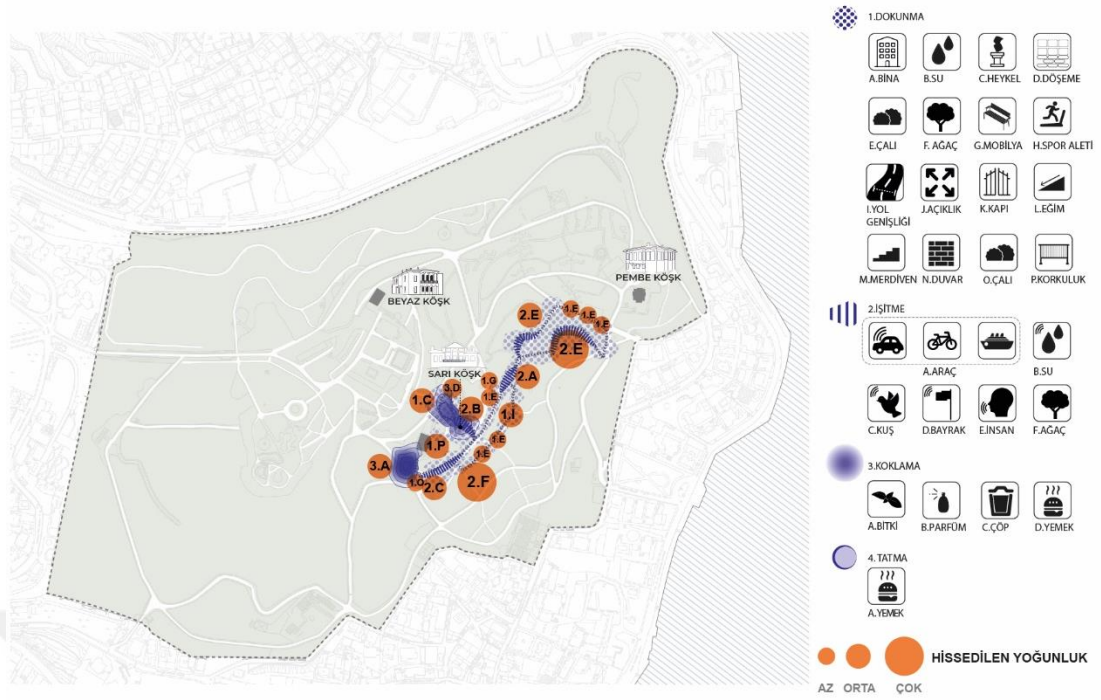
Sarı katılımcı



Şekil 4.52 : Sarı katılımcının alanda izlediği rota ve duyusal algı haritaları.

Katılımcı tüm duyularıyla aktif alan deneyimi gerçekleştirmiştir (Şekil 4.52). Duyular arasında dokunma ve işitme duyusuyla algılama ön plana çıkmış, rotası üzerinde bulunan bir yeme-içme tesisinin bulunduğu noktada ise koku ve tatma algısı da olmuştur .

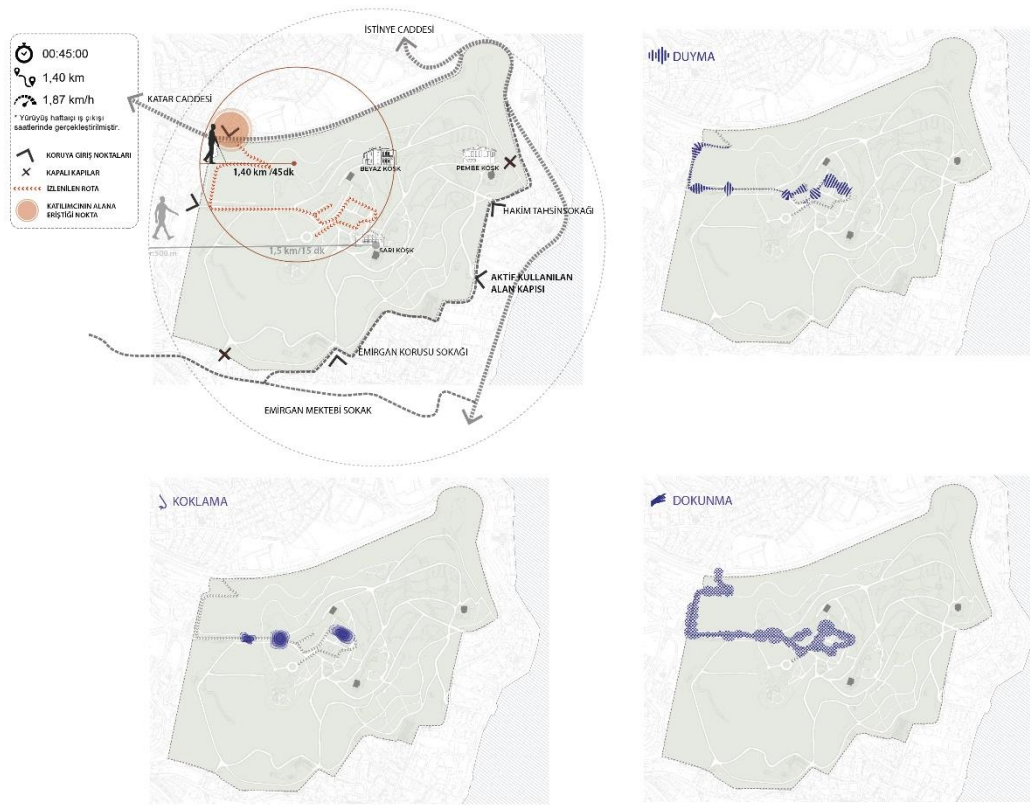
İzlenen rota takibinde özellikle yön değişimlerinde işitme algısının etkin olduğu görülmüştür. Bir görme engelli kullanıcının bağımsız hareketinde yöneliminde dokunsal algı güçlü gözükse de mekanda bulunan işitsel referansların algılanması ve bireyde merak duygusu oluşturmaları, bireyi sesin yönüne yönlendirmektedir.



Şekil 4.53 : Sarı katılımcının algıladığı duyuşsal referansların yoğunluğu.

Katılımcının mekanda algıladığı dokunsal referanslar sayıca fazla olmasına rağmen işitsel referansların (kuş sesi, yaprak hışırtısı ve su sesi) daha yoğun algılandığı görülmüştür.

Dokunsal referanslarında rota takibinde yol kenarı bitkilendirmenin (baston hizasına denk gelen aralıksız şekilde bulunan çalı bitkisi uygulaması) algısı yoğun hissedilmiştir (Şekil 4.53).

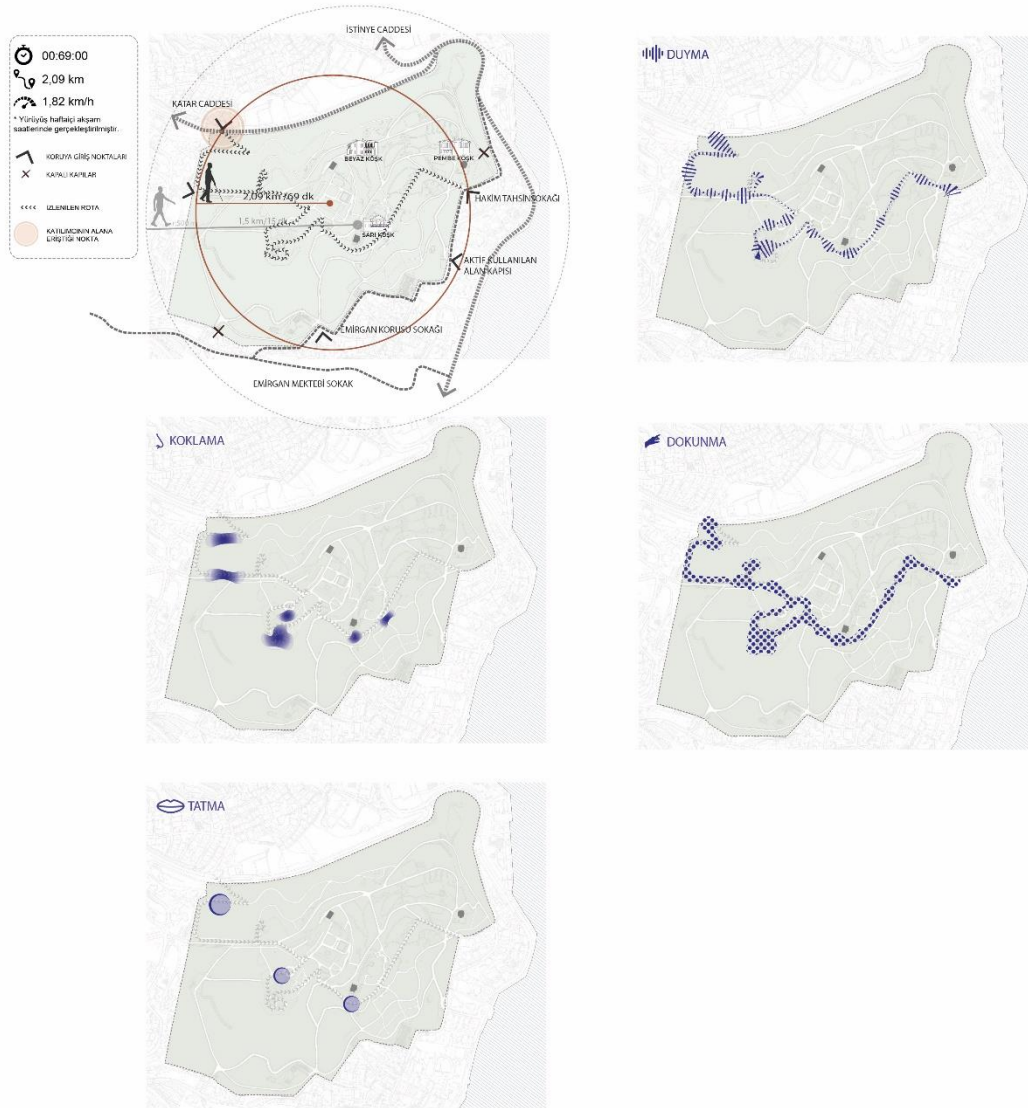


Şekil 4.54 : Turuncu katılımcının alanda izlediği rota ve duyuşsal algı haritaları.

Katılımcı alanda dokunma, iştme ve koku alma duyuları algısıyla rotasını çizmiştir. Koku alma duyusu genellikle tatma duyusuyla ilişkilendirilirken bu çalışmada kokusal referanslar tatsal referanslara çağrışım yapmamıştır. Fakat algılanan çöp kokusu yakınlarda olabilecek bir yeme-içme tesisi veya etkinlik alanına fikir getirmiştir.

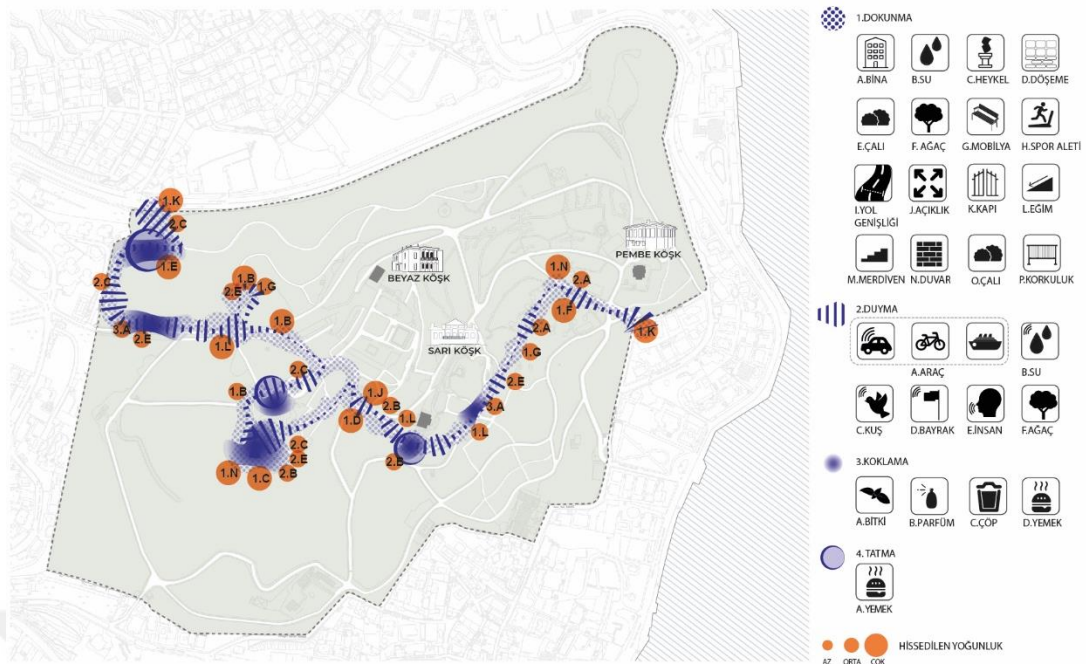
Üç duyuusal algısında rota genelinde dercelendirilmesinin eşit dağılım gösterdiği görülmüştür (Şekil 4.54). Her duyu algısı için dercelendirilme ayrı yorumlanırken rota çizgisi genelinde bu üç duyuusal algının çakıştığı tesbit edilmiştir. Bu durum aslında duyuusal referansların belirlenmesinde farklı duyuusal algıların, görme engelli kullanıcının mekan algısında birbirilerini desteklediğini göstermiştir.

Mor katılımcı



Şekil 4.56 : Mor katılımcının alanda izlediği rota ve duyuşal algı haritaları.

Katılımcı alan deneyiminde tüm duyularını kullanmıştır. Tat alma duyusu dışında diğer duyu kullanımlarında net bir derecelenme olmuştur. Katılımcının izlediği rotada dokunma ve işitme duyuşal algının birlikte rol oynadığı görülmüştür (Şekil 4.56). Bu durum bireyin, park alanında mevcut yürüyüş yollarının yanı sıra çoğunlukla çim alanda yürümesiyle alakalı olarak tesbit edilmiştir. Çünkü toprak alanda yönelmesinde mekandaki sesleri /işitsel referansları (oturan insan, yürüyen insan, çocuk sesi, taşıt sesi/gitme yönü, demir bariyer sesi, su sesi, kuş sesi/uzaklığı) algılamaya çalışmıştır. Bu doğrultuda ara ara yürüme yoluna çıkıp tekrar çim alana geri dönüşler şeklinde alanı deneyimlemiştir.



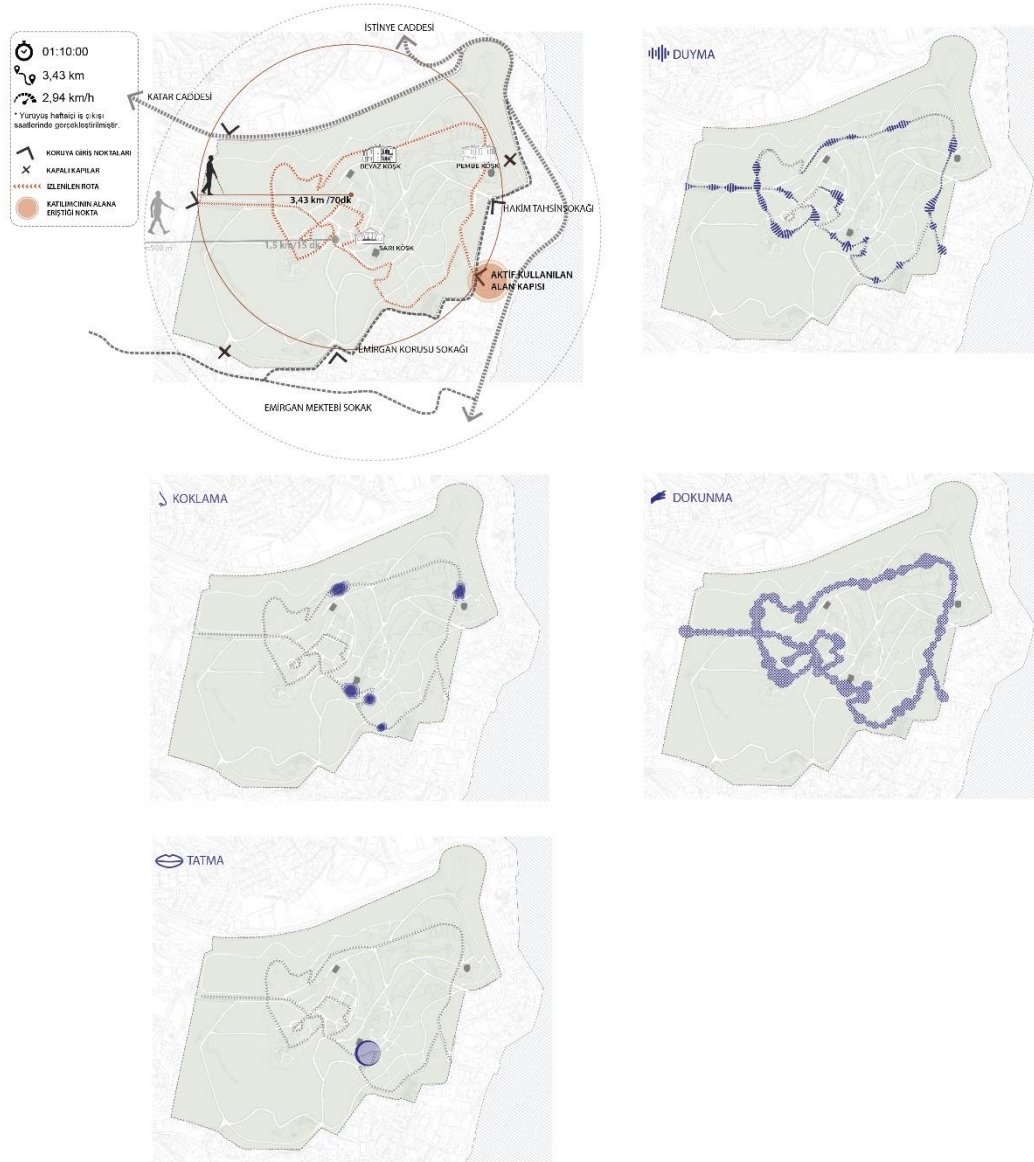
Şekil 4.57 : Mor katılımcının algıladığı duyusal referansların yoğunluğu.

Katılımcının, dokunsal referansları yoğun olarak algıladığı ortaya çıkmıştır. İşitsel referansların algı yoğunluğu da ikinci sırada yer almıştır. Sıralama bu şekilde olmasına rağmen işitme duyusunun dokunma duyusu algısıyla birlikte işlediği gözlemlenmiştir. Bazı referansların belirlenmesinde önce dokunma duyusuyla algılanıp işitme duyusuyla tanımlanırken; bazı referanslar da önce işitme duyusuyla algılanmış sonra dokunma duyusuyla tanımlanmıştır. Örneğin, algılanan kuş sesine yaklaşıldığında farklı yerlerden gelen farklı kuş sesleri algılanmış ve ardından ağaç toplulukları hissedilmiştir. Bir başka şekilde ise, ağaç gölgesi beden dokunuşuyla algılanıp, çevresi baston dokunuşuyla tanımlanırken bastonun vurulmasıyla çıkan sesle ağaç çevresinde bulunan ızgara tanımlanmıştır.

Katılımcının tüm duyuşsal referansları algıladığı üç farklı bölge olmuştur (Şekil 4.57). Ayrıca bu bölgelerde sadece farklı duyuşsal referanslar değil aynı duyu olgusu altında farklı referanslar algılamış ve belirtmiştir. Örneğin, su ögesi kenarında yürürken alan tanımlarken farklı kokusal referansları (su kenarı kokusu, hayvan ölüsü kokusu, toprak kokusu, ağaç kokusu) algıladığını dile getirmiştir.

Üç farklı noktada tat alma duyusunun kullanıldığı ve sadece birinin kokuyla ilişkilendirildiği (yeme-içme tesisinden gelen kızartma kokusu) ortaya çıkmıştır.

Mavi katılımcı

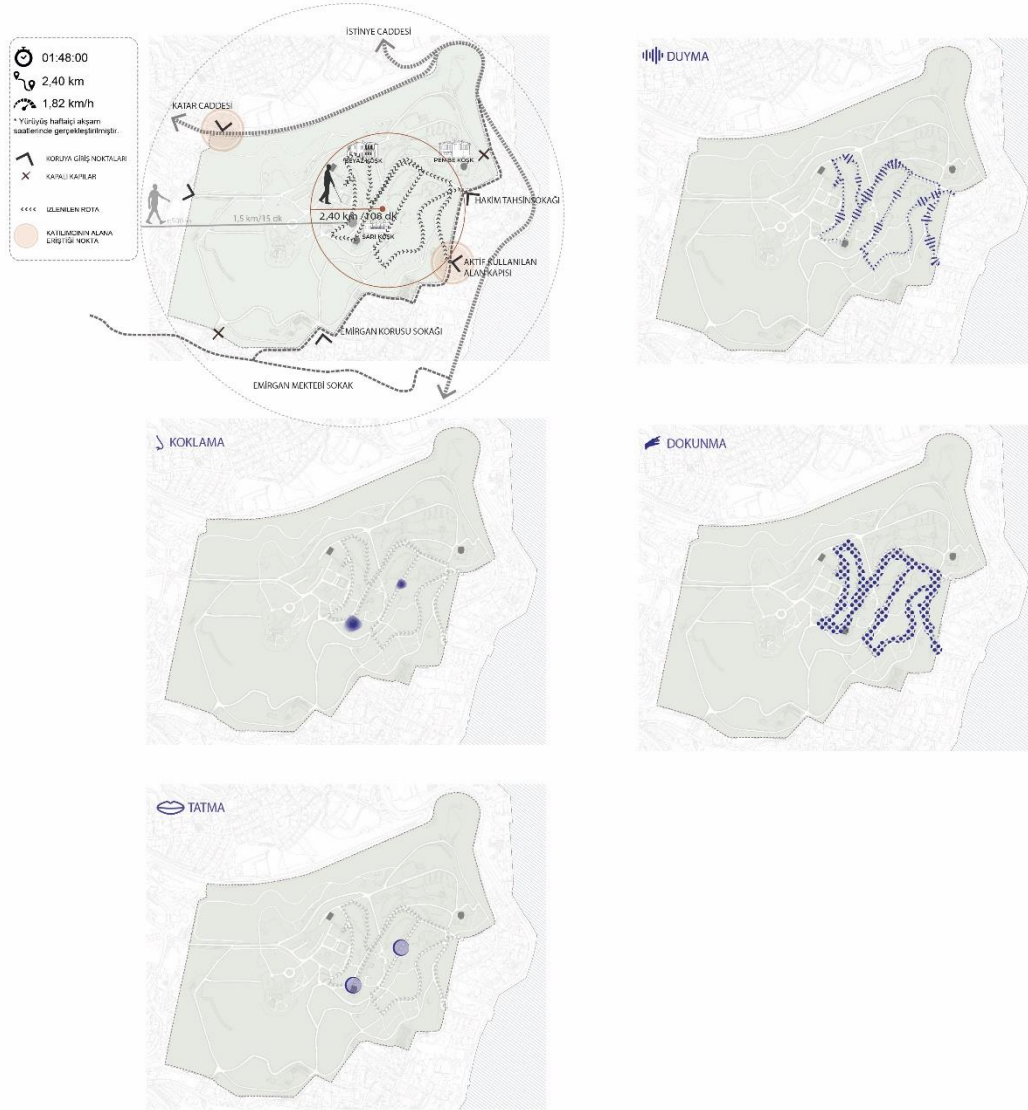


Şekil 4.58 : Mavi katılımcının alanda izlediği rota ve duyusal algı haritaları.

Katılımcının algılayışında, en fazla dokunma duyusu ve işitme duyusunda bir derecelenme olduğu görülmüştür. Az bir derecelenmesi olan kokusal algının bir noktasında kokusal referansla ilişkili olarak tatsal algılama (yeme-içme tesisi havalandırmasından gelen yemek kokusu) olmuştur.

Dokunsal ve işitsel algılayışın derecelenme yaptıkları çoğu noktanın kesiştiği tesbit edilmiştir (Şekil 4.58). Bu kesişimlerde bir duyusal referansın her iki duyuyla algılanarak pekiştirilmesi veya farklı duyusal algıdan belirtilen referansların aynı davranışa /mekan temsiliyetine evrilmesi çıkarımı yapılmıştır.

Gri katılımcı



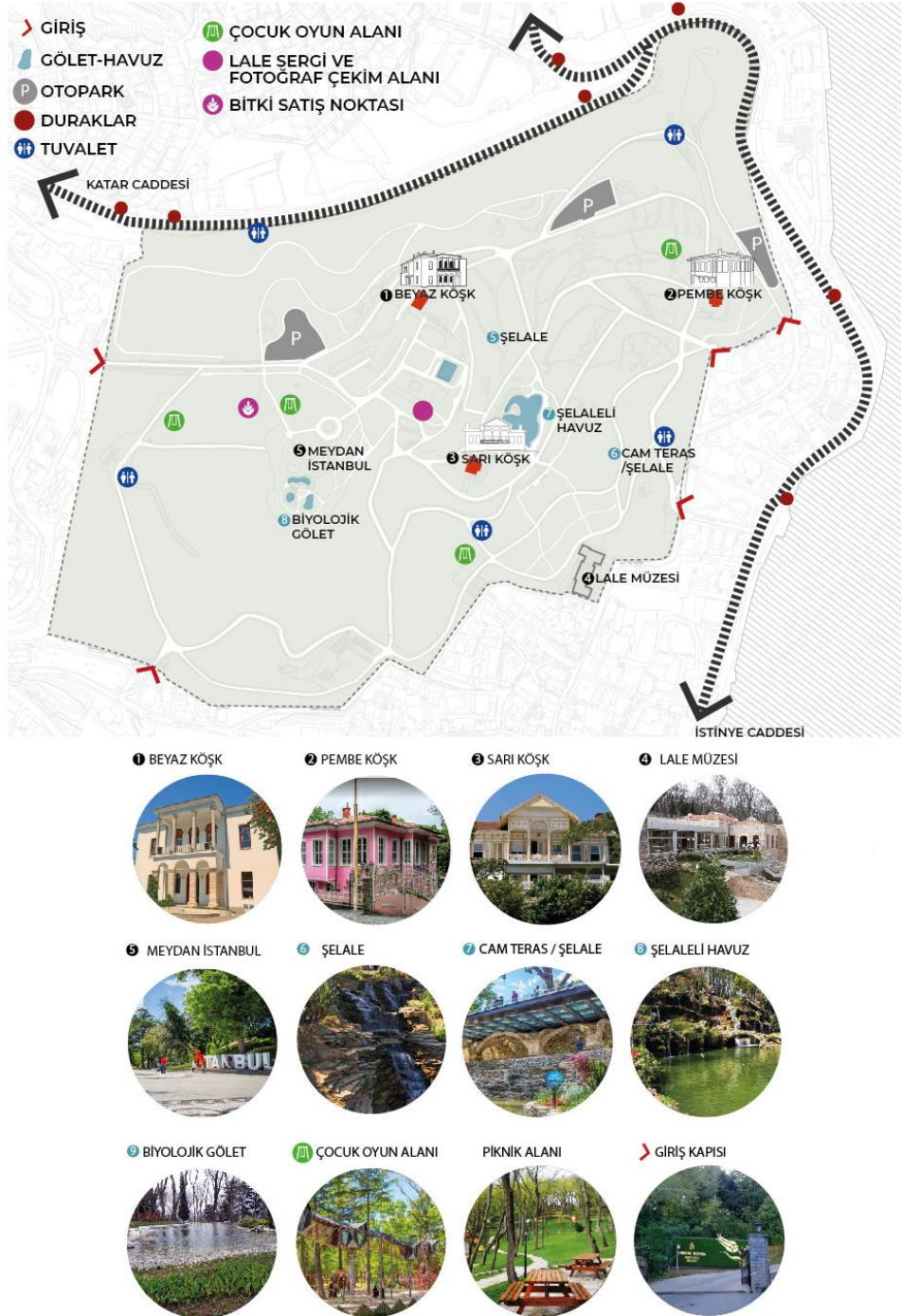
Şekil 4.60 : Gri katılımcının alanda izlediği rota ve duyuşsal algı haritaları.

Katılımcının, en görülebilir derecelenmesi işitsel algılayışında olduğu belirlenmiştir. Dokunsal algısında sabit bir durum söz konusuyken, kokusal algının olduğu iki bölgede koku-tat birlikteliğinden ötürü tatsal algılayış da olmuştur (Şekil 4.60).

Dokunsal algı derecesinin değişmemesine, katılımcının bir yön belirleyip ona ulaşması doğrultusunda yürümesi sebep olmuştur. Takip ettiği rota üzerinde işitsel algılayış mekanı algılaması, tanımlaması ve kavrayabilmesi yönünde kullandığı gözlemlenmiştir.

4.3 Emirgan Korusu Mekan Kurgusu ve Erişilebilirliği

Çalışma alanı, görme engelli bireylerin Emirgan Korusu peyzaj mekanı kullanılabilirliği, mekan içi erişilebilirliği ve mekandaki duysal peyzaj algısına odaklanması nedeniyle Emirgan Korusu ile sınırlıdır (Şekil 4.62). Alanla ilgili yapılan araştırmalar, gözlem ve incelemeler ışığında alan hakkında bulgular elde edilmiştir.



Şekil 4.62 : Emirgan Korusu planı ve fotoğrafları (URL-4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12).

- Korunun çevresine dağılmış toplamda 7 giriş kapısı bulunmaktadır. Bunların 2'si yaya girişine (Katar cd. ve Emirgan Korusu sk.) 5'i hem yaya hem de araç girişine hizmet vermektedir. 5 giriş aktif kullanılırken, 2 yaya-arac girişli olan kapı kullanıma kapanmış durumdadır. Farklı konumlara dağılmış birden fazla giriş kapısının olması alana girişi desteklemektedir. Fakat yaya ve araç ortak giriş olan kapılarda araç yolundan ayrı düzenlenmiş yaya yolunun/kaldırımının olmaması görme engelli bireyler açısından tehlike yaratmaktadır.
- Korunun kent içerisinde ulaşım ağına bakıldığında deniz, kara ve demiryolu olmak üzere 3 farklı toplu taşıma aracı ile sağlanmaktadır. Deniz ve demiryolundan ulaşımında aktarma ulaşımına ihtiyaç bulunmaktadır. Her ne kadar farklı ulaşım şekli sağlansa da görme engelli kullanıcının yaşadığı alandan koruya ulaşımında fazla aktarma yapmasına neden olmakta, ziyaret edilmemesine yol açmaktadır.
- Alanın koru özelliğinde bir kent parkı olması nedeniyle yeşil alan miktarı fazladır. Bitkilerin varlığı, çeşitliliği ve alanda dağılmış konumlanması özellikle duyuşsal algıda oldukça destekleyici referanslara yol açmaktadır.
- Korunun yeterli yaya akslarını sağlaması açısından korunun sınırına yakın olarak düzenlenen ve alanın merkezine ulaşımı sağlayan bir bütün ana yaya aksı düzenlenmiştir. Alan bütününde ulaşımı sağlayan ara ulaşım aksları ana yaya aksına bağlanmıştır. Alan büyüklüğünden ötürü fazla ara yaya yolunun bulunması ve bu aksların döşeme malzemelerinin benzer olması görme engelli kullanıcı için alaniçi ulaşımı ve mekansal erişilebilirliği kısıtlamaktadır. Bu durum özellikle bireylerin mekan kullanımda kaybolmalarına yol açmaktadır.
- Korunun mekansal kurgusuna bakıldığında farklı aktivite alanlarının merkez olabilecek konumda yer alması, bulunan 3 tarihi köşkün bu konum çevresinde bulunması mekansal bütünlüğü sağladığını göstermektedir. Alanda bulunan farklı mekanlara yönlendirmenin zayıflığı görme engelli kullanıcının bu mekanlara ulaşılabilirliğini engellemektedir.

4.3.1 Görme engelli bireylerin bağımsız hareket olguları

Görme engelli bireylerin, Emirgan Korusu'nda bağımsız hareketleri gözlemlenerek mevcut bağımsız hareketlilik ve mekansal erişilebilirlik durumları saptanmıştır. Gözlemlenen her bir bireyin, gerek alınan bağımsız hareket eğitimi gerek kendi

yetenekleri gerekse de güçlü duyuşsal algılama özellikleri doğrultusunda bağımsız hareket olgularının farklı olduğu görülmüştür.

Bir görme engelli birey için beyaz baston, kullandığı kolunun uzantısı olup gidebileceği noktaya kadar eşlik etmektedir. Beyaz baston, bireyin karşılaştacağı engellerin belirlenmesinde, yürüdüğü yol kenarını sınırlamada ve gideceği yön doğrultusunda takibini sağlamada etkin bir araçtır. Bu araçla görme engelli bireyler baston uzunluğunda mesafelere kolay ulaşabilmektedirler. Bağımsız hareket yeteneği güçlü olan bir görme engelli birey için beyaz baston etkili bir algısal araç olmaktadır (Arhur ve Passini, 1992; Belir, 2012).

Bir görme engelli bireye rehberlik eden ve bireyin görme duyusu yerine kullandığı önemli bir ekipman olan baston kullanımının da bağımsız hareketlerinde oldukça etkili olduğu görülmüştür. Bireylerin baston kullanma durumlarının da hareketliliklerinde farklılık yaratan bir etmen olduğu gözlemlenmiştir. Görüldüğü üzere tekerlekli veya tekerleksiz olmak üzere 2 farklı baston olduğu, bundan ötürü de 2 farklı baston kullanımı olduğu öğrenilmiştir (Şekil 4.63). Tekerlekli baston kullanımı, bireyin omuz genişliğinde bastonu kaldırmadan yerde yürütmek şeklindedir. Tekerleksiz baston kullanımında ise yine tekerlekli baston kullanımında olduğu gibi omuz genişliğinde olup mesafenin başlangıcında ve bitişinde yere vurmali şeklinde olduğu gözlemlenmiştir.



Şekil 4.63 : 2 farklı ucu bulunabilinen görme engelli bastondan görseller (URL-13).

Gözlemlenen tüm bireyler doğrultusunda gören bir rehberden gelen yardım olmaksızın bağımsız hareket edebilme kabiliyetini iyi kazanan bireylerin, yaşadığı konuttan dışarı çıkıp yaşadığı kentsel çevrede fiziki ve sosyal açıdan uyum sağlama mücadelesi

gösteren bireylerin olduğu çıkarımı yapılmıştır. Yalnız aktif kentsel yaşama katılmada küçük bir döngü dışında kentin farklı noktalarından büyük bir döngüde hareketlilik sağlayan bireylerin kendilerini bağımsız hareket yeteneklerini daha iyi geliştirdiği net bir şekilde gözlemlenmiştir.

Duyusal etmenlerin görme engellilerin hareket düzeylerini yönlendirmesi

Görme engelli bireylerin hareketliliklerinde görme duyusunun yerini dokunma, işitme, koku ve tat alma duyularının aldığı belirlenmiştir. Her bireyin aktif kullandığı duyusunun ağırlığına göre bireyin hareketlilik düzeyi değiştiği hem yapılan birebir görüşmelerde hem de koruda yapılan ziyaretlerde tesbit edilmiştir. Her görme engelli bireyde değişmeyen baston kullanımıyla dokunma duyusuyla algılama, bireyin hareketlerini yönetmesinde birinci etken olduğu saptanmıştır. Özellikle mekanda ulaşılabilirliği ve mekansal erişilebilirliği sağlamada bastonla, ayak tabanı ve elle dokunmayla dokunma duyusu algısı bireyin hareketlerine olumlu evrilmeye sebep olduğu görülmüştür.

Duyusal algılayışta kimi bireyler için dokunma duyusu kullanımı yanında işitme duyusu kullanımı devreye girerken kimi bireyde ise koku alma duyusu kullanımı devreye girdiği gözlemlenmiştir. Hatta az sayıda bireyde de tat alma duyusunun da koku alma duyusuyla birlikte dokunma duyusuna destekçi olduğu vurgulanmıştır.

İşitme duyusu algısının bireyin hareket düzeyine evrilmesine bakıldığında, mekan girişlerinde mekansal kurgunun algılanmasında referans sağladığı görülmüştür. Mekanda yer alan farklı aktivite alanlarının belirlenmesi ve bu alanların konumlarını belirleyerek mekanda nasıl hareket edilmesi gerektiğini çözümleyen bireyler görülmüştür. Aynı zamanda gideceği mekana yönelimini de kolaylaştırdığı gözlemlenmiştir.

Koku alma duyusu algısının bireyin hareket düzeyine evrilmesine bakıldığında, bireylerin mekanda yürüyüş parkurlarını bulmada bitkisel alanı bularak ulaşabileceklerini düşünmelerinden ötürü ağaç kokusu algısıyla hareket yönlerini belirledikleri görülmüştür. Aynı zamanda ziyaret edilecek kent parkı tercihlerinde bitki kokusunun çeşitliliği ve bitkisel alan büyüklüğünün etkisi olduğu söylenmiştir.

Tat alma duyusu algısının bireyin hareket düzeyine evrilmesine bakıldığında, açık havanın verdiği acıkma hissiyatı ile bireyin mekanda yeme-içme alanlarını kullanma isteği uyandırmasına sebep olduğu ve bazı kent parkında bulunan bu amaçlı tesislerin mekanla özdeşleşmesinin etkisi olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca bireylerin bir kısmı,

koruda bitki yoğunluğunun olduğu alanda gezinti sırasında algılanan yoğun ağaç kokusunun da mekanın tadını oluşturduğunu ve bu özellik ile bu kent parkının diğer kent parklarından ayırıcı özelliğini gösterdiğini söylemişlerdir.

Görme engelli bireylerin bir kent parkında yönelme durumları

Görme engelli bireylerle Emirgan Korusu'na yapılan ziyaretlerde, bireylerin bir kent parkını nasıl kullanabildikleri, nasıl yön belirleyebildikleri ve gidecekleri mekanları nasıl bulabildikleri gözlemlenmiştir.

Deneyisel alan çalışmasında bir görme engellinin kullandığı bastonuyla kenar takibi yapmak suretiyle gideceği yeri ve yönü daha rahat bulabildiği ve hatta düz yürüyebildiği gözlemlenmiştir. Kentsel çevrede bu işlevi üstlenen sarı kılavuz iz uygulamasıdır. Çalışılan korunun yaya akslarında ise bu görevi yolun kenarlarında düzenlenen bordür taşı uygulaması, korkuluk elemanı, belli bir yükseklikte yapılan duvarlar, sınır ögesi işlevinde uygulanmış bitkisel duvarlar ve yer döşemesi ile bitkisel alan arasındaki eğim farkı olduğu dikkat etmiştir. Bir görme engelli kullanıcı için bu durum gözardı edilmemesinin önemi ortaya çıkmıştır.

Sınır elemanının olması dışında yaya akslarında kullanılan yer döşemesi malzemenin dokusunun da bireylerin mekanda yön bulmalarına yardımcı olduğu bireyler tarafından vurgulanmıştır. Özellikle büyük açık ve yeşil alan kullanımlarında ana ve ara yaya akslarında farklı zemin döşeme malzemesinin kullanımının alan kullanımlarında oldukça olumlu referans sağladığını göstermişlerdir. Hatta farklı mekansal kullanımlarında bu malzeme değişikliğinin yön göstermesi açısından etkili olacağı önerilmiştir. Örneğin, mekan kullanımı sonlandığında mekandan ayrılmak istendiğinde çıkış kapısına yönelmede ana yaya aksında kullanılan malzemenin bulunması alanda kaybolma ve kısa sürede alandan çıkabilme durumunu çözmektedir.

Görme engellinin mekanda yön bulmasında baston kullanımının yani baston aracılığıyla dokunma duyusu algısının yön bulma konusunda ilk sırada olduğu görülmüştür. Bastonla dokunmadan alınan referansların yanı sıra ayak tabanı dokunuşunun kazandırdığı tanımlama da yardımcı referans bulma kaynağıdır. Bununla birlikte mekandan alınan sesler ve kokuların da yön tayini yapabilmeye destekleyici görev almaktadırlar. Örneğin, çocuk sesleri, çocuk ekipmanlarının kullanımı sırasında çıkardığı sesler, ebevenlerin çocuklarla olan konuşmaları doğrultusunda mekanda bulunan çocuk oyun alanının konumunun belirlenmesinde yardımcı referans seslerdir.

Çocuk oyun alanının konumunun belirlenmesi, o alana gitmek isteyen bireyi yönlendirmede, sakin bir oturma alanı arayan bireyi başka bir yere yöneltmede ve hatta yürüdüğü güzergahta bulunduğu konumu belirleme de oldukça destekleyici olduğu vurgulanmıştır. Yine aynı şekilde mekanda algılanan kokusal referanslar da yön belirleme de sesler kadar öneme sahiptir. Örneğin, koruda algılanan bitki kokuları, piknik alanlarını bulmada, bitkisel alanlara yönelmede ve konumları hakkında bilgilendirme yapabilmede etkili olduğu görülmüştür.

Görme engelli bireylerin daha önce deneyimledikleri mekanda yön bulmalarının ilk defa deneyimleyecekleri bir mekanda yön bulmalarına göre daha kolay ve rahat olduğu görülmüştür. Koruda yapılan ziyaretlerde daha önce koruya gelen bireyle ilk alan çalışması sebebiyle gelen birey arasında farklılık gözlemlenmiştir.

4.3.2 Çalışma alanının mekan dizimi analizleri

Emirgan Korusu peyzaj alanındaki görme engelli kullanıcının erişilebilir ağını ve mekanı kullanımlarını saptayabilmek için mekan dizimi yöntemi kullanılarak görme engelli kullanıcının duyuşsal algısı açısından hem mekanın yaya aksları hem de mekan kurgusu analiz edilmiştir.

Pilot çalışmasının yapıldığı peyzaj mekanının ulaşım ve mekansal yerleşim kurgusu için, mekanın eksenel hat analizi ile görünür alan analizlerine bakılmıştır. ‘DepthmapX_net_035’ programı kullanılarak ‘Mekan Dizimi (Space Syntax)’ yöntemi analizlerinden

‘Bağlanabilirlik (Axial map_connectivity)’,

‘Bütünleşiklik (Integration)’,

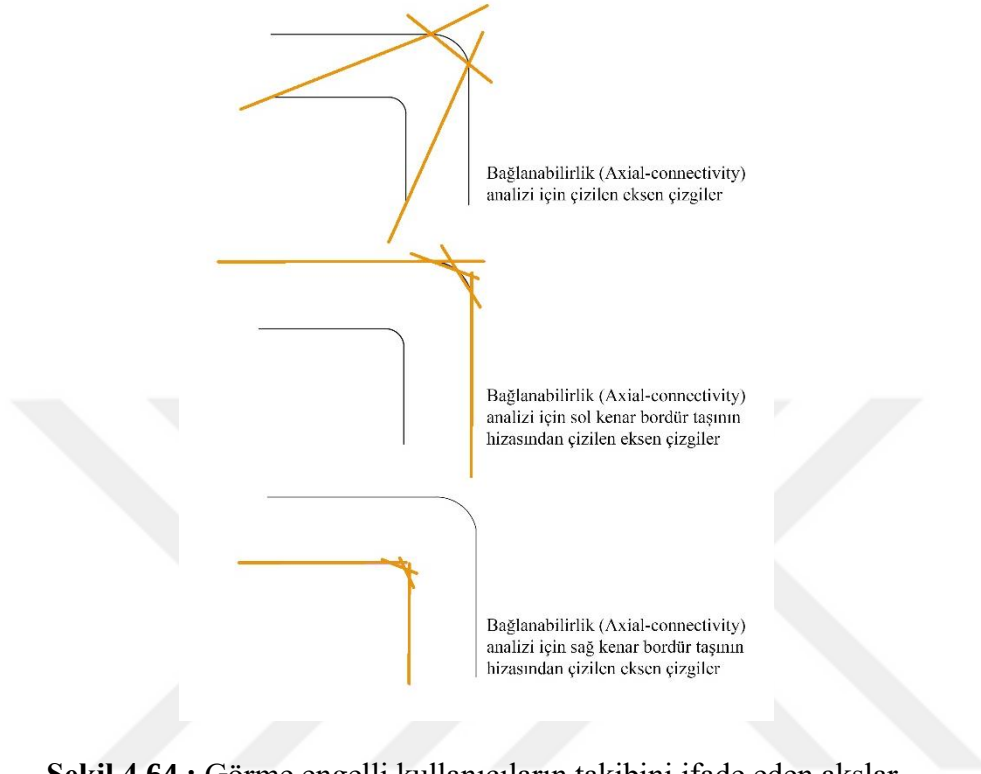
‘Görünürlük (Visibility)’ analizleri çerçevesinde mekanın bağlanabilirlik, bütünleşiklik ve anlaşılabilirlik verilerine bakılmıştır.

Mekansal konfigürasyon

Bir mekanın mekansal kurgusu, mekan kullanıcısının doğal hareketliliği yönlendiren en önemli unsurlardan biridir. Eksenel haritalar doğrultusunda Emirgan Korusu mekansal kurgusunda görme engelli bireylerin bağımsız hareketlilikleri irdelenmiştir.

Görme engelli kullanıcıların mekanda ulaşım akslarını, bastonlarıyla algıladıkları bir kenar takip çizgisi doğrultusunda kullanmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında

‘DepthmapX_net_035’ programında yapılmış eksenel analiz haritalarında görme engelli kullanıcı baz alınarak sağ ve sol aks paralelinde akslar çizilerek analizler yapılmıştır (Şekil 4.64).



Şekil 4.64 : Görme engelli kullanıcıların takibini ifade eden akslar.

Bütünleşiklik analizi

Bütünleşme değeri, mekanda bulunan bir aksın diğer bir aksa göre ne derece ulaşılabilir potansiyele sahip olduğunu ifade eden bir değerdir. Bütünleşme analizi haritası da bir mekanın en az ve en çok kullanılan akslarının okunabilmesini, ulaşım ağı bütünü içerisinde nasıl bir ilişki kurduğunu ve ne derecede bütünleştiğini gösterir. Bu doğrultuda mekanda kullanıcının hareketliliğini yansıtır.

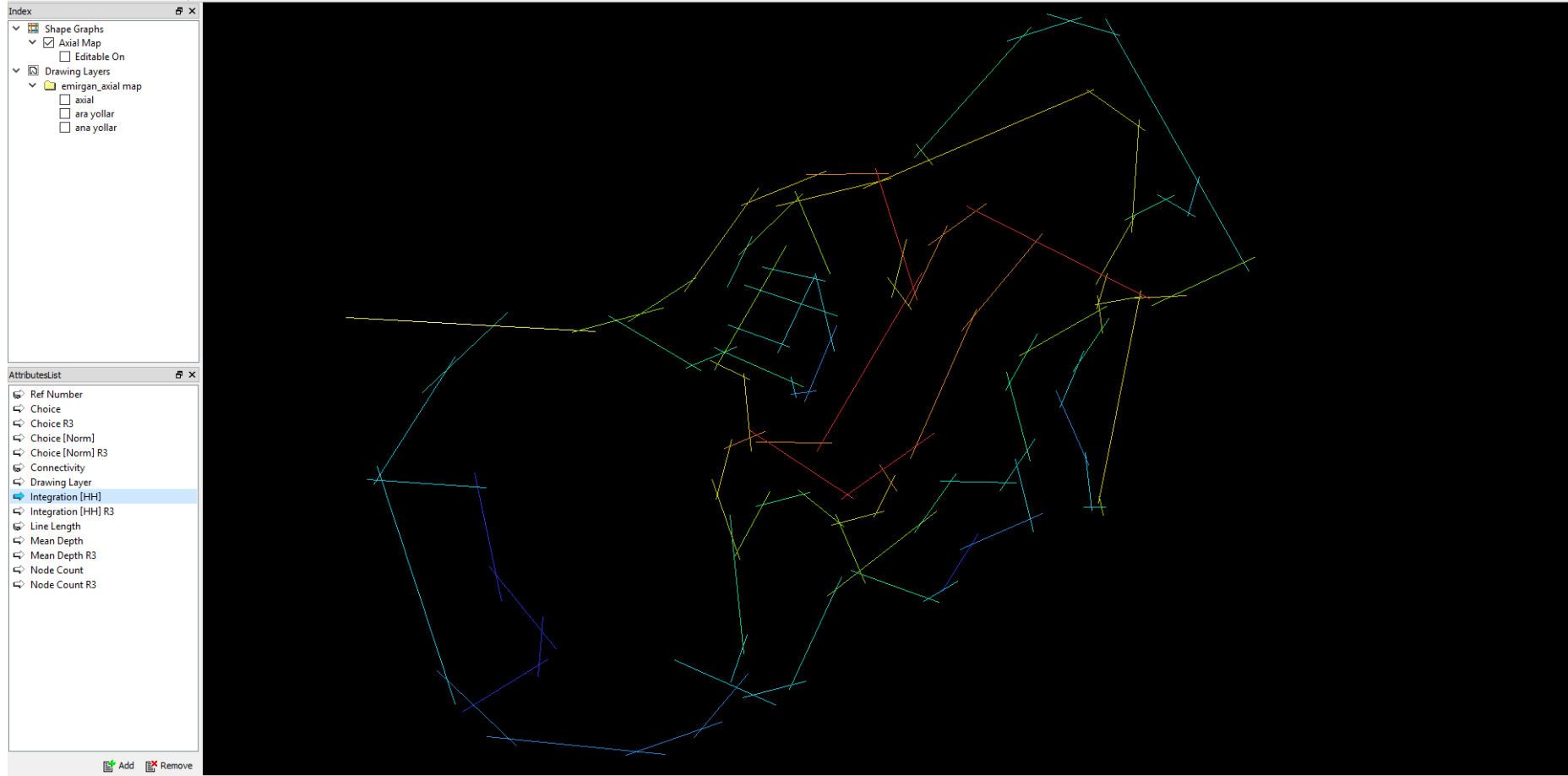
Yüksek bütünleşme değerinde olan akslar (eksenel haritada kırmızı renkle ifade edilen akslar), ulaşım ağında en yoğun kullanılan, en canlı ve en güçlü fonksiyona sahip olanlardır. Düşük bütünleşme değerinde olan akslar (eksenel haritada mavi renkle ifade edilen akslar) ise ulaşım ağında az kullanılan ve az fonksiyonlu olan ve genellikle yüksek mahremiyet ve güvenlik istenilen alanlarda bulunan akslardır.

Emirgan Korusu aksları bütünleşme haritasında derinliklerine bağlı olarak kırmızı, turuncu ve sarı renkle ifade edilen aksların daha fazla bütünleşme değerine, yeşil ve

mavi renkle ifade edilen aksların ise daha düşük bütünleşme değerine sahip olduğu görülmektedir (Şekil 4.65).

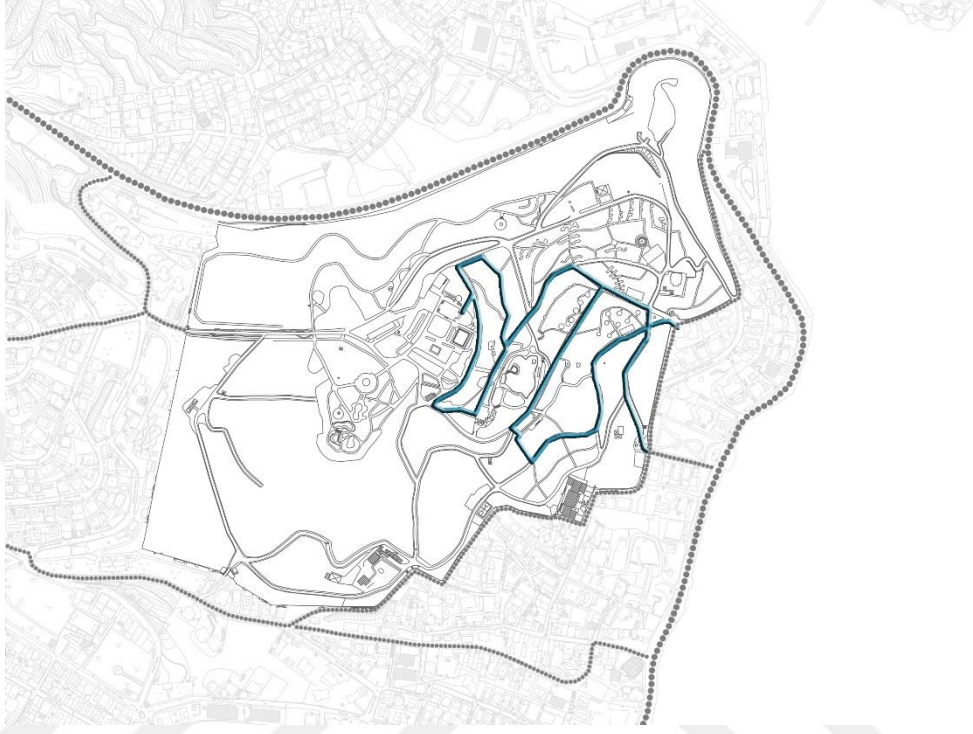
Kırmızı, turuncu ve sarı renkte olan aksların bulunduğu alanların Emirgan Korusu mekanında daha bütünleşik alanları yansıtmaktadır. Tam tersi olarak yeşil ve mavi renkte olan aksların bulunduğu alanların ise korunun daha ayrışık mekanlarını göstermektedir. Bu bölgelerin ulaşılabilirlik düzeyleri düşüktür; görme engelli bireyler tarafından da kullanımın düşük olduğu alanlardır.





Şekil 4.65 : Emirgan Korusu ulaşım ağı bütünlük (Integration [HH]) analizi.

Deneyisel alan çalışmasına katılan bireylerden sadece birinin (gri katılımcı) bütünlük analizinde yüksek bütünlük değerine sahip aksları (kırmızı ve turuncu renkte olan aksları) algıladığı ve dolayısıyla deneyimlediği tesbit edilmiştir (Şekil 4.66).

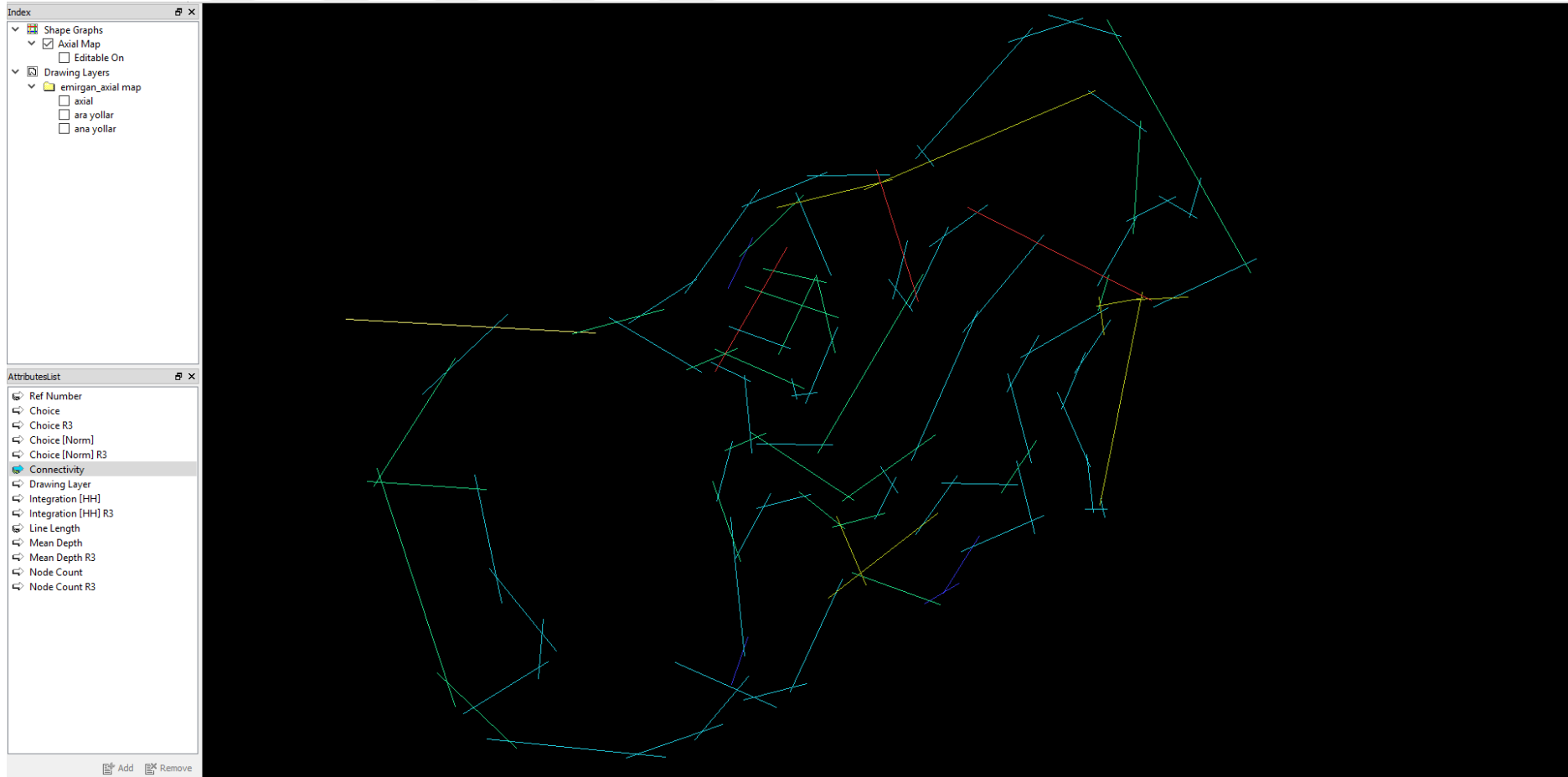


Şekil 4.66 : Gri katılımcının deneyisel alan çalışmasında izlediği rota.

Bağlantılılık analizi

Ulaşım ağında bir aksın kaç tane aks ile bağlantısı olduğunu gösteren bağlantılılık değeri, aynı zamanda aksların ulaşılabilirlik derecesini ortaya çıkarmaktadır. Bir mekanın bağlantılılık haritasında, en güçlü bağlantılar ve en erişilebilir noktalar yüksek değer almaktadır. Yüksek bağlantılılık değerine sahip bir aks güçlü bağlantı noktasını gösterirken düşük değerdeki akslar zayıf bağlantı noktalarını ifade etmektedir. Dolayısıyla bağlantılılık değeri yüksek akslarda kullanıcı sayısının ve hareketliliğin fazla olması beklenmektedir.

Uzun aksların, diğer akslara göre daha fazla sayıda aksla bağlanabilme potansiyeli olduğundan, uzun aksların bağlantılılık değeri yüksek çıkmaktadır. Emirgan Korusu'nda fazla sayıda aks bağlanabilen 3 uzun aksın (kırmızı renkle ifade edilen akslar) olduğu görülmüştür (Şekil 4.67). Korunun bağlantılılık değerine bakıldığında her aksın ortalama 2 aks ile bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır.



Şekil 4.67 : Emirgan Korusu ulaşım ağı bağlantılılık (Axial map_connectivity) analizi.

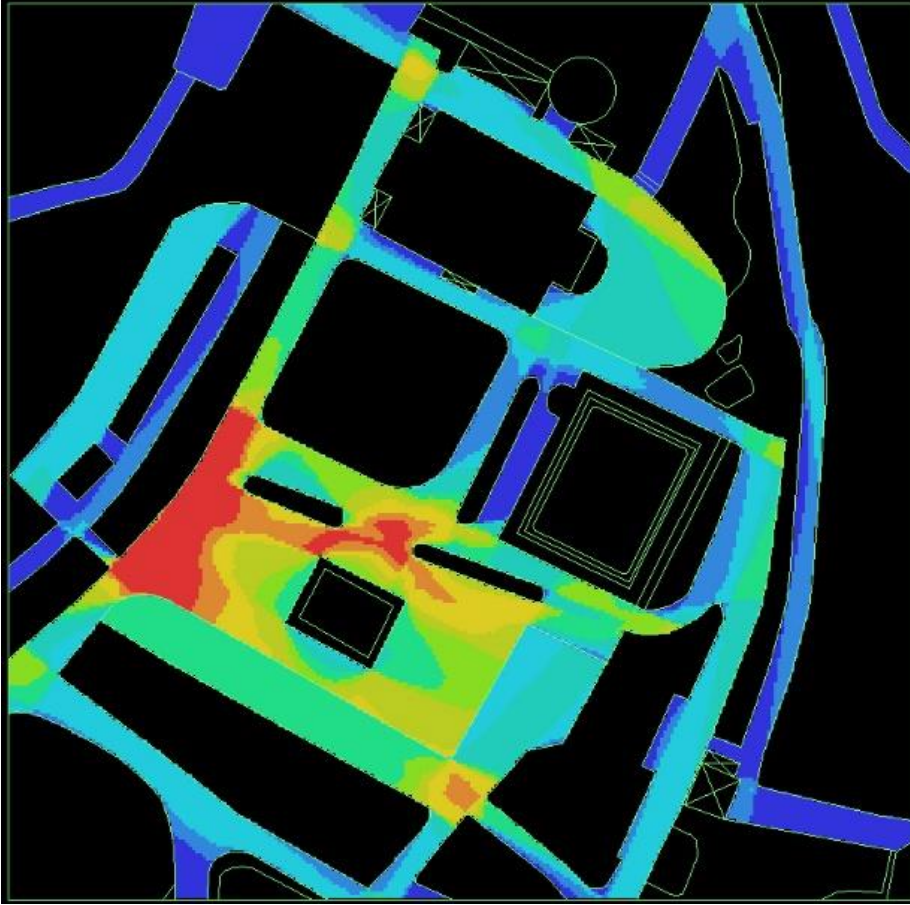
Bütünleşme haritasında kırmızı, turuncu ve sarı renkte olan aksların bulunduğu bütünleşme çerkerdeği bölgesinde bulunan bütünleşme değeri yüksek olan aksların, bağlantılılık haritasında da yüksek değere sahip olan akslar ile örtüştüğü görülmüştür. Bu örtüşme, hareketlilik olgusuyla aksların bağlantılılık değerleriyle ilişkiyi doğrulamaktadır.

Bağlantılılık değeri düşük olan aks sayısının (yeşil ve mavi renkte ifade edilen akslar) fazla olmasının sebebi analiz alanı içerisinde bitkisel yeşil alanların bulunmasıdır. Kuru bütününe baktığımızda ise aktivite alanlarının bulunduğu kısımların bağlantılılık değerlerinin yüksek değer aldığı görülmektedir. Kırmızı, turuncu ve sarı renkte bağlantılılık değeri yüksek olan aksların bulunduğu kısımlarda hareketliliğin ve alan kullanımının fazla olduğu anlaşılmaktadır.

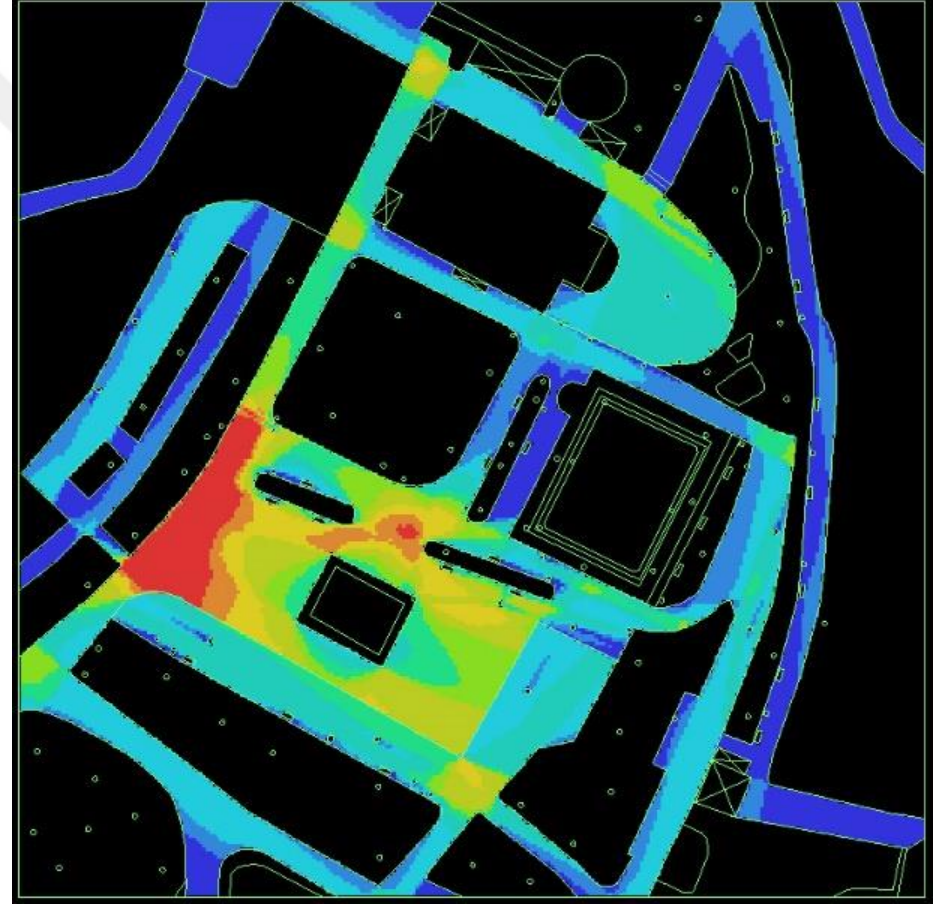
Çalışma mekanı kullanım erişilebilirliği

Eksenel analizlerin yanı sıra görsel analizler de mekan kurgusunun fiziksel ve sosyolojik yapısını irdelemede yardımcı analizlerdir. Mekanda hareketliliğin kullanıcının görsel algısıyla doğrudan ilişkili olduğu bilinmektedir. Mekansal kurguda farklı aktivite alanlara erişilebilirlikte görsel algı kullanıcı hareketliliğine yön vermektedir. Görsel algı, görme engelli kullanıcıların hareketliliğinde farklı yorumlanmaktadır. Görsel algılama, görevini diğer duyularla algılamaya devretmektedir.

Görme engelli kullanıcının algılayabildiği kadarıyla erişebildiği mekanlar, karşılaştıkları fiziksel engellere kadar olan ve engelsiz erişimlerini sağladıkları mekanlardır. Görme engelli kullanıcı açısından görünürlük analiz haritası oluşturulurken, bireylerin mekanda karşılaştıkları engeller (banklar, aydınlatma direkleri, sınırlayıcı elemanlar, dış mekan saksılar, bitkisel ada) eklenerek analiz yapılmıştır (Şekil 4.68). Görme engelli bireyin mekan kurgusu içerisinde karşılaştığı her engel, onun mekansal erişilebilirliğine engel olmaktadır.



a. Genel koru planı



b. Detaylı donatıların işlenmiş planı

Şekil 4.68 : Emirgan Korusu görsel bütünleşme/ görünürlük (Visibility) analizi.

4.4 Bölüm Değerlendirmesi

Araştırma verilerinin toplanması ve kurgulanan yöntem sonucunda çalışmanın bulguları ortaya konmuştur. Araştırmada uygulanan metotlar doğrultusunda elde edilen bulgular üç çatı altında toplanmıştır. İlk olan 22 görme engelli bireyle yapılmış birebir görüşme çözümlemeleridir. Bu görüşmelerle bir görme engelli kullanıcının kentsel dış mekanda duyularıyla mekanları kullanım biçimi anlaşılmış ve kent parkı kullanımında duysal peyzaj algılayışı ortaya konmuştur. Kent parkı deneyimleri hakkında farklı bakış açılarının olduğu, yaşadıkları olumlu-olumsuz durumlar, duysal algılama biçimleri, algıladıkları dokunsal, işitsel, kokusal ve tatsal referanslar elde edilmiş ve bir kent parkı kullanıcı olarak erişilebilir kent parkı hakkında önerileri toplanmıştır. Yaşadıkları kentte bir kent parkına sıkça gitme ve gitmeme durumları arkasındaki etkenler öğrenilmiştir. Her bir görme engelli birey için duysal algı farklılığının olduğu, her biri için bir duyunun öncelikli kullanılması, farklı duyu bütünlüğünün olması şeklinde duysal algılama biçimlerinin olduğu tesbit edilmiştir. Bir mekanı bağımsız ziyaretleri, ziyaret sayıları ve mekanda geçirilen sürenin bu duysal algılama biçimlerini etkilediği anlaşılmıştır. Duysal algılama biçimlerinde duysal referanslar olarak belirledikleri işaretler olduğu ve bunların mekan tanımadaki kavramada ve kullanmada kendilerine yardımcı işaretler olduğu ortaya çıkmıştır. Her duyu algısı altında birden fazla referans belirledikleri, bu referansların mekanda bir temsiliyetlerinin olduğu ve tüm bu olguların da kendi içlerinde bir ağ kurdukları bulgusu netleştirilmiştir.

Çalışma bulgularında ikinci kısmı deneysel alan çalışması çıktıları oluşturmuştur. İki kişiyle yapılan pilot çalışmasının değerlendirilmesi sonucu deneysel alan çalışması metodu geliştirilmiştir. Gönüllü katılım sağlayan 8 bireyle Emirgan Korusu kent parkı ziyareti yapılmıştır. Her birey alanı kendi duysal algılama biçiminde rotasını çizmiştir. İzlenen rotalar, görme engelli kullanıcıların bağımsız hareket yetenekleri, duyu kullanım biçimleri, kent parkı mekanlarını tanımaları ve bilmeleri doğrultusunda farklı olmuştur. Bireylerin bu rotayı çizmelerinde etken olan baskın kullandıkları duyu-lar ve her bir duyu olgusunda duysal referanslar belirlenmiştir. Kullanılan duysal algının mekan içerisinde derecelendiği ve algılanan duysal referansların tekrarı ve diğer referanslar bazında yoğunluğunun değiştiği görülmüştür. Bir görme engelli kullanıcının deneyimlediği bir mekanı tekrar deneyimlemede daha hızlı, etkin

ve konforlu kullanabilmesi için zihinde haritalandırdığı öğrenilmiştir. Bu haritayı çizebilmesinde ise alan deneyimi sırasında algıladığı duyusal referansların önemi anlaşılmıştır. Ayrıca bu bilişsel haritayı netleştirebilmesi için alanı bağımsız deneyimlemesi, deneyimi birkaç kere tekrar etmesi ve mekanda etkin vakit geçirmesi gerekliliği vurgusu yapılmıştır.

Son bölüm bulguları, Emirgan Korusu mekan kurgusunun ve erişilebilirliğinin mekan dizimi analizleri ve görme engellilerin bağımsız hareket olgularının bir arada değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Görme engelli bireylerin mekanda bağımsız hareket olgularının, bastonu farklı kullanım biçimleri, sahip oldukları bağımsız hareket yeteneği, duyusal algılama biçimlerinde duyu kullanımı, kentsel çevrede ne kadar bağımsız hareket ettiği doğrultuda değişkenlik gösterebildiği tesbit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında bir mekanın, her bir görme engelli kullanıcı için bilişsel haritası benzerlik gösterdiği kadar farklılık da gösterebildiği anlaşılmıştır. Bireyler algıladığı kadar alanı deneyimlemiş, çizdiği rota çerçevesinde alanı tanımlamış, kavramış ve kullanmış olduğu görülmüştür. Ayrıca bireyin izlediği rotada en önemli referansın yürüdüğü yol takibini sağlayan dokunsal referanslar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum bireyi belirli bir tarafta yürümesine neden olmakta ve herhangi bir sebepten ötürü taraf değişmiş olsa dahi yine bir taraf belirlenerek devam edildiği gözlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında Emirgan Korusu mevcut kullanım durumu tüm kullanıcılar için ortak ölçümlenirken; alanın, görme engelli kullanıcıların bağımsız hareket olguları bazında farklı ölçülerde olabildiği anlaşılmıştır.

5. TARTIŞMA

Görme engelli bireyler, kentsel fiziksel çevrede bağımsız hareket edebilmek ve mekanları rahat kullanabilmek için görme dışında diğer duyu olgularını özel ve benzersiz düzeyde kullanmaktadır. Bu bireylerin fiziksel çevreyi kullanırken farklı duyu olgularıyla algıladıkları duyu referansların açık ve net ortaya konması, görme engellilerle tüm kullanıcıların mekânı algılama, kavrama ve kullanmasında destekleyici olacaktır (Sürmen, 2004; Marston and Golledge, 2004; Jenkins ve ark., 2015). Bağımsız hareket yetenekleri doğrultusunda görme engellilerin farklı algılama biçimlerini irdelemek ve anlamak, peyzaj mekan kurgusu tasarımında çok duyulu algılanabilirliğin değerlendirilmesi ve benimsenmesi için gereklidir.

Kentsel çevrenin fiziksel özelliklerinin, görme engelli bireylerin bağımsız hareketlerinde en birincil etmen olduğu konusunda yapılan araştırma ve çalışmalar çoğunluktadır. Genellikle bu bireyler kentsel yaşama katılmamakta ve hatta yaşadığı konuttan dışarıya çıkmamaktadır. Yaşadıkları konut dışında bağımsız hareket eden bireyler ise en fazla yaşadıkları konut çevresi ve mahalle sınırlarına kadar erişim sağlamaktadır (Bruce ve ark., 1991; Clark-Carter ve ark., 1986; Belir, 2012). Bu çalışmada görüşülen bireyler kentsel yaşamda aktif rol alan bireyler olarak seçilmiştir. Ancak bu bireylerin de çoğunluğunun iş-konut bazında bağımsız hareket döngülerinin olması, araştırmalarla benzerlik göstermektedir.

Fiziksel çevre özellikleri dışında yapılan araştırma ve çalışmalar ise görme engellilerin bağımsız hareketlerini sağlamada tercih edilen yardımcı canlı veya cansız etkenlerin etkisi üzerinedir. Bu etkenler, teknolojik olarak kullanılan ekipmanlardan akıllı telefon uygulamalarına, bastondan rehber köpeklere kadar farklılaşmaktadır. Bu yardımcı etkenlerin, bireylerin bağımsız hareketleri üzerinde olumlu etkisi araştırılmış ve bazı araştırmalarda iki farklı etken karşılaştırılarak irdelenmiştir (Gaunet, 2006; Gürkan, 2012; Fernandes ve ark., 2012). En etkili etkenin, görme engellilerin çoğunluğunun kullandığı kolunun uzantısı şeklinde ifade edilen beyaz baston olduğu vurgulanmıştır (Arhur ve Passini, 1992; Belir, 2012). Bu çalışmanın yönteminde ilk metot olan birebir yapılan görüşmelerde beyaz bastonun bir görme engelli için önemli role sahip olduğu ve bireyin bağımsız hareket yeteneğini kazanmada beyaz baston kullanım eğitimini

aldığı ortaya konmuştur. Parelel olarak çalışmanın ikinci metodu deneysel alan çalışmasında bireylerin farklı beyaz baston kullanım biçimleri de gözlemlenmiştir. Mekanın duyuşsal algılanışında beyaz baston kullanımının dokunsal ve işitsel duyuşsal referansların algısını güçlendirdiği anlaşılmıştır.

Yoğun yapılaşmanın olduğu kentsel çevrede bireylerin farklı beyaz baston kullanımının hareket performanslarının değişebileceği ama yine de mekânsal tasarım ilkelerinde rehberlik ipuçlarının olması gerektiğinin altı çizilmiştir (Gümüş 2001; Gaunet, 2006). Nitekim bu insanlar dokunma, işitme, koku ve tat alma duyu organlarını farklı düzeyde kullanarak dış çevredeki simgeleri, işaretleri, ifadeleri kendilerine referans olarak kullanabilmektedirler. Yakaladıkları çeşitli ipuçlar yardımıyla şehirselle yaşamda yerlerini almakta, toplumsalla yaşama katılmaktadırlar (Sürmen, 2004). Evrensel tasarım yaklaşımında kentsel fiziksel çevrenin tüm kullanıcılar tarafından erişilebilir olması ve farklı kullanıcıların kullanılabilirlik durumlarının değişkenlik göstermemesi gerekmektedir (Mace, 1990). Görme engelli bireylerin dokunma, işitme, koklama ve tatma olgularıyla belirledikleri duyuşsal referansların bir kent parkı peyzaj tasarımı ilkelerine eklenmesi, tüm bireylerin mekanları algılamasını, kavramasını ve konforlu kullanımını olumlu etkileyecektir.

Mekânın algılanmasında ve bireyin algılama şeklinde, bireyin kişisel özellikleri büyük ölçüde etkili olmaktadır (Morval, 1985). Farklı yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, meslek gibi demografik özellikleri, taşıdığı sosyal ve kültürel değerlerin yanı sıra çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi farklı bedensel özelliklere sahip kullanıcılar içinde bulundukları kentsel mekânları farklı şekillerde algılayıp yorumlamaktadır (Biçer ve Çolpan, 2002). Deneysel alan çalışmasına katılan her bir görme engellinin izlediği rotanın kendi algısı doğrultusunda oluştuğu tesbit edilmiştir. Kullandıkları duyuların sırası ve derecelenmesi, algıladıkları referansların sırası ve yoğunluğu ve geliştirdikleri bağımsız hareket yetenekleri doğrultusunda her bireyin mekanın farklı bölümünü deneyimleyebildiği anlaşılmıştır. Mekan dizim metoduyla, deneyimlenen parkın mevcut mekan kurgusunun analizleri yapılmıştır. Analizlerle yüksek değerlerde ortaya çıkan mekanın ulaşım aksları ve bu aksların bulunduğu bölümün, sadece bir bireyin alanda izlediği rotasında görülmüştür. Bu değerlendirme görme engelli kullanıcının, mekanda algıladığı referansların bulunduğu bir rotada erişilebilirlik sağlayabildiği ve bu erişilebildiği alan bazında bir mekan kurgusu kavrayabildiğini göstermiştir.

Araştırmanın sonuçları kapsamında, farklı duyuşal referansların mekansal kullanımda temsiliyetleri değeriendirildiğinde peyzaj tasarımı ilkelerine etkili olacak çıktılar řu şekildedir:

Kent parkı gibi kamusal mekanlarda, öncelikle yürüme hızını sağlayabilecek, güvenliğı tehlikeye atabilecek engellere fırsat vermeyecek ve düzgün bir şekilde yürümeyi destekleyecek yürüme yolu kenarlarında yer alan bir sınır ögesi olmasına dikkat edilmelidir. Mekanda bağımsız ulaşım için bu ögenin, işitsel (baston dokunuşu sesi) ve/veya dokunsal (ayak tabanı hissiyatı veya baston ucunun takılabileceğı bir yol) formatta algılanabilen duyuşal geri bildirim içeren ölçülerde, malzemede ve konumda olmalıdır. Bu tasarım ögesinin, mekanın ulaşım ağı bütününde düşünülmesi ve farklı yürüyüş güzergahlarında (ana ve ara ulaşım aksları) çeşitlenmesi farklı kullanımları destekleyebilir. Ayrıca, mekanı deneyimleme sürecinde kaybolma veya mekandan çıkma durumunda ana ulaşım aksının belirlenmesinde etkili olacaktır.

Bu açık ve geniş mekanlarda, yön bulmaya (gidilecek mekana yönelme) yardımcı olmak ve tehlikeli olabilecek geçişlere (örneğin; eğim değışimi, yol dönüşleri ve ayrımları, yaya-taşıt ortak kullanımı olan yola geçiş, yürüme yolundan yeşil alana geçiş) yaklaşıldığında uygun duyuşal ikaz referanslarının yerleştirilmesi önemlidir. Bu işlevde olan referansların, özellikle bu kullanıcıların can güvenliğı endişesi/korkusu/kaygısı ile kentsel yaşamda çekimser kalmaları konusunda çözümleyici bir etkisi olacaktır. Bu uyarıcı referanslar, yürüyüş yolunun yüzey malzemesi dokusundan farklı dokuda olması veya rahatsız etmeyecek yükseltide bir kasis/eğim şeklinde dokunsal referans olarak önerilebilir. Yüzey materyali üzerinde olabilecek bu referansın, yolun her iki tarafından yürüyen kullanıcıların algısını çekebilecek kurguda düşünülmesi gerekir. Aynı zamanda, bu ikaz noktalarında diğeri kullanıcıları rahatsız etmeyecek düzeyde, mekanın formatından uzaklaşmayan ve mekandaki diğeri seslerle karmaşıa yaratmayacak sesli bir uyarı kurgulanabilir. Bu uyarıcı duyuşal referanslar, farklı aktivite alanlarına ve hatta yol kenarlarında yer alan kent mobilyalarına erişilebilirliğı rahat ve kolaylaştıracak şekilde önerilmelidir. Fakat her farklı geçiş için aynı uyarının kurgulanması karmaşıa yaratabileceğinden uyarıcı referansların da kendi içinde farklılaşmasına dikkat edilmelidir. Örneğini, bir merdiven öncesinde farklı bir uyarı varken yol kenarında bulunan bir kent mobilyası için farklı bir uyarı duyuşal referans olmalıdır.

Mekanın bağımsız ve etkin kullanımı için görme engelli kullanıcının mekan kurgusunu net algılaması ve anlaması gerekir. Mekan hakkında bilginin Braille alfabesiyle yazıldığı, ulaşım ağının, farklı aktivite alanlarının, farklı eğitim geçişlerinin ve farklı hizmetlerin anlaşılabileceği mekanın bir dokunsal haritası alan girişlerine yerleştirilmelidir. Bu formatta harita ve bilgilendirme levhaları, mekanın farklı konumlarında işitsel ve dokunsal algılanabilir şekilde olmalıdır. Bunların yerleştirilmesi, görme engellilerin mekanı öğrenme-anlama ve kullanma süresini olumlu etkileyecektir. Ayrıca Braille alfabesiyle yazılmış harita ve levhalar, kullanıcıların böyle büyük açık alanlarda kaybolma durumu yaşamamasını da engelleyebilir. Yönsel bilginin bu kullanıcılara verilebilmesi için önemli stratejik noktalara belirgin ses veren fısıkiyeler gibi işitsel ipucular yerleştirilmesi önerilir. Farklı aktivite alanlarının kavranması ve tanımlanmasında ve farklı alanların ayırt edilmesinde her bir mekan için farklı bir malzeme dokusu kullanılması önemli olacaktır. Baston kullanımında dokunsal ve işitsel olarak geri bildirim sağlayan zemin yüzeyi malzemelerinin seçilmesi etkili olabilir.

Kent parkını kullanan görme engelli birey için bir kokusal referans kaynağı olan bitkilerin ve dolayısıyla bitkisel alanların önemi büyüktür. Kent parkı tasarımında, bitkisel alan hem kentin hem de bulunduğu mekan içindeki hava akımını sağlar, havanın kalitesini artırır ve sıcaklık değişimlerinde alternatif alanlar sunar. Kullanılan bitkilerin türü, formu, kokusu ve alanda bulunduğu konum bitkilerin, bu kullanıcı kitlesi tarafından algılanmasında etkilidir. Aynı zamanda mekanda diğer birçok kokunun (insan kokusu, çöp kokusu, yemek kokusu, tuvalet kokusu, malzeme cinsi kokusu gibi) da sağladığı pek çok kokusal referans olabilir. Ama kokunun işitsel ve dokunsal referanslara göre değişkenliği olabilir. Örneğin, farklı mevsimlerde farklı kokan bitkilerin olması, mevsimsel bitki ekimleri, çöp kutusu donatılarının yer değiştirmesi, insan yoğunluğun az-fazla olması ve olumsuz hava şartları gibi kokusal referanslar mekanın farklı zamanlarda deneyimlenmesinde farklılık yaratabilir. Bu nedenle kokusal referansların mekan içerisinde stratejik noktalara tutarlı bir şekilde yerleştirilmesi yararlı olacaktır.

Kentsel çevrenin farklı peyzaj mekanlarında görme engellilerle yapılacak çalışmalar, tesbiti yapılan duysal referansları farklılaştıracak ve netleştirecektir. Ayrıca görme engelli bireylerin dahil olduğu alan çalışmalarında, mekan deneyimleme süresi ve deneyimleme sayısı da farklı bulguları ortaya koyacaktır.

Kent parkı kamusal mekanın kurgusunda, evrensel tasarımın ilkeleri altında duyuşal referanslar dengeli olarak kurgulanabilir. Görme engelli bireyler, evrensel tasarım için önemli bir referans grubudur (Rocque ve diğ., 2015). Bu kullanıcıların fiziksel çevrede saptadığı duyuşal referansların tasarım ilkelerine girdisi, eşıt kullanım açısından sağlam bir tasarım yaklaşımını destekleyecektir (Mace, 1988; Imrie, 2012; Jenkins ve ark., 2015). Bu kullanıcılar da diğ r tüm kullanıcılar gibi ayrımcılığa uğramadan kamusal mekanlara, etkinliklere ve hizmetlere erişebilecekler ve onları kullanabileceklerdir. Kentsel kamusal mekan tasarımcılarının bu bilinçle mekan tasarımına yaklaşması ve tasarım aşıamasında görme engelli kullanıcıların dahil edilmesi süreci ilerletecektir.





6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Görme engellilerin kentsel çevrede bağımsız hareketleri için duyuşal algılama biçimlerine odaklanarak bireylerin belirledikleri duyuşal referanslar araştırılmıştır. Araştırma sonucunda tesbit edilen bu referansların çok duyuşal algılanan peyzaj mekanı tasarımında temsiliyetleri tartışılmıştır.

Araştırmada görme engelli bireylerin bir kentsel peyzaj mekanı olan kent parklarını kullanma durumlarını çözümleyebilmek için birebir görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde bu bireylerin mekanı kullanabilmek için mekanı kolay ve rahat algılayabilmelerinin gerekliliğı görölmüştür. Mekanı algılayışlarında duyuşal algılama biçimleriyle mekanda kendilerine referans olarak aldıkları noktalar olduğı belirlenmiştir. Bu durumun yerinde gözlemlenmesi için görüşme yapılan bireylerden bazılarıyla alanda deneysel alan çalışması yapılmıştır. Dolayısıyla bu deneyde kullandıkları duyuya bağılı olarak referansların algılandığı ve bu referansların mekan kullanımında bağımsız hareketlerini biçimlendirdiğı görölmüştür. Alan çalışmasında bireylerin mekan kurgusu ve sirkölasyon ağındaki algıladıkları duyuşal referanslarla da ilgili olduğı sonucuna varılmış. Bu doğrultuda görme engelli kullanıcılar için mekan kurgusu ve mekan erişilebilirliğı mekan dizim analizleriyle irdelenmiştir.

Araştırmada kullanılan metotların değerdendirilmesiyle bulgular netleştirilmiştir. Öncelikle görme engelli bireylerin bir kent parkı kullanımı irdelendiğinde kendilerine duyuşal referanslar belirledikleri görölmüştür. Bu referansların algılanmasında bireyler, işitme ve koku alma duyularını ön planda tutmaktadırlar. Görme engelliler için işitme duyusuyla insan sesi, kuş sesi, mekan akustiğı ve bastonun zemin malzemesinde çıkardığı ses önemli işitsel referanslar olmuştur. Mekanda bulunan bitkilerin kokusu en değerdli kokusal referans olarak algılanmıştır. Bastonun dokunuşu, ayak tabanıyla dokunma ve elle dokunma ile dokunsal referansların belirlendiğı tesbit edilmiştir. Belirlenen tatsal referanslar, bazı görme engelliler için mekanda yeme-içme etkinliğini ifade ederken bazıları için ise mekanla kurulan duyuşal bağı şeklinde olmuştur.

Görme engelli kullanıcıların mekanı algılama biçimlerinde tesbit edilen duysal referansların mekanı kullanımlarında temsiliyetleri olduğu önemli bir diğer bulgudur. Her bir duysal referansa karşılık gelen bu mekansal referanslar, bireylerin mekanı tanımlamada, mekanın kurgusunu kavramada ve de mekanı bağımsız kullanımlarında olumlu etkiye sahiptir. Duyusal referanslarla temsil ettikleri mekansal referansların bütününe bakıldığında duyular, duysal referanslar ve mekansal referanslar birbiri ile bir ilişki ağı kurmaktadır. Bu ilişkide bir duysal referans birden fazla duyu ile algılanabilir; bir mekansal referans birden fazla duysal referansa karşılık gelebilir; birbirinden farklı mekansal referanslar bir duysal referansı işaret edebilir.

Bir diğer önemli bulgu ise görme engelli bireylerin algılama biçimlerinin birbirlerinden farklı olmasıdır. Geliştirdiği ya da tercih ettiği duyu kullanımı bazında duysal referans belirlediği ve bu doğrultuda mekansal referans geliştirdiği söz konusudur. Bu kapsamda bir mekanı deneyimleyen her bir görme engelli kullanıcının takip ettiği rota değişkendir. İzlenen rotaya göre de algılanan mekan farklı olabilmektedir. İzlenen rotada bireyin yaptığı kenar takibinin de önemli bir etkisi vardır. Yürüdüğü yolun sağ tarafını takip eden bireyle sol tarafını takip edenin mekanın farklı alanlarına gitmesi söz konusudur. Görme engellilerin bağımsız yürüyüşlerinde takip ettikleri yürüme yolunun her iki tarafın, mekanın kurgusu ve sirkülasyon ağının algılanmasında önemli parametreler olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın sonuçları şu şekilde faydalı bilgileri de ortaya koymuştur. Görme engelliler bir mekanı ne kadar sık ve uzun süre deneyimlerlerse o mekana ilişkin duysal referansları o kadar çok algırlarlar. Bireyler arasında kullandıkları duyular ve alanda algıladıkları referanslar anlamında farklılıklar olabilmektedir. Dolayısı ile algılayacakları referansların net bir mekan kurgusu içerisinde yer alması önemlidir. Görme engelliler mekanın kurgusunu aynı zamanda alanı kullandıkça da kavramaktadırlar. Bu kapsamda alana erişimde önemli bir diğer unsurdur.

Kent parkları gibi büyük kamusal alanlar sosyal ve ekonomik alışverişlerin gerçekleştirildiği, toplumdaki bireylerinin karşılaştığı, toplu kutlamaların yapıldığı ve kültürlerin karıştığı yerlerdir. Dünya çapında, bir kent parkının taşıdığı önemin değerlendirilmesinde 4 niteliği taşıması gerekmektedir: bağımsız erişilebilirlik ve bağlantılar; rahat kullanım ve iyi imaj; farklı aktiviteler ve kullanımlar; sosyal nitelik (Project for Public Spaces, 2019). Bir kent parkı peyzaj tasarımında bu niteliklerin tasarım ilkeleriyle desteklenmesi gerekir (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1 : Bir kent parkı peyzaj tasarımının taşınması gereken unsurlar.

Kent Parkı Peyzaj Tasarım Nitelikleri	Mekandaki temsiliyet /kullanım /duyusal algılanması
Bağımsız erişilebilirlik ve bağlantılar	Park kapılarına erişim (dokunsal, işitsel, koku alma veya tat alma) Otopark alanlarından parka erişim Toplu taşıma duraklarından/kaldırımlardan parka erişim Yürüme yollarının bisiklet yollarıyla bağlantısının ayrımı Uyarıcı referanslar / yol dönüşleri ve kavşak (dokunsal, işitsel, koku alma veya tat alma) Bilgi ve rehberlik / braille kullanma (dokunsal) Stratejik noktaları belirleme (dokunsal, işitsel, koku alma veya tat alma) Kenar izleme çizgileri / baston yolu / yer döşemesinde bastonun sesi (dokunsal veya işitsel) Sesli yönlendirme plakaları (işitsel)
Rahat kullanım ve iyi imaj	Mekan kurgusu algısı (dokunsal, işitsel, koku alma veya tat alma) Farklı su elemanlarının kullanımı (işitsel) Yapısal tasarımlarda uygun/algısal malzeme kullanımı Kent mobilyalarına erişim / sayısı / sıklığı (dokunsal veya işitsel) Zemin malzemesi çeşitliliği (dokunsal veya işitsel) Sirkülasyon / ana-ara yol (dokunsal veya işitsel) farkının algılatılması Yolda algılanabilir eğimin sağlanması (dokunsal) Bitkisel tasarım düzeni ve bakımı Yeşil alan boyutu ve bitki çeşitliliği (işitsel veya koku alma) /Kokulu bitkilerin kullanılması (koku alma) Farklı mevsimsel hava şartlarında kullanım imkanları Park yönetim birimi Parkın imajının algısı
Farklı aktiviteler ve kullanımlar	Kent mobilyalarına erişim (dokunsal, işitsel, koku alma veya tat alma) Farklı aktivite alanlarına erişim / Doğaya uyum sağlayan zemin sesi veya küçük sesler (dokunsal veya işitsel) Farklı ekipman bulma ve kullanma (dokunsal veya işitsel) Farklı yerlerin girişini bulmak (dokunsal veya işitsel) Farklı alanların girişlerini bulma (dokunsal, işitsel, koku alma veya tat alma) Tesislere erişim ve kullanma (dokunsal, işitsel, koku alma veya tat alma) Park bakım ve onarım aktiviteleri
Sosyal nitelik	Toplanma noktalarının oluşturulması ve algısı Aktivite alanlarının çeşitliliği /algılanması Toplu oturma alanlarının düşünülmesi Farklı aktivite alanlarına erişim / Doğaya uyum sağlayan zemin sesi veya küçük sesler (dokunsal veya işitsel) Farklı ekipman bulma ve kullanma (dokunsal veya işitsel) Farklı alanların girişlerini bulma (dokunsal, işitsel, koku alma veya tat alma) Tesislere erişim ve kullanma (dokunsal, işitsel, koku alma veya tat alma)

Bu yaklaşımla kentsel peyzaj tasarım kriterleri duyusal referanslarla birlikte değerlendirildiğinde önemli öneriler geliştirilmiştir:

- Kent parklarına rahat ve güvenli ulaşımı sağlamak için toplu taşıma durakları, kaldırım düzenlemeleri, otopark alanları ve park kapıları bağlantılı şekilde tasarım yapılmalıdır. Bu gibi geniş yeşil alanlarda farklı duyusal referanslara sahip kapıların algılanması, kentten parka ve parktan kente erişimi kolaylaştıracaktır. Örneğin, diğer seslerden (su sesi, melodi veya zil sesi) ayırt edilebilen işitsel bir referans veya kokusuyla algılanacak bir bitki gibi bir kokusal referans kaynağı, park kapılarını kolay algılatmaya etki sağlayacaktır.
- Alanın kullanım bütünlüğü göz önünde bulundurularak kullanıcının ihtiyaç duyduğu tüm peyzaj hizmetlerine kolaylıkla ulaşabilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda mekanın sirkülasyonu algılanabilir erişilebilirlikte olmalıdır. Örneğin, ana sirkülasyon ağının zemin malzemesi, geri kalanından farklı bir dokuya sahip olabilir, dolayısıyla kaybolma durumunda yol bulmayı kolaylaştırabilir. Bastonun çarpma sesinin farklı döşeme malzemelerinde değişmesi de iyi bir referans olacaktır. Bastonun takılabileceği bir kanala veya yola sahip olmak da bağımsız yürümeyi destekleyecektir.
- Kent parklarında, yaya yollarının kenarlarında, kullanıcının yürüme ritmini sağlamak ve doğru güzergah yürüyüşünü desteklemek için bir sınır elemanı bulunmalıdır. Ayrıca tasarım, güvenliği tehlikeye atan her türlü engeli ortadan kaldırmalıdır. Park alanında bağımsız erişim için sınır unsuru olacak eleman, işitsel (bastonun dokunma sesi) veya dokunsal (ayak tabanları ile temas hissi veya bir dokunma hissi) şeklinde duyusal geri bildirime uygun boyutlarda, malzemede ve konumda olmalıdır. Bu tasarım unsurunun tüm ulaşım ağında dikkate alınması ve farklı yürüyüş rotalarında (birincil ve ikincil yol aksları) çeşitlendirilmesi çeşitli kullanımları destekleyebilir.
- Ulaşım ağının özellikleri ile yön değişim noktalarının birlikte düşünülmesi gerekir. Bu durumda eğim değişikliği, kavşaklar ve yürüyüş yolundan yeşil alana geçiş gibi tehlikeli potansiyele sahip geçişlere yaklaşırken uygun duyusal uyarı referanslarının kullanılması önemlidir. Bu uyarıcı referanslar, farklı dokular veya uygun eğim gradyanları olabilir. Ayrıca bu tür referanslar, yolun her iki tarafında yürüyen kullanıcılar tarafından algılanmalıdır. Alanda bulunan diğer seslere müdahale etmeyen bazı sensör teknolojilerini ve yeni ses sistemlerini dahil etmek yardımcı olabilir. İşitsel

referans olarak farklı su sesleri kullanılabilir. Örneğin, her kavşağa bir su sesi yerleştirilebilir; farklı su sesleri olabilir: çeşmeden gelen suyun sesi şelaleden farklıdır.

- Kent parklarında çeşitli rekreasyon olanakları sunabilecek, her yaşa ve kültür grubuna hizmet edecek farklı aktivite alanları bulunmaktadır. Bu alanlara erişmek, kavramak ve algılamak için parkın farklı alanlarında farklı uyarıcı referanslar yapılmalıdır. Bu uyarıcı duyuşsal referanslar, çeşitli etkinliklere erişimi kolaylaştırır. Örneğin, çocukların oyun alanı girişinde duyulabilir bir ses referans sağlarken hoş kokulu bir bitki dinlenme alanına erişimin algısını güçlendirebilir. Gölgesi, boyutu ve kokusuyla farklı duyuşsal referans sağlayacak bitkiler farklı işlevde alanların girişlerinde kullanılabilir. Diğer işlevleri gösteren referanslar, özellikle güvenlik korkusu veya endişesi olan kullanıcıları cesaretlendirecektir.

- Kent parkları gibi peyzaj mekanları kendi içlerinde tasarım bütünlüğüne sahip olmalıdır. Mekanın bağımsız ve etkili kullanımı için görme engelli kullanıcının mekan yapısını algılaması ve anlaması gerekir (Giritlioğlu, 1991; Porteous, 1996; Pallasmaa, 2005). Bunun için her parkın girişinde Braille alfabesiyle yazılmış dokunsal bir harita bulunmalıdır. Bu harita ulaşım ağı, farklı faaliyet ve hizmet alanları, eğitim geçişleri vb. gibi bilgileri içermelidir. Ayrıca bu formattaki harita ve bilgilendirme panoları mekanın farklı yerlerinde işitsel ve dokunsal olarak algılanabilir olmalıdır. Bunları yerleştirmek görme engelli bireylerin park ortamında oryantasyon bozukluğu yaşamalarını önlerken öğrenmelerini, anlamalarını ve kullanmalarını olumlu yönde etkileyecektir. Bu çözüm bu kullanıcıların kaybolmasını da engelleyecektir.

- Parkın konumu, alanı ve kentin iklimsel özellikleri çok duyulu algılanan peyzaj tasarımında dikkate alınmalıdır. Bir kent parkında olabilecek birçok koku (insan, çöp, yemek, tuvalet, malzeme kokuları gibi) kokusal bir referans olabilir; dolayısıyla mevsimsel iklim koşulları mekanın kullanıcı deneyiminde fark yaratabilir. En etken kokusal referans kaynağı bitkilerdir. Bitkilerin türü, konumu ve kokuları, parkın kullanıcılarına referans çeşitliliği sağlar. Bu değişken kokusal referansları, mekandaki stratejik noktalara dengeli bir şekilde yerleştirmek faydalı olacaktır.

- Kent parkı bitki örtüsü alanları birçok farklı işlev ve faktöre sahipken, mekân algısına da katkıda bulunabilir. Mekânda meyve ağaçları, aromatik ve yenilebilir bitkilerin kullanılması hem kokusal hem de tatsal referansların gücünü artıracaktır. Aynı zamanda bitki çeşitliliğine sahip olmak, onları tanımak, isimlerini bilmek, kokularını

bilmek, onlarla birlikte büyüme gibi çocuklar için iyi bir eğitim kaynağı olacaktır. Alanda bulunan yeme içme tesisleri, seyyar satıcılar ve piknik alanları kent parkında çok sayıda tatsal referans sağlıyor. Bunlar, görme engellilerin mekanın bilişsel haritasını oluşturmada da etkili olacaktır. Bu nedenle, tasarımcılar kent parkı tasarımlarında yeme-içme tesisleri, seyyar satıcılar ve piknik alanlarını bu etkide konumlandırmalıdır.

- Kent parklarındaki tüm kent mobilyaları, tüm kullanıcılar için yeterli sayıda ve kullanılabilir yapısal özelliklerde olmalıdır. Aynı zamanda bu elemanlar günün her saatinde ve farklı mevsimlere uygun kullanımda olmalıdır. Yürüyüş yollarının kenarlarında veya mekanın farklı alanlarında bulunabilen tüm bu donatılar, çeşitli duysal referanslar sağlayabilir. Örneğin, farklı malzeme ile güçlendirilmiş zemin düzenlemesi dokunsal bir referans olarak kabul edilebilir. Ayrıca bunların alanda yerleştirilmesi, baston kullanımında farklı akustik oluşturarak mekanda önemli referans kaynakları olacaktır.

- Kent parkları, farklı kullanıcıların sosyo-ekonomik yapılarına ve kültürel özelliklerine ve açık ve yeşil alanlardan beklenti ve taleplerine uygun olmalıdır. Dolayısıyla bu alanların, sosyal olarak duyarlı bir tasarımı ve duysal referanslarla dengeli bir kullanımı olmalıdır. Bu şekilde, görme engelli kullanıcıların algısıyla tasarım ilkelerine duysal referanslarının girdisi evrensel tasarımı destekleyecektir (Mace, 1988; Imrie, 2012; Jenkins, vd., 2015) ve de kentsel peyzaj alanlarında eşit kullanıcı kullanımını sağlayacaktır.

Çok duyulu algılanabilir kent parkı tasarımı, görme engelli kullanıcıların bu alanları kullanımına olumlu bir etki katacaktır. Tasarımcı, duysal referansların algısının farkında olmalı ve farklı duyuların kullanımına uygun olarak referansları çeşitlendirmeyi düşünmelidir. Ayrıca tasarımcı tüm mekânda farklı duysal referansları dengelerken, kullanıcı açısından rahatsız edici etkilerden kaçınmalıdır. Son olarak, tasarım sürecine dahil olan katılımcı görme engelli bireylerle işbirliği, çoklu duysal algılanan mekan tasarımı üzerinde pekiştirici bir etkiye sahip olacaktır.

KAYNAKLAR

- 3194 Sayılı İmar Kanunu.** (1985). T. C. Resmi Gazete, Sayı: 18749, 05 Mayıs. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf>
- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun.** (2005). T. C. Resmi Gazete, Sayı: 29187, 06 Temmuz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf/>
- Abbak, C., A.** (2015). Sample Selection in Qualitative Research Methods. Retrieved from <https://www.slideshare.net/canabbak/ntel-aratirma-yntemlerinde-rneklem-sem>.
- Akçalı, Ş.** (2015). *Görme Engellilere Yönelik Tasarlanan Mekânların Erişilebilirlik Standartları Kapsamında İrdelenmesi: Görme Engelli Kütüphaneleri.* (Yüksek Lisans Tezi) Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Programı Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Anonim.** (2000). *European Landscape Convention.* Council of Europe. ETS no.176. Florence, Italy.
- Arhur, P. and Passini, R.** (1992). *Wayfinding People, Signs, and Architecture.* McGraw-Hill Ryerson Limited, Ontario.
- Aslan, F., Aslan, E. ve Atık, A.** (2015). İç Mekânda Algı. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, ISSN:1309-9876.
- Atkinson, E., S.** (2003). *Learning to listen from the visually impaired: The landscape experience.* (Master Thesis) The University of Texas at Arlington, ProQuest Dissertations Publishing, 1418144.
- Avcıbaşı Korkmaz, Z.** (2013). *Kent Ormanlarında Estetik Potansiyelin Belirlenmesi (İstanbul, Emirgan Korusu Örneği).* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aydınlı, S.** (1986). *Mekânsal Değerlendirmede Algısal Değerlere Dayalı Bir Model.* (Doktora Tezi) İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bartos, E., A.** (2013). Children sensing place. *Journal of Emotion, Space and Society.* Volume 9, November, Pages 89-98.
- Belir, Ö.** (2012). *Görme Engellilerin Mekân Okumasına Etki Eden Parametrelerin Saptanması.* (Doktora Tezi) Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Bell, S.** (1999). *Landscape: Pattern, Perception and Process.* E & FN Spon. London. ISBN: 978-0-203-12008-8 (ebk).
- Biçer E. ve Çolpan, N.** (2002). *Kastamonu Örneğinde Anadolu Kenti İmaj Öğeleri ve Değişim Süreci.* (Doktora Tezi) YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bruce, I., McKennell, A. and Walker, E.** (1991). *Blind and partially sighted adults in Britain: the RNIB survey.* HMSO, 1.

- Cebeci, G.** (2013). *Boğaziçi Yerleşmelerinden Emirgan'ın Tarihsel Gelişimi*. (Yüksek Lisans Tezi) Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Clark-Carter, D.D., Heyes A.D. and Howart, C.I.** (1986). The efficiency and walking speed of visually impaired pedestrians, *Ergonomics*, 6: 779-789.
- Creswell, J., W.** (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods*. Approaches. California: Sage Publications.
- Çakıcı, I.** (2007). *Peyzaj Planlama Çalışmalarında Görsel Peyzaj Değerlendirmesine Yönelik Bir Yöntem Araştırması*. (Doktora Tezi) Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çetin, O.** (2017). A Qualitative Research Technique: Interview. Personal web site. Retrieved from <http://oguzcetin.gen.tr/nitel-bir-arastirma-teknigi-gorusme.html>.
- Çil, E.** (2006). Bir Kent Okuma Aracı Olarak Mekân Dizim Analizinin Kuramsal ve Yöntemsel Tartışması. *Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, 218-233.
- Çokluk, O., Yılmaz, K. and Oguz, E.** (2011). A Qualitative Interview Method: Focus Group Interview. *Theoretical Education*, 4(1), 95-107.
- Dischinger, M.** (2000). *Designing for all senses: accessible spaces for visually impaired citizens*. (Ph.D. Thesis) Department of Space and Process, School of Architecture, Chalmers University of Technology, Göteborg, Sweden.
- Erdönmez, M., E.** (2005). *Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplumsal İlişkileri Yapılandırmadaki Rolü, Büyükdere-Levent-Maslak Aksı*. (Doktora Tezi) YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erkartal Öktem, P.** (2014). *Modern Mimaride Biçimsel Kurguların Sorgulanması ve Dokunsal Mimarlık*. (Doktora Tezi) Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Araştırma Ve Planlama Programı, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Erçevik Sönmez, B. ve Erinsel Önder, D.** (2015). Bir Tasarım Ölçütü Olarak Yön Bulma Kavramı: Tanımlar ve Tartışmalar. *MEGARON*; 10(3):355-364. DOI: 10.5505/MEGARON.2015.89421.
- Fuda, S., Aletta, F., Kang, J. and Astolfi, A.** (2015). Sound Perception of Different Materials for the Footpaths of Urban Parks. *Energy Procedia* 78,13-18. Doi:10.1016/j.egypro.2015.11.101.
- Fernandes, H., Conceição, N., Paredes, H., Pereira, A., Araújo, P. and Barroso, J.** (2012). Providing accessibility to blind people using GIS. *Universal Access in the Information Society*, 11:399-407. DOI 10.1007/s10209-011-0255-7.
- Gardiner, A. and Perkins, C.** (2005). 'It's a sort of echo. . .': Sensory perception of the environment as an aid to tactile map design. *The British Journal of Visual Impairment*, Volume 23, Number 2. ISSN 0264-6196.
- Gaunet, F.** (2006). Verbal Guidance Rules For A Localized Wayfinding Aid Intended For Blind-Pedestrians In Urban Areas. *Universal Access in the*

- Gemalmaz, Ş.** (2008). *Kentsel Mekân Algısında Yapay Aydınlatmanın Kullanımı ve Kent İmajı ile İlişkilendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gezer, H.** (2012). Mekânı Kavramı Sürecinde Algılama Bileşenleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 21/s. 1-10.
- Gezer, H.** (2014). Mimariyi Yaşamak. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, Sayı: 26/s. 227-258.
- Giritlioğlu, C.** (1991). *Şehirsel Mekân Öğeleri ve Tasarımı*. İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Grahn, P. and Stigsdotter K., U.** (2010). The relation between perceived sensory dimensions of urban green space and stress restoration. *Landscape and Urban Planning Journal*, 94, 264–275.
- Gough N.** (2010). *Designing for the senses*. (Master Thesis) Department of Architecture and Landscape Architecture of North Dakota State University, North Dakota, Canada.
- Göka, Ş.** (2001). *İnsan ve Mekân*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Göler, S.** (2009). *Biçim, Renk, Malzeme, Doku ve Işığın Mekân Algısına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gümüş, D., Ç.** (2001). *Kent İçi Toplu Taşımacılık Hizmetlerinde Özürlüler İçin Ulaşılabilirliğin Sağlanması*. (Özürlüler Uzmanlığı Tezi) Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Gürkan, K.** (2012). *Görme Engelliler İçin Nesne Algılama ve Tanımlama Sistemi*. (Doktora Tezi) Biyomedikal Mühendisliği Anabilim Dalı, Biyomedikal Mühendisliği Programı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Hall, E., T.** (1966). *The Hidden Dimension*. Doubleday, New York. ISBN 0-385-08476-5
- Hillier, B. and Hanson, J.** (1984). *The social logic of space*. Cambridge University Press, UK.
- Herssens, J.** (2011). *Designing Architecture for More. A framework of haptic design parameters with the experience of people born blind*. (Ph.D. Thesis) Hasselt and Leuven: PHL University College / Hasselt University and Katholieke Universiteit Leuven.
- Imrie, R.** (2012). Universalism, Universal Design and Equitable Access to The Built Environment. *Journal of Disability and Rehabilitation*, 34(10), 873–882.
- Jacobson, R., D.** (1998). Cognitive Mapping Without Sight: Four Preliminary Studies of Spatial Learning. *Journal of Environmental Psychology*, 18, 289-305.
- Jenkins, G. R., Yuen, H., K., and Vogtle, L., K.** (2015). Experience of Multisensory Environments in Public Space Among People with Visual Impairment.

- Karakoç, E.** (2004). *Yapının Kentsel Mekâna Katılımı*. (Yüksek Lisans Tezi) İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaymaz Cakci, I.** (2012). *Landscape Planning (Landscape Perception)*. M. Özyavuz (Ed), 251-276 pp., Hırvatistan, Intech.
- Kıncal, Y., R.** (2015). *Scientific Research Methods*, 4th edition. Nobel Academic Publishing Education Consultancy, Ankara, Turkey. ISBN: 978-605-133-512-4.
- Kürkçüoğlu, E., İ.** (2009). *Kentsel Açık Mekânlarda Yapay Su Elemanı Tasarım İlkelerinin Mekânsal Algı ve Çevre Psikolojisi Bağlamında İrdelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Mekân Organizasyonu ve Tasarım Programı, YTÜ, İstanbul.
- Mace, R.** (1988). *Universal Design: Housing for the Lifespan of All People*. Originally printed by the U.S. Department. Department of Housing and Urban Development: Rockville, MD, USA.
- Mace, R.** (1990). *Definitions: Accessible, Adaptable, And Universal Design*. The Center For Universal Design, N.C.State University, Raleigh.
- Marston, J., R. and Golledge, R., G.** (2004). Quantitative and Qualitative Analysis of Barriers to Travel by Persons with Visual Impairments and Its Mitigation Through Accessible Signage. In Proceedings of the 10th International Conference on Mobility and Transport for Elderly and Disabled People, Hamamatsu, Japan.
- Mazumdar, S.** (2007). Kentsel Yaşam Kalitesi ve Yer Duygusu. *Mimarlık Dergisi* 335, Mayıs-Haziran.
- Morval, J.** (1985). *Çevre Psikolojisine Giriş*. Çeviren Nuri Bilgin. Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Özkan Özbek, M.** (2007). *Fizik Mekân Kurgularının Sosyal İlişkiler Üzerinden Arnavutköy Yerleşimi Bütününde Mekân Dizimi (Space Syntax) Yöntemi ile İncelenmesi*. (Doktora Tezi) MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özyılmaz, P.** (2009). *Kentsel Açık Alan Tasarımlarının Değerlendirilmesi İçin Mekân Dizimi Yaklaşımı*. (Yüksek Lisans Tezi) Gebze Teknik Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze.
- Özçevik, A.** (2012). *'İşitsel Peyzaj – Soundscape' Kavramı ile Kentsel Akustik Konforun İrdelenmesinde Yeni Bir Yaklaşım*. (Doktora Tezi) Mimarlık Anabilim Dalı, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Rocque, S., Langevin, J., Chalghoumi, H. and Gorayeb, A.** (2015). Universal Accessibility. In Conference Proceedings-The Future of Education: 5th Conference, Florence, 8-9 June 2017. Padova: Libreria Universitaria, pp. 175-179.
- Pallasmaa, J.** (1996). *Tenin Gözleri*. Y.E.M. Yayınevi, İstanbul.

- Pallasmaa, J.** (2005). *Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular*. Çeviren Kılıç, Aziz Ufuk Kılıç, YEM Yayınları, 177, İstanbul.
- Porteous, J., D.** (1996). *Environmental Aesthetics: Ideas, Politics and Planning*. Routledge, London. ISBN 0-203-74556-6 (Adobe eReader Format).
- Project for Public Spaces.** (2019). What makes a successful place? Erişim: 13 Mayıs 2021, <<https://www.archdaily.com/914616/what-makes-a-great-public-place>> ISSN 0719-8884.
- Sakıcı, Ç. ve Var, M.** (2013). Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastane Bahçelerinin Tedavi Edici Etkilerinin Ortaya Konulması İçin Deneyimsel Kaliteler ve Peyzaj Bileşenlerinin Belirlenmesi. İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, 63 (2): 21-32.
- Sarp Türköz, F.** (2013). *İşitme Engelli Bireylerde Görsel Algı*. (Yüksek Lisans Tezi) Grafik Tasarımı Ana Sanat Dalı Programı, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Stankiewicz, B., J. and Kalia, A., A.** (2007). Acquisition of Structural Versus Object Landmark Knowledge. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception & Performance*, 33(2), 378-390.
- Sürmen, Ş.** (2004). *Ben Sa-kat-ı-lan-dım*. Nüansarma Yayınları. Çatalçeşme Sokak, 23/6 Cağaloğlu, İstanbul. ISBN 975-7336-3.
- T.C. Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı.** (2010). Özürllülük Eğitimi: Toplum Özürllülüğü Nasıl Anlıyor Araştırma Projesi. T.C. Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Özürllüler Dairesi Başkanlığı.** (2010). *Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı*.
- T.C. Başbakanlık Özürllüler Dairesi Başkanlığı.** (2010-2011). Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı.
- Tunçel, H.** (2009). Kentsel Mekânın Algılanması: Elazığ Örneği. Ankara Üniversitesi V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu (16-17 Ekim 2008), Ankara.
- United Nations. Convention on the Rights of Persons with Disabilities** (Engellilerin İnsan Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi). (2006). https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convention_accessible_pdf.pdf
- URL-1** <<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>>, erişim tarihi 29.06.2021.
- URL-2** <<https://www.oldmapsonline.org/map/cuni/1128607>>, erişim tarihi 29.06.2021.
- URL-3** <<https://graphcommons.com/about>>, erişim tarihi 29.06.2021.
- URL-4** <<https://istanbuluseyret.ibb.istanbul/photo>>, erişim tarihi 20.01.2021.
- URL-5** <<https://gezicenga.com/emirgan-korusu/>>, erişim tarihi 20.01.2021.
- URL-6** <<https://istanbuluseyret.ibb.istanbul/photo>>, erişim tarihi 20.01.2021.
- URL-7** <<https://gezicenga.com/emirgan-korusu/>>, erişim tarihi 20.01.2021.
- URL-8** <<https://gezicenga.com/emirgan-korusu/>>, erişim tarihi 20.01.2021.

- URL-9** <<https://gezbenimle.com/emirgan-korusu-nerede-nasil-gidilir-giris-ucreti-lale-festivali.html>>, erişim tarihi 20.01.2021.
- URL-10** <<http://emirgankorusu.blogspot.com/p/biyolojik-golet.html>>, erişim tarihi 20.01.2021.
- URL-11** <<https://gezicenga.com/emirgan-korusu/>>, erişim tarihi 20.01.2021.
- URL-12** <<https://gezimanya.com/istanbul/gezilecek-yerler/emirgan-korusu>>, erişim tarihi 20.01.2021.
- URL-13** <<https://www.aksehirpostasi.com/gorme-engelliler-icin-baston-kullanimi-kursu-basliyor/21300/>>, erişim tarihi 29.06.2021.
- Yaltırık, F., Efe, A., ve Uzun, A.** (1997). *Tarih Boyunca İstanbul'un Park Bahçe Ve Koruları Egzotik Ağaç ve Çalıları*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınevi, ISBN NO: 9758183001.
- Zülkadiroğlu, D.** (2013). *Mimari Cephe Temsillerinin Kullanıcı Algısına Etkisinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Mimari Tasarım, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Warren, D., H.** (1978). *Perception by the Blind*. In Handbook of Perception, 65–82. New York, NY: Academic Press.
- Westerkamp, H.** (2000). The World Soundscape Project. World Forum for Acoustic Ecology Bulletin, October: whole issue.

EKLER

EK A: Etik Kurul Belgesi

EK B: Görüşme ses kaydı transkripti örneği

EK C: Duyulara ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler



İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER İNSAN DENEYLERİ ETİK KURULU
DEĞERLENDİRME SONUCU

PROJE NUMARASI: 63

TARİH: 17. Kasım 2017

1.	Projenin Adı ve Yürütücüsü: Görme Engelli Bireylerin Peyzajı Algılama Biçimlerinin Anlaşılması Prof.Dr. Hayriye EŞBAH TUNÇAY
2.	Projenin Amacı (azami 100 kelime) : Bu tez çalışmasının amacı; görme engelli bireylerin peyzaj mekânını nasıl tanımladıklarını, mekânda rotalarını nasıl çizdiklerini, mekânda bulunan peyzaj elemanlarıyla nasıl ilişki kurduklarını ve bu ilişkiyi hangi duyu yardımıyla oluşturduklarını ortaya koymaktır. Elde edilen bilgileri anlamak ve peyzaj tasarım ilkeleri şeklinde ifade edebilmektir. Evrensel tasarım kapsamında tüm duyularla algılayışın peyzaj tasarımına yön vermesi açısından çalışma, özgün değere sahiptir.
3.	Projenin Yöntemi (azami 100 kelime) : Çalışmada, görme engelli bireylerin peyzaj hakkında algı, duygu ve düşüncelerine ulaşabilmek; kentte kamusal peyzaj mekânında tutum ve davranışlarının ardındaki nedenleri öğrenebilmek için ulaşılabilen bireylerle birebir görüşme tekniği kullanılacaktır. Bireylerle yapılan görüşmelerin yanı sıra seçilen bir kent parkında belirlenen bireylerle deneysel alan çalışması yapılacaktır. Park alanında belirlenen rotalarda bireylerin hareketleri ve bir engelle karşılaştıklarında nasıl davrandıkları gözlemlenecek; algılayışlarında hangi duyularla hangi referanslara ulaştıklarını ortaya çıkarmak için görüntülü kayıt altına alınacaktır. Deneysel alan çalışması çıktıları, görme engelli bireyin zihinsel mekan haritası ve bireyin mekan deneyimiyle oluşturulan algı haritasıyla yorumlanmaya çalışılacaktır. Ulaşılan çıkarımlar, mekân dizimi yöntemi analizleriyle mekânsal ve sayısal verilerle karşılaştırılacaktır. Bu veriler, evrensel tasarım kapsamında tüm duyularla algılayışın peyzaj tasarımına yön vermesi açısından peyzaj tasarım ilkeleri şeklinde ifade edilecektir.

Şekil A.1 : Etik Kurul Belgesi (a)

17.11.2017

- ☒ Proje değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun BULUNMUŞTUR.
- ☐ Proje değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun BULUNMAMIŞTIR.

Prof. Dr. Songül KARAHASANOĞLU
İstanbul Teknik Üniversitesi
Müzikoloji Bölümü
(Başkan)

Prof. Dr. Nimet URAY
İstanbul Teknik Üniversitesi
İşletme Mühendisliği Bölümü

Prof. Dr. Yegan Kahya
İstanbul Teknik Üniversitesi
Mimarlık Bölümü

Doç. Dr. Elif KARAOSMANOĞLU
İstanbul Teknik Üniversitesi
İşletme Mühendisliği Bölümü

Prof. Dr. Mine ÖZKAR
İstanbul Teknik Üniversitesi
Mimarlık Bölümü

Doç. Dr. Doğan GÜRPINAR
İstanbul Teknik Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü

Doç. Dr. Esin ERGEN PEHLEVAN
İstanbul Teknik Üniversitesi
İnşaat Mühendisliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Ayşegül ALTIOĞ
İstanbul Teknik Üniversitesi
Ses Eğitimi Bölümü

Av. Pervin EROL
İstanbul Teknik Üniversitesi
Hukuk Bürosu

Şekil A.2 : Etik Kurul Belgesi (b)

EK B

GÖRÜŞME NO: 9

AD - SOYAD: B. Y. (KADIN)

YAŞ: 25

EĞİTİM: Boğaziçi Üniversitesi

MESLEK: Psikolog

S1: Kent parkı (Kamusal mekânın tanımlanması/araştırmacı)
Kent parkı sizce nasıl bir kamusal mekân?

İnsanların, özellikle İstanbul gibi yoğun trafiğin ve hava kirliliğinin olduğu bir yerde kaçarak dinlenebilecekleri, kendileriyle baş başa kalabilecekleri, sevdikleriyle vakit geçirebilecekleri; temiz hava ve belki birkaç aktiviteden yararlanabilecekleri bir yer.

İstanbul’da kent parklarına gidiyor musunuz? Bu parkların isimleri nedir?

Ben özellikle çok seviyorum yeşil alanlara gitmeye çalışıyorum. Dışarıya çıkmak istediğim zaman benim iki seçeneğim olduğunu düşünüyorum ya deniz kenarına gitmek ya da ağaçlık bir yere, yeşil parklara gitmek. Yıldız korusuna gitmeyi çok seviyordum. Fethipaşa’ya yine öyle. Emirgan korusuna çok sık gitmedim ama orayı da seviyorum. Onun dışında kendi okulumun yeşil alanı var, yine iş yerim de kocaman bir yeşil alana sahip. Kafamda gitmek istediğim başka yerler de var aslında. Mesela Beykoz civarına gitmeyi çok istiyorum. Ama en son yıldız korusuna gittiğimde beni üzmüştü, böyle bir inşaat, ortalık çamur filandı. Yürümem rahat olmamıştı, ayakkabılarım şey olmuştu ve keyifli bir yürüyüş hakikaten olmamıştı. Sürekli bir yerlerin kapanması açılması, içerideki inşaatlar falan inşaattan kaçmak için gidiyorum. Son iki gidişimde vardı. Yenileme yapacaklarsa aktif olarak kullanılmayacak mevsimlerde yapsalar, bilmiyorum doğru olan ne açıkçası.

Geçen hafta Maltepe sahiline gitmiştim, orada bayağı bir uzun yeşillik var. Hatta şöyle söyleyeyim Maltepe’den Bostancı’ya kadar sahil yolu üzerinde yürüdük. Orası bayağı bir yeşil alan, yürüyebilecek de çok uzun bir şerit bir yandan. Mesela ben orada yürürken çok saçma bir düzen var çünkü sürekli yürüme yolu bir şekilde ana yola çıkartıyor, tekrar dönüp tekrar giriyorsun. O yürüme yolunun açıkçası güzel bir referansı yok hatta dalga kıran kısmına girmişiz mesela en son sağ taraf deniz sol taraf deniz ee o zaman nereye gideceğiz oldu, geri dönmek durumunda kaldık. O sahlin kafamda nasıl olduğunu kaçken olduğunu hatta kafamda oturtamadım.

Sıklıkla gittiğiniz kent parkı hangisidir? Neden bu parkı seçiyorsunuz?

Yıldız korusu en sık gittiğim park. Daha yakın olarak gittiğim yer. Okuluma, işte arkadaşlarımla yaşadığı o çevreye daha yakın. Beşiktaş'ta genelde vakit geçirdiğimiz için belki de.

S2: Peyzaj ve peyzaj algısı (Görüşmecinin kelimeleriyle peyzajın tanımlanması/araştırmacı)
Peyzaj size ne ifade ediyor, tarifler misiniz?

Peyzajı, sanırım tanımlayamam. **Kent parkının daha sanatsal kurgusu** gibi mi oluyor acaba? Estetik bir yanı mı var?

Kapalı alanlar dışında kalan tüm alanların nasıl kullanılacağına ve nasıl bir düzenleme gerektiğine dair fikir üreten disiplin.

Bir kent parkında ne tür peyzaj elemanları vardır?

Bitkiler, heykeller, anıtlar olabilir. Sonra belki **havuzlar** olabilir. **Spor aletleri**, oturmak için **banklar, çocuk oyun aletleri**, sonra **konser alanları** ve **açık hava tiyatroları** var.

Bir park ziyaretinde ilk hangi duyurunuzu kullanırsınız?

1. İşitme; 2. Koku ve tat; 3. Dokunma;

Açıkcası ilk önce **mekanı tanımlamak derken mecburiyetten ötürü ana yolları anlayabilmek için arabaların gidiş-geliş taraflarını anlamaya çalışıyorum. İşitme duyusu** devreye giriyor. Aynı zamanda işte **ağaçlar, kuşlar, etraftaki insanların sesleri.** Mesela içerisinde bir **çocuk parkı varsa çevresindeki çocukların sesleri.**

Sonra **kokular, hangi ağaçlar** var. **Zemin, yol mu yoksa patika mı, bastonla ve ayaklarımla** ama daha çok ayaklarımla (**dokunma**). **Bastonla önümde bir engel var mı** onu anlamak için. Bu tarz yerlere genelde spor ayakkabıyla ya da ince tabanlı altı hissedilebilir ayakkabı tercih ettiğim için yerde ne var onu anlayabiliyorum. **Zeminin farklılığı**, işte asfalt mı kumlu yol mu gerçi parklarda olmaz ama **yürüme yolları açısından malzeme daha böyle yumuşak ve kaygan mı, daha sert mi, pürüzlü mü** anlayabiliyorum. Aslında şey bu çok işe yarayan bir şey atıyorum **bisiklet yoluyla yaya yolunu ayırmak için renkten çok zemin farklılığı** olsa ya da işaret olarak gerçekten zemin farklılığı, **ana yola giden zeminle sahile giden zeminin farklı olması** olabilir. Bilmiyorum ne kadar insan bunu önemsiyor ama **ayağımla hissetmekle oranın nasıl bir yer olduğunu tahmin etmek** benim için önemli bir şey, ben seviyorum o hissi anlamaya çalışmak hoşuma gidiyor.

Mesela **deniz kenarları da yine aynı şekilde gidiyorsunuz gidiyorsunuz suyun sesini duymazsanız düşme ihtimaliniz var**, bir de **insanlar çok müdahale ediyor** o zaman. O

da sizi şey yapıyor, ‘düşeceksin düşeceksin’ ne yapalım yani korkuluk mu yapalım bu da çok saçma yani ama zemin değişikliği deniz kenarına geldiğinde anlaşılabilir. Zemini farklı yapmak ya da başka bir çözüm düşünmek o insanın kontrolü ile alakalı bir şey ama kapatmak, engellemek kocaman yetişkin insanları nereye kadar kimden koruyacaksınız yani. Sürekli bir koruma içgüdüğü olduğu için kapatalım gitsin. Hiç mantıklı gelmiyor.

Işık ve gölge algım var, artı bir de gözünüzü kapattığınızda fark etmişsinizdir. Cisimlerin belli bir kütlesi var hani sesiniz çarpıyor ve geri dönüyor, onların kütlesini hissediyorsunuz. Ağaçlarda da var, insanları da sıcaklıkla hissediyorsunuz aynı zamanda mesela bir insanın yanınızdan geçtiğini ama ağaçlarda hem ışık gelmiyor hem de kütle hissiyatı önünüzde bir şey olduğunu hissediyorsunuz.

Aslında tat kokuyla beraber giden bir şey, belki işte meyve ağaçlarının olduğu yerde bir şeyler atıştırılır ama o biraz kokuyla beraber çağrıştırdığı şeylerde tadı kullanabiliriz ama onun dışında kent parkında tadın çok fazla yeri olmayabilir. Dediğim gibi tat sadece o kokuların hissettirdiği tatlar, beraber çağrıştırdığı şeyler. Çünkü bizim koku ve tat duyularımız beraber çalıştığı için çoğunlukla, onun çağrıştırdığı şey olma ihtimali çok yüksek. Bana aslında kahvaltı çağrıştırıyor, çok güzel bir kahvaltı uzun uzun yaptığım. Bir de oksijen bol olduğu için karnınızın bir türlü doyduğunu hissetmeyip çok yiyebiliyorsunuz.

Bir park ziyaretinizde hangi duyularınız size nasıl referans sağlar, açıklar mısınız?

Ana yolda mıyım patika da mıyım yoksa bir mekanın girişinde miyim, evet yani yokuş mu çıkıyorum aşağıya mı iniyorum bunların hepsi ayak tabanıyla dokunmayla hissediyorum. Artı bir de mesela yolun ne tarafa gittiğini sesle beraber, bütün duyuları birleştirerek aslında. Mesela diyelim ki önümde bir kavis var, yol dönüyor bunu anlamak için önümdeki şeylerin hissiyatı, sizin ses çıkarmanıza gerek yok dışarıdaki sesleri, çok uzaktaki arabaların, rüzgarın sesi ya da başka insanların, kuşların sesi bütün bunları ya da karşınızdaki ağaçların kütlesinin sessizliği yani nasıl diyeyim onun aslında bir şeyi var nasıl anlatılır bilmiyorum. Orada bir şey olduğunu anlayabilip dönebiliyorsunuz. Bir taraftan sesin gelmesi, diğer taraftan sesin gelmemesi, sol tarafınızdan gelmiyor sağ tarafınızdan geliyor diyelim ki sağa dönmeniz gerektiğini anlayabiliyorsunuz. Direkt gidip ayaklarınızla ya da bastonunuzla yolun bitişini anlamadan. Bunu fark edebiliyorsunuz ses orada işin içine girebiliyor. Ya da aradığınız spesifik bir bölüm varsa dediğim gibi park bölümü olabilir, yemek yenilebilen bir

bölüm olabilir, havuz olabilir bunların hepsini sesle ya da hani gezdiniz dolaştınız çıkışı arıyorsunuz. Çıkış caddenin neresinde kaldığına dair ses olabilir, aynı şekilde arabaların sesi. Kafanızda nasıl bir plan var, oraya ne yapmaya gittiniz ve şuan planın neresindesiniz ona göre referansları kullanmaya başlıyorsunuz.

- bir bankı bulmada nasıl referans belirliyorsunuz?

Bankı bulmaya çalışırken aslında genelde yol kenarlarında olan şeyler olduğu için kenarı takip etmek olabilir. Ya da şöyle insanlar genelde bankta oturdukları için insanların yoğunlukta oldukları kısma yöneldiğinizde bulunabilir. Yol kenarını da gözetmek gerekiyor aslında. Bir de hani oraya daha önce gittiyseniz haritası kafanızda vardır, bu sefer haritayı kullanırken zemini kullanıyorsunuz ha şuradaki dönüşten ya da işte şu zeminden sonraydı banklar diyorsunuz. O referanslar kafanıza oturuyor.

Referanslar için benim alana kaç kere gitmemden ziyade alanda kaybolmam gerekiyor ve tek başıma olmam lazım. Orada geçirdiğim deneyimin yoğunluğuna bağlı ama birisiyle deneyimlersem büyük bir ihtimal hatırlamam. Ben gerçekten kaybolursam daha iyi öğreniyorum. Bütünüyle o alanın haritasını kafamda kurgulamam gerekiyor. Orada rahat hareket edebilmek için oranın kontrolüne sahip olmak istiyorum.

Koku daha çok oradaki ağaç, bitki yoğunluğunun nerede olduğunu ya da yiyecek filan varsa mekanların yerini gösterir. Ama koku daha çok dağılan bir şey ve referans olarak ne kadar kullanılabilir çok üzerine düşünmedim. Çok fazla dağılan bir şey çünkü. İşareti verdiği noktada kalmıyor. Evet, oranın etrafında yoğunlaşıyor ama ne var kokudan ciddi anlamda rahatsız olan ve ağır kokular dolayısıyla nefes alamayan, dayanamayan insanlar da var. Kokuları, daha çok karnım acıktığında kullanıyorum. Etrafta ne tür ağaçlar var tabi mesela ben bir keresinde şuan tam hatırlamıyorum hangi noktada olduğunu ama ıhlamur ağacı olduğunu iddia ediyorum. ‘Hayır, burada ıhlamur ağacı yok’ diyorlar. ‘Hayır, var diyorum’ eminim, sonunda bulduk ağacı gördüler. Ben orada hangi ağaç olduğuna dikkat ediyorum ama insanlar dikkat etmiyor.

S3: Sizce günümüzde kent parkları görme engellilerin kullanımına uygun mudur? Neden?

Ben hiç uygun olduğunu düşünmüyorum. Çünkü yayaların yürüme yolu diye bir şey yok, arabalar gelip gidiyor. Sürekli arabaları takip etmek zorunda kalıyorsunuz. Yolun kenarlarına bile araba park edilmiş durumda oluyor içerde yani bir de. Yürüyüş

yaparken falan da işte özellikle referans noktalarımız çok olmadığı için ne tarafa yürüyoruz, nereye gideceğiz. İnsanlar soruyorlar mesela ‘nereye gitmeye çalışıyorsunuz?’, yürüyoruz. Çünkü yürüyoruz yani, yürümek için gidiyorum ama şeyi bilmek çok önemli ne kadar yürüyeceğim, nereye kadar yürüyeceğim, nerede ne var, nerede dinlenme alanı? Mesela 5 dakika yürüyeceğim 2 dakika dinleneceğim diye program yaparsınız. Ben işte şey diyorum içerideki şu mekana gideceğim, o zaman ben girerim dolanırım, kaybolmayı da hesaplıyorum, şu kadar yürürüm muhtemelen. Bir de insanlara sorarım falan filan gibi oluyor. Kendiniz baştan programlayıp, orayı bilip gidemiyorsunuz. Çok iyi bilmeniz lazım, avucunuzun içi gibi. O da birkaç kere gitmiş olmanızı gerektirir.

Düz bir rota olmuyor, genelde insanlar bisikletlerini park etmiş olabiliyorlar ya da bebek arabalarını ortaya koymuş oluyorlar ya da oyuncakları ortaya koymuş oluyorlar. Yolu, bir şey park etmek için kullanıyorlar gerçekten. Sadece yapılan düzenleme değil orayı kullanan insanlar da engel oluşturuyor; arabasını, bisikletini, eşyasını koyması gibi her şey.

Yukarıdan görünür gibi ana yolların ve diğer şeylerin hissedebileceğim şekilde bir haritası olsa, ona dokunsam aşağı yukarı bana nasıl bir şey olduğunu ana hatlarıyla gösterecek bir şeye ihtiyaç duyarım. Ondan sonra zaten gide gele alışmış oluyoruz. İnsanlar da bu tarz şeyler kullanıyorlar. Şeyi de beklememek lazım bence, o koruya giren her hangi biri ne kadar erişemiyorsa ben de erişemeyebilirim. Her şey bana erişilebilir olup da her hangi biri gelip göremediğinde ya da onu fark edemediğinde o aynı durum oluyor. O yüzden haritanın rolü çok önemli. Merdivenler nerede kalıyor işte. Eğer merdiven eşit aralıklarla yapılmışsa insan çıkacak gibi görünüyorsa, insanın çıkabileceği uygunlukta yapılmışsa hiçbir problem yok. Merdivenin olduğunu haritaya işlemek gerekiyor ama ana rotada olan merdivenler olabilir muhtemelen.

Mesela çocuk oyun alanına daldığında hangi oyuncağın nerede olduğunu bilemediğim için orayı başkaları orayı geçiş noktası olarak kullanırken ben geçiş noktası olarak kullanamayabilirim. Onun zemini farklı olabilir, ben oraya hiç dalmayabilirim. Havuz kenarlarına doğru gitmede yine aynı şekilde. Zaten eğlence yerleri ayrı bir tartışma konusu bizim için. Mesela lunapark falan varsa içeride o çok ayrı bir konu çünkü genelde başınıza bir şey gelmesin sizin diye almama durumu oluyor. Lunaparkların bazıları kesinlikle içeriye almıyor, bazıları da yanınızda birisinin olmasını istiyorlar.

**S4: Genelde kent parklarında edindiğiniz deneyimler nelerdir?
Olumlu yönde deneyimlerinizden bahseder misiniz?**

Valla şuan olumlu bir şey aklıma gelmiyor. Zorluyorum gerçekten, ben çok şanssız bir insan olduğum için belalar hep beni bulur ve nerede inşaat var nerede yol çalışması var nerede acayip bir durum var nerede yol uzun hep beni bulur. O yüzden olumlu diyebileceğim hatıram oluyor ki genelde trajikomik.

Ya aslında başıma gelen güzel şey, köpekler çok iyi eşlikçi oluyorlar. Bizi takip ediyorlar ve mesela ben korkarım köpekten ama bazıları çıkışa kadar size eşlik edebiliyor bazen. Ama sizin onu fark etmeniz lazım. Ama şey çok önemli onu söylemek istiyorum. Ben köpeklerden korkuyorum çünkü bazen yolun ortasında yatıyorlar, ben her zaman giderken korkuyorum çünkü bastonla ona dokunduğum zaman irkilebilir ve eğer daha önce birisi onu bastonla korkuttuysa bana saldırabilir. Çünkü insanlar baston gibi sopaları hayvanlara zarar vermek için kullanıyorlar. O yüzden hayvanların bastonun kötü bir şey olmadığına, onlara zarar vermeyeceğine dair ve kötü tecrübelerinin olmamasına dikkat edilmesi gerekiyor.

Olumsuz yönde deneyimlerinizden bahseder misiniz?

İnşaatın içine dalmaktı işte ne taraftan gidersem gideyim sürekli çamura girdim. En sonunda zevkini tadamadan korudan çıktım yani. İnşaat yolun kenarındaydı sanırım ama kumları hep ortalığa saçıldığı, her yer kazılıp şey yapıldığı için ve oraya da doğru düzgün bir kapatma, bu ülkede kapatma gerçek anlamda oraya giremeyeceğiniz gibi kapatılmıyor. Kolaylıkla devrilebilecek bir şey koyuyorlar mesela siz onu fark etmiyorsunuz ve giriyorsunuz.

S5: Bir kent parkı mekanı için önerilerinizi açıklar mısınız?

Parkın giriş kapısını insanlara sormadan bulamıyoruz genelde. Çıkışı bulurken daha diğer seslerden ayırt edilebilen ama başkaları için aşırı rahatsız verici olmayabilecek daha estetik belki bir ses bir melodi olabilir. Nasıl bir ses dersiniz dediğim gibi frekans olarak da yapı olarak da dışarıdaki diğer seslerden insan kulağıyla ayırt edilebilecek bir şey olabilir. Ama o sesin neye ait olduğunu biliyor olmamız gerekiyor. Evrensel tasarım dediğimiz bir şey var aslında benim de anlatmak istediğim şey bu bir şey yaparsınız kimisi için estetik bir şeydir ama kimisi için bir ihtiyacı giderir. Mesela bu anons sistemleri, anons sistemi çalıştırıyorsunuz ama bazı insanlar rahatsız olduğunu

söylüyor ya da şoförler ben bütün yol boyunca bunu duymak istemiyorum, zaten durakları biliyorum diyor. Ama aynı zamanda görmeyenler işine yararken okuma yazma bilmeyenlerin, o şehre ilk defa gelenlerin de işine yarayan bir şey oluyor. O yüzden bu girişi çıkışı bulurken kullanılacak şeyler sadece bana özgü, sadece körlerin fark edebileceği bir şey olması mümkün değil. Kılavuz çizgi yapıldığında saçma sapan malzeme kullanıldığında ki bizim okulda da yaşandı, insanlar kar yağdığında yağmur çok yağdığında kayıp düşüyorlar. Peki, buna ne diyeceğiz, buna diyecek gerçekten hiç bir şey yok. Bize ne malzemeyi iyi kullanırsanız mı diyeceğiz. Bizim için bir şey yapılmaya çalışırken bazı insanlar zarar görüyor bu yüzden. Çıkış için kullanılacak şey melodi gibi bir şey olabilir, bir çan sesi bile olabilir ama o parka ait ona özgü olan bir işaret olabilir.

Mesela giriş güvenliğinde size kullanmak adına bir harita verebilirler ve siz çıkarken onu geri vermek durumunda kalırsınız. Bu sizin işinizi daha iyi görür, sürekli bir şeylerin size hatırlatılmasındansa onu taşıyıp ama hani çıkışta onu vermeniz. Güvenlik çalışması lazım.

Bizim gerçekten şehrin bir parçası olarak düşünülüp uyarlama yapılması, daha doğrusu uyarlama yapmaya gerek duymadan evrensel tasarıma göre yerlerin planlanmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu çalışmanızdan ötürü teşekkür ediyorum.

Tanım	Kent parkı	Parka gitme(me)	Peyzaj elemanları	Duyular	Referanslar	Uygun olma(ma)	Olumlu deneyim	Olumsuz deneyim	Öneriler

EK C

Çizelge C.1 : İşitme duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

PEYZAJ MEKÂNINI İŞİTSEL ALGILAMA SÜRECİ		
Algılanan referans (kaç katılımcı)	Peyzaj mekânında referansın temsiliyeti	Örnek görüş cümlesi
Bastonun zemine vurma sesi (2 katılımcı)	Yol takibi ve yönü bulabilme	Körlerde de bastonun vurulmasıyla çevreden gelen sesin yansmasıyla sonra yanı sıra farklı yansıma seslerin kulağına gelmesiyle hareket edebilme. (K1)
	Farklı zemin malzemesi tanımlama	
Bastonun donatıya çarpma sesi (1 katılımcı)	Kent mobilyasını bulma ve tanımlama	
Kuş sesi (6 katılımcı)	Bitki varlığı, konumu ve yoğunluğu	Çok mu ormanlık alan mesela etrafımda ne kadar ağaç olduğunu ya da ağaç olup olmadığını kuş seslerinin ne derece yakın geldiğiyle alakalı fikir yürütebiliyorum. (K8)
Kuş sesi çeşitliliği (1 katılımcı)	Bitki çeşitliliği	“Kulağıma kuş cıvıltıları geliyor, hele bir de böyle çeşitliyse aa diyorum burada bitki çeşitliliği da fazladır diye düşünüyorum.” (K15)
Su sesi (3 katılımcı)	Su ögesi varlığı ve konumu	
İnsan sesi (5 katılımcı)	İnsan varlığı, yoğunluğu ve yaptığı etkinlik tanımı	“İnsanların seslerinden ve konuşmalarından parkın insanlar açısından dolu olup olmadığını ya da yürüyüş mü yapıyorlar veya oturuyorlar mı gibi insan hareketlerini çıkartırım.” (K17)
Çocuk sesi ve oyun ekipmanları sesi (2 katılımcı)	Çocuk oyun alanı tespiti ve konumu	Mesela içerisinde bir çocuk parkı varsa çevresindeki çocukların sesleri. (K9)
Mekân akustiği /ses dağılımı (5 katılımcı)	Mekân büyüklüğünü kavrama	“Dinliyorum acaba değişik kuş sesleri var mı, çok mu kalabalık, insanlar dağınık mı yoksa bir arada mı, insan seslerinin daha çok yoğun olduğu taraf parkın neresinde ve de dinleyerek parkın küçük veya büyük olduğunu az çok anlamaya çalışıyorum.” (K2)
	Çevrenin ambiyansı	“Mesela park denilince benim hayalimde, ağaçların hışırtısı, varsa güzel bir su sesi bir taraftan gelen bir çeşmenin, dere ya da nehrin sesi, çocuk cıvıltıları ve işte tavla sesi gibi sesler.” (K3)

Çizelge C.1 (devam) : İşitme duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

PEYZAJ MEKÂNINI İŞİTSEL ALGILAMA SÜRECİ		
Algılanan referans (kaç katılımcı)	Peyzaj mekânında referansın temsiliyeti	Örnek görüş cümlesi
Ağaçların hışırtısı (2 Katılımcı)	Alanda bulunan ağaçların varlığı, konumu ve yön belirleme	“Rüzgâr hızlı estikçe ağaçların çıkardığı ısıklık tizleşir, önce ne taraftan tizleşmeye başlıyor, soldan sağa doğru mu tam tersimi ya da arkadan öne doğru mu önden arkaya doğru mu, bu bir işarettir. Dolayısıyla rüzgârın esiş yönüne göre yönümü tayin edebilirim.” (K10)
Trafik sesi (4 katılımcı)	Mekân çıkış kapısını bulma ve yönelme	“Dolaştınız çıkışı arıyorsunuz. Çıkış caddenin neresinde kaldığına dair ses olabilir, aynı şekilde arabaların sesi.” (K9)
	Parkın caddeye olan mesafesi	“Araba sesleri ne kadar uzaktan geliyor, çok mu az mı geliyor. Park caddeye ne kadar uzak, mesela dinleyerek karar verebiliyorum.” (K8)
Çay kaşığı sesi (1 katılımcı)	Çay içebilecek tesis varlığı ve konumu	“Zaten bir çay bahçesi varsa çay kaşığı sesinden hemen anlaşılabilir, ben öyle anlıyorum.” (K8)
Etkinlik sesi (2 katılımcı)	Mekânda yapılan etkinlik ve mekânın tanımlanması	“Parkın girişinde hemen sağda basket sahası var çocuklar top oynuyor. Pıt pıt pıt betondan anlıyorsun, topun potaya vurmasından anlıyorsun, çocukların hareketinden anlıyorsun, sonra ayakkabıların sürtmesinden anlıyorsun. Basket sahası alanını çocukların hareket etmesiyle de ilişkili, ama bir taraftan da iki pota arasında topun gidip gelmesinde o alanın yaklaşık kaç metre olduğunu söyleyebilirim.” (K4)
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ		
Kategori	Yaşanılan problem	Öneri görüş
Kenar takip çizgileri	Düz gidemiyorum işte, birçok kör düz gidemez. Nasıl gideyim düz, bir belirteç yok bir şey yok. Koruma falan da yok zaten. (K4)	“Bastonun takılacağı bir kanal ya da bir yol. Bildiğim kadarıyla tretuvarla yolun birleştiği yerde su kanalları var, görme engelli bunu kullanabilir.” (K18)
Sesli yönlendirme levhaları	“Yürüyüş parkuru kenarında mutlaka takip edebileceğimiz bir tümsek bir şey olması lazım.” (K19)	“Parka girildiği zaman bir tabelaya dokunup, o tabelada sesli olarak park hakkında bilgi verilebilir.” (K17)

Çizelge C.1 (devam) : İşitme duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ		
Kategori	Yaşanılan problem	Öneri görüş
Bitkisel düzenleme		
Su kullanımı		
Kent donatıları konumu	Gelişi güzel düzenlenmiş, net olarak belirlenmemiş oluşları, , işte saksısı vb. kent mobilyaları ile yürüme alanlarının çok iç içe olması gibi fazla kalabalık dizayn ediliyor. (K1)	Görme engellinin bir yerlere çarpma olanağı her zaman vardır. O yüzden bireyin çarpmadan zarar görmeyeceği şeklinde düşünülmelidir. (K1)
Park kapılarına erişim	“Kapılar mesela giriş kapıları genellikle olmuyor ya da çok geniş oluyor, o bizi zorluyor. Nereden gireceğimizi bilmiyoruz. ?? Parkın giriş kapısını insanlara sormadan bulamıyoruz genelde. (K9)	Su sesi gibi bazı tarz sesler parkın giriş ve çıkışlarına ya da işte belirli yerlere konulabilir. (K19) Çıkışı bulurken daha diğer seslerden ayırt edilebilen ama başkaları için aşırı rahatsız verici olmayabilecek daha estetik belki bir ses bir melodi olabilir. Çıkış için kullanılacak şey melodi gibi bir şey olabilir, bir çan sesi bile olabilir ama o parka ait ona özgü olan bir işaret olabilir. (K9)
Kent donatılarına erişim		
Farklı etkinlik alanlarına erişim		“Döşeme sesi ya da doğayı rahatsız etmeyecek minik sesler sizi spor alanına yönlendirebilir.” (K18)
Yön bulma ve yönelme	Bizlerin dümdüz yürüyebilmesi, kendimce girdim ben dümdüz yürüdüm derim ama aslında dümdüz yürümemiştir, sola ya da sağa kaymışımdır. Ben onu bilmem, aa geri döndüm düz yürü çıkışı bulursun diye düşünsem de, geri döndüğümde çıkışı bulamam. (K7)	“Farklı yer döşemesinde bastonun vuruş sesi değişecektir.” “Her yol ayrımına su sesi konulabilir, farklı su sesleri olabilir: fiskiye den gelen su sesi farklıdır, şelaleden gelen farklıdır.” (K18)
İşitsel zenginlik		Parkın ses zenginliği artırılabilir. Mesela bankların olduğu yerde küçük küçük tınk tınk sesler çıkarsa, ha burada bank varmış anlatabiliyor muyum? Ben onu tek tek aramaksan da, öyle bir ses olmalı ki çevre ile de barışık. (K3)

Çizelge C.2 : Dokunma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

PEYZAJ MEKÂNINI DOKUNSA ALGILAMA SÜRECİ		
Algılanan referans (kaç katılımcı)	Peyzaj mekânında referansın temsiliyeti	Örnek görüş cümlesi
Baston dokunuşu (10 katılımcı)	Sınır elemanı bordürle rota belirleme /yönelme	“Yürüyüş parkurunu keşfettikten sonra önce kenardaki yeşil alanla yürüyüş yolunu ayıran küçük taşları takip ederek bir miktar yürüyorum. Eğer yoldan sağ ve sola ayrılan yollar varsa bu parkın çetrefilli bir park olduğunu anlayıp kendime bir rota çiziyorum. Parkta geçireceğim zamanı çizdiğim bu rotaya göre planlıyorum.” (K5)
	Yürüyüş yolu zeminini ve genişliğini kavrama	“Bastonumuzla bakıyoruz falan işte. Acaba bu yürüme yolunun kenarları yeşillik mi yoksa bu yol böyle geniş bir yol mu yoksa biz yani 3-4 insanın yan yana yürüyebileceği yollar olur ya parklarda yeşillikler arasında falan. Öyle bir yol mu yoksa kenarlar da yeşillikler mi var.” (K8)
	Parkın kurgusunu anlama ve oturma alanını bulma	“Bir parka giriyoruz, dediğim gibi yürüyüş yolunda yürüyorsak eğer bastonumla ben hemen sağ ve sola bakmaya gerek duyuyorum. Çünkü önce yürüyeceğim ama hani parkta bir bank bulmam gerekiyor. Oturmam gerekirse ne tarafa doğru yürüdükten sonra geri gelip oturmam gerekir, banklar ne tarafta tam olarak ya da şöyle parkın sisteminin anlamaya çalışırım.” (K8)
	Kent mobilyalarına erişim ve konumunu belirleme	Yürüme yolu içerisinde banklara ve diğer donatılara ulaşırken ve bankın yerini tespit ederken bankın kenarına bastonla dokunursunuz. (K17) Banklar, kenarlarda oluyor genellikle biz kenarda diyelim bir kaldırım varsa biz onu takip ederek yürüdüğümüz zaman eninde sonunda bir banka çarpıyor zaten. (K19)
Ayak tabanıyla dokunma (9 katılımcı)	Dokunun tanımlanması (yumuşaklık, sertlik, kalınlık, incelik, engebelik, eğim vs)	“Yere dokunur ayakların, yürürken yerden algıladığın hissiyat vardır.” (K1) “Yürüme yolları açısından malzeme daha böyle yumuşak ve kaygan mı, daha sert mi, pürüzlü mü anlayabiliyorum.” (K9)
	Zemin malzemesi farklılığını	“Ayaklarımla bastığım yerin beton mu yoksa toprak mı olduğunu mesela hissederim. Topraklı bir yolda yürüyorum ya da betonda yürüyorum.” (K7) Zemin farklılığı devreye giriyor, Arnavut kaldırımla asfalt bir zemin aynı şekilde pürüzlü değil, farklı yüzeyler. (K13)

Çizelge C.2 (devam) : Dokunma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

PEYZAJ MEKÂNINI DOKUNSA ALGILAMA SÜRECİ		
Algılanan referans (kaç katılımcı)	Peyzaj mekânında referansın temsiliyeti	Örnek görüş cümlesi
	Yürüyüş yolu türünü tanımlama	“Zemin, yol mu yoksa patika mı, bastonla ve ayaklarımla ama daha çok ayaklarımla.” (K9) Yıldız konusunda örneğin düz bir zeminde asfaltta yürüyorsam o zaman insanların daha yoğun olduğu veya arabanın geçtiği bir yerdeyim demek oluyor. Ama hiçbir yol düzenlemesinin olmadığı ya da toprak yolda yürüyorsam aralarda koca koca taşlar varsa daha yabancı yolda yürüyorum demektir. (K10)
	Yoldaki eğimin algılanması	“Ana yolda mıyım patika da mıyım yoksa bir mekânın girişinde miyim, evet yani yokuş mu çıkıyorum aşağıya mı iniyorum bunların hepsi ayak tabanıyla dokunmayla hissediyorum.” (K9) Parka girdim 30-40 metre gittim atıyorum bir hafif çukurluk bir alan ya da eğimli bir alan geldi, demek ki dönüşte bu eğimli alanı fark ettiğim zaman doğru bir noktadayım diyebilirim mesela. (K12)
El dokunuşu (7 katılımcı)	Kent mobilyasını tanımlama-kavrama	“Oturduğum banka dokunurum, temiz mi pis mi olduğunu anlamak için. Banka dokunduğumda bankın şeklini, malzemesini ve bankın arkalığının olup olmadığını da anlarım.” (K2)
	Bitki türünü tanımlama ve kavrama	Alanda ağaçlar ve kozakları varsa bu parkta çam ormanı varmış diyebilirsiniz. (K11)
	Spor aletini tanımlama ve kontrolü	Spor aletlerine yaklaşımında eğer teksem kollarımla kendimi bir güvene alma hissi doğuyor çünkü benden önce oraya biri oturmuş olabilir ya da hareket ettiği zaman bana çarpma olasılığı yüksek. (K13)
	Çocuk oyun aletlerini tanımlama ve mekânı tanımlama	Bakıyorum bu ne kaydırak mı salıncak mı tahterevall mi, bakıyorum ona göre tamam diyorum burası çocuk oyun alanı. (K15)
Bedenle dokunuş (6 katılımcı)	Toprak alanı tanımlama ve hissetme	Parkta yürüyoruz genelde ama parkta oturduğun toprağı hissetmek çok önemli bir şey. O toprağa basma hissi vs. (K3)
	Ağaç gölgesi, genişliği ve derinliğini anlama	Bir ağacın altında beklemeyi düşünün bir de bir yerde yürürken bir ağacın altından geçtiğinizi düşünün. Onun gölgesini ya da onun genişliğini, o derinliğini hissedersiniz. (K11)

Çizelge C.2 (devam) : Dokunma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

PEYZAJ MEKÂNINI DOKUNSA ALGILAMA SÜRECİ		
Algılanan referans (kaç katılımcı)	Peyzaj mekânında referansın temsiliyeti	Örnek görüş cümlesi
	Karşılaşılan engellere çarpa durumu	Görsel itibariyle güller ve bir takım ağaçlar filan oluyor, ister istemez zaten onlara çarpıp ya da onların canımızı acıtma olasılığı var, bunu hesaplıyorum. (K13)
	Oturma elemanı malzemesi	Peyzajda kullanılan materyaller, ha ben oraya gittim oturdum zaman ahşapta oturmayı severim. Demiri sevmem çünkü soğukluğu var, gürültüsü var ve de ağır. (K18)
Güneş ısı ve ışığı veya gölge düşümü (4 katılımcı)	Gölge ve güneşli alan ayrımı yapabilme	“Üzerime düşen ağaçların gölgelerine göre nerenin ormanlık kısım olduğunu, nerenin güneşlenme için uygun alan olduğunu aşağı yukarı tahmin etmeye çalışıyorum.” (K5)
	Mekânı tanımlama	Aslında ben de ışık da söz konusu, sonuçta benim için ışığın geldiği yönde çok önemli. Mesela çıkış kapılarını aradığımda eğer kapı aralıksa ya da büyük bir meydana açılıyorsa o bölüm ışık yoğunluğu fazla oluyor ve onu algılayabiliyorum. (K16)
Rüzgâr dokunuşu (2 katılımcı)	Getirdiği kokunun konumu	“Köfte kokusu eğer bir gelip bir kayboluyorsa demek ki rüzgârın ters yönünde ve bana çok daha yakın. Rüzgârla geliyorsa, rüzgârdan tarafta güçlüyse bana epey uzakta bir yerde o zaman kulağa odaklanıp rüzgâra doğru yürüyorum ve köfteyi yiyorum.” (K10)
	Bedendeki hissiyatı	Dediğim gibi rüzgârın hissiyatı, mesela oturduğumda yüzüme vuran rüzgârın yarattığı hissiyat, içime çektiğim nefesin bana sağlıklı yani temiz hava olarak gelmesi, ortamdan rafine olabilme hali. (K1)
Suya dokunma	Tanımlama ve keyif alma	Ama önceden öyle değildi, ben ayağım suyun içindeyken çay içiyordum yani. Sadece suya değil, o çakıl taşlarına o yosunlara dokunmak. Onlar asıl orayı var ediyor. (K15)
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ		
Kategori	Yaşanılan problem	Öneri görüş
Park giriş ve çıkış kapıları	“Bence mesela bir parkı bulabilmek için işte nereden girildiğini bulamıyorum.” (K8)	Girişlere ve çıkışlara belirli işaretler konabilir hani bu daha farklı bir zemin yapısı oluşturulabilir. (K15)

Çizelge C.2 (devam) : Dokunma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ		
Kategori	Yaşanılan problem	Öneri görüş
Kılavuz iz uygulaması	“Biz çizgiyi bulunca güveniyoruz çizgiye, dümdüz gideceğiz diye ama direğe çarpıyoruz. Ama güya çizgiyi takip ediyoruz. O rahatlığı bile yaşayamıyoruz.” (K8)	Kılavuz çizgilerden ziyade zaten parkların yürüyüş alanları taşlarla döşeniyor, onun daha özellikli taşlarla döşenerek ilk bakışta engelli-engelsiz ayrımını ortadan kaldırarak herkese daha faydalı olacak bir yöntem bulunmasının daha doğru olduğunu düşünüyorum. Burası görme engellinin yolu diye bir şey yok. (K5)
	Alana girdikten sonra hani sağa mı sapması gerekiyor sola mı sapması onu düşünmemesi lazım belki birisi olmayabilir orada, park sonuçta. Tek başına da gitmiş olabilir. O sarı çizginin onu girdikten sonra ulaşabileceği yere kadar da götürmesi gerekir bence. Bizim için çok önemli. (K8)	Sarı kılavuz iz diyorlar ya, belirli bir güzergâha. Bilmediğiniz bir alanda park gibi bir yerde işe yarar. Çünkü o yolu takip ettiğinizde muhakkak bir yerden sizi çıkışa götürecektir. (K2)
Zemin malzeme farklılığı	Zemin farkı çok az, oradaki yollar en azından bizim gezdiğimiz, bulunduğumuz alanlarda yollar da toprak yoldu. Tüm yollar toprak zemindi. Dolayısıyla kaybolma korkusu yaşamıştım ve gruptan uzaklaşmamıştım. (K10)	Her farklı alan işte bisiklet yolu, çocuk parkının, ana yürüyüş yollarının, ağaçların arasındaki çiçeklerin arasındaki dolaşacağım yolların zeminlerinin farklı olması. (K5)
Bitkisel tasarım düzeni	Dallı budaklı ağaçların, çok böyle kendi etrafından taşması. Bazı ağaçlar olabiliyor, mesela çam ağaçları çok serttir. Onun benim gözüme girip girmemesi için niye bir kaygım olsun ki. (K11)	Onun bakımlarının yapılması. İşte yine ağaç düzenlemesine dikkat edilmesi. (K11) Ağaçlar daha bakımlı hale getirilebilir. (K13)
Zemin erişilebilirliği	Güzel bulduğumuz yerler oluyor ama giderken takıldığımız zaman gidemediğimiz oldu. Erişilebilir olmamaları yüzünden. (K14)	Erişilebilir olacak ki görme engelli oraya rahat gidebilsin. Yürüme yolları, erişilebilirlikte en başta olanı. Diğer her şeye ulaşımı o sağlıyor. (K14)

Çizelge C.2 (devam) : Dokunma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ		
Kategori	Kategori	Kategori
Spor aletlerine erişim ve kullanım	Alanda spor aletleri varsa, dokunarak inceleyerek nasıl kullanabileceğimizi buluyoruz. Bulamayınca soruyoruz ister istemez. (K14)	Alana geldiği zaman o zemin diğerinden farklı, o aletinde atıyorum bisiklet mi veya kol çevirmemi onun etrafında da bir bariyer olacak ki rahatsız etmeyecek bir bariyer, ahşapla veya yeşillikle bir çizgi, ayakla anlayacak ben bu aletin alanına girdim. Spor aletlerinin yanına plakalar yapılabilir, dokunarak Braille alfabesiyle ne aleti olduğu ne amaçla kullanıldığı yazılabilir. (K18)
Kenar takip çizgisi	Ama bazı yerlerde işte o kenarlardaki bordürler eksik olabiliyor yahut kırılmış olabiliyor, bu da bizim bastonla yürürken hani zorlanmamıza sebep olabiliyor, kaçırabiliyoruz alanları. (K15) Hem yolu takip etmek hem de yoldan çıkmamak, yanlış bir tarafa çapmamak için ya da gidip diyelim bir banka veya bir şeye çarpmamak için sınır olduğu zaman bizim işimiz kolaylaşıyor her yerde aynı şekilde. (K19)	Erişilebilirlik açısından baktığım zaman da bastonumla takip edebileceğim bir çizgi arıyorum. İşte bu bir duvar kenarı olur, bu çim alanların kenarlarında bordür taşı olabilir. (K15)
Zemin malzemesi	Mesela arnavut kaldırımı gibi taş döşeli yerlerde biz zorlanıyoruz, bastonumuzu kolay kullanamıyoruz çünkü takılıyor baston. Takip etmekte zorlanıyoruz.(K19)	
Kent mobilyaları konumu ve sayısı	Bir bank burada bir bank 30 metre ötede, öteki bank 2 metre ötede. (K4) Mesela dediğim gibi benim bankları belirlemem için üzerinde çalışmam gerekiyor. (K16)	Bir tutarlılık lazım yani ne bileyim ben diyeyim ki her üç bank arasında bir çöp var diyeyim mesela. (K4)

Çizelge C.2 (devam) : Dokunma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ		
Kategori	Kategori	Kategori
Uyarıcı referanslar	Şimdi kent parkı yapıyorsunuz dümdüz ova gibi bir alan yapamayacaksınız, muhakkak doğanın içinde olacağı için inişli çıkışlı olacaktır. İnişli çıkışlarda da tehlike olabilir, ha onu setlerle belki engelleyeceklerdir, dokusal bir şeyler yapıp engellenir ama yine de bir tehlikeli olabilir. (K18)	Bir işaret olması lazım, en azından işte ara arterden ana yola çıkarken tırtıklı bir uyarıcı ana yola çıkıyorsunuz gibi. (K18) Bankların yakınında yerde tırtıklı bir zemin olabilir yani kişileri tökezletmeyecek, kasis gibi yürüyüşünü zorlamayacak, engellemeyecek ama zeminde böyle bir tırtıklı zemin olabilir. Oturma mekânı yakınında gibi. (K17)
Bilgilendirme ve yönlendirme		Her parkın her giriş kapısına kabartma harita konulmalı işte o zaman beyninde haritalandırırın onu. İsteyenlere de hatta dağıtılabilir; (K3)
Yürüme yollarının farklılığı		Farklı zemin taşlarla döşenmesi ayağımızla hissedeceğimiz şekilde yürüdüğümüzde, parkın ana yolu olduğunu biliyor olmam beni daha güvende hissettirir sanki. (K5)

Çizelge C.3 : Koku alma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

PEYZAJ MEKÂNINI KOKUSAL ALGILAMA SÜRECİ		
Algılanan referans (kaç katılımcı)	Peyzaj mekânında referansın temsiliyeti	Örnek görüş cümlesi
Bitkilerin kokusu (7 katılımcı)	Alanda bulunan bitkilerin türü, konumu ve sıklığı	“Alanı kokluyorum etrafı, çiçekleri ve ağaçların kokusunu almaya çalışıyorum. Bir banka oturduğumda dinlemenin dışında koklayarak alanda çok ağaç veya yeşillik var mı onu anlamaya çalışıyorum.” (K2)
	Mekâna kazandırdığı kimlik	“İğde ve ıhlamur ağaçlarının çok etkileyici ferah kokuları var kasırdaki ve aldığım bu koku bu kasra gitmemi çok etkiliyor. Her park böyle kokmasa da ağaçlar, otlar ve çayırlar mekâna has bir koku veriyor.” (K2)
Temiz hava kokusu (1 katılımcı)	Parkın kentte olan konumu	“Bana göre temiz havanın kokusu da farklı oluyor. Mesela deniz kenarında bir parkla daha iç kesimlerdeki park sadece ormanlık denize uzak havası bana göre çok daha farklı. Ben ayırt edebiliyorum yani.” (K8)
Tesislerden gelen yemek kokusu (5 katılımcı)	Alanda bulunan yeme-içme tesislerinin varlığı	“Bir kafenin önünden geçiyorsak parkta aa işte burada yeme yeri varmış diyoruz ama eğer mekânı bilmiyorsak o kokuyu alarak.” (K7)
Tezgâhtan gelen yemek kokusu (2 katılımcı)	Alanda bulunan tezgâhların varlığı ve konumu	“İleride yanık bir mısır kokusu alıyorsam orada bir tezgâh olduğuna uyanırım.” (K4)
Bitki türünün kokusu (1 katılımcı)	Çam korusu kokusu /gölgelik alan tanımı	“Kokladım, çam kokuyor tamam burası bir çam korusu. Çam korusuysa o zaman sıkı ağaçlar vardır büyük ihtimalle de gölgeliktir. Dolayısıyla daha serin bir alandır.” (K10)
Tuvalet kokusu (1 katılımcı)	Tuvalet binasının varlığı ve konumu	
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ		
Kategori	Yaşanılan problem	Öneri görüş
Alanda bulunan yeme-içme tesisinin girişi	“Eğer mekânı bilmiyorsak o kokuyu alarak çünkü bazen oluyor ki mesela aspiratörün olduğu yerden koku geliyor. Siz kapıyı bulamazsınız ki o kokuyu alarak.” (K7)	

Çizelge C.4 : Tat alma duyusuna ait katılımcı kategorileri ve çıkarım yapılan örnek görüşler.

PEYZAJ MEKÂNINI TATSAL ALGILAMA SÜRECİ		
Algılanan referans (kaç katılımcı)	Peyzaj mekânında referansın temsiliyeti	Örnek görüş cümlesi
Bitkilerin kokusu ve oksijenli temiz hava (2 katılımcı)	Bitki kokusu ve temiz havanın yeme isteği uyandırması	“Hidiv kasrına gidince mutlaka yemek yiyorum çünkü yürüyüş yaparken bitkilerin kokusu ve bol oksijen acıktırıyor.” (K2)
		“Ben parka gittiğim zaman havayı mesela aa çok temiz hava çok güzel yaa çok keyif aldım dediğim zaman yani şey ararım; ben de şey olur soğuk bir şeyler içim şeyi olur. Çekirdek yiyeyim aklıma ilk o gelir zaten, soğuk bir şeyler içeyim.” (K8)
Çay-simit olgusu (3 katılımcı)	Parka özgü bir olgu olması	“Hani şöyle düşünürsem mesela bir simit evet ama en çok güzel bir çay içmek parkta rüzgâra karşı, bir de tabi parkta nargile içilecek bir yer bulmayı çok isterim. Benim için muhabbetle tat bir arada olunca anlamlı. Park demek muhabbet demek (kalabalık hissi).” (K3)
		“Mesela Fethipaşa simidi çok güzeldir. Biz oraya gittiğimizde mutlaka simit yeriz, yemeden inmeyiz aşağıya, kesinlikle.” (K6)
Bitki tadı (1 katılımcı)	Bitkilerin tadını keşfetme	“Ama onun dışında da doğal olarak elime geçen bir otun bir şeyin tadını merak ederim. Ona da bakarım.” (K6)
		“Bazen özellikle bazı özel kokusu olan çiçekleri tadarak da böyle ağızda çiğneyerek o kokusunu dilimde hissetmek de istemişimdir. Yedim mi hiç, hayır, yemedim. Bazen köyde bir bitkinin tohumunu toplar, çiğnerdim nefesim çok güzel kokardı ya da yaprağını çiğnerdim.” (K10)
Tatsal hafıza (1 katılımcı)	Parkla özleşen yeme-içme alanı	“Belgrad ormanına gittiğim zaman bir ormanlığın içinde bir kafe var, böyle ahşap bir kafe ben orayı çok seviyorum mesela. Kışın da gidiyorum, kışın gittiğim zaman kafenin içinde soba yanıyor kömür sobası ve çok güzel. Yani ormanlık alanın içinde olduğumu biliyorum ve oraya girip bir salep içmeden tadını çıkaramıyorum oranın.” (K8)



ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Duygu ÖZGÜR

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2008, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü
- **Yükseklisans** : 2012, Akdeniz Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Peyzaj Mimarlığı Programı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2009-2010 yılları arasında Nashira Hotel Manavgat/Antalya’da Bahçe bakımı şefliği yaptı.
- 2012 yılında Akdeniz Üniversitesi’nde yüksek lisansını tamamladı.
- 2013-2014 yılları arasında Kilis 7 Aralık Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak görev aldı.
- 2014-2020 yılları arasında İstanbul Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak görev aldı.

DOKTORA TEZİNDEN TÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- **Ozgur, D.**, Eşbah Tunçay, H. 2021. Urban parks as perceived by visually impaired, *A|Z ITU Journal of The Faculty of Architecture*, (Kabul edilmiş, yayınlanma aşamasındadır).

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

Yılmaz, T., **Gökçe, D.**, Atik, A., Yılmaz, B. 2013. Determination of handicapped people's preference for the use of urban parks in Antalya. Journal of Food, Agriculture & Environment Vol.11 (3&4): 2295-2301.

Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

Yılmaz, T., **Gökçe, D.**, Şavklı, F., Çeşmeci, S. 2012. Engellilerin Üniversite Kampüslerinde Ortak Mekanları Kullanabilmeleri Üzerine Bir Araştırma Akdeniz Üniversitesi Olbia Merkez Çarşısı Örneği, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, Tekirdağ Üniversitesi, Tekirdağ.

Yılmaz, T., **Gökçe, D.** 2014. Parkların engelli bireylerin serbest dolaşımı açısından erişilebilirliğinin irdelenmesi, Antalya Atatürk Kültür Parkı Örneği. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi (2014) 27(1): 21-30.

Demiroğlu, D., Çoban, A., **Özgür, D.** 2016. Engelli Bireylerin Üniversite Yerleşkelerinde Ortak Mekânları kullanabilmeleri Üzerine Örnek Bir Araştırma Kilis 7 Aralık Üniversitesi Merkez Yerleşkesi. İnönü Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi, 6(13), 91-108. (Kontrol No: 3204748)

Bozkurt, M., **Özgür, D.** 2019. Çocuklar İçin Kamusal Mekânda Sosyal Adalet: Kadıköy-Sultanbeyli Örneğinde Kamusal Açık ve Yeşil Alanların İncelenmesi, *MEGARON*, 14(3):471-482.

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan yayınlar:

Sayan, S., Ertan, B., **Gökçe, D.** 2010. Kızılkaya Beldesi'nin Sürdürülebilir Turizm İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi I. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi: 142-153, 27-30 Mayıs, Nevşehir.

Yılmaz, T., **Gökçe, D.** 2012. Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Engelli Bireylerin Sosyal Yaşamı Açısından Önemi, Engelsiz Antalya Engelsiz Turizm Sempozyumu, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Antalya.

Özgür, D., Eşbah Tunçay, H. 2015. Kentsel Çevrede Ulaşım Alanları ve Engelli Birey Arasında Erişilebilirlik, TMMOB Engelli Mühendis, Mimar ve Şehir Plancıları Sempozyumu, 21 Kasım 2015, Ankara.

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan yayınlar:

Özgür D., Çoban Şahin E. 2016. Public Spaces Created by The Consumer Society: Shopping Centers. X. European Conference on Social and Behavioral Sciences, 267-277. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3898596)

Çoban Şahin E., **Özgür D.** 2016. Landscape Perception of Childhood in Computer Games In The Case of Minecraft Computer Game. 17th International Conference on Information Technologies in Landscape Architecture, 316-326. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3348545)

Özgür D., Çoban Şahin E. 2016. Küreselleşme Sürecinde Kaybolmakta Olan Mahalle Dokuları Hacıhüsrev Mahallesi Örneği. II. Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi, 519-531. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:3310636)

Poster Bildiriler:

Demiroğlu, D., Yücekaya, M., Çoban, A., **Gökçe, D.** 2014. Investigation of Green Infrastructure for Sustainable Cities: The Kilis Case. Journal of Environmental Protection and Ecology 15, No 3, 1199–1207.

Ulusal kitap içinde bölümler:

Bozkurt, M., **Özgür, D.** 2018. Ergenlik Dönemindeki Lise Gençlerinin fiziksel Aktivite Gereksinimleri ve Kent Parklarını Kullanımları. Mimarlık, Planlama ve Tasarım Araştırmaları, Bölüm 29, sayfa 523-538. ISBN: 978-605-7928-15-3.

Bozkurt, M., **Özgür, D.** 2018. Çocuklar İçin Sosyal Adalet: Farklı Sosyo-Ekonomik Bölgelerdeki Çocukların Kentsel Açık Alanlara ve Oyuna Erişimi. Çocuk ve Oyun Hakkı, Bölüm 8, sayfa 161-189. ISBN: 9786059386487.

Aytaç, G., Çoban Şahin E., **Özgür D.** 2019. İklim Değişikliğinin İzmir Kenti Üzerine Etkilerine Yönelik Peyzaj Senaryoları, İklim Değişikliği ve Kentler:Yapısal Çevre ve Yeşil Alanlar, sayfa 641-679. ISBN: 978-605-81019-4-4.

Araştırma Projeleri:

Yılmaz, T., **Gökçe, D.** 2010. “Antalya Atatürk Kültür Parkı Örneğinde Parkların Engelli Bireyler Tarafından Kullanım Olanakları” Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi (Akdeniz Üniversitesi-BAP/proje numarası: 2011.02.0121.006), yardımcı araştırmacı. 01.01.2009 – 02.01.2011 (ULUSAL)

Demiroğlu, D., Çoban, A., **Gökçe, D.** 2013. “Engelli Bireylerin Üniversite Yerleşkelerinde Ortak Mekânları Kullanabilmeleri Üzerine Örnek Bir Araştırma: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Merkez Yerleşkesi” Kilis 7 Aralık Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi, yardımcı araştırmacı. 01.07.2014 – 01.01.2016 (ULUSAL)

Bozkurt, M., **Özgür, D.** 2016. “Çocukların Kentsel Açık Alanlara Erişimi ve Fiziksel Aktivite Seviyeleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi”, Yükseköğretim Kurumları tarafından destekli bilimsel araştırma projesi, yardımcı araştırmacı. 02.02.2016 - 02.02.2018 (ULUSAL)